

କଥାବୋଧ

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା

(ଆତ୍ମ ଜୀବନୀ)

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଜଲ୍ଲା ପବ୍ଲିକେଶନ୍

କଟକ - ୧୪

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା

(ଆତ୍ମ ଜୀବନୀ)

ଲେଖକ : ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ପ୍ରକାଶକା : ଚାରୁଲତା ଚୌଧୁରୀ

ଜଲ୍ଲା ପବ୍ଲିକେଶନ୍

ପ୍ଲଟ ନଂ ୧/ଗ - ୬୬

ସି.ଡି.ଏ., ସେକ୍ଟର-୯

କଟକ ୧୪

ଦୂରଭାଷ : ୬୦୬୫୮୮

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ୨୦୦୨

ଡି.ଟି.ପି. :

କମ୍ପୋଜିଂ

ଭରଡିଆ ଟାଉର

ବାଦାମବାଡ଼ି, କଟକ

ମୁଦ୍ରଣ : ସାଥ୍ ଅଫସେଟ୍, କଟକ

ମୂଲ୍ୟ : ୭୫/-

Katha O Byatha (Auto-biography) || Written by : Rama Chandra Mohanty ||
Published by : **Jolly Publication**, Plot No. I/C - 66, CDA, Cuttack -14 ||
Cover design by : Manas Jena || First Edition : **2002** ||

Price : **Rs. 75/-**

ଉତ୍ସର୍ଗ

ଯାହାକର ତିରୋଧାନର ଦୁଃଖକୁ ଭୁଲିବାକୁ ଯାଇ
ଏ ଜୀବନ କାହାଣୀ ଲେଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି
ତାଙ୍କରି ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ...

ରାମଚନ୍ଦ୍ର

ପରିଚାୟିକା

ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ‘କଥା ଓ ବ୍ୟାଧି’ ପଢ଼େ ଓ ଜଣେ ନୂଆ ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହୁଏ । ତାଙ୍କୁ ଲେଖକ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣେ । ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ କବିତା ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିଛି- ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ପୃଥକ ପରିଚୟ ଅଛି ତାହା କିନ୍ତୁ ଆଜିର ଆବିଷ୍କାର ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଆତ୍ମଜୀବନ ଅଛି । ତାଙ୍କ ଭିତରର ବ୍ୟକ୍ତିମଣିଷର ଏକ ପୃଥକ ପରିଚୟ ଅଛି । ସେ ପରିଚୟ ପ୍ରାୟ ସର୍ବତ୍ର ଅଜ୍ଞାତ ରହିଯାଏ । କାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହେଲେ ହେଁ ବିଶିଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସେ ପ୍ରାୟ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିବାକୁ ସଙ୍କୋଚ କରିଥାନ୍ତି - ଯେମିତି Great ନ ହେଲେ ଆତ୍ମ ଜୀବନ ରଚନାର ଅଧିକାର ମିଳେନାହିଁ । ଅଧିକନ୍ତୁ ଅନେକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ବାକ୍ୟ ଆକାରରେ ରୂପ ଦେବାର ସମର୍ଥ୍ୟ ଥାଏ । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ କିଛିଟା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଥାଆନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ନିଜକୁ ନିଜେ ଦେଖିବାର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ନଥାଏ । ତେଣୁ ଆତ୍ମ ଜୀବନୀର ସଂଖ୍ୟା ସବୁବେଳେ କମ୍ ଓ ତାହା ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୀମାବଦ୍ଧ । ଆନନ୍ଦର କଥା ଯେ ରାମବାବୁ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେ ବିଶିଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି ଅବଶ୍ୟ । ତେବେ ତାଙ୍କର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅଛି । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଯିଏ ଅସାଧାରଣ, ସେହିହିଁ ଆମର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀଠାରୁ ରାମବାବୁଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି । ରାମବାବୁ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ ଆତ୍ମ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିନାହାନ୍ତି । ସରଳ ସହଜ ସ୍ୱାଦି ଓ ଉପଲବ୍ଧକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ କରିବାକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ମାତ୍ର । ତେଣୁ ସେଥିରେ ଆତ୍ମ ପ୍ରଚାର ଅନୁପସ୍ଥିତ । ସେ ଯାହା ନୁହଁନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା - ତାହା ସେ ଆଜିବାକୁ ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି । ମନରୁ ପାଦି ଲେଖିବା ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ନୁହେଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଦର୍ଶନର ଉଜ୍ଜୀବି ପ୍ରୀତି କର । ନିଜକୁ ଦେଖାଭିତରେ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମନିରପେକ୍ଷତା ଅଛି । ଅକପଟତା ଅଛି । ଯେଉଁ ସବୁ ଉପଲବ୍ଧି ଓ ଅନୁଭୂତି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ପ୍ରକାଶ ନ କଲେ ଚଳେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ସେ ପ୍ରକାଶ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ନିଜ ଜୀବନର କଥା, ପୁତ୍ରକନ୍ୟା, ଆତ୍ମୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦନ କଥା, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ରିୟା ପରିବାର ସଂଲଗ୍ନ ବ୍ୟାଧିବ୍ୟାଧିବଳ କଥା ଅଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଘେନି ବ୍ୟାଧି ବି ଅଛି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ସେ ଖୋଲା ଆଖିରେ, ଯାହାର ଯାହା ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଇଛନ୍ତି ସ୍ୱଳ୍ପ ମନରେ । ଭାବୁଥିବେ ଗୋଟିଏ କଥା ଆଉ କହୁଥିବେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କଥା; ଏହି ଲୁଚାଇପା ମନୋବୃତ୍ତି ତାଙ୍କର

ନାହିଁ । ନିଜକୁ ଠିକ୍ ନାହାନ୍ତି ଆମ୍ଭ ପ୍ରସାଦ ପାଇଁ, ପାଠକକୁ ଠିକ୍ ନାହାନ୍ତି ସହାନୁଭୂତି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ - ସବୁ ଆନ୍ତରିକ । ପାଠକକୁ ସେ ପାଖକୁ ନେଇଛନ୍ତି, ଆତ୍ମାୟତା ସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି, ଏଣିକି ସବୁ କଥା ଖୋଲି ନ କହିଲେ ଯେପରି ନ ଚଳେ । ରାମବାବୁଙ୍କର ଅସାଧାରଣତା ଅନାୟାସ ଲକ୍ଷ୍ୟ - ବଡ଼ ଦୁଃସ୍ଥିତିରୁ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ - ଆଉ ଉପନୀତ ଶେଷକୁ ସଂପନ୍ନତାରେ - ନିଜ ଜୀବଦଶାରେ ସେ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଅର୍ଜିଛନ୍ତି । ସେ ଯେମିତି ସରଳ ସେମିତି ବି ସଂଗ୍ରାମଶୀଳ । ଯେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ଲୋକ ବହିଟିରୁ ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ସାହ ଲାଭ କରି ପାରନ୍ତି । ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ସ୍ବଚ୍ଛ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଟିଏ ଚାହିଁଲେ ନିଷ୍ଠୁର ନିର୍ବିବେକ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜି ପାରନ୍ତି - ଏଇଭଳି ବହି ସଂପର୍କରେ କବି ଟେରେନ୍ସ (Terence) ପାଠକକୁ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । "My advice is to consult the lives of other man as we would a looking glass and from there fetch examples for our own imitation." ପ୍ରେରଣା ଦେବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମଜୀବନାଟିର ଉପଦେୟତା ସ୍ବାକୃତ ହେଉଛି । ରାମବାବୁଙ୍କ ପୁଅଟିଆମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ; ମର୍ଯ୍ୟାଦାଜନକ ପଦପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ - ସବୁଠି ସଂଗତି ଓ ଆଜିଜାତର ସମାରୋହ । ରାମବାବୁଙ୍କ ସଂସାର ପରି ସଂସାର ବଡ଼ ପ୍ରବିରଳ ବିଷୟ । ଏତେ ବଡ଼ ଅର୍ଜନ କଥାରୁ ଜଣାପଡ଼େ ସାଧାରଣ ଲୋକମାନେ ବି ନିଜର ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ସାଧନା ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାନ୍ତି ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଅର୍ଜିଥାନ୍ତି ।

କୁହାଯାଏ, Every man is an enigma to his fellow, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ପାଖ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରହେଳିକା - ଚିହ୍ନା, ପୁଣି ଅଚିହ୍ନା- ସେ ଯାହା ଦିଶେ ସେ ତାହା ନୁହେଁ ପ୍ରକୃତରେ । ଏମିତି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନିବୁ, ଜାଣିବୁ । ରାମବାବୁଙ୍କ ସଂସାର ବଡ଼ ସଂପନ୍ନ- ଅଥଚ ଏହି ବହି ପଢ଼ି ଭାବୁଛି ସେ ବଡ଼ ଅସଂସାରୀ - ସାଂସାରିକ ବୁଦ୍ଧି ହୀନତା ଓ ବୈରାଗ୍ୟ ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ରର ଏକ ଅବଧାରିତ ଦିଗ । ଅଧିକତ୍ର ଦିଶନ୍ତି ବଡ଼ ଦୃଢ଼ ଚେତା, କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମ ଜୀବନୀରୁ ଜଣାପଡ଼େ ସେ ସାରା ଜୀବନ ସବୁଠି ସାଲିସ୍ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ନିଜର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ବିଚାରକୁ ବଳି ଦେଇଛନ୍ତି ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସୁଧାରିବାକୁ କି ଅଶାନ୍ତି ଅସନ୍ତୋଷକୁ ଟାଳି ଦେବାକୁ । ତେବେ ସେ ନିଜ ପୁଣ୍ୟର କଥା କହି ନାହାନ୍ତି କି ନିଜ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଥା କହି ନାହାନ୍ତି, କହିଛନ୍ତି ବ୍ୟଥା ଓ ବେଦନାର କଥା । ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନ ଏହି ସୁଖୀ ! ଦିଶୁଥିବା ଲୋକଟି ପୁଣି ଭିତରେ ଭିତରେ ଏତେ ବେଦନାଗ୍ରସ୍ତ ଓ ବ୍ୟଥାତୁର । ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ନାତିନାତୁଣୀଙ୍କ ଗହଣରେ ଲୋକଟି ପୁଣି ଏଡ଼େ ନିଃସଙ୍ଗ ! ତେବେ

ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ କେଉଁଠି ? ବ୍ୟଥା କାହିଁକି ? ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଘରଟିଏ କରି ପାରି ନଥିବାର ଦୁଃଖ ସେ ଭୋଗନ୍ତି ମନେ ମନେ । ରହନ୍ତି ପୁଅଙ୍କ ପାଖରେ । ସୁଖ ଥାଏ କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ନଥାଏ । ଏଇଠି ଆମ ସାମାଜିକ ବିବର୍ତ୍ତନର ଇତିହାସ ବିଚାରକୁ ଆସେ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ସତ୍ୟତା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କାଳରୁ ବାପା ମାନଙ୍କୁ ବାର୍ଷିକ୍ୟରେ ପୁଅ ଘରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଶିକ୍ଷିତ ଚାକିରିଆ ପୁଅମାନେ ନିଜ କ୍ଲାଟର୍ସରେ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ରଖିବାକୁ ଅର୍ଯ୍ୟାଦାକର ମନେ କରିଛନ୍ତି । ଗୋପାଳମାନେ ହରିସିଂହକୁ ଚଡ଼ନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅବସ୍ଥା କିଛିଟା ବଦଳିଛି- ଏଣିକି ବୁଢ଼ାବାପାମାନେ ପୁଅ ବୋହୂଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ପାରିବେ କିନ୍ତୁ ପରିବର୍ତ୍ତେ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ଦେବେ, ହେବେ ବୋହୂର ଚାକର ଓ ନାତିର ଘୋଡ଼ା (ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ପ୍ରଚଳିତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବଚନ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ବୋହୂର ଚାକର ନାତିର ଘୋଡ଼ା, ହେବୁ ଯେବେ ତେବେ ରହରେ ବୁଢ଼ା । ଆଜି ଅବସ୍ଥା ଆଉଟିକେ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଅବସ୍ଥା ସଂପନ୍ନ ଉକ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ପୁଅମାନେ ବାପା ମା'ଙ୍କୁ ପାଖରେ ରଖୁଛନ୍ତି ବଡ଼ ଯତ୍ନରେ । ଏଇ ଯେମିତି ରାମବାବୁ ରହିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ପୁଅ ପାଖରେ । ସବୁ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ । ତେବେ ବ୍ୟଥା କେଉଁଠି ? ପୁଅ ଘର ପୁଅ ଘର । (ଯେମିତି ପୂର୍ବେ ଥିଲା ଶାଶୁଘର କି ବାପଘର । ଏବେ ସେମିତି ନୂଆ ଘରଟି ପୁଅ ଘର - ରୁଢ଼ି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ) ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ି ଆଉ ଘରର ଜଂଜାଳ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ ଖଞ୍ଜି ଦିଆଯାଏ - ସେବା ଯତ୍ନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଏ, ସେ ରହନ୍ତି ମହାମାନ୍ୟ ଅତିଥି ଭାବରେ । ଆଉ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ କାଢ଼ି ନିଆଯାଏ । ବୁଢ଼ାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ନ ଥାଏ କି ଦାୟିତ୍ୱ ନଥାଏ । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ନଥିଲେ ବଂଚିବାର ମାନେ କ'ଣ ? ରାମବାବୁ ନିଜର ବ୍ୟଥା କହିବାକୁ ଯାଇ ଆମ ସମୟର ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ବ୍ୟଥା କହିଛନ୍ତି । ବେଦନା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଏପରି ଭାବ ଗଭୀର ହୋଇ ଉଠିଛି ଯେ, ସେହି ଗଭୀରତା ଦ୍ୱାରା ତାହା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରେ । ଜଣଙ୍କର ବ୍ୟଥା ସବୁ ବୁଢ଼ାଙ୍କର ବ୍ୟଥା ହୋଇ ଉଠେ ।

ରାମବାବୁ ଆମକୁ ତାଙ୍କ ସମୟର ଇତିହାସ ଶୁଣାଇ ଥିବାରୁ ଧନ୍ୟବାଦାର୍ଥ । ଲେଖକ ତାଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ କାମନା କରୁଛି ଓ ଆହୁରି ଲେଖନ୍ତୁ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖୁଛି । ପାଠକମାନେ ତାଙ୍କ ଜୀବନୀଟି ପଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ଉପାହିତ କରନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ ।

ମାୟାଲୋକ
କଟକ

ଦାଶରଥ ଦାସ
୧୧-୦୧-୨୦୦୭

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଛାତ୍ରୀ ହିସାବରେ ବହିପତ୍ର ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବା ଓ କିଛି ଲେଖାଲେଖି କରିବାରେ ମୋର ଆଗ୍ରହ ସବୁବେଳେ ରହିଆସିଛି । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଗୃହିଣୀ ଭାବରେ ଜୀବନ ଜଂଜାଳରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ଏ ଆଗ୍ରହକୁ ରୂପ ଦେବାରେ ମୁଁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ପାରିବାରିକ ଜଂଜାଳର ସାମାନ୍ୟ ବିଶ୍ରାନ୍ତିରେ ମୋ ହାତରେ ଏବେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସମୟ । ଭାବିଲି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶନୀ ସଂସ୍ଥା କରି ଭଲ ଭଲ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନର ନିର୍ମଳ ଦାୟିତ୍ବ ବହନ କରିବି ।

ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା, ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଯିଏ ସବୁବେଳେ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଛନ୍ତି - ସିଏ ହେଲେ ମୋର ପୂଜ୍ୟ ବାପା, ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀ “କଥା ଓ ବ୍ୟଥା” ମୋ ପ୍ରକାଶନୀ ସଂସ୍ଥାର ପ୍ରଥମ ଅର୍ଘ୍ୟ ।

ବାପାଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଏକ ନଦୀ, ଯାହା ଶାଖା ମେଲି ଧାର ଧାର ହୋଇ ବୋହି ଯାଇଛି ଆମ ଜୀବନ ଭିତରକୁ, ତାଙ୍କ ଜୀବନ ତ ଆମ ଜୀବନର ସମାହାର । ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଭିତରେ ଅନେକ ବ୍ୟଥା ଅନେକ ଉତ୍ଥାନର କାହାଣୀ । କିନ୍ତୁ ଏହା କେବଳ ଏକ ଅସହାୟତା ଭରା ଜୀବନ କାହାଣୀ ନୁହେଁ । ନିତ୍ୟ ସଂଘର୍ଷରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅନେକ ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣୀୟ କଥା ବସ୍ତୁ । ଜୀବନର ଛୋଟ ଛୋଟ ମାମୁଲି କଥାକୁ ସେ ଗଭୀର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ନୀରିକ୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି ଯାହାକୁ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ କୁହାଯାଇପାରିବ ।

ସମାଜର ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ମନନ, ଚିନ୍ତାଶକ୍ତି ଓ ଜୀବନାଦର୍ଶ କେତେ ମହାନ ହୋଇପାରେ ପାଠକ ତାହା ଉପଲବ୍ଧ କରିବେ । ସତ୍ୟ, ନୀତିନିଷ୍ଠା ଓ ସଚ୍ଚୋଟତାକୁ ପାଥେୟ କରି ଜଣେ ଅସହାୟ ମଣିଷ କିପରି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନରେ ପହଞ୍ଚିପାରେ ପାଠକ ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀରୁ ଅନୁଭବ କରିବେ । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ବାପାଙ୍କର ଏହି ବହିଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଦାୟିତ୍ବ ନେଇ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରୁଛି । ଆଶା କରୁଛି ତାଙ୍କରି ଆଶୀର୍ବାଦର ପାଣି ପବନ ଗ୍ରହଣ କରି ମୋର ଏହି ପ୍ରକାଶନୀ ସଂସ୍ଥା ସାମାନ୍ୟ ଅଙ୍କୁରରୁ ଏକ ମହାତ୍ମ୍ୟମରେ ପରିଣତ ହେବ ।

ପ୍ରକାଶିକା —

ସୂଚୀ

୧ । ଆମ୍ଭ ଜୀବନୀ କାହିଁକି ?	। ୧୩ ।
୨ । ଜାତକ ଏବଂ ଜନ୍ମଭୂମି	। ୧୪ ।
୩ । କାନଗୋଇ ପରିବାର	। ୧୮ ।
୪ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା	। ୨୧ ।
୫ । ବରଜପୁର ଗମନ ଓ ପାଠପଢ଼ା	। ୨୭ ।
୬ । ଚାକିରୀ ଓ ବିବାହ	। ୪୯ ।
୭ । ସଂସାରୀ ଜୀବନ	। ୫୮ ।
୮ । ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି : ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା	। ୭୯ ।
୯ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଘଟଣା	। ୮୭ ।

(ପ୍ରକୃତ ଭାବର ପରିପ୍ରକାଶ, ଅଧିକାର କଥାରେ ମିଳେନାହିଁ, ଅପକର୍ମରେ ସ୍ୱକର୍ମର ପ୍ରଲେପ, ମୋର ଜଡ଼ତା, ମୋ ପାଇଁ ଏକ ପରୀକ୍ଷା, ଶଗଡ଼ଗାଡ଼ି- ସେ ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟ, ତାହା ଖେଳ, ଅସଂସାରୀ, ଭାଗ୍ୟ ଓ ପୁରୁଷକାର, ଘରବାରି ଜମି ବଞ୍ଚିବାରେ ଅନିଷ୍ଟିତତା, ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ଭ୍ରମଣ, ମୋର ଆଖିରୋଗ ଓ ଜିଭରୋଗ, ପୁଅମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋର ସର୍ବଶେଷ ସମ୍ପତ୍ତି, ବାସପାଇଁ ଅସଫଳ ଚେଷ୍ଟା, ଦୀର୍ଘତ୍ୟ ଜୀବନ, ଝିଅବୋହୂ, ବୋଉ, ପରିବେଶ, ବିକାଶର ଦିଗ, ଗୀତାପାଠ, ଶ୍ରୀକର୍ମ, ମୋର ବେଶ ପୋଷାକ ।)

୧୦ । ଉପସଂହାର	। ୧୩୪ ।
--------------	---------

ଆତ୍ମଜୀବନୀ କାହିଁକି ?

ଯେଉଁମାନେ ସାଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ କର୍ମ କରନ୍ତି, ରାଜନୀତି କି ଦେଶସେବା କରନ୍ତି, ସାହିତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ଆଦି ସାଧନା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଘଟଣା ବହୁଳ ହୁଏ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଜୀବନୀ ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପାଦେୟ ହୁଏ । ମୋ ପରି ଗୋଟିଏ ଅକର୍ମୀ, ଅଗୁଣୀ ଲୋକର ଜୀବନୀରେ କି ଉପାଦେୟତା ରହିପାରେ ? ଏଥିରେ ନା ରହିବ ସାହିତ୍ୟ, ନା ରହିବ ଘଟଣାର ନାଟକୀୟତା । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ମୋର ପୁଣି ଅସଂସାରୀ ଜୀବନ । ତେବେ ମୁଁ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରରୋଚିତ ହୋଇ ଏହା ଲେଖିଲି । ଏହାର ଉପାଦେୟତା ମୋ ବିଚାର ପରିସରଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏ ଲେଖାରେ କଢ଼ିତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଦୁଃଖଦ ସ୍ମୃତି ଚାରଣରୁ ଅନ୍ତତଃ କିଛିଦିନ ନିସ୍ତାର ପାଇଲି ।

ମୋର ବୟସ ଏବେ ୭୮ । ଏହି ଦୀର୍ଘକାଳ ଭିତରେ, ମୋର କୃତି କିଛି ନାହିଁ । ସୁକୃତିତ ଅତିକ୍ରମାୟ । ହେଲେ ଆଶ୍ଵାସନା ଏତିକି ଯେ ଅକୃତି ବା ଅପକର୍ମ କିଛି ନାହିଁ । ଉଭୟ ସୁକୃତି ଆଉ ଅପକର୍ମ ଲୋକକୁ ଜନ ମାନସରେ ବହୁ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଭୁଲା ରଖେ । ମୋ ପାଇଁ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଖ୍ୟାତି, ଅଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିବାରେ ଲୋକର କର୍ମ, ଚେଷ୍ଟା ସଙ୍ଗେ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟ ସମଭାବରେ କାରଣ ହୋଇଥାଏ । ମୋର ଜନ୍ମବେଳେ ପରିବେଶ କିପରି ଥିଲା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପରିବେଶ ଓ ତହିଁରେ ମୋର କର୍ମ ଏବଂ ଚେଷ୍ଟା କିପରି ହୋଇଛି, ସଫଳତା, ବିଫଳତାର ମୂଲ୍ୟାୟନ ପାଇଁ ଏ ଲେଖାଟିର ଉପକ୍ରମ କରୁଛି । ମୋର ଜୀବନ ମୁଖ୍ୟତଃ ଗୋଟିଏ ସାଲିସିର ଜୀବନ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହ ସାଲିସ କରି କରି ମୁଁ ଆଗେଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ସାଲିସି କରିବାକୁ ଯାଇଁ ମୁଁ କ୍ଷତିକାରକ କର୍ମ ବା ଅନୀତିର ଆଶ୍ରୟ ନେଇନାହିଁ । ତେଣୁ ଜୀବନରେ ଏମିତି କଥାନାହିଁ ଯେଉଁଠି ବ୍ୟଥା ନାହିଁ । ଲେଖାଟିର ନାମ ବା ଶୀର୍ଷକ ରଖିଛି “କଥା ଓ ବ୍ୟଥା” । ମୋର ଦାୟାଦ ତଥା କନିଷ୍ଠ ମାନଙ୍କର ଏହା ପାଠୋପଯୋଗୀ ହୋଇପାରିଲେ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବି ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଜାତକ ଏବଂ ଜନ୍ମଭୂମି

ମୋର ଜାତକରେ ସାଲ, ମାସ, ତିଥି ବାର ଯଥାକ୍ରମେ ୧୩୩୦, ଛାତ୍ରବମାସ, କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି ରବିବାର ଲେଖାଅଛି । ସାଲ ସୁନିଆରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଲ ୧୪୦୮ ଅଗଷ୍ଟ ୩୦ ତାରିଖରୁ ୧୪୦୯ ସାଲ ଆରମ୍ଭ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ସୁନିଆ ଦିନକୁ ବର୍ଷାରମ୍ଭ ଧରାଯାଏ । ନୂତନ ଖାତାପୂଜା ହୁଏ । ଜାତକରେ ଇଂରାଜି ତାରିଖ ଲେଖା ନଥିଲା । ଜନ୍ମଦିନ ଜାଣିବା, ବୟସ ସଠିକ୍ ହିସାବ କରିବା ଅସୁବିଧା ହେଉଥିଲା । କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ସାଲ ହିସାବରେ ଆମେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ନୋହୁଁ । ମୋର ସହକର୍ମୀ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଶାରଦ ଶ୍ରୀ ତ୍ରିଲୋଚନ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଜାତକଟି ଦେଖାଇ ଇଂରାଜି ତାରିଖ ବୁଝିଲି । ତାହା ହେଉଛି ତା ୯-୯-୧୯୨୩ ରିଖ । ମାତ୍ର ମୋର ସର୍ଭିସ୍ ବୁକ୍‌ରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ତାରିଖ ହେଉଛି ତା ୯-୫-୧୯୨୩ । ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଥମ ନାମଲେଖାବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ନିଜ ମନକୁ ଅନୁମାନ କରି ଏ ତାରିଖ ଲେଖିଥିଲେ । ଯାହା ହେଉ ସର୍ଭିସ୍ ବୁକ୍‌ରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ତାରିଖ ଅନୁଯାୟୀ ଯାହା ସ୍କୁଲ୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟରୁ ପ୍ରାପ୍ତ— ମୁଁ ୫୮ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତା ୩୧-୫-୧୯୮୧ ରିଖରେ ଚାକିରିରୁ ଅବସର ନେଲି । ଜାତକ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରକୃତ ତାରିଖ ଲେଖା ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ଆଉ ଚାରିମାସ ଚାକିରିରେ ରହିପାରିଥାନ୍ତି । ଏହା ନ ହେବାଦ୍ୱାରା ମୋର ଆର୍ଥିକ କ୍ଷତି ହୋଇଛି । ଚାରିମାସର ପେନ୍‌ସନ୍‌କୁ ବାଦ୍‌ଦେଲେ ଦରମାର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ହରାଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ ଏହି ଚାରିମାସ ଭିତରେ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ଗୋଟିଏ ଇନକ୍ରିମେଣ୍ଟ୍ ପାଇଥାନ୍ତି । ତଦ୍ୱାରା ମୋର ପେନ୍‌ସନ୍ ଅନ୍ତତଃ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଅଧିକ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଇଚ୍ଛାକୃତ ହେଉ ବା ଅନିଚ୍ଛାକୃତ, ଛୋଟ ହେଉ ବା ବଡ଼ ହେଉ ଭୁଲ୍ କର୍ମର ପରିଣାମ ନିଶ୍ଚୟ କ୍ଷତିକାରକ ଏବଂ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଭୋଗ୍ୟ ।

ଆମ ସଂସ୍କୃତିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନବଜାତ ସନ୍ତାନ ପାଇଁ ଜନ୍ମ ପତ୍ରିକା ବା ଜାତକ ବା କୋଷ୍ଠି ଜ୍ୟୋତିଷ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ଜନ୍ମଦିନ ଓ ସମୟ ଜଣାଏ । ଏଥିରେ ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଗ୍ରହ-କ୍ଷତି ଆଦି ମଧ୍ୟ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖନୀ (ଲୁହାରେ ତିଆରି) ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖାହୋଇଥାଏ । ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ଗଣନା କରି ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ କହନ୍ତି । ଅନେକ ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଜ୍ୟୋତିଷମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆମ ସମାଜରେ ପୁରାକାଳରୁ ଆଦର ଯଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୪

ରହିଆସିଛି । ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା କିଛି ସତ ହେଲେ ଅଧିକାଂଶ ମିଥ୍ୟା ହୁଏ । ଏଣୁ ଜାତକ ଗଣନା ଉପରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ ରଖେନାହିଁ । ମୋର ପୁଅ ଝିଅ ମାନଙ୍କର ବିବାହରେ ଜାତକ ମେଳ ମୁଁ କରାଇନାହିଁ ।

ମୋର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଆଧୁନିକ ଯାଜପୁର ଜିଲ୍ଲା ବଡ଼ଚଣା ଅନ୍ତର୍ଗତ କୋହ୍ଲାସିଂହ ଗ୍ରାମ । ତତ୍କାଳୀନ ଦର୍ପଣି ଇଷ୍ଟେର୍ ବା ଦର୍ପଣି ରାଜାଙ୍କ ଜମିଦାରୀରୁ ଥିଲା ଗ୍ରାମଟି । ୧୯୫୨ ମସିହାରେ ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ପରେ ଗ୍ରାମଟି ସାଧାରଣ ତହସିଲଭୁକ୍ତ ହୋଇଛି । ତହସିଲର ନାମ ଦର୍ପଣି ଓ ଏହାର ସଦର ଅଫିସ୍ ଧାନମଣ୍ଡଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଦର୍ପଣି ଗ୍ରାମଠାରୁ ୨ କି.ମି. ଉତ୍ତରକୁ ଏବଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାବିନାୟକ ମନ୍ଦିରଠାରୁ ପଶ୍ଚିମ ଉତ୍ତର ହୋଇ ୪ କି.ମି. ଦୂରରେ ଗ୍ରାମଟି ଅବସ୍ଥିତ । ୫ ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ଯାଇଥିବା ଚଣ୍ଡୀଖୋଲ ଛକଠାରୁ ପଶ୍ଚିମ ଉତ୍ତର ହୋଇ ୧୨ କି.ମି. ଦୂର । ଗ୍ରାମଟି ଦର୍ପଣୀ ଗ୍ରାମ ସହିତ ଗୋଟିଏ ସଡ଼କ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ । ମୋର ଜନ୍ମ ସମୟରେ ୫ ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ନଥିଲା କି ଚଣ୍ଡୀଖୋଲ ଛକର ଏବେର ସହରୀ ଅବସ୍ଥା ନଥିଲା । ଯେଉଁ ସଡ଼କଟି ଚଣ୍ଡୀଖୋଲ ଦେଇ ଯାଇଥିଲା ତାହାକୁ ଜଗନ୍ନାଥ ସଡ଼କ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଏ ସଡ଼କର ଆଉ ଛିଟି ନାହିଁ । ୫ ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ତାହାର ନୂଆ କଲେବର ହୋଇଛି । ଏକସପ୍ରେସ୍ ସଡ଼କ ଚଣ୍ଡୀଖୋଲ ଛକଠାରୁ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଭୁବୁରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଛି । କୋହ୍ଲାସିଂହ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଚଣ୍ଡୀଖୋଲଠାରୁ ଏକସପ୍ରେସ୍ ସଡ଼କରେ ୨ କି.ମି. ଯାଇ ସେଠାରୁ ଆଉ ଏକ ସଡ଼କରେ ଦର୍ପଣୀ ଦେଇ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ଏକସପ୍ରେସ୍ ସଡ଼କ ବିଜୁପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ କାଳରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଗାଁର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ୩୦୦୦ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ସେତେବେଳେ କେତେ ଥିଲା, ଜଣାନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ବେଳେ ଭାରତର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ୩୦କୋଟି ଥିଲା । ୨୩/୨୪ ମସିହା ବେଳକୁ ବୋଧେ ତାହା ୨୦ କୋଟି ହୋଇଥିବ । ଏବେର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ୧୦୦କୋଟି ଟପିଲାଣି । ସେହି ଅନୁପାତରେ କୋହ୍ଲାସିଂହର ସେତେବେଳର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଛଅଶହ ହୋଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ଗାଁର ଆୟତନ ଯେତିକି ସେତିକି । ଗାଁର ଏ ମୁଣ୍ଡ, ସେମୁଣ୍ଡରେ ସାମାନ୍ୟ କୋଡେଟି ଘର ନୂଆ ତିଆରି ହୋଇପାରିଥାଏ । ଏବେ ପଞ୍ଚାୟତ ଆଇନ ଦେଶସାରା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଛି ।

କୋହ୍ଲାସିଂହ ଓ ସନ୍ନିକଟ ୬/୭ଟି ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ପଞ୍ଚାୟତର ସଦର ମହକୁମା ସିହା ଗ୍ରାମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଖରମଙ୍ଗି ଗ୍ରାମ କୋହ୍ଲାସିଂହ ସହ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ରହିଛି । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନକ୍ସାରେ ସୀମାରେଖା ଥିବ । ମାତ୍ର ଦେଖିବା ପାଇଁ ଉଭୟ ଗ୍ରାମର ଚୌହଦୀ ଏକ । ମୋ ଲେଖାରେ କୋହ୍ଲାସିଂହ କହିଲେ ଦୁଇ ଗାଁକୁ ବୁଝାଉଛି । ଗାଁରେ ବିଭିନ୍ନ ପାଟକର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କରଣ, ଖଣ୍ଡାୟତ, ତେଲି, ଗୁଡ଼ିଆ, ତନ୍ତ୍ରି, ଗୋପାଳ, ଅଟାରୀ, ବଡ଼େଇ, କମାର, ରାଜପୁର ଇତ୍ୟାଦି । ଗାଁର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଲଗା ହୋଇ ପାଣ ସାହି ଓ ଶଅର ସାହି ରହିଛି । ଗାଁରେ କୁମ୍ଭାର ଜାତିର ଲୋକ ନଥିଲେ । ନିକଟସ୍ଥ ମହାଖଳା ଗାଁ ଆମ ଗାଁକୁ ମାଟି ହାଣ୍ଡି ଯୋଗାଏ । ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଜୀବିକା ଚାଷ ଓ ଧାନ ଉତ୍ପାଦନ । କେହି କେହି ଚାଷ ସାଙ୍ଗକୁ ତେଜରାତି ଦୋକାନ, ଲୁଗା ଦୋକାନ, ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନ, ଧାନ ଚାଉଳ ବେପାର ଆଦି କରନ୍ତି । ପାଣ, ଶଅରକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ କେହି ମୂଲିଆ ହିସାବରେ କାମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏବେ ଗ୍ରାମରେ ଅନେକ କୋଠାଘର, ପାଇଖାନା କଲେଣି । ତେଣୁ କେହି କେହି ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ କାମ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମଟି ଚାଷ ପ୍ରଧାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ଧାନଚାଷ ବ୍ୟତୀତ କେହି ରବି ଚାଷ କରନ୍ତି ନାହିଁ କି ପନିପରିବା ଚାଷ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଧାନ ଚାଷର କାମ ନଥିଲା ବେଳେ ଲୋକେ ଆଳସ୍ୟରେ ସମୟ କଟାନ୍ତି । ବାଡ଼ିରେ ଶାଗ, ପନିପରିବା, ଇତ୍ୟାଦି ଅମଳ କରୁନଥିବାରୁ ଲୋକଙ୍କର ପରିବା ତରକାରୀ ଖାଇବା ଏକ ପ୍ରକାର ବିଳାସ ଥିଲା । ହରଡ଼ତାଲି, ଗହମ, ଅଟା ମିଳୁନଥିଲା । ଲୋକେ ଦୋକାନରୁ ମୁଗଡ଼ାଲି, ଆଳୁ କିଣି ଚଳୁଥିଲେ । ନଈକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଗାଁର ଲୋକମାନେ ଅଟାରେ ଆମକୁ ଗୋଡ଼ିଝୋଳଖିଆ ବୋଲି କହିବାର ମୋର ମନେ ଅଛି । ଗାଁ ଚାରିପାଖରେ ପାହାଡ଼, ପର୍ବତ ଜଙ୍ଗଲ ଥିଲା । ଏବେ ଜଙ୍ଗଲ ନିର୍ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲାଣି । ଗାଁରେ ଦୋକାନୀମାନେ ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଶାଳୁଆ ଦାନ୍ତକାଠି ଆମଦାନୀ କରି ବିକିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

ମୋ ପିଲାବେଳେ ଆମ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଡ଼ତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବା ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲଥିଲା । ଆଖପାଖରେ ଅନ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ସ୍କୁଲ ନଥିଲା । ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ସାକ୍ଷରତା ସେଇ ସ୍କୁଲକୁ ନେଇଯେତିକି ହେବାର କଥା ସେତିକି ମାତ୍ର ହେଉଥିଲା । ୧୯୪୨ ମସିହାରେ ମୁଁ ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ ପାସ କଲି । ମୁଁ ବୋଧେ ଆମ ଗାଁର ଦ୍ଵିତୀୟ

ମାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ । ଆମ ବାପ, ଗୋସବାପ, ଭାଇ ମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବୋଧେ ସେହି ପ୍ରାଙ୍ଗମେରୀ ସ୍କୁଲରେ ସାମିତି ଥିଲା । ଆମ ଜେଜେବାପା, ତାଙ୍କ ବାପା ଓ ତାଙ୍କ ବାପା ଦର୍ପଣୀ ଇଷ୍ଟେଟ୍ରେ ଉଚ୍ଚପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଥିଲେ । ଆମ ବାପା, ବଡ଼ବାପାଙ୍କର ଜମିଦାରୀ ସିରସ୍ତାରେ କାମ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଇଷ୍ଟେଟ୍ ଚାକିରୀ ପାଇ ନଥିଲେ । ବଡ଼ବାପା ଆମ ଇଉନିୟନର ଦଫାଦାର କାମ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆମା ଅଞ୍ଚଳକୁ କେତୋଟି ଇଉନିୟନରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଉନିୟନରେ ଜଣେ ଦଫାଦାର ଓ କେତେଜଣ ଚୌକିଦାର ରହୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପୋଲିସ୍ ହିସାବରେ ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ଆମକୁ ପୋଲିସ୍ କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ୧୯୬୦ ମସିହାରେ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଗଲା ।

ଏବେ ଗାଁର ଶିକ୍ଷା ଅବସ୍ଥା ବହୁତ ବଦଳି ଗଲାଣି । ଆମ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ମାଜନର ସ୍କୁଲ ଓ ସନ୍ନିହିତ ସିହା ଦର୍ପଣୀ ଗାଁରେ ଦୁଇଟି ହାଇସ୍କୁଲ ଅଛି । ଏବେ ଗାଁରେ ଡାକ୍ତର, ଇଞ୍ଜିନିୟର, କୃଷିବିତ୍, ହୋମିଓପାଥ ଡାକ୍ତର, ବି.ଏ., ଏମ୍.ଏ ପାସ୍ କରିଥିବା ବହୁତ ଯୁବକ ଅଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ଡାକ୍ତରଖାନା ପାଞ୍ଚସାତ ବର୍ଷ ହେବ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ଆଗରୁ ଲୋକେ ବୈଦ୍ୟ ବା ଠୁଣ୍ଡିକା ଠୁଣ୍ଡିକି ଔଷଧ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲେ । ମୋ ପିଲାବେଳେ ଆମ ଗାଁରେ କେବଳ ଜଣେ ଲୋକର କୋଠାଘର ଥିଲା । ଏବେ ଅନେକ କୋଠାଘର କଲେଣି । ଆମ ଗାଁର ଚାରିପାଖରେ ବିଷ୍ଣୁର୍ଣ୍ଣ ଧାନଚାଷ ଜମି ରହିଛି । ସେ ଜମି ବଡ଼ ଉର୍ବର । ଲୋକମାନେ ଭଲ ଧାନ ଅମଳ କରନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ସୁଚ୍ଛଳ । ଅଳ୍ପ କେତେଲୋକ ବାହାରେ ଚାକିରୀ ବାଜିରୀ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଆମ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ବାରିକ ପରିବାର ଅଛି । ମାତ୍ର ଧୋବାଘର ନାହିଁ । ସିହା ଗାଁର ଧୋବାଆମ ଗାଁର ସେବା କରେ । ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପୋଖରୀ ଅଛି । କେହି କେହି ସେ ପୋଖରୀରେ ଗାଧାନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ କୁଅରେ ଗାଧାନ୍ତି । ଏବେ ଗାଁରେ ୪/୫ଟି ନଳକୂପ ସରକାର ସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଆମ ଗାଁରେ ଦଶହରାକୁ ୨ଟି ଦେବୀ ମେଡ଼ ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ପୂନେଇକୁ ଗୋଟିଏ କାର୍ତ୍ତିକେଶ୍ବର ମେଡ଼ ବହୁକାଳରୁ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଏ ପର୍ବ ପାଳନ ସମୟରେ ଗାଁ ଉତ୍ସବ ମୁଖର ହୋଇଉଠେ ।

କାନଗୋଇ ପରିବାର

ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ମୋର ଜନ୍ମ ସେ ପରିବାରଟି କେବଳ ଆମ ଗାଁ ନୁହେଁ, ଆଖ ପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବାର ଥିଲା । ପରିବାରର ଆମ ବାପା, ତାଙ୍କ ବାପା, (ଜେଜ), ତାଙ୍କ ବାପା ଓ ତାଙ୍କ ବାପା— ଏଇ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଜାଣିଛି । ଆମ ପରିବାର କାନଗୋଇ ଘର ବୋଲି ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଣାଶୁଣା ଥିଲା । ଆମ ଜଜେବାପାଙ୍କ ବାପା ସମଗ୍ର ଦର୍ପଣୀ ଇଷ୍ଟେର୍ରେ ଜମିଜମା ସଂକ୍ରାନ୍ତ କର୍ମରେ ବୋଧେ ନିଯୋଜିତ ଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ କାନଗୋଇ କାମ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ପଟ୍ଟା ଇତ୍ୟାଦିରେ କାନଗୋଇ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି ଲେଖାଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । ଏହି ହିସାବରେ ତାଙ୍କ ନାମ ସଂକ୍ଷେପରେ ହରି କାନଗୋଇ ଥିଲା ଏବଂ ଆମ ପରିବାରକୁ କାନଗୋଇ ଘର ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବାପା ରଘୁନାଥ ମହାନ୍ତି କୋହ୍ଲାସିଂହ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ ହୋଇନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଘର ଚଣ୍ଡିଖୋଲ ନିକଟ ନାନପୁର ଗ୍ରାମରେ । ସେ ଦର୍ପଣୀ ଇଷ୍ଟେର୍ରେ ଚାକିରୀ କରୁଥିଲେ । କୋହ୍ଲାସିଂହ ଗ୍ରାମର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ପ୍ରାୟ ସାତ ଏକର ପରିମିତ ଜମି କ୍ରୟ କରି ବା ଇଷ୍ଟେର୍ରୁ ପଟ୍ଟା ସୂତ୍ର ପାଇ ଘରବାରି କରି ରହିଲେ । ମୋର ଜନ୍ମ ବେଳେ ଯେଉଁ ଘର ଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁ ଘରର ଅଂଶ ଏବେବି ଅଛି ସେ ଘର ହରି କାନଗୋଇ ତିଆରି କରିଥିଲେ କି ରଘୁନାଥ ମହାନ୍ତି କରାଇଥିଲେ ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ସେ ଘର ଚାଳଘର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଭଲ ଭାବରେ ତିଆରି ହେଇଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ପଥର ପିଣ୍ଡା ଥାଇ ପାଞ୍ଚଶେଣିଆ ଘର । ଦୁଇଟା ଖଞ୍ଜା, ତଳ ଖଞ୍ଜାରେ ପୁଅ ବୋହୂ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଷାଈଘର ଥିଲା । ଉପର ଖଞ୍ଜାରେ ଜେଜେ ପ୍ରଭୃତି ରହୁଥିଲେ । ଯା ସାଙ୍ଗକୁ ଚଉପାନ୍ଦ୍ରୀଘର, ଧାନକୋଠୀ, ଗୁହାଳ, ଘୋଡ଼ାଶାଳ, ଡିକିଶାଳ ପ୍ରଭୃତି ଘର ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ମୋ ପିଲା ବେଳକୁ ପ୍ରଧାନ ରହିବା ଘରକୁ ଛାଡ଼ି ଏ ସବୁ ଘର ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । କାହାର, କାହାର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ମୁଁ ଦେଖିଛି । ଦୁଇଟି କୁଅ ଥିଲା ଗୋଟିଏ ଦାଣ୍ଡପଟେ, ଅନ୍ୟଟି ବାଡ଼ିପଟେ । ଘରର ତିଆରି ଶୈଳୀ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଥିଲା ଯେ, କୋଠାଘର କରିବା ଲୋକ ବି ଇର୍ଷା କରୁଥିଲେ । ହରି କାନଗୋଇଙ୍କ ଅମଳରେ ପରିବାରର ଶତାଧିକ ଏକର ଚାଷଜମି ଥିଲା । କେବଳ ଆମ ଗାଁରେ ୪୫ ଏକର ଜମି ଥିଲା ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୮

ହରି କାନଗୋଇଙ୍କ ପୁଅ ନଥିଲା । ସେ ଆମ ଜେଜେ ଗୋପାଳ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ନିକଟସ୍ଥ ଗୁଲ୍‌ଜାର ନଗର ପାଟଣା ଗ୍ରାମରୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର କରିଥିଲେ । ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋପାଳ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଦାୟାଦ । ହରି କାନଗୋଇଙ୍କ ସହିତ ରତ୍ନର ସଂପର୍କ ନାହିଁ । ଗୋପାଳ ମହାନ୍ତି ଦର୍ପଣୀ ଇଷ୍ଟେର୍‌ରେ ଚାକିରୀ କରିଥିଲେ । ସେ ବଡ଼ ଭୋଗବିଳାସ ପ୍ରିୟ ଲୋକଥିଲେ । ପୁଅଝିଅ ବାହାଘର, ଏକୋଶିଆ ପର୍ବ, ଦୈନନ୍ଦିନ ଚଳଣି ଖୁବ୍ ଆଡ଼ୁଡ଼ା ଚଉଡ଼ାରେ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ୱଭାବର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଥିଲା— ସେ କାହାରିକୁ ଖାତିର କରୁନଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହେୟ ଜ୍ଞାନ କରୁଥିଲେ, ଛୋଟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ବାପା ହରି କାନଗୋଇଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅବଜ୍ଞା କରିବାର ନଜିର ଆମେ ଶୁଣିଛୁ । ତାଙ୍କ ବଡ଼ଝିଅର (ଆମପିସି) ବାହାଘର ବେଳକୁ ସୁକାର ତାଲିକା କେତେକଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ହରି କାନଗୋଇ ତିଆରି କରିସାରି କହିଲେ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଟିକେ ଦେଖାଇଦେବ । ଗୋପାଳ ସେ ତାଲିକାକୁ କୁଆଡ଼େ ଚିରିଦେଇ ନିଜରୁଟି ମୁତାବକ ତାଲିକା କଲେ ଯାହା ପୂର୍ବ ତାଲିକା ଦାମ୍‌ର ୪/୫ ଗୁଣ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତଦନୁସାରେ ସୁକାର ପଠାଗଲା । ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର ଭୟ ମିଶ୍ରିତ ସମ୍ମାନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁଅ (ଆମ ବାପା, ବଡ଼ବାପା) ଓ ଦୁଇ ଝିଅ ଥିଲେ । ବାପାଙ୍କ ନାମ କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ, ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ନାମ ଆନନ୍ଦ । ଝିଅଙ୍କ ନାମ ମଣି, ରାଣୀ । ପିସି ଦୁଇଜଣ ଖୁବ୍ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ପରିବାରରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ମୋ ମାମୁଁ ଘର ଓ ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ଶୁଶୁର ଘର ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ଥିଲେ ।

ଜେଜେ ଜମିଟାସ କାମ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ତଦାରଖ କରୁନଥିଲେ । ଆୟ ଜମିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ନିର୍ବିବାଦରେ ସେ ଜମି ବିକ୍ରିକରି ତାଙ୍କର ଅୟସୀ ଢଙ୍ଗ ବଜାୟ ରଖୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଆମ ବଡ଼ବପା ବଡ଼ ଉଦାସୀନ ଥିଲେ । ବାପାଙ୍କୁ ଡରି ଲୁଚି ଲୁଚି ରହୁଥିଲେ । ପରିବାରର ଅବକ୍ଷୟ କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ଚାଲି ଜେଜେଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁବେଳକୁ ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଆମ ବାପା ୩୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଜେଜେବାପା ବାପାଙ୍କ ରୋଜଗାର ଉପରେ ପ୍ରାୟ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଥିଲେ । ସେ ଚାଲିଯିବାରୁ ଜେଜେ ହତାଶ ହୋଇ ବିନା ରୋଗରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରାୟ ମାସକ ପରେ ଜେଜେ ମୋର ଅପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କା

ବଡ଼ଭଉଣୀକୁ ବିବାହ କରିଦେଇଥିଲେ । ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଛଅମାସ ପରେ ଜେଜେ ଗଲେ । ଆମ ତିନି ଭାଇ, ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଓ ବୋଉକୁ ମିଶାଇ ଛଅପ୍ରାଣୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଃସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିତ ହେଲୁ । ରହିବା ପାଇଁ ଘର ଓ ପିଇବାପାଇଁ କୂଅରେ ପାଣିଛଡ଼ା ଆମ ପାଇଁ ଦୁନିଆରେ ଆଉ କିଛି ନଥିଲା । ଘରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଆସବାବ ପଦ୍ମ ନଥିଲା । ଚାଷ ଜମି ଗୁଣ୍ଠେ ବି ନଥିଲା । ଘର ସଂଲଗ୍ନ ପାଞ୍ଚ ଏକର ପରିମିତି ଜାଗା ଜଙ୍ଗଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ବଡ଼ ବାପା ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପୁଅ, ଝିଅମାନେ ବହୁତ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ (ଚାରି ପୁଅ, ତିନି ଝିଅ) । ଜେଜେବାପାଙ୍କ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ଆମେ ଅଲଗା ହୋଇ ଚଳୁଥିଲୁ । ତାଙ୍କର ଭରସା ଥିଲା ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ଦୟାଦାରୀ କାମ । ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ୨ୟ ପୁଅ ରାଧୁଭାଇ ମଧ୍ୟ ଦର୍ପଣୀ ଇଷ୍ଟେର୍ରେ ଚାକିରୀ କରୁଥିଲେ । ଆମର କିଛି ନଥିଲା । ଏ ପରିବାର ବଞ୍ଚିବ କି ମରିବ ତାହା ମଧ୍ୟ ସଂଶୟାପନ୍ନ ଥିଲା । ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ଚାରିପୁଅଯାକ ମରିଗଲେଣି । ଦୁଇ ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟ ମରିଗଲେଣି । ସେମାନଙ୍କ ପୁଅଝିଅମାନେ ଏବେ ବହୁତ ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି । ମୋର ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀକୁ ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାହାକରି ଦେଇଥିଲେ । ସେ ପରିଣତ ବୟସରେ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲା । ତାହାର ପୁଅମାନେ ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି । ମୋର ଗୋଟିଏ ଭାଇ ୨୩/୨୪ବର୍ଷରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲା । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀ ଯାହାର ବିବାହ ମୁଁ କରାଇଥିଲି, ତାହାର ପୁଅଟିଏ ଜନ୍ମହେବା ପରେ ସେ ଅତୀବଳ ଚାଲିଗଲା । ଜେଜେବାପାଙ୍କ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ବିବାହ କରିଥିବା ଭଉଣୀ ଏବେ ଜୀବିତ । ସେ ତା'ର ପୁଅମାନଙ୍କ ସହ ଭଲ ଅଛି । ମୋର ବଡ଼ଭାଇ ପରିଣତ ବୟସରେ ୧୨ ବର୍ଷ ତଳେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ତାଙ୍କର ପୁଅଝିଅ ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି ।

ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା

ମୋତେ ଆଠବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା, ବାପା ଚାଲିଗଲେ । ଛଅମାସ ପରେ ଜେଜେ ଗଲେ । ବାପା ଓ ଜେଜେଙ୍କ ଚେହେରା ମୋର ମନେ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଆଚରଣ ଢଙ୍ଗଭାଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ମନେଅଛି । ଜେଜେ କୁକୁଡ଼ା ମାଂସ ଖାଉଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ କୁକୁଡ଼ାମାଂସ ମହା ଅପବିତ୍ର ବସ୍ତୁରୂପେ ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା । ଜେଜେ ଲୁଚାଇ ନିଜେ ରାନ୍ଧି ଖାଉଥିଲେ । ଆମ ଭାଇ, ଭଉଣୀଙ୍କୁ ବୋଲହାକ କରାଉଥିଲେ ଏବଂ ସାଙ୍ଗରେ ମାଂସ ତରକାରୀ ଖୁଆଉଥିଲେ । ସାଇପଡ଼ିଶା ଲୋକେ ଜେଜେଙ୍କର ଏ କାମକୁ ଭଲ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁନଥିଲେ । ହେଲେ ଡରରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କେବେ କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଖାଦ୍ୟର ଗୋଟିଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଥିଲା, ନିମପିତା, ଭୂଇଁପିତା, କଲରାପିତା ଯେକୌଣସି ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଦିନ ଖାଇବେ । ପିତା ଖାଇବାକୁ କେଉଁ ପିଲାଭଲ ପାଇବ ? ସେ କିନ୍ତୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆମକୁ ନିଷ୍ଠୁର ଖୁଆଇବେ ଏବଂ ବାଧ୍ୟ କରି ପିତା ଜିନିଷ ଖୁଆଇବେ । ମୋର ମନେ ପଡୁଛି, ତାଙ୍କ ଖାଇବା ବେଳ ହେଲେ ଆମେ ଲୁଚିଯାଉ । ଖରାବେଳେ କବାଟ ବନ୍ଦକରି ଆମକୁ ଶୋଇବାକୁ କହନ୍ତି । ଆମର ତ ବୁଲିବାକୁ ମନ, ଆଖିବୁଜି ଗାଲେଇକି ପଡୁ, ତାଙ୍କୁ ନିଦ ହେଲେ ଖସି ପଳାଉ । ଦିନେ ଏମିତି ମୁଁ ଚାଲିଗଲି । ଆମ ଦାଣ୍ଡରେ ଦୁଇଟା ବଡ଼ ଆମ୍ବଗଛ ଥାଏ । ସାଇର ମଦନ ଯେ ମୋଠାରୁ ୮/୯ ବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବ ସେ ଗଛରେ ଚଢ଼ି ଆମ୍ବ ପାରୁଥିଲା । ମୁଁ ତଳେ ଠିଆ ହୋଇ ତା ଆଡ଼କୁ ଉପରକୁ ଅନାଇ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ଦେ ବୋଲି ବାରମ୍ବାର କହିଲି । ସେ ଆମ୍ବ ପକାଇଲା । ତାହା ମୋ ନାକ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଘରକୁ ଆସିଲି । ରକ୍ତ ବୋହି ଯାଉଥାଏ । ଜେଜେ ଦେଖି ଗର୍ଜନ କଲେ । ତାଙ୍କ ଡୋଡ଼ ଦେଖି ମଦନ ଭୟରେ କୁଆଡ଼େ ଗଲାଯେ ତିନିଚାରି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଖୋଜା ଲାଗିଲା । ଜେଜେଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଦଗୁଣ ଥିଲା, ଆମସାନ ପିଲାଙ୍କର କେଉଁଠି କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲେ, ସେ ଭାଇଙ୍କୁ ଦୋଷୀ କରୁଥିଲେ । ଥରେ ଏହିପ୍ରକାର କୌଣସି କାରଣରୁ ତାଙ୍କୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଥିବା ବଉଳ ଗଛରେ ବାନ୍ଧିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସେ କିପରି ଖସିଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଏକ ଚଟକଣା ମାରି

ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ଗଲେ ଯେ ଗଲେ ଲୋକ ଯାଇଁ ଖୋଜାଖୋଜି କରି ତାଙ୍କୁ
 ମାମୁଁ ଘରୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ବାପା ଆମର ସାନ ପିଉସାଙ୍କ ଜନ୍ମେକ ଭାଇ ସହ ମିଶି
 ଧର୍ମଶାଳା-ସ୍ଥିତ ଗଞ୍ଜେଇ ଅଫିସ ଦୋକାନ ପଟା ନେଇଥିଲେ । ବାପା ସେ ଦୋକାନ
 ଚଳାଉଥିଲେ ଏବଂ ଧର୍ମଶାଳାରେ ରହୁଥିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଘରକୁ ରାତିରେ
 ଆସନ୍ତି । ଖୁବ୍ ଡୋରରୁ ଉଠି ବାରି କୁଅମୁଳେ ଗାଧୋଇ ଧର୍ମଶାଳା ଯାଆନ୍ତି । ବାପା
 ଭଲ ରୋଜଗାର କରୁଥିଲେ । ସେ ଜେଜେ, ଜେଜେମା, ଆମ ପରିବାର ଚଳାଇବା
 ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ବେଭାର ଓ ଦୁଇଟି ଯାକ ଖଞ୍ଜା ବାର୍ଷିକ ଛପର ଇତ୍ୟାଦି
 ତୁଳାଇଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ ସେହି ପିଲାଦିନେ ବି ଶୁଣିଥିଲି । ସେ ପ୍ରାୟ ୫/୬ ବର୍ଷ ଏ
 ଦାୟିତ୍ବ ତୁଳାଇଥିଲେ । ପରେ ସେ ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାରୁ ବାପା କଲିକତା
 ଗଲେ । ବଡ଼ବାପାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ, ଆମ ସାହିର ଜଣେ ଲୋକ ଆମ ବାପା
 ମିଶିକରି କଲିକତା ଯାତ୍ରାକଲେ । ତିନିଜଣ ଯାକ ପ୍ରାୟ ସମବୟସ୍କ ଥିଲେ । ତିନିଜଣିଆ
 କୁଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ — ଅଶୁଭ ହୁଏ ବୋଲି କଥା ଅଛି । ସେମାନେ କିପରି ଏ
 କାମ କଲେ କିଛି ବୁଝାଯାଉନାହିଁ । ମାତ୍ର ସତକୁ ସତ ସେମାନଙ୍କ ଯାତ୍ରା ବଡ଼
 ଅଶୁଭଙ୍କର ହୋଇଥିଲା । ସାଇରୁ ଯାଇଥିବା ଲୋକଟି ସେଠାରେ ମରିଗଲେ ।
 ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ଦରମରା ହୋଇ ଫେରିଲେ । ବାପା କଲିକତାରୁ ଫେରିଲାପରେ
 ବେମାର ପଡ଼ିଲେ । କି ବେମାର ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଏଲୋପାଥିକ ଚିକିତ୍ସା
 ପଦ୍ଧତି ଆମ ଗାଁକୁ ବୋଧେ ସ୍ପର୍ଶ କରିନଥିଲା । ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅର ଶୁଣୁର
 ଗୁଣୁଣି ଗ୍ରାମର ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ବାପାଙ୍କ ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିଲେ । ବର୍ଷେ କାଳ ରୋଗ
 ଭୋଗି ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ବାପାଙ୍କ ରୋଜଗାର ବନ୍ଦ ହେବାପରେ
 ପରିବାରର କିପରି ଦୟନୀୟ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥିବ ତାହା ଅନୁମେୟ । ଏହି ସମୟରେ
 ଜେଜେବାପା ଘରବାରି ଜମିରୁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ବିକ୍ରି କରିଥିଲେ । କାରଣ
 ସେତେବେଳକୁ ଚାଷଜମି ଆଉ ନଥିଲା । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ସହିତ
 ଘରବାରି ଭାଗବାଣ୍ଟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲି, ତାଙ୍କର ୨ୟ ପୁଅ ରାଧୁଭାଇ ବିକ୍ରିତ
 ଜମି ଆମ ଭାଗରେ ମଜୁରା କରିବା ପାଇଁ ଜିଦ୍ କଲେ । ପଞ୍ଚାୟତର ସଭ୍ୟମାନେ
 ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଏକମତ ହୋଇନଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅଚଳାବସ୍ଥା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ
 ସେଥିରେ ସମ୍ମତ ହେଲି । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟାୟରେ ସେ ଆମଠାରୁ ୪୫ ଡିସିମିଲ୍ ଜମି
 ଅଧିକ ନେଲେ । ଏହା ୧୯୪୨ ମସିହା ଘଟଣା । ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଜେଜେଙ୍କର
 କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୨୨

ସମସ୍ତ ସାହାଉରସା ଲୋପ ହୋଇଗଲା । ସେ ଦୁଃଖ ହତାଶାରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲେ ।
 ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ମାସକ ଭିତରେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀକୁ ବାହା
 କରିଦେଲେ (ପୂର୍ବରୁ କହିଛି) । ବର୍ଷ ନ ପୂରିଲେ ବାହାଘର କରିବା କଥା ନୁହେଁ ।
 ମାତ୍ର ଆତୁରେ ନିୟମ ନାହିଁ ଏହି ନିୟମ ବଳରେ ସେ ନିୟମକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିଥିଲେ ।
 ଆମ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କୁ ଯାହାକୁ ସେତେବେଳେ ୧୪ ବର୍ଷ ଇଷ୍ଟେର୍ ଜଙ୍ଗଲ ତଦାରଖ
 କାରୀ ରେଞ୍ଜର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଲେ । ସେ ଉଦ୍ରଲୋକ ଜେଜେଙ୍କୁ
 ବହୁତ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ବିପାକରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ହିସାବରେ
 ଭାଇଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପୁଅପରି ରଖିଲେ । ସେ ଭାଇଙ୍କୁ ଭାରି ଗେହ୍ଲା କରୁଥିଲେ ।
 ଭାଇ ଭାରି ଚଗଲା ଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କୁ ଚଗଲା ନାମରେ ଡାକୁଥିଲେ । ରେଞ୍ଜରଙ୍କର
 ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ଥିଲା । ସେ ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଜଙ୍ଗଲ ଅଞ୍ଚଳ ଚୁରୁ କରନ୍ତି । ଭାଇ
 ତାଙ୍କ ବିନାନୁମତିରେ ଘୋଡ଼ା ନେଇ ଦୁଇଥର ଘରକୁ ପଳାଇ ଆସିବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି ।
 ପ୍ରତି ମାସ ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ୍ ହାତରେ ତିନୋଟି ଟଙ୍କା ସେ ଜେଜେଙ୍କ
 ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଜେଜେ ସେ ଟଙ୍କାକୁ ହାତରେ ଧରି ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଅଶ୍ରୁପାତ
 କରିବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁନଥିଲି । ଏହି ସମୟରେ
 ମୁଁ ଆମ ଗାଁ ସ୍କୁଲକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ଓ ପଣିକିଆ ଶେଷ କରିଥିଲି ।
 ଦିନେ ମୁଁ ସ୍କୁଲରେ ବସିଛି - ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଝିଅ (ଭଉଣୀ) ସ୍କୁଲଘରେ ମୋ
 ପାଖକୁ ଯାଇ ମତେ ଭିଡ଼ିଲା । କହିଲା- “ଆ - ବେ ଟୋକା, ଜେଜେ ବାପା
 ମରିଗଲାଣି ।” ତାକୁ କିଏ ପଠାଇଲା କି ସେ ଆପେ ଆପେ ଗଲା ମୁଁ କାଣିନାହିଁ ।
 ତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୋହି ଯାଉଥିଲା । ଏହିପରି ଜେଜେଙ୍କର ଶେଷ ହେଲା । ବାପା
 ଯିବାର ଛଅମାସ ପରେ ଜେଜେ ଗଲେ । ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ଖୁବ୍ ଯାକଜକମରେ ହେଲା ।
 ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ରାଧୁଭାଇଙ୍କ ମୁରବୀତ୍ବରେ ଏ କାମ ସଂପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା ।
 ଏଥିପାଇଁ ସେ ନିଜକୁ ଗୌରାବାହିତ ମନେକରି ଆମ ଘରବାରି ଭାଗବାଣ୍ଟ ବେଳେ
 ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଏକ ଜମି ନେବା ପାଇଁ ଦାବୀ କଲେ । ତାହା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ
 ଦିଆଗଲା । ଏବେ ଏ ଜମି ଖଣ୍ଡକର ମାଲିକ କେବଳ ତାଙ୍କ ପୁଅମାନେ । ତାଙ୍କ
 ଅନ୍ୟ ଭାଇଙ୍କ ପୁଅଙ୍କୁ ଏ ଜମିରେ ଅଂଶୀଦାର କରାଯାଉ ନାହିଁ । ଏ ଭାଇଙ୍କର ଆଉ
 ଗୋଟିଏ ସ୍ବାର୍ଥପର କାମ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ସେ ଦର୍ପଣୀ ଇଷ୍ଟେର୍ରେ ଚାକିରି
 କରୁଥିଲେ । ଜେଜେ ମଝିରେ ମଜିରେ ବରାବର ଜମି ବିକ୍ରି କରୁଥିଲେ । ଅର୍ଥବଳ

ଥିଲେ ଜେଜେଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଉ ସେ ତାଙ୍କୁ ଜମିବିକ୍ରିରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିପାରିନାନ୍ତେ । ମାତ୍ର ଯାହା ଜଣାଯାଏ ସେ ବଳ ନଥିଲା କି ସେ ପ୍ରକାର ମାନସିକ ବିଚାର ବୁଝି ନଥିଲା । କଙ୍କଡ଼ାକୁ ଗୋଳିପାଣି ସୁବିଧା ଭଳି ସେ ଜେଜେଙ୍କୁ ଫୁସୁଲା ଫୁସୁଲି କରି ଦୁଇ ଯାଗାରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଜମି ପ୍ରାୟ ଏକ ଏକର ନିଜ ନାମରେ ବିକ୍ରି କରା କରୁ ନେଲେ । ଟଙ୍କା ପଇସା ଦେଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ଦେଇଥିଲେ କେତେ ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ କି ପ୍ରକାର ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ମା ଗଜେଇଙ୍କୁ ଜଣା । ତେବେ ଏ ଜମି ବିଷୟରେ ଆମେ କେବେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିନାହିଁ । ଥରେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ- ଇଏତ ପୈତୃକ ଜମି - ଆପଣ କିପରି ଏକାକୀ ମାଲିକ ହେଲେ । ଉତ୍ତରରେ ସେ କହିଲେ -ଜମି ମୁଁ କ୍ରୟ କରିଛି ଗୋପାଳ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଠାରୁ । ସବୁ ଜମିତ ସେ ବିକିଛନ୍ତି । ତମେ ଯଦି ସେଥିରୁ କୌଣସି ଜମିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିପାରିବ, ତେବେ ଏ ଜମି ମୁଁ ଛାଡ଼ିଦେବି । ଏ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଧି ଆଉ ପିତୃସମ୍ପଦ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କର ଆମ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତିର ନମୁନା । ସେ ଭାଇମାନଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ଠୁର ଓ ଅମାନବିକ କର୍ମ ଏଠି ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଏକର ପରିମିତ ଜଙ୍ଗଲିଆ ଘରବାରିକୁ ସେମାନେ ହାଣିମାରି ସଫାକରି ହିଡ଼ହୁଡ଼ା ଦେଇ ଚାଷଜମିରେ ପରିଣତ କଲେ । ତାହାକୁ ଚାଷ କରି ପ୍ରଚୁର ଧାନ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଏବଂ ଭୋଗକଲେ । ଆମେ ଉପବାସରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଠାଏ ଧାନ ସେଥିରୁ ଆମକୁ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ୧୯୪୨ ମସିହାରେ ଏ ଜମି ଭାଗବାଣ୍ଟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜେଜେଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରଠୁ ପ୍ରାୟ ୧୦/୧୧ ବର୍ଷ ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲ ଏକାକୀ ଭୋଗକଲେ । ଜେଜେଙ୍କଠାରୁ କରଲା କରିଥିବା ଜମି ଓ ଏ ଘରବାରି ଜମି ତାଙ୍କୁ ଭଲରୂପେ ବଞ୍ଚିବାର ସମ୍ଭଳ ଯୋଗାଇଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଉପାସ ରହି ଜୀବନ ମରଣ ସହ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିଲୁ ।

ବାପା ଗଲେ — ପରେ ପରେ ଜେଜେ ଗଲେ । ଆମପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ସାହା ଭରସା ହେଲେ ଆମର ୧୪ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ବଡ଼ଭାଇ । ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେ ରେଞ୍ଜିରଙ୍କ ପାଖରେ ଧାନମଣ୍ଡଳରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ବହୁତ ଦିନ ରହିଲେ । ପରେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ଭାଇ ଯେ କି ଆଠଗଡ଼ ଷ୍ଟେଟ୍‌ରେ ଚାକିରୀ କରୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ କିଛି ଦିନ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ଆଉ ଜଣେ ଭାଇ କଟକରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ କିଛିଦିନ ରହିଲେ । ଏହି ବଂଶୀବାବୁଙ୍କ ପରିବାରରେ ସେ ପ୍ରାୟ

୭/୮ ବର୍ଷ କଟାଇଲେ । କି କାମ କରୁଥିଲେ ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ତେବେ ତାଙ୍କଠାରୁ
 ଯାହା ପାଉଥିଲେ ସେଥିରେ ବୋଉ ଓ ଦୁଇ ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ
 କରିଥିଲେ । ପରେ ତାଙ୍କରି ପ୍ରରୋଚନାରେ ବୋଧେ କଳାହାଣ୍ଡି ଯାଇ ସେଠାରେ
 ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲ ବ୍ୟବସାୟୀ “ବେଙ୍ଗଲ ଟିମ୍ବର ଟ୍ରେଡିଙ୍ଗ୍” କମ୍ପାନୀରେ କିଛି କାଳ
 କାମ କରିଥିଲେ । ସେଠାରୁ ଆସି ଆମର ପିତୃସାଙ୍କର ଜଣେ ଭାଇ ଯେ କି
 ଯାଜପୁରରେ P.W.D.ରେ S.D.O ଥିଲେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ କିଛି ଦିନ ରହିଲେ ।
 ଶେଷରେ ଆମର ଭଉଣୀ ଯାହାଙ୍କୁ କି ଜେଜେ ବିବାହ କରାଇଥିଲେ ତାଙ୍କ
 ଦେହଶୁରଙ୍କ ପାଖରେ ଭାଇ ମୋହରିର ରୂପେ କିଛି ଦିନ କାମ କଲେ । ଭଉଣୀର
 ଦେହଶୁର ମଧୁପୁର ଇଷ୍ଟେର୍ରେ ତହସିଲଦାର ଥିଲେ । ଏଇଠୁ ଯାଇ ଭାଇ ଆମ
 ଇଉନିୟନ୍‌ର ଦଫାଦାର କାମରେ ଯୋଗଦେଲେ । ଏହି କାମରେ ସେ ତାହା ଉଲ୍ଲେଦ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଲେ । ପରେ ଗାଁରେ ଟିଉସନ(ପ୍ରାଇମେରି ପିଲାଙ୍କୁ) କରି ଶେଷ ଜୀବନ
 କଟାଇଲେ । ଦଫାଦାରୀ ଉଲ୍ଲେଦ ପରେ ସରକାର ଦଫାଦାରମାନଙ୍କୁ ଏକ ଏକର
 ଲେଖାଏଁ ଜମି କ୍ଷତିପୂରଣ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଭାଇ ମଧ୍ୟ ଆମ ଗାଁରେ
 ଭଲ ଜମି ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇଥିଲେ । ମୁଁ ଥରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି ସେ ଜମିକୁ ବିକ୍ରିକରି
 ତାଙ୍କ ଝିଅର ବାହାଘର ଭଲରେ କରିବାକୁ । ସେ ନାହିଁ କଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏହି
 ମତ ଭଲ ମନରେ ଗ୍ରହଣ କଲି । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଜୀବନବାମା ପଲିସି କରିଥିଲି ।
 ସେହି ଅର୍ଥରେ ତାଙ୍କ ଝିଅ ବିବାହ କଲି । ପରେ ଭାଇ ମୋର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜଣାରେ
 ସେ ଜମି ବିକି ଅର୍ଥ ଆୟସାତ କଲେ । ତାଙ୍କର ଆଚରଣ ଏହି ପ୍ରକାର । ତାଙ୍କ
 ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ମୁଁ କେବେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିନାହିଁ । ଝିଅଘରର
 ବେଭାର ଆଚାର ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁଲ୍ୟ । ଭାଇଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ଅଧିକ
 ଟିକେ କହିବା ଦରକାର । ସେ ବଡ଼ ହୋମସିକ୍- ଘରପ୍ରିୟ ଥିଲେ । ଘରଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ
 ଯିବାକୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହୁଏନାହିଁ । ପରିସ୍ଥିତି ଚାପରେ ଯା’ନ୍ତି । ଘରକୁ ଆସିଲେ ଆଉ
 ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ବା ଆଜି ଯିବି କାଲି ଯିବି କହି ସମୟ ଗଡ଼ାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସେ କୌଣସି
 ଯାଗାରେ ନିୟତ କରି ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଅନିଶ୍ଚିତତା ଭିତରେ ଗତି
 କରୁଥିଲା । କଅଣ କରିବି — କୁଆଡ଼େ ଯିବି ଏ ପ୍ରକାର ଭାବନାର ସେ ସର୍ବଦା
 ଶିକାର ଥିଲେ । ଗାଁରେ ତାଙ୍କର ୨/୩ ଜଣ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହ ମିଶି

ହସ କୌତୁକ କରିବା, କାହାର ତଙ୍ଗତାଙ୍ଗ ଆଚରଣକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ସଂଳାପ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, କାହା ନାଁରେ ଗୀତ ଲେଖି ପରିହାସ କରିବା — ଏପ୍ରକାର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କରି ସମୟ କଟାଇଥିଲେ । ଦଫାଦାର କାମରେ ଯୋଗଦେବାପରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଥିରତା ଆସିଲା । ଦଫାଦାର କାମରେ ଦଫାଦାରମାନେ ଯେପରି ଅନ୍ୟାୟ ରୋଜଗାର କରନ୍ତି, ସେହିପରି ସେ କେବେ କରିନାହାନ୍ତି । ବରଂ ତାଙ୍କ କ୍ଷମତା ବଳରେ ଲୋକଙ୍କୁ ନାନା ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ସହଜେ ତ ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ, ଦଫାଦାର ହେଲାପରେ ସମ୍ମାନ ବହୁତ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ହେଲେ ଜୀବିକା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହେଉନଥିଲା । ଅଭାବ ଅସୁବିଧାରେ ବରାବର ରହୁଥିଲେ । ମୁଁ ଚାକିରୀ କଲାପରେ ମୋର ସ୍ୱଳ୍ପ ଦରମାରୁ ନିୟମିତ ଭାବରେ ପ୍ରତିମାସରେ କିଛି ଟଙ୍କା ପ୍ରାୟ ୧୨/୧୩ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଉଥିଲି ।

ବରଜପୁର ଗମନ ଓ ପାଠପଢ଼ା

ଜେଜେବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରାୟ ମାସକ ପରେ ମୋର ଭଉଣୀଘର ବରଜପୁରକୁ ଗୋଟିଏ ଭାର ପଠାଗଲା । ସେଥିରେ କି କି ଜିନିଷ ଗଲା ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ଗାଁର ଫକୀରା ଗଉଡ଼ ସେ ଭାର କାନ୍ଦେଇ ଗଲା । ମୋତେ ତା ସାଙ୍ଗରେ କୁଣିଆ ହିସାବରେ ପଠାଗଲା । ଫକୀରା ଗଉଡ଼ ସେଦିନ ଫେରି ଆସିଲା । ମୁଁ ହୁଏତ ଦୁଇତିନି ଦିନ ପରେ ଫେରି ଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାହା ହେଲାନାହିଁ । ଭଉଣୀର ଶାଶୁ ମତେ ଗାଁ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲକୁ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲେ । ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ବୋଧେ କହିଥିବେ । ସେ ମୋର ନାମ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଲେଖିଦେଲେ । ଜନ୍ମତାରିଖ ଅନୁମାନ କରି ଲେଖିଥିଲେ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ କହିଛି । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କାହିଁକି ହେଲା, ଭଉଣୀର ଶାଶୁ ସ୍ଵତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ଏହା କଲେ, କି ଜେଜେବାପା ବାହାଘର ବେଳେ ଏ ଦାୟିତ୍ଵଟି ବହନ କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ— ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ଜେଜେ ତ ଏବେ ନଥିଲେ । ସେ ବୋଧେ ବୋଉକୁ ଏ କଥା କହିଥିବେ ଏବଂ ବୋଉ ତଦନୁସାରେ ମୋତେ ସେଠାକୁ ପଠାଇଲା । ତେବେ ଯା ହେଉ ମୁଁ ସେଠାରେ ଘରପରି ରହିଲି ଓ ମୋର ପାଠପଢ଼ା ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ୨ୟ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହା ୧୯୩୨ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ କି ଫେବୃଆରୀ ମାସର ଘଟଣା । ମୋର ଭଉଣୀ ମୋଠାରୁ ଚାରି କି ସାଢ଼େ ଚାରିବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବ । ସେ ତ ପିଲା, ସେ ମୋ ଖବର କ’ଣ ବା ବୁଝିବ । ତା ଶାଶୁ ମତେ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ମୋର ସମସ୍ତ ଖବର ସେ ବୁଝୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବି ଆମ ପରି ଗରିବ ଘର । ଭିଣୋଇ ଟାଟା କମ୍ପାନୀରେ ନୂଆ ଚାକିରିରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସେପରି କିଛି ଯୋଗ୍ୟତା ନଥିଲା । ସାମାନ୍ୟ ଲେଖାପଢ଼ା ଶିଖିଥିଲେ । ଶ୍ରମିକ ହିସାବରେ କମ୍ପାନୀରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିଲେ । ଦରମା ବହୁତ ଅଳ୍ପ । ସେ ନିଜେ ଚଳି ୭/୮ଟଙ୍କା ମାତ୍ର ମାସକୁ ଘରକୁ ପଠାନ୍ତି । ସେଥିରେ ମୁଁ, ଭଉଣୀ, ଶାଶୁ ଓ ଭଉଣୀର ଗୋଟିଏ ଅବିବାହିତ ନଣନ୍ଦ ଚଳୁ । ଜମିବାଡ଼ି ଖୁବ୍ ସାମାନ୍ୟ ଥିଲା । ସେଥିରୁ କ’ଣ ବା ମିଳିବ । ଦି ବଖରିଆ ଚାଳଘରଟିଏ ଥିଲା । ପରେ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଛୋଟ ଖଞ୍ଜା ଘରଟିଏ କଲେ । ସେଠାରେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକାପ୍ରକାର ଚଳଣି ଥିଲା । ରାତିରେ ଥରେ ଭାତ ରାନ୍ଧନ୍ତି ।

ଦିନଯାକ ପଖାଳ ଖାଆନ୍ତି । ରାତିରେ ସାମାନ୍ୟ ଡାଲି ବା ଘରବାରିରେ ହୋଇଥିବା
 କିଛି ପରିବା ତରକାରୀ କରନ୍ତି । ଦିନରେ କିଛି ତରକାରୀ ବା ଶାଗଭଜା ହେଲେ
 ହେଲା ନ ହେଲେ ନାହିଁ । ଲଙ୍କା, ପିଆଜ, ରସୁଣ, ଆମୁଳ ପ୍ରଭୃତିରେ ଚଳାଇ ଦିଅନ୍ତି ।
 ସେ ସମୟରେ ଗହମ, ଅଟା, ସୁଜି, ମଇଦା, ହରଡ଼ତାଲିର ପ୍ରଚଳନ ନଥିଲା ।
 ଚିନିର ବି ବହୁଳ ପ୍ରସାର ନଥିଲା । ଆଜି କାଲିର ଚା ସେତେବେଳେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜଣା
 ଥିଲା । ଚୁଡ଼ା, ମୁଡ଼ି ଖାଉଥିଲେ । ଖଇ ଭାଜି ଉଖୁଡ଼ା କରୁଥିଲେ । ଆଜିକାଲିପରି
 ଏତେ ପ୍ରକାର ସୌଖିନ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଜିନିଷ ନଥିଲା । ରକମ ରକମ ସ୍ତ୍ରୋ ପାଉତର
 ନଥିଲା । ସନ୍ଲାଇଟ୍ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ସାବୁନ୍ ବୋଧେ ନଥିଲା ।
 ଦୋକାନ ବଜାର ସ୍ବଚ୍ଛ । ସଡ଼କ ପଥ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିନଥିଲା । ବସ୍, ଟେମ୍ପୋ,
 ଟ୍ରେକର, କାର ଷ୍ଟୁଟର ପ୍ରଭୃତି ନଥିଲା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ସାଇକେଲର ବ୍ୟବହାର ବି
 ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ନଥିଲା । ମୋର ମନେ ଅଛି ଆମ ଗାଁରେ ମୋ ପିଲାଦିନେ ଗୋଟିଏ
 ସାଇକେଲ ଥିଲା । ଏ ଗାଁଆରେ ଆଦୌ ନଥିଲା । ଆଜିକାଲିପରି ଭଲିକି ଭଲି ଧୋତି,
 ଶାଢ଼ୀ, ଜାମା, ପ୍ୟାଞ୍ଜି, ପ୍ରକ୍, ସେମିଜି, ବ୍ଲାଇଜ୍ ଇତ୍ୟାଦି ନଥିଲା । ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଗମନର
 ସୁବିଧା ବା ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । ଖବର କାଗଜ, ପତ୍ର ପତ୍ରିକାର ପ୍ରସାର
 ହୋଇନଥିଲା । ଇଲେକ୍ଟ୍ରିସିଟି ନଥିଲା । କଅଣ ଥିଲା, କଅଣ ନଥିଲା ଏତେ ବର୍ଷନା
 ନକରି ତୁମ୍ଭଙ୍କରେ କିଛି ନଥିଲା କହିଲେ ଭୁଲ ହେବନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର କିଶୋର
 କିଶୋରୀଙ୍କୁ ସେ ସମୟର ଅବସ୍ଥା ବର୍ଷନା କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷାହୀନ ପରି
 ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା ପରି ଲାଗିବ । ଏତେ ରୋଗ ନଥିଲା କି ଏତେ ଡାକ୍ତର କିମ୍ବା
 ଡାକ୍ତରଖାନା ନଥିଲା । ଏତେ କୋର୍ଟ କଟିରି, ପୋଲିସ ନଥିଲେ । ଅପରାଧ ଭିତରେ
 କାଁ-ଭାଁ ଚୋରି ଡକାୟତି ହେଉଥିଲା । ଜୀବନ ବଡ଼ ସହଜ -ସରଳ ଥିଲା । ଗଣ୍ଡେ
 ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଅଛି ତ ଲୋକେ ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା କରୁନଥିଲେ । ଗାଁଆରେ ପ୍ରିୟାପ୍ରିତି
 ଥିଲା । ଲୋକେ ଘରେ ଘରେ ବା ସମ୍ମିଳିତ ଭାବରେ ଭାଗବତ, ପୁରାଣ ପଢୁଥିଲେ ।
 ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିଲେ । ଏତେ ଜାଲୁପିସାଦି ଜଟିଳତା ନଥିଲା । ନୀତି ମାନ୍ୟତା
 ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଥିଲା । ଇଂରେଜ ଶାସନ ଥିଲା । ବାଘ-ଛେଳି ଏକାଠି ପାଣି
 ପିଉଥିଲେ ବୋଲି ଲୋକେ କହୁଥିଲେ । ଏଇ ପ୍ରକାର ପରିବେଶରେ ମୁଁ ବଢ଼ିଛି ।
 ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ ଲୁଗା କଛାମାରି ପିନ୍ଧି, ଦେହରେ ଗଞ୍ଜି, ଜାମା କି ଚଦର ନଥାଇ ମୁଁ
 ଷୁଲକୁ ଯାଉଥିଲି । ଚଟି ଯୋତା ଆମକୁ ସ୍ବପ୍ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଚାକିରୀ କଲାର ବର୍ଷକ
 ପରେ ଚଟି ବ୍ୟବହାର କଲି । ତାହା ପୁଣି ଜଣେ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ।

ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ଭାରି ଦୁର୍ବଳ ଥିଲି । ମୋତେ କି ପ୍ରକାର ଗୋଟାଏ କ୍ଷୁର ହେଉଥିଲା । ତାକୁ ଛଟାକ୍ଷର କହୁଥିଲେ । ତାହାର ଚିକିତ୍ସା ପଦ୍ଧତି ହେଉଛି - ବୋଉର ନାକ କି କାନର କୌଣସି ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ମୋ ତାଳୁରେ ଚିଆଁ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେ ପୋଡ଼ାଦାଗ ଏବେ ବି ଅଛି ଏବଂ ତାହା ମୋ ସର୍ଭିସ ବୁକ୍‌ରେ ଆଇଡେଣ୍ଟିଫିକେସନ୍ ମାର୍କ ହିସାବରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅଭୂତ ଚିକିତ୍ସା ପଦ୍ଧତି ଥିଲା । ମୋତେ ପିଲାଦିନେ ବାରମ୍ବାର ମେଲେରିଆ କ୍ଷୁର (କମ୍ପ୍ଲେକ୍ସ, ପାଲିକ୍ସର) ହେଉଥିଲା । ଧର୍ମଶାଳାରେ ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଡାକ୍ତରଖାନା ଥିଲା । ଡାକ୍ତରଖାନାଟି ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ଼ ଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ପୋଲିସ୍ ଆଉ ବିଚାର ବିଭାଗ ସରକାରଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ଥିଲା । ରାଜସ୍ଵ ବିଭାଗର କାମ ସରକାରଙ୍କ ପାଇଁ ସମସ୍ୟା ବହୁଳ ନଥିଲା । କାରଣ ସେତେବେଳେ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଥିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଅସୁଳ କରୁଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପରିମାଣ ବାର୍ଷିକ ପେସ୍‌କିସ୍ ଦୁଇଟି କିଣ୍ଡରେ ଦେଉଥିଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ତାରିଖର ସନ୍ଧ୍ୟାଭିତରେ ଦେୟ ପଇଠ ନ କଲେ ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ସେ ଜମିଦାରୀକୁ ତରକ୍ଷଣାତ୍ ନିଲମ କରୁଥିଲେ । ଏହାକୁ Sun set law କୁହାଯାଉଥିଲା । ଜମିଜମା ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ଵ ସରକାରଙ୍କର ନଥିଲା । ଅବଶିଷ୍ଟ କାମପାଇଁ ଜିଲ୍ଲାରେ ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ଼ ଓ ସର୍ବିଜିଜନ୍‌ରେ ଲୋକାଲ୍ ବୋର୍ଡ଼ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ଶିକ୍ଷା, ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ, ରାସ୍ତାଯାତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଉନ୍ନୟନ ମୂଳକ କାମ କରୁଥିଲେ । ଏହାକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ଵାୟତ୍ତ ଶାସନ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଜିଲ୍ଲାବୋର୍ଡ଼ର ଏହି ଡାକ୍ତରଖାନାଟି ବରଜପୁରର ନିକଟ ହେଲେ ହେଁ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଡାକ୍ତର ପରାମର୍ଶ କରିବା ପାଇଁ କାହାର ନଜର ନଥିଲା । ମେଲେରିଆ ଦମନ ପାଇଁ ସରକାର ଡାକ୍ତର ମାନଙ୍କରେ କୁଇନାଇନ୍ ବଟିକାର ବିକ୍ରୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ମୋତେ ବାରମ୍ବାର କ୍ଷୁର ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜମା କୁଇନାଇନ୍ ଖାଇନାହିଁ । ଭଉଣୀ ଶାଶୁ ମୋ ପେଟ ଚିପି ଓ ଅନ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପେଟ ଚିପାଇ ପ୍ଲିହା ବଢ଼ିଛି ବୋଲି ଜାଣିଲେ । ତାକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ସକାଳେ ମୋ ପେଟକୁ ଛଡ଼ାତେଲ ମାଲିସ କରି ଯୋରରେ ଘଷନ୍ତି । ଶେଷରେ ଜଣେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଲେ । ସେ ମୋ ବାମହାତ ପାପୁଲି ଗଣ୍ଡିରେ କଅଣ ଗୁଡ଼ିଏ ଟେରମ୍‌ଲି ରଖି କନା ବାନ୍ଧିଦେଲେ । ଦୁଇ ତିନି ଦିନପରେ ଫିଟାଇବାରୁ ଦେଖାଗଲା ସେ ଜାଗାରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଘା ହୋଇଯାଇଛି । ସେ ଘା

ଦ୍ଵାରା ସେଠାରୁ ଯେଉଁ ଶିରଟି ପ୍ଲାହାକୁ ସଂପୃକ୍ତ, ସେ ଶିରା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଏବଂ
 ଫଳରେ ପ୍ଲାହା ମରିଯିବ ବା କ୍ରିୟାଶୀଳତା ହରାଇବ । ସେ ଘା ମୋତେ ବହୁତ କଷ୍ଟ
 ଦେଲା ଏବଂ ଶୁଖିବାକୁ ପ୍ରାୟ ୨ ମାସ ଲାଗିଲା । ଏହି ଘା ଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଆମ
 ଘରକୁ ଯାଇଥିଲି । ଦିନେ ବହୁତ ବିନ୍ଧା ଛିଟିକା ହେବାରୁ ମୁଁ କାନ୍ଦିଲି । ବଡ଼ ବାପା
 ଗୋଟିଏ ବୈଦ୍ୟକୁ ପରାମର୍ଶ କଲେ । ସେ କହିଲେ ଘା'କୁ ବରାବର ତୁଳସୀପତ୍ର
 ଦ୍ଵାରା ଢାଙ୍କି କରି ରଖ । ମୁଁ ସେଇଆ କଲି, କ୍ରମେ ଘା ଶୁଖିଲା । ସେ ଯାଗାରେ
 ତୁମା ହୋଇ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଚିହ୍ନ ରହିଲା । ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ମୋ ସର୍ତ୍ତସ୍ୱ ବୁକ୍ରେ ଲିପିବଦ୍ଧ
 ହୋଇଛି । ଘା କଷ୍ଟ ସିନା ଭୋଗିଲି ଏବଂ ହାତକୁ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ କ୍ଷତଯୁକ୍ତ କଲି,
 ମାତ୍ର ମେଲେରିଆ ମୋତେ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଚାକିରୀ କରିବାର ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ
 ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମେଲେରିଆ ଜ୍ୱର ଭୋଗୁଥିଲି । ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିଲାବେଳେ ହଷ୍ଟେଲରେ
 ମୋର ଗୋଟିଏ ସହପାଠୀ ମୋତେ ପରିହାସରେ 'ପେଲେହି' ଡାକୁଥିଲା । ମୁଁ
 ଏଥିରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରୁନଥିଲି । କାରଣ ମୁଁ ସେପରି କରିଥିଲେ ଅଧିକ
 ଉପହସିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ମୋର ମନେ ଅଛି ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ମୋତେ
 ମେଲେରିଆ ଜ୍ୱର ହୋଇଥିଲା । ଜଣେ ଡାକ୍ତର ମୋତେ ଗୋଟିଏ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ
 ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ମତେ ସେତେବେଳେ ଜ୍ୱର ଛାଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ତାହାପରେ
 ଅଦ୍ୟାବଧି ମୋତେ ମେଲେରିଆ କଅଣ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଜ୍ୱର ହୋଇନାହିଁ ।
 ଆଜିକାଲି ମେଲେରିଆକୁ ଏତେ ଭୟ ଯେ ଯେକୌଣସି ଜ୍ୱର ହେଲେ ମେଲେରିଆ
 ଚିକିତ୍ସା କରିଦେଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ୧୪/୧୫ ବର୍ଷ କାଳ କୌଣସି ଚିକିତ୍ସା ନ କରି
 ମେଲେରିଆ ଭୋଗି ଚାଲିଥିଲି ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବରୁ ବିନା ଚିକିତ୍ସାରେ ସବୁଦିନ
 ପାଇଁ ରକ୍ଷା ପାଇଛି । ମୋ ମତରେ ଏହା ଆଧୁନିକ ।

ମୁଁ ଯେଉଁ ପ୍ରାଇମେରି ସ୍କୁଲରେ ନାମ ଲେଖାଇ ପଢୁଥିଲି, ସେ ସ୍କୁଲଟି
 ବରଜପୁର ସମ୍ମିଳିତ ବାରବାଟି ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଆୟତୋଟା ଭିତରେ
 ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଦୁଇ ବର୍ଗରିଆ ଚାଳଘରଟିଏ । ଚାରି ପାଖରେ ବାଡ଼ଦ୍ଵାରା ଆବୃତ
 ଥିଲା । ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରଥମ, ୨ୟ ଓ ୩ୟ ଡିନୋଟି ଶ୍ରେଣୀ ଥିଲା । ବରଜପୁର
 ଓ ବାରବାଟୀ ଗ୍ରାମର ପିଲାମାନେ ପଢୁଥିଲେ । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୨୦/
 ୨୨ ହେବ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଘର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସିଙ୍ଗାପୁର ଗ୍ରାମରେ । ତାଙ୍କ ନାମ

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୩୦

ଭଗବାନ ରାଉତ । ସେ ମାଛନର ପାସ୍ ପରେ (୭ମ ଶ୍ରେଣୀ) ଶିକ୍ଷକ ଟ୍ରେନିଂ ପାସ୍ କରିଥିଲେ । ୨ୟ ଶିକ୍ଷକ ହରେକୃଷ୍ଣ ବାରିକ (ଗୌଡ଼) ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ପାସ୍ କରିଥିଲେ । ସେ କେବେ ସ୍କୁଲ ଆସି ଶିକ୍ଷା ଦାନ କରିବାର ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଘର ବାରବାଟୀ ଗ୍ରାମରେ । ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କ ସହ ଦେଖାହୁଏ । ସେ ଥିଲେ ଗୌଡ଼ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରତୀକ । କଥାକଥାକେ ସ୍ଥାନକାଳ ପାତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷରେ ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଅସତ୍ୟ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ । ଏପରି ଲୋକଙ୍କୁ କିପରି ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରୀ ଦିଆଗଲା ବୁଝିହୁଏନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଦରମା ପାଇବାରେ ଅସୁବିଧା ହେଉନଥିଲା । ଚାରିଅଣା ବା ଆଠଅଣା ମୂଲ୍ୟର ଜିନିଷ ଲାଞ୍ଚ ନେଇ ସବ୍-ଇନିସ୍ପେକ୍ଟର ଦରମା ବିଲ୍ କରୁଥିଲେ । ଏକଥା ସେତେବେଳେ ଆମେ ଶୁଣୁଥିଲୁ । ତାଙ୍କ ଦରମା ଥିଲା ଚାରିଟଙ୍କା ଓ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦରମା ଥିଲା ଦଶଟଙ୍କା ।

ଶିକ୍ଷକ ଭଗବାନ ରାଉତ ମୋ ପଢ଼ାପଢ଼ିର ବେଶ୍ ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ । ମୁଁ ବି ଭଲ ପଢୁଥିଲି । ମୋତେ ସେ ବୃତ୍ତି ମନୋନୟନ ପରୀକ୍ଷାକୁ ପଠାଇଲେ । ଧର୍ମଶାଳାରେ ପରୀକ୍ଷା ହେଲା । ମୁଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଯାହାଙ୍କର ପିଲା ମନୋନୀତ ହୋଇନଥିଲେ ଇର୍ଷା ପରାୟଣ ହୋଇ କଅଣ ଗୋଟାଏ ଅଭିଯୋଗ ଆଗତ କଲେ । ସବ୍-ଇନିସ୍ପେକ୍ଟର ତାଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ଗ୍ରହଣ କରି ମୋତେ ତାଲିକାରୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ । ମୋର ଭଉଣୀର ଦେହଶୂର ଯେ ମୋର ଅଭିଭାବକତ୍ବ କରୁଥିଲେ — ଏ ବିଷୟରେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରରେ ଆପରି କରିବା ପାଇଁ ମୋର ମତ ଚାହିଁଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି — ଏତ ବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷା ନୁହେଁ । ଅସଲ ପରୀକ୍ଷାରେ କଅଣ ହେବ ତାହା ଅନିଶ୍ଚିତ । ଆପରି କରି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ମୋର କ'ଣ ଲାଭ ହେବ ? ମୋର ଏ ପ୍ରକାର ଭାବ ପ୍ରକାଶନରେ ସେ ଖୁସି ହୋଇଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଆପରି କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେଲେ । ମୋର ୩ୟ ଶ୍ରେଣୀ ପଢ଼ା ଏହିପରି ସମାପ୍ତ ହେଲା । ଏହି ବରଜପୁର ଗାଁଆରେ ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ୨ ବର୍ଷ ଅତିବାହିତ କରିଣି । ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଓଡ଼ଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ମିଶିଯାଇଛି । ଗାଁଟି ଅତି ଛୋଟିଆ । ସେତେବେଳେ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ବୋଧେ ଶଏ ହେବ । କେତେଘର କରଣ, ଅଧିକାଂଶ ଚଷା, ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘର, ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ିଆ ଘର । ଗାଁରେ ଧୋବା କି ବାରିକ ଘର ନାହିଁ । ସିଙ୍ଗାପୁର ଗାଁଆର ଧୋବା ଓ

ବାରବାଟୀର ବାରିକ ଏ ଗାଁଆକୁ ସେବା ଦିଅନ୍ତି । ଗାଁଆରେ ଦୋକାନ ନାହିଁ, ଗାଁଆ
 ମୁଣ୍ଡ ଆମ ଚୋଟାରେ ସପ୍ତାହକୁ ୨ଥର ହାଟ ବସେ । ସେ ହାଟରୁ ଗାଁଆ ଲୋକ
 ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଜିନିଷ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । କାହାର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସୁଚ୍ଛଳ ନୁହେଁ । ଧାନ,
 ବିରି, ପନିପରିବା, ଆଖୁ ଇତ୍ୟାଦି ଚାଷ କରନ୍ତି । ଜମି ବହୁତ ଅଳ୍ପ । ଲୋକଗୁଡ଼ିକ
 ପରିଶ୍ରମୀ, ଶାନ୍ତ, ସରଳ, ଧର୍ମପରାୟଣ । ଗାଁଆରେ ଗୋଟିଏ କିର୍ତ୍ତନ ଦଳ ଥାଏ ।
 ଦିନାକେତେ ଗୋଟାଏ ଓଷ୍ଟାଦ୍ ରଖି ଗାଁ ପିଲାଏ ନାଟକ ଶିଖିଲେ । ଥରେ ଜରାସନ୍ଧ
 ବଧ ନାଟକ ଗାଁଆରେ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ସେଥିରେ ଅଭିନୟ କରିଥିଲି । ମୁଁ
 ଶାନ୍ତି କି ଧର୍ମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିବା ବେଳର ଘଟଣା ଇଏ । ପରେ ନାଟ ଦଳ
 ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଧର୍ମଶାଳାରେ ଗୋଟିଏ ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ ଥିଲା ।
 ୧୮ରୁ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାରେ ପଢ଼ାଯାଏ । ସ୍କୁଲଟି ନାମଜାଦା ସ୍କୁଲ ।
 ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗୋଟିଏ ପିଲା ସେ ସ୍କୁଲରୁ ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ବୃତ୍ତି ପାଉଥିଲା । ଜଣେ
 ମୌଲବୀଙ୍କୁ ମିଶାଇ ଚାରିଜଣ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ମୁଁ ମୋର ମନକୁ ମନ ସେହି ସ୍କୁଲରେ
 ପଢ଼ିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ସେଠାରେ ୪ର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାମ ଲେଖାଇଲି । ବରଜପୁରରୁ
 ୨/୩ କି.ମି. ଦୂର କଲଣ ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ଥିଲା । (୪ର୍ଥରୁ ୭ମ) ।
 ସେଠାରେ ପଢ଼ିବା କଥା କାହିଁକି କେଜାଣି ମୋ ମନକୁ ଭୁଲିନଥିଲା । ବରଜପୁରରୁ
 ଯିବା ଆସିବା କରି ଏ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହୋଇଥିଲା ।
 ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ବରଜପୁର ଏବଂ ଠିକ୍ ତାର ଅପର ପାଖରେ
 ଧର୍ମଶାଳା ଅବସ୍ଥିତ । ନଦୀଟି ସେଠାରେ ପ୍ରାୟ ଏକମାଇଲଠାରୁ ଅଧିକ ଓସାର
 ହେବ । ବର୍ଷା ୪ ମାସ (ଜୁଲାଇ- ଅକ୍ଟୋବର) ଓ ଖରା ଦେଢ଼ମାସ (ଏପ୍ରିଲ-ମଇ)
 ସକାଳୁଆ ସ୍କୁଲ ବହୁତ ଅସୁବିଧା ହୁଏ । ଖରାଦିନେ ଏଗାରଟା ବେଳେ ତତଲା ବାଲିକୁ
 ବିନା ଚଟିଯୋତାରେ ଅତିକ୍ରମ କରିବା କିପରି ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ, ତାହା କହିବା
 ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ଦିନେଦିନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଛି ପାଠ ପଢ଼ା ନହେଲା ନାହିଁ, ଆଉ ଆସିବି
 ନାହିଁ । ଘରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଭାବ ବଦଳିଯାଏ । ତହିଁ ଆରଦିନ ଭୋରରୁ ଉଠି ସ୍କୁଲକୁ
 ଚାଲିଯାଏ । ମୋର ଏ କଷ୍ଟ କଥା କାହାକୁ କେବେ କହିନାହିଁ । ଦିନେ ଦିନେ କିଛି
 ବାଟ ତତଲା ବାଲି ଓ କିଛି ବାଟ ପାଣିଧାର ଦେଇ ଆସେ । ତା ଦ୍ଵାରା ଦୂରତା

ଦୁଇଗୁଣ ହୋଇଯାଏ । ବର୍ଷାଦିନେ କଷ୍ଟଟା ସିନା ଛଟପଟିଆ ନୁହେଁ ମାତ୍ର ଅସୁବିଧା କମ୍ ନୁହେଁ । ନଦୀ ପାର ହୋଇ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ବରଜ ପୁରଠାରୁ ଦୁଇମାଇଲ୍ ଉପର ଆଡ଼କୁ ଗଲେ କରଜଙ୍ଗା ନଦୀଘାଟ । ସେଠାରେ ଡଙ୍ଗାରେ ପାରହୋଇ ଯେଉଁଠି ପହଞ୍ଚିବ, ସେଠାରୁ ତଳକୁ ଦୁଇମାଇଲ ଗଲେ ଧର୍ମଶାଳା ପଡ଼ିବ । ଛତାଧରି, ବସ୍ତାନି କାନ୍ଧେଇ, ଦୁଆତ ଧରି ଯିବାକୁ ହୁଏ ।

ଆଜିକାଲି ପରି ସେତେବେଳେ ଡଙ୍ଗା କଲମ ନଥିଲା । ଆଦିମ ଯୁଗର ଭୂର୍ଜପତ୍ର, ତାଳପତ୍ର ଲୁହା ତିଆରି ଲେଖନ ପରେ ପର-କଲମ, ସ୍ୟାହି ପରେ କାଠି କଲମ (ଅଗରେ ସୀସାନିବ୍ ଯୁକ୍ତ) ଓ ସ୍ୟାହିର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ସ୍ୟାହିଭରା ଦୁଆତ ବେକରେ ସୂତା ବାନ୍ଧି ହାତରେ ଧରି ସ୍କୁଲକୁ ନେବାକୁ ହେଉଥିଲା । ୧୦ଟା ବେଳେ ସ୍କୁଲ ଆରମ୍ଭ । ଘଣ୍ଟା ତ ନଥିଲା । ତେଣୁ ସକାଳୁ ଗଣ୍ଡାଏ ପଖାଳ ଖାଇ ଯାଏ ଓ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ଫେରି ପଖାଳ ଖାଏ । ରାତିରେ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ କେତେବେଳେ ଲକ୍ଷଣ ତ କେତେବେଳେ ଡିବି ଆଲୁଅ । ମୋର ଭଉଣୀର ନଶ୍ବ ଘର ନଦୀ ଆରପାଖ ଦେଉଳି ଗ୍ରାମରେ । ସେଠାରୁ ଧର୍ମଶାଳା ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ କି.ମି. ଦୂର । ବେଳେବେଳେ ବିଶେଷତଃ ପ୍ରବଳ ବଢ଼ିବେଳେ ତାଙ୍କ ଘରେ ରହିଯାଏ ।

ଏହିପରି ମୋର ୪ର୍ଥ ୫ମ ଶ୍ରେଣୀ ୨ ବର୍ଷର ପାଠପଢ଼ା ଚାଲିଥିଲା । ୫ମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିଲା ବେଳେ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଚକ୍ରଧର ମିଶ୍ରଙ୍କର ବଦଳି ହୋଇଗଲା । ସ୍କୁଲରେ ୨ୟ ଶିକ୍ଷକ ବନମାଳୀ କର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ । ଚକ୍ରଧର ମିଶ୍ର ସେ ସ୍କୁଲରେ ୧୩ ବର୍ଷ ଥିଲେ । ଏବଂ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଗୋଟିଏ ପିଲା ବୃତ୍ତି ପାଉଥିଲେ । ଚଳିତ ବର୍ଷ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ନିର୍ବାଚିତ କରି ତାଲିମ୍ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ପିଲା ବୃତ୍ତି ପାଇବାର ସମ୍ଭାବନା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଥିଲା । ହେଲେ କରଙ୍କର ସେଥିରେ ସୁନାମ ହେବନାହିଁ । ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ଏବଂ ତିଲିମ୍ପ୍ରାପ୍ତ ପିଲା ବୃତ୍ତି ପାଇବା ଦରକାର । ସେ ମୋତେ ବାଛିଲେ । ମୋତେ ସ୍କୁଲରେ ରହିବାକୁ କହିଲେ । ତାଙ୍କ ଘର ନିକଟସ୍ଥ ମଙ୍ଗଳପୁର ଗ୍ରାମରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବି ସ୍କୁଲରେ ରହିଲେ । ସ୍କୁଲ ଘର ପଛକୁ ଗୋଟିଏ ଘର ଥାଏ । ସେ ଘରେ ଦୂରଦୂରାନ୍ତର ପିଲା କେହି ଚାହିଁଲେ ରୋଷେଇ କରି ଖାଇ ରହିପାରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କେହି ନଥିଲେ । କର ସାର୍ ନିଜେ ହାତରେ ରାନ୍ଧି ଖାଇଲେ ମତେ ଖୁଆଇଲେ ଏବଂ ଦିନରାତି ମତେ

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୩୩

ପାଠ ପଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ପରୀକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର ଯାଜପୁର ହାଇସ୍କୁଲ । କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯିବାର ୨/୩ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ସାର୍ବଜ୍ଞ ଅନୁମତି ନେଇ ଘରକୁ ଆସିଲି । ମୋତେ ତ ଯେତେବେଳେ ସେତେବେଳେ ମେଲେରିଆ ଜ୍ୱର ହେଉଥାଏ । ମୋତେ ଭୀଷଣ ଜ୍ୱର ହେଲା । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ମୁଁ ଧର୍ମଶାଳା ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେ ନିଜେ ଆମ ଘରକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ମତେ ଜ୍ୱର ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଜପୁର ଚାଲିଲେ । କିଆନାଳୀ କୁଳେ ଭଡ଼ାଘରେ ରହିଲୁ । ତହିଁ ଆରଦିନ ପରୀକ୍ଷା ହଲକୁ ଗଲି । ମାତ୍ର ମୋତେ ଭୀଷଣ କମ୍ପ ହୋଇ ବାନ୍ତି ହେଲା । ପରୀକ୍ଷା ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ କର ସାର୍ବଜ୍ଞ ତକାଇ ମୋତେ ଜିମା କରିଦେଲେ । ମୋର ପରୀକ୍ଷା ସରିଲା । କର ସାର୍ବଜ୍ଞ ଆଶା ମଉଳିଲା ।

ସେଦିନ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ବରଜପୁର ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ଗ୍ରାମର ଜଣେ ଲୋକ ଗାଁକୁ ଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବରଜପୁର ଫେରିଲି । ସାର୍ବଜ୍ଞ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲାବେଳେ ସାର୍ବଜ୍ଞ ମୋତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ — ତୋର ସାତ ଜନ୍ମରେ ପାଠ ହେବନାହିଁ ।

ଅବଶ୍ୟ ସାର୍ବଜ୍ଞ ଦୁଃଖ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ କରି ପକାଇଲା । ତାଙ୍କର ହଠାତ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିବାର ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଳସା ପାଇଁ ଦୈବର ଦୟାର ମୁଁ ହେଲି ଶିକାର । ପୁଣି ‘ଭାଗ୍ୟ ଫଳତି ସର୍ବତ୍ର’ । ଅନ୍ୟ ପିଲାଟି ବୃତ୍ତି ପାଇଲା । ଏବେ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାମ ଲେଖାଇବା ସମସ୍ୟାର ମୁଁ ସମ୍ମୁଖୀନ । ନିକଟସ୍ଥ କଲଣ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ବ୍ୟତୀତ ସେ ବିଷ୍ଣୁଶ୍ରୀ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ଆଉ କେଉଁଠାରେ ସ୍କୁଲ ନଥିଲା । ସେ ସ୍କୁଲ ମୋତେ ୬ଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଡ଼ମିସନ୍ ଦେବେ ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ପଢ଼ିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ଇଂଲିଷ୍ ପଢ଼ାଯାଏ ନାହିଁ । ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ୪ର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଇଂଲିଷ୍ ପଢ଼ାଯାଏ । ସେମାନେ ଖୁବ୍ ଦୟା ଦେଖାଇଲେ ୫ମ ଶ୍ରେଣୀରେ ନେଇପାରନ୍ତି । କଅଣ କରିବି — ଏହିପରି ଭାବନାରେ ଥିଲାବେଳେ ହଠାତ୍ ଖବର ପାଇଲି ଧର୍ମଶାଳାରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ଖୋଲିଛି । ଘରନାହିଁ, ଚାକି ନାହିଁ କି ବେଞ୍ଚ ନାହିଁ । କେବଳ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦେଇ ନାମ ଲେଖାଇବା ପାଇଁ ପିଲା ଖୋଜା ଚାଲିଛି । ମାଇନର ସ୍କୁଲ ନ ଥିବାରୁ ଅନେକ ପିଲା ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ପାସ୍ କରି ଘରେ ବସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ମଉକା କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୩୪

ମିଳିଗଲା । ମୁଁ ବି ସେଥିରୁ ଜଣେ । ଯା ହେଉ ନୂଆ ମାଜନର ସ୍କୁଲରେ ଶ୍ରଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାମ ଲେଖା ହୋଇଗଲା । ପ୍ରାୟ ୨୫ ଜଣ ପିଲା ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ସର୍ବରେଜିଷ୍ଟାର ଅଫିସର ଭଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ମୋହରିର ଘରେ ଚୌକି ବେଞ୍ଚ ପକାଇ ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଧର୍ମଶାଳା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଜଗନ୍ନାଥ ସଡ଼କ ଯାଇଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ ପାଇଁ ଏହା ଧର୍ମଶାଳା ପାଖରେ ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ନଦୀ ଆରପାଖରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ସେ ସଡ଼କ ଏବେ ନାହିଁ । ୫ ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ଧର୍ମଶାଳାର ବାଇପାସ୍ ରୂପେ ଯାଇଛି । ଧର୍ମଶାଳା ସଂଲଗ୍ନରେ ଜାରକା ନାମରେ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ସହର ଗଢ଼ିଉଠିଛି । ଜାରକା ନିକଟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀରେ ପୋଲ ଦେଇ ରାଜପଥ ଯାଇଛି । ଧର୍ମଶାଳା ମୁଖ୍ୟତଃ ଗୋଟିଏ ଥାନା ହେଉଥିବାର । ଥାନା ବାଦ ଏଠାରେ ସର୍ବରେଜିଷ୍ଟାର ଅଫିସ୍, ପୂର୍ବ କଥିତ ଡାକ୍ତରଖାନା ଅଛି । ହେଲଥ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର, କୃଷି ଓଭରସିଅର, ସ୍କୁଲ ସର୍ବଜନିୟପେକ୍ଟର, ଅବକାରୀ ସର୍ବ ଜନିୟପେକ୍ଟର ପ୍ରଭୃତି ଅଛନ୍ତି । ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ ସାଙ୍ଗକୁ ମାଜନର ସ୍କୁଲ ହେଲା । ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ପାସ୍ କରିଥିବା ଜାରକାରେ ଏବେ ବହୁତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଫିସ୍ ଖୋଲିଲାଣି । ହାଇସ୍କୁଲ, କଲେଜ, ବାଳିକା ହାଇସ୍କୁଲ, ବ୍ଲକ୍ ଅଫିସ୍, ଜଳସେଚନ ଅଫିସ୍ କୃଷି ଜିଲ୍ଲା ଅଫିସ୍, ଇଲେକ୍ଟ୍ରି ଅଫିସ୍ ପ୍ରଭୃତି ଖୋଲି ଧର୍ମଶାଳା ଓ ଜାରକାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବଢ଼ିଗଲାଣି ।

ମୁଁ ବରଜପୁର କିଛି ଦିନ ଯିବା ଆସିବା କରି ପଡ଼ିଲି । ପରେ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଜଣ ପିଲା ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲଘରେ ରହିଲୁ । ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ୪ର୍ଥ ୫ମ ଶ୍ରେଣୀର କେତେ ପିଲା ମଧ୍ୟ ରହିଲେ । ସ୍କୁଲଘର ପଛକୁ ଥିବା ପୂର୍ବ କଥିତ ଘର ରୋଷଶାଳାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜାରୀ ରୋଷେଇ କଲେ । ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲଘର ୧୦ ରୁ ୫ ସ୍କୁଲ ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟ ସମୟରେ ହଷ୍ଟେଲରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ସ୍କୁଲରେ ରୀତିମତ ପଢ଼ାପଢ଼ି ଚାଲୁଥିଲା । ଶ୍ରଷ୍ଟଶ୍ରେଣୀ ବେଳକୁ ପିଲା ୨ବର୍ଷ ଇଂଲିଶ ପଢ଼ିଥାନ୍ତି । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା କେତେକ ପିଲା ମଧ୍ୟ ବହୁତ କିଛି ଇଂଲିଶ - ପଢ଼ିଥିଲେ । ମାତ୍ର ମୁଁ A.B.C ଚିହ୍ନିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ତେବେ ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଶିଖିଗଲି ଏବଂ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ମୁଁ ୭୨ ନମ୍ବର ରଖି

ଫାଷ୍ଟ ହେଲି । ଓମ ଶ୍ରେଣୀ ଆରମ୍ଭ ବେଳକୁ ଜଣେ ନୂଆ ଶିକ୍ଷକ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ଉକ୍ତ ଚରଣ ମହନ୍ତି । ସେ ମାଟ୍ରିକ୍ ପରେ ଶିକ୍ଷକ ଟ୍ରେନିଂ ପାସ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଘର ନିକଟସ୍ଥ ମଙ୍ଗଳପୁର ଗ୍ରାମରେ । ସେ କବିରାୟର ଗୁରୁତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ତାହା ବୋଧେ ସରକାରୀ ଚାକିରି । କିନ୍ତୁ ସେ ଗାଁ ସ୍କୁଲର ଉନ୍ନତି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ଏଠିକୁ ଆସିଲେ । ସେ ଜଣେ ଉତ୍ସାହୀ, ସମର୍ପିତ ପ୍ରାଣ, ଛାତ୍ର ବସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନୀତିନିଷ୍ଠା, ଶୃଙ୍ଖଳା, ଚରିତ୍ରବତ୍ତା ପିଲାଙ୍କ ମନରେ ଭୟ ଓ ଭକ୍ତି ସଂଚାର କରୁଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସେ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କଲେ । ସେ ଖାଲି ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଠ ପଢ଼ାଉ ନଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କ ଘର ସହ ସମ୍ପର୍କ ରଖି ପିଲା ଉପରେ ତାଙ୍କ ସୁଗୁଣର ପ୍ରଭାବ ପକାଉଥିଲେ । ଥରେ ମୁଁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ୧୫/୨୦ ଦିନ ସ୍କୁଲରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିଲି । ସେ ଆମ ଘରକୁ ଯାଇ ମୋତେ ସ୍କୁଲକୁ ଆଣିଥିଲେ । ତାହାପରଠାରୁ ସେ ମୋତେ କଡ଼ା ନଜର ଭିତରେ ରଖିଲେ ଏବଂ ଘରକୁ ଆଦୌ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ମାଜନର ପରୀକ୍ଷା (ଓମ ଶ୍ରେଣୀ ଶେଷ) ଇନ୍ସପେକ୍ଟରମାନେ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ । ସବୁ ମାଜନର ସ୍କୁଲ ଓ ହାଇସ୍କୁଲର ପିଲାମାନେ ଓମ ଶ୍ରେଣୀ ଶେଷରେ ବିଭିନ୍ନ କେନ୍ଦ୍ରରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ଏଥିରେ ପାସ୍ ଫେଲ୍ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରେ ଥିବା ପିଲାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ବୃତ୍ତି ଦିଆଯାଏ । ବୃତ୍ତି ପାଇବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋର ହୋଇଥିଲା । ୩ୟ ଶ୍ରେଣୀ, ୫ମ ଶ୍ରେଣୀ ବୃତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲି । ଭଗବାନ ତାହା ଏଇଠି ପୂରଣ କଲେ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା, ମୁଁ ଏଇଠି ସୂଚାଇବାକୁ ଚାହେଁ — ଉକ୍ତ ସାର୍ବଜ୍ଞ ସୁନଜର ମୋ ଉପରେ ନଥିଲେ ମୁଁ ବୋଧେ ଏ ସଫଳତା ହାସଲ କରିପାରି ନଥାନ୍ତି । ସବୁ ଭାଗ୍ୟର ଯୋଗାଯୋଗ ।

ମାଜନର ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହେବାପରେ (ଫଳ ବାହାରିନଥାଏ) ଉତ୍ତମ ଶାଶୁଙ୍କ କଥାରୁ ଆଭାସ ପାଇଲି ମୋ ପଢ଼ାପଢ଼ି ସମସ୍ୟା ସେ ଆଉ ତୁଲାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ପଢ଼ାପଢ଼ି ଏଇଠୁ ବନ୍ଦ । ଏହା ଜାଣିଲାପରେ ମୁଁ ଆଉ ସେଠି କାହିଁକି ରହିବି ଭାବି ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ (ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ) ଗାଁକୁ ପଳାଇ ଆସିଲି । ସେତେବେଳେ ମୋର ମନର ଭାବ କ'ଣ ହେଲା ମୋର ସ୍ମରଣ ନାହିଁ । ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ବା ମାଜନର ଶେଷରେ ଅନେକ ପିଲା ପଢ଼ା ଛାଡ଼ୁଥିଲେ । ମୁଁ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୩୨

ଭାବୁଥିଲି ମୋର ଅବସ୍ଥା ସେଇଆ ହେଲା । ଗାଁକୁ ଆସି କିଛିଦିନ ବୁଲାଇଲି କଲି । କିଛିଦିନ ପରେ ବରଜପୁର ଗଲି । ବାଟରେ ଧର୍ମଶାଳାରେ ଜଣେ ପରିଚିତ ଲୋକଙ୍କ ସହ ଦେଖାହେଲା । ସେ ମୋତେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପଚାରିଲେ, “ଆରେ ତୁ କେଉଁଠି ପଢ଼ିବୁ ?” ମୁଁ କହିଲି, “ମୋର ଆଉ ପଢ଼ାପଢ଼ି ହେବାର ନାହିଁ ।” ସେ କହିଲେ, “ତୁ ବୃତ୍ତି ପାଇଛୁ, ପଢ଼ିବୁନୁ କ’ଣ କହୁଛୁ ।” ମୁଁ କହିଲି, “ବୃତ୍ତି କଥା ମୁଁ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ” । ସେ କହିଲେ, “ଭଲ୍ ବାବୁ କହୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲରୁ ତୁ ବୃତ୍ତି ପାଇଛୁ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଖୁସୀ ମନରେ ବରଜପୁର ଆଡ଼େ ଅଗ୍ରସର ହେଲି । ପହଞ୍ଚି ଦେଇ ଶାଶୁଙ୍କୁ କହିଲି, ‘ମୁଁ ବୃତ୍ତି ପାଇଛି, ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବି । ସେ ପଚାରିଲେ ବୃତ୍ତି ଟଙ୍କା କେତେ ? ମୁଁ କହିଲି ମାସକୁ ୫ ଟଙ୍କା କରି ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪ ବର୍ଷ ମିଳିବ । ଦେଇ ଶାଶୁ କହିଲେ “ହଁ, ହେଲାଯେ ଆଉ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ମିଶିଲେ ସିନା ହେବ ।” ମୁଁ ତାଙ୍କ କଥାରୁ ବୁଝିଲି ତାଙ୍କର ଆଉ ୫ଟଙ୍କା ମିଶାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବା ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କିଛି ନ କହି ମନେ ମନେ ଭାବିଲି ବୃତ୍ତି ପାଇ କେହି କେବେ ପଢ଼ା ବନ୍ଦ କରିନାହିଁ । ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ପଢ଼ିବି । ଅଧିକ ପଇସା ଦରକାର ହେଲେ ଅନ୍ୟ କାହାଠୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବି ।

ପଢ଼ିବି ବୋଲି ନିଶ୍ଚିତ କରି ସ୍କୁଲରୁ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି ନେଇ ଆସିଲି । କାହା ସହିତ ପରାମର୍ଶ ନ କରି ଯାଜପୁରରେ ପଢ଼ିବି ବୋଲି ମୁଁ ମନକୁ ମନ ସ୍ଥିର କଲି । କଟକରେ ନ ପଢ଼ି ଯାଜପୁରରେ ପଢ଼ିବି ବୋଲି କାହିଁକି ସ୍ଥିର କଲି ମୋର ମନେ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ଯିବା ଆସିବାର ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ ପ୍ରକାର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିପାରିଥାଏ । ଯାଜପୁରକୁ ପାଦରେ ଚାଲିଯିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟପନ୍ଥା ନ ଥିଲା । ବରଜପୁରକୁ ଦୂରତା ୧୪ ମାଇଲ୍ । ତାହା ମୁଁ କରିପାରିବି । ମାରୁ କଟକ ଯିବାକୁ ହେଲେ କ୍ଷେସନ ଯିବ, ଟିକଟ୍ କାଟି ଟ୍ରେନ୍ ଚଢ଼ିବ, କଟକ କ୍ଷେସନରେ ଓହ୍ଲାଇ ସ୍କୁଲ ବା ରହିବା ସ୍ଥାନକୁ ଯିବ । ସେତେବେଳେ ଜାତୀୟ ରାଜପଥ, ମହାନଦୀ ପୋଲ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପୋଲ ନଥିଲା କି ବସ୍ ଚାଲୁନଥିଲା । ପଇସାଟିଏ ଖର୍ଚ୍ଚ ନ କରି ଯାଜପୁର ଯାଇ ଆସି ହେବ । କଟକ ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ । ମୋ ପରି ସାହା ସମ୍ବଳହୀନ ପିଲା ପକ୍ଷରେ ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସ୍ବାଭାବିକ । କଟକରେ ସେତେବେଳେ ରେଭେନ୍ସା, ଏକାଡ଼େମୀ, ମିଶନ ଓ ଭିକ୍ଟୋରିଆ ଚାରିଟି ହାଇସ୍କୁଲ

ଥିଲା । କେଉଁ ସ୍କୁଲରେ ନାମ ଲେଖାଇବି ସେ ଗୋଟାଏ ସମସ୍ୟା ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯାଜପୁରରେ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ । ବାହାରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା । ତେବେ କଟକରେ ପଢ଼ିଥିଲେ ମୁଁ ଟିକେ ଅଧିକ ସହରୀ ହାଉଥା ଉପଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ଯାଜପୁର ପ୍ରାୟ ମଫସଲ ପରି । ମୋ ଅମଳକୁ ବାହାରିବି ଅନ୍ଧାରୀ ଯୁଗ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ଯାଜପୁର ସେତେବେଳେ ସର୍ବଭିଜନମାଲ ହେଡ଼କ୍ୱାର୍ଟର ଥିଲା । S.D.O ଅଫିସ୍, ମୁନ୍‌ସିଫ୍ ଅଫିସ୍, ହାଇସ୍କୁଲ ଥିଲା । ଏହା ଗୋଟିଏ ଐତିହାସିକ ସ୍ଥାନ । ଏଠାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିରଜା ମନ୍ଦିର ସାଙ୍ଗକୁ, ବରାହନାଥ ମନ୍ଦିର, ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର, ସପ୍ତମାତୃକା ମନ୍ଦିର ଅଛି । ସହରଟି ବୈତରଣୀ ନଦୀ ତଟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଗୋଟିଏ କେନାଲ ସହର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯାଇଛି । ଏବେ ଏହା ଯାଜପୁରଜିଲ୍ଲାର ସଦର ମହକୁମା ହୋଇଛି ।

ନାମ ଲେଖାଇବାକୁ ଯିବାପାଇଁ ମନ ଉଛୁନ୍ନ ହେଲା । କିଏ ଜଣେ ଅଭିଭାବକ ହୋଇ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବା ଦରକାର । ମୋର ତଥାକଥିତ ଅଭିଭାବକ ଭଉଣୀର ଦେହଶୁରକୁ କହିଲି । ସେ ଯିବେ ବୋଲି ୩/୪ ଦିନ ଡେରି କଲେ । ଦିନେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଗଲୁ । ସ୍କୁଲରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଦେଖାକଲୁ । ଅଭିଭାବକ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ— ଏ ଗରିବ ପିଲା ବୃତ୍ତି ପାଇଛି । ଆପଣ ଦୟା କଲେ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବ । ବାସ୍ ଏତିକି । ଆମକୁ ଆଉ କିଛି କହିବାକୁ ବା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆପେ ଆପେ କରିଦେଲେ । ନାମ ଲେଖା ହୋଇଗଲା । ସ୍କୁଲ ଦରମା ପୂରାଛାଡ଼ । ହଷ୍ଟେଲରେ ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ହଷ୍ଟେଲର ସିର୍ ରେଷ୍ଟ୍ରି ବି ଛାଡ଼ ହୋଇଗଲା । ସୁପରିଣ୍ଡେଣ୍ଡେଣ୍ଟକୁ ଡାକି କହିଲେ, “ଏ ପିଲାର ହଷ୍ଟେଲ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଧା ଛାଡ଼ କରିଦେବ ।” ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଆମର କାମ ହୋଇଗଲା । ଖୁସୀ ମନରେ ବରଜପୁର ଫେରି ଆସିଲୁ ।

୩/୪ ଦିନ ପରେ ମୁଁ ମୋର ଲୁଗାପଟା ବାସନକୁସନ ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍‌କେଶ୍‌ରେ ପୂରାଇ ଯାଜପୁର ଗଲି । ଏ ସୁନ୍‌କେଶ୍ କିପରି ବହନ କରି ନେଲି ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ହଷ୍ଟେଲରେ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ସିର୍ ଦିଆଗଲା ।

ହଷ୍ଟେଲଟି ଖୁବ୍ ଛୋଟ । ମୋଟ ୨୫ଟି ସିର୍ । କୋଠାଘର, ସ୍କୁଲ ବିଲିଡ଼ିଂକୁ ସଂଲଗ୍ନ । ପଛକୁ ରୋଷେଇଘର, ଚାକର ପୁଝାରୀ ରହିବା ଘର, ଷୋର ଘର ଥାଏ । ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କୂଅ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ସ୍କୁଲ ଫାଟକ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଟିଉବ୍‌ଓଏଲ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୩୮

ଥାଏ । ହଷ୍ଟେଲ ପାଇଁ ଲଗାଲଗି ଚାରିଟା ପାଇଖାନା ହତା ଭିତରେ ଟିକେ ଦୂରରେ
 ଥାଏ । ପାଣି ନେବାପାଇଁ ପାଇଖାନା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କଟା କୁଅ ଥାଏ ।
 ସେତେବେଳେ ସେପ୍ଟିକ୍ ଟ୍ୟାଙ୍କ ପାଇଖାନା ନଥିଲା । ସର୍ଭିସ୍ ପାଇଖାନା ଅର୍ଥାତ୍
 ମେହେତର ମଇଳା ନେଇ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ଯାଗାରେ ପକାଏ । ହଷ୍ଟେଲରେ ଗୋଟିଏ
 ପୁଝାରୀ ଗୋଟିଏ ଚାକର ଥାଏ । ଚାକର ପୁଝାରୀକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ବାସନ
 ମାଜେ, ରୁମ୍ ଝାଡୁକରେ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପିଲାଙ୍କ ଲଣ୍ଠନ ପୋଛି ସଫାକରି
 କିରୋସିନି ପୂରାଇ ଜଳାଇ ପିଲାଙ୍କ ଡେସ୍କ ଉପରେ ରଖେ । ପ୍ରତି ପିଲାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ
 ଖଟ, ଗୋଟିଏ ଡେସ୍କ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ପ୍ରତି କୋଠାରରେ ୪ଟି ସିଟ୍ । ଗୋଟିଏ
 ସିଙ୍ଗିଲ୍ ସିଟ୍‌ରେ ରୁମ୍‌ଥାଏ । ସେଇଟି ମନିଟରକୁ ଦିଆଯାଏ । ହଷ୍ଟେଲରେ ଦୁଇଓଲି
 ଭାତ, ଡାଲି, ତରକାରୀ, ସକାଳେ ସଂଧ୍ୟାରେ ଜଳଖିଆ । ପ୍ରତି ରବିବାର ବାରିକ
 ଆସେ, ଯେ ବାଳ କାଟିବାକୁ ଚାହିଁବ କାଟିବ । ଆଉ ପ୍ରତି ରବିବାର ଧୋବା ଆସେ,
 ଲୁଗା ସଫାକରି ପର ରବିବାର ଦିଏ । ଏ ସବୁ ଯୋଗାଣର ମୂଲ୍ୟ ବାବଦ ପ୍ରତି ପିଲାଙ୍କୁ
 ମାସକୁ (ଛଅଟଙ୍କା ଚଉଦ ଅଣା ବା ଛଅଟଙ୍କା ସତଅଣା ପଇସା ୧୭.୮୭ ଦେବାକୁ
 ପଡ଼େ) । ଲଗାତାର ୧୪ଟି ମିଲ୍ ଅନୁପସ୍ଥିତ ହେଲେ ବୋଧେ ଏକ ଟଙ୍କା ରିପେୟ
 ମିଳେ । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ମୋର ମାସିକ ଦେୟ (ଡିନିଟଙ୍କା
 ଦଶଅଣା) ବା ଡିନିଟଙ୍କା ବାସ୍ତବିକ ପଇସା କରାଯାଇଥିଲା । ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ
 ପିଲାମାନେ ଏତେ ଅଭୟରେ ଥାଆନ୍ତି ଯେ କେହି ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ ।
 କାହାର ସାଙ୍ଗ କି ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଆସିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରେସ୍‌ସ ମିଲ୍ ପକାଇବାର
 ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଅଧିକ ପଇସା ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ
 ସଞ୍ଜବେଳେ ପିଲାଙ୍କର ହାଜିରା ନିଆଯାଏ ଓ ପ୍ରେୟାର କ୍ଲାସ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଦୁଇଟି
 ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜଣାଣ ଆବୃତ୍ତି କରାଯାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରେୟାର କ୍ଲାସ୍ ପରେ ବ୍ୟାୟାମ
 କ୍ଲାସ୍ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ପିଲାମାନେ ଭଲରେ ଖାଇ ପିଇ ଶୁଖିଲା ଭିତରେ ଜୀବନ
 ଯାପନ କରନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ସୁଶୃଙ୍ଖଳିତ ସୁପରିଚାଳିତ ହଷ୍ଟେଲ ବୋଧେ ସାରା
 ଓଡ଼ିଶାରେ ନଥିଲା । ୮ମ, ୯ମ, ୧୦ମ, ୧୧ଶ ୪ କ୍ଲାସର ପିଲା ରହନ୍ତି । ସ୍କୁଲରେ
 ୪ର୍ଥରୁ ୧୧ଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାସ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ୮ମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ତଳ କ୍ଲାସ ପିଲାଙ୍କୁ
 ହଷ୍ଟେଲ୍‌ରେ ରଖାଯାଏନାହିଁ । ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀର ଜଣେ ପିଲା ମନିଟର ହୁଅନ୍ତି ।
 ସୁପରିଣ୍ଡେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ବାଦ୍ ମନିଟରଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ କମ୍ ନୁହେଁ ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୩୯

ହଞ୍ଜେଲରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା— ତଳ କ୍ଲାସର ପିଲା ଉପର କ୍ଲାସର ପିଲାଙ୍କ ନାମ ଆଗରେ ବାବୁ ଶବ୍ଦ ଯୋଡ଼ି ସମ୍ବୋଧନ କରିବେ । ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ବେଳେ ଆମେ ଉପର ଶ୍ରେଣୀର ସବୁ ପିଲାଙ୍କୁ ବାବୁ ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥିଲୁ । ଆମ ତଳେ କେହି ନଥିଲେ । ତେଣୁ ଆମକୁ କେହି ବାବୁ ଡାକୁ ନଥିଲେ । ଥରେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ପଢୁଥିବା ବେହୁରିଆ କହିଲା “ତୁ ମତେ ବାବୁ ଡାକ ମୁଁ ତତେ ବାବୁ ଡାକିବି ।” ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ, ସେ ୯ମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ବେଳେ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ା ଶିଖିଗଲା । ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀ ବେଳେ ମୁଁ ଦୁଃଖ କରି ଡାକୁ କହିଲି “ତୁ ଶିଖିଲୁ, ମୁଁ ରହିଗଲି ।” ସେ କହିଲା, “ତୁ ଶିଖୁନୁ”, ମୁଁ କହିଲି ସାଇକେଲ କାହିଁ ? ସେ କହିଲା, “ଗୋଟାଏ— କିଣୁନୁ ।” ମୁଁ କହିଲି “ଅଜା କରୁଛୁ !” ସେ କହିଲା “ଅଜା କରିବା କଥା ତୁ କହୁଛୁ” । ମୁଁ କହିଲି “ସତରେ ସାଇକେଲ କେଉଁଠୁ ଆଣିବି” । ସେ କହିଲା, “ସାଇକେଲ ସବୁବେଳେ ୧୦/୧୨ ଏଠି ସେଠି ଥୁଆ ହୋଇଛି । ଦେଖିପାରୁନୁ । ମୁଁ କହିଲି “ଯାହା ସାଇକେଲ ନେବି ସେ ଗାଳିଦେବ ।” ସେ କହିଲା, “ଗାଳି ଦେଲେ ତୁ ଯାହାକୁ ଶିଖିଥିବୁ ତାକୁ କ’ଣ ଛଡ଼ାଇ ନେବ ?” ଏ ଦୁଇଟି ଘଟଣା ତା ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର ପରିଚୟ ଦିଏ । ତା କଥା ଅନୁସାରେ ସାଇକେଲ ବ୍ୟବହାର କରି ମୁଁ ସାଇକେଲ ଶିଖିଗଲି । ସେ ଜୀବନରେ ବହୁ ଉଚ୍ଚାସନ ଲାଭ କଲା ।

ହଞ୍ଜେଲରେ ଖାଇବା, ପିଇବା, ରହିବା, ସାଙ୍ଗ ସୁଖ ଇତ୍ୟାଦି ମତେ ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଖ ଭଳି ଲାଗିଲା । ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଅସୁବିଧା ମତେ ଦେଖାଗଲା । ସେଇଟି ହେଉଛି ପାଇଖାନା । ସର୍ତ୍ତସ୍ୱ ପାଇଖାନା ଭାରି ଗନ୍ଧ । ମୁଁ ତ ପାଇଖାନା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୁହେଁ । ମତେ ସେ ଗନ୍ଧ ଅସହ୍ୟ ହେଲା । ମୁଁ ପାଇଖାନା ନ ଯାଇ ନଦୀ ଆଡ଼େ ଝାଡ଼ା ଗଲି । ଯାକପୁର ଟାଉନ ବୈତରଣୀ ନଦୀବନ୍ଧ ତଳେ ଅବସ୍ଥିତ । ମୋ ପରି ଆଉ କେତେଜଣ ପିଲା ମଧ୍ୟ ନଦୀ ଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲେ । ସୁପରିଷ୍ଟେଡେଷ୍ଟ କିପରି ଏକଥା ଜାଣିଲେ । ସେ କୌଣସି ପିଲାର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ନ କରି ହୁକୁମ୍ ଜାରିକଲେ ନଦୀକୁ ଝାଡ଼ା ଗଲେ ହଞ୍ଜେଲରୁ ବାହାର କରିଦେବି । ଏଥିରେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ମୁଁ ପାଇଖାନା ଗଲି । ଦେଖିଲି କେତେକ ପିଲା ପାଇଖାନାରେ ବିଡ଼ି ଟାଣୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ବିଡ଼ିଟଣା ପିଲାଙ୍କ ଠାରୁ ବିଡ଼ି ମାଗି ଟାଣିଲି ଏବଂ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲି ବିଡ଼ି ଧୂଆଁର ବାସନାରେ ଗନ୍ଧ ବିଶେଷ କରୁ ହେଉନାହିଁ । ଏହିପରି ବିଡ଼ି ଟାଣୁ ଟାଣୁ ବିଡ଼ି ଟଣା

ମୋର ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ତେବେ ହଷ୍ଟେଲ ରହଣି ୪ ବର୍ଷ ଭିତରେ ମୁଁ କେବେ ବିଡ଼ି କିଣିନାହିଁ । ମାଗିକରି ଚଳାଇଦିଏ । ସେଥିରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ହଷ୍ଟେଲରେ ଥିବା ପିଲା ଭିତରୁ ମୋ ପରି ଜଣେ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସମସ୍ତେ ଧନୀପିଲା । ସାମାନ୍ୟ ବିଡ଼ିଟାଏ ଦେବାକୁ ସେମାନେ କୁଣ୍ଠା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବିଡ଼ିଟଣା ଅଭ୍ୟାସ ମୋର ଏବେ ବି ଅଛି । ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲି । ତାହା ହେଉଛି ଇଂଲିଶ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ । ଅଙ୍କ, ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ, ଇତ୍ୟାଦି ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଇଂଲିଶରେ ଲିଖିତ । କ୍ଲାସରେ ଇଂଲିଶରେ ପଢ଼ାହେବ, ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଇଂଲିଶରେ ଏବଂ ପରୀକ୍ଷାରେ ଇଂଲିଶରେ ଲେଖାଯିବ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଥମ ଭାରି ଅତୁଆ ଲାଗିଲା । ମନେରଖି ହେଲାନାହିଁ କି ପାଟିରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ତେବେ ଏ ଅସୁବିଧା ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କର ସେପରି ହୋଇଥିବ । ତେବେ ମୁଁ କାହାକୁ ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିନାହିଁ । କାଳେ ତାଙ୍କର ସେପରି ନହେଉଥିଲେ ମୁଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେବି ।

ମୋ ବେଳେ ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ (Syllabus) ନିମ୍ନ ପ୍ରକାର ଥିଲା । ଇଂଲିଶ ୨୦୦, ଓଡ଼ିଆ ୧୦୦, ସଂସ୍କୃତ-୧୦୦, ମାଥମେଟିକ୍ସ (ଗଣିତ, ବୀଜଗଣିତ, ଜ୍ୟାମିତି) - ୧୦୦, ଇତିହାସ - ୧୦୦, ଭୂଗୋଳ-୧୦୦ ମୋଟ ୭୦୦ ନମ୍ବରରେ ପରୀକ୍ଷା ହେଉଥିଲା । ଭାରତ ଇତିହାସ ସାଙ୍ଗକୁ ବ୍ରିଟିଶ ଇତିହାସ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ା ଯାଉଥିଲା । ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପଢ଼ାଯାଉଥିଲା । ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ବିଷୟ (ଗଣିତ ବା ସଂସ୍କୃତ) ୧୦୦ ନମ୍ବର ଯୋଗ ହେଉଥିଲା । ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ମୋଟ ୮୦୦ ନମ୍ବରରେ ହେଉଥିଲା । ମୋ ବେଳକୁ ୯ମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ସଂସ୍କୃତ ଉଠାଇ ଦେଲେ । ଓଡ଼ିଆକୁ ୨୦୦ କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ଅଙ୍କ ନେଇଥିବା ପିଲା ସବୁ ସମୟ ଅଙ୍କ ପଢ଼ାରେ ହିଁ ନ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ଅଙ୍କ ନେଇଥିଲି ।

ରାମବାଗ ମାଜନର ସ୍କୁଲର ବୃତ୍ତି ପିଲା ଏବଂ ବିନ୍ଦୁଝାରପୁର ମାଜନର ସ୍କୁଲର ବୃତ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ପିଲା ମୋର ସହପାଠୀ ଥିଲେ । ବିନ୍ଦୁଝାରପୁର ପିଲାଟି ମୁସଲମାନ । ସେ ମୁସଲମାନ ହଷ୍ଟେଲରେ (ପ୍ରଧାନ ହଷ୍ଟେଲର ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ

ଅବସ୍ଥିତ) ରହୁଥିଲା । ରାମବୀର ପିଲା ଆମ ହଷ୍ଟେଲରେ ଥିଲା । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ସେ ମଧ୍ୟ ଅତି ଗରିବ ଥିଲା ଏବଂ ମୋ ପରି ସମସ୍ତ ଛାତ୍ର ପାଉଥିଲା । ପଢ଼ାପଢ଼ି ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ଚାଲିଥିଲା । ଆମେ ତିନିଜଣାଙ୍କ ପ୍ରତିଯୋଗୀ ଥିଲୁ । ଫାଷ୍ଟ, ସେକେଣ୍ଡ୍, ଥାର୍ଡ୍ ହେଉଥିଲୁ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପିଲା ଏ ତିନି ପୋଜିସନ୍ ଭିତରକୁ ପଶିନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ନିଜକୁ ମୋଟାମୋଟି ଥାର୍ଡ୍ ବୋଲି ବିଚାର କରେ । ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ମୁଁ ଫାଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲି ।

ହଷ୍ଟେଲରେ ଗଣେଶ ପୂଜା, ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା ଖୁବ୍ ଜାକଜମକରେ ପାଳିତ ହୁଏ । ପିଲାମାନେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ଚାହା ଦିଅନ୍ତି । ଆମ ସମୟରେ ତତ୍କାଳୀନ ସୁକିନ୍ଦା ରାଜାଙ୍କ ନାତି ହଷ୍ଟେଲରେ ରହି ସ୍କୁଲରେ ମୋ ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିଲେ । ମନିଚର ରୁମ୍‌ଟି ତାଙ୍କୁ ଦିଆହୋଇଥିଲା । ପୁଝାରୀ ଚାକର ଥାଇ ତାଙ୍କର ଅଲଗା ରୋଷେଇ ହେଉଥିଲା । ରଜାପୁଅ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସହ ଭଲ ମିଳାମିଶା କରୁଥିଲେ । ମୋ ସହିତ ବହୁତ ଘନିଷ୍ଠ ଥିଲେ । ଥରେ ମତେ ବାଧ୍ୟ କରି ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ତାଙ୍କ ଗଡ଼କୁ ନେଇଥିଲେ । ମୁଁ ସେଠାରେ ପୂରା ଛୁଟି କଟାଇଲି । ତାଙ୍କର ପଢ଼ାପଢ଼ି ଇଣ୍ଟେର୍ ପରିଚାଳନା ଗତ ସମସ୍ୟା । ପୂଜା ଚାହା ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ଟ ୫ । ଥରେ ମୋ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା (ରବି ମହାନ୍ତି) କହିଲା ରଜାକୁ ଟପି ମୋ ଚାହା ଟ୫ ଆଠଅଣା ଲେଖ । ପ୍ରାୟ ପୂଜାକୁ ଆମେ ଥିଏଟର କରୁ । ଥରେ ସୁଦାମା ନାଟକ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ସୁଦାମା ଅଭିନୟ କରିଥିଲି । କାର୍ତ୍ତିକ ପୁନେଇ, ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ, ଦୀପାବଳି ପ୍ରଭୃତି ପର୍ବରେ ହଷ୍ଟେଲରେ ଭୋଜି ହୁଏ । ଏହିପରି ହଷ୍ଟେଲ ଜୀବନ ଖୁବ୍ ସୁଖମୟ ଥିଲା । ସ୍କୁଲରେ ଫୁଟବଲ୍, ହକି, ଭଲିବଲ୍ ବ୍ୟାଡ୍‌ମିଣ୍ଟନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଖେଳର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ଇନ୍‌ଟର କ୍ଲାସ୍ ମ୍ୟାଚ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ମୁଁ କେବେ କୌଣସି ଖେଳ ଖେଳିନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ଖେଳ ଦେଖେ । ଏହିପରି ପାଠପଢ଼ାର କାଠିନ୍ୟ ଓ ହଷ୍ଟେଲର ସୁଖ ସୁବିଧା ଭିତରେ ଚାରିବର୍ଷ କଟିଗଲା । ମୋର ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ବୃତ୍ତି ଟ ୫ ଭିତରେ ଚଳିଗଲା । ଦେଇଘରୁ ମୁଁ ପଇସାପତ୍ର ନେଇନାହିଁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ମାଗିନାହିଁ । ଛୁଟିରେ ଦେଇଘରେ ଆସି ରହେ ।

ରଜାପୁଅ ସାଙ୍ଗରେ ସୁକିନ୍ଦା ଗଡ଼କୁ ଯାଇଥିଲି । ହଷ୍ଟେଲ ସୁପରିଣ୍ଡେଣ୍ଟେଣ୍ଟ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ତଳ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲା (ଯେ ଭଲ ଗୀତ ଗାଏ) ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ଗେଷ୍ଟ ହାଉସ୍‌ରେ ରହିଲୁ । ତାଙ୍କର ପୁଝାରୀ ଖଞ୍ଜାଗଲେ । ଉଆସରୁ ରସଦ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୪୭

(ଖାଇବା ପଦାର୍ଥ) ଆସେ । ସେ ସମୟରେ ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା ପର୍ବ । ସେଥିରେ ସେ ପିଲା ଗୀତ ବୋଲିଲା । ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା ଦେଖିବା ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସ ଭିତରେ ଚାରିପାଞ୍ଚ ଦିନ କଟିଗଲା । ସୁପରିଷ୍ଠେତେଷ୍ଠ ଓ ଆରପିଲା ଫେରିଗଲେ । ତା ସହିତ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ ହୋଇଗଲା । ସେମାନେ ଥିଲେ ଷ୍ଟେଟ୍ ଗେଷ୍ଟ ମୁଁ ନୁହେଁ । ଆସିଲା ବେଳେ ଭାବିଥିଲି ରାଜାପୁଅର ସାଙ୍ଗ, ରାଜବାଟୀ ବା ଉଆସରେ ରହିବି । ସେ କଥା କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ଏବେ ମୁଁ ନିରାଶ୍ରୟ । ରାଜାପୁଅ ମୋ ଖାଇବା ମନ୍ଦିରରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ପଚାଶଟଙ୍କା ପଠାଇ ଚିଠିରେ ଲେଖିଲେ— ଆମର ଏଠି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ବ୍ୟବସ୍ଥା । ମୋ ପାଇଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ମାଙ୍କ ପାଖରେ ଖାଉଛି । ମୁଁ ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କୁ ତୋ କଥା କହିଛି । ତୁ ମନ୍ଦିର ଖାଇବା ଉପରେ ଭରସା ରଖନା, ମନଇଚ୍ଛା ଜଳଖିଆ ଖା, ଦୋକାନ ତ ତୋ ପାଖରେ । ଏଇ ହେଲା ରଜାଘର କାଇଦା, ତେବେ ମୁଁ କିଛି ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ରଜାଙ୍କ ପେୟାର ପାଖରେ ମୋର ଖାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ସେ ବୁଢ଼ାଲୋକ, ଏକୂଟିଆ ରହୁଥିଲେ । ପୂର୍ବବର୍ଷ ମୋର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ରୁମ୍ ସାଙ୍ଗ ମୋତେ ତା ଘରକୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ନେଇଥିଲା । ତା ଘରେ ତା ବାପା ଓ ସେ ନିଜେ, ତାଙ୍କର ଆଉ କେହି ନଥିଲେ । ଦୁଇଟି ଚାକର ଚାକରାଣୀ ସମସ୍ତ ସେବା କରନ୍ତି । ସେଠାରେ ଯେଉଁ ଖାଇବା ପିଇବାର ଆଡ଼ତା, ମୁଁ ଭୁଲିପାରିବି ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଗୃହସ୍ଥ ଆଉ ରଜା ପରିବାର— ଏ ଭିତରେ ଭାବ, ଆଚାର, ବିଚାରର ତାରତମ୍ୟ ମୋ ମନରେ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଗଡ଼ରୁ ଯାଜପୁର ଫେରିବା ପୂର୍ବରୁ ଦୁଇଜଣଯାକ ଗୋଟିଏ ହାତୀରେ ଅଶୋକ ଝରୁ ନାଲି ଛୋଟ ମାଛ ଆଣିବା ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଭୋରୁ ଯାଇଥିଲୁ । ବାଟରେ ମୁଁ ହାତୀରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଝାଡ଼ାଗଲି । ପାଣି ସାରିନାହିଁ, ଏହି ସମୟରେ ଦଳେ ବଣୁଆ ହାତୀଙ୍କ ଗର୍ଜନ ଶୁଭିଲା । ଆମ ହାତୀ ଡରି ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ ହେଲା । ରାଜାପୁଅ ମତେ ହାତୀ ଉପରକୁ ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କଲା । ମୁଁ ଗଲି । ତାହାପରେ ହାତୀ ପଛକୁ ଲେଉଟିଲା ଏବଂ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବୋଢ଼ିଲା । ପ୍ରାୟ ୨ କିଲୋମିଟର ଗଲାପରେ ହାତୀ ଅମିଲା । ମୁଁ ହାତୀରୁ ଓହ୍ଲାଇ ନିକଟରେ ଗୋଟାଏ ଖାଲରେ ଥିବା ପାଣିରେ ପାଣି ସାରିଲି । ମାଛ ନନେଇ ଫେରିଲୁ । ତା ଦୁଇଦିନ ପରେ ଆମେ ଯାଜପୁର ଫେରିଲୁ । ଛୁଟି ସରିଗଲା ।

ଆମର ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା କଟକ କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ୧୯୪୨ ମସିହା
 ଫେବୃଆରୀ ୨୩ ତାରିଖରେ ହେବାର ବିଜ୍ଞପ୍ତି ବାହାରିଗଲା । ଗୋଟିକ ପରେ
 ଗୋଟିଏ ସବୁ ପିଲା କଟକ ପଳାଇଲେ । ମୁଁ କେଉଁଠି ରହିବି କିଛି ସ୍ଥିର କରି ନ ପାରି
 ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମୋ କଥା କେହି ବୁଝିବାକୁ ନ ଥିଲେ । ବିଧିପ୍ରେରିତ
 ହୋଇ ଜଗତପୁର ନିକଟ ପଦ୍ମପୁର ଗ୍ରାମରେ ମୋର ପିଉସୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠିଟିଏ
 ଡାକରେ ପଠାଇଲି । ସେ ମୋର ଚିଠି ପାଇ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଚାଲି ଆସିବାକୁ
 ଲେଖିଲେ । ମୋର କଟକରେ ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେ କରିବେ ବୋଲି ଲେଖିଲେ ।
 ଚିଠିଟି ପାଇ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହେଲି । ମାତ୍ର ପାଖରେ ପଇସା ନାହିଁ ଯିବି କି ପରି ।
 ବରଜପୁର ଆସିଲି । ଦେଖିଲି ଭିଣୋଇ ଛୁଟିରେ ଟାଟାରୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ବଡ଼
 ଉଦାସୀନ ଲୋକ । ଅବଶ୍ୟ ଅସ୍ପେହରୁ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ସେହିପରି । ପଇସା
 ମାଗିଲି କଟକ ଯିବା ଆସିବା ଏବଂ ଆଠଦିନର ରହଣି ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ । ସେ ମୋତେ
 ବାରଟଙ୍କା ଦେଲେ । ମୁଁ ତ ପିଉସୀଙ୍କ ଭରସା ପାଇଛି । କେତେ ଟଙ୍କା ମୋର
 ଦରକାର ହେବ ମୁଁ କ'ଣ ଜାଣିପାରିବି । ତେଣୁ ଟଙ୍କା ବେଶୀ କମ୍ ବିଷୟରେ କିଛି
 ନ କହି ମୁଁ ଯାଜପୁର ଫେରି ଆସିଲି । ତହିଁ ଆରଦିନ ବହିପତ୍ର, ଲୁଗାପଟା ଧରି ବସରେ
 ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ ଗଲି । ସେଠାରୁ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଜଗତପୁର ଗଲି । ସେଠାରେ
 ଟ୍ରେନ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇଲି । ପଦ୍ମପୁର ସେଠାକୁ ଚାରି ମାଇଲ୍ ଦୂର । ସେତେବେଳେ ଋଷ୍ଟ୍ର
 ଇତ୍ୟାଦିର ପ୍ରଚଳନ ନଥିଲା । ଯୋଗକୁ ମୋର ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗର ବାପା ଯେ
 ଯାଜପୁରରେ ଚାକିରି କରନ୍ତି, ସେହି ଟ୍ରେନ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଦ୍ମପୁର ପାଖ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମକୁ
 ଯାଉଥାନ୍ତି । ବୁଢ଼ାଲୋକ, ତାଙ୍କ ଯିବାପାଇଁ ଗାଁରୁ ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ି ଆସିଥିଲା । ସେ
 ମୋତେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ । ମୁଁ ପଦ୍ମପୁର ଛକରେ ଶଗଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇ
 ପିଉସୀଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲି । ତହିଁ ଆରଦିନ ପିଉସୀ ମୋ ବହିପତ୍ର ଲୁଗାପଟା ସହ
 ଚାଉଳ, ଚୁଡ଼ା, ନଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି ନେବା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଭାରୁଆ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଲେ ।
 ତାଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥିବା ଜଣେ ଘରୋଇ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହ ମୋତେ କଟକ
 ପଠାଇଦେଲେ । ଆମେ ଚାଲି ଚାଲି ଗଲୁ, ଏବଂ ରେଲ୍‌ପୋଲ ବାଟେ ମହାନଦୀ
 ପାରହୋଇ କଟକରେ ପହଞ୍ଚୁଲୁ । ସେ ଶିକ୍ଷକ ମୋତେ ନେଇ ପିଉସୀଙ୍କ ଜନୈକା
 ଯା'ଙ୍କ ଭାଇଙ୍କର ଯେ କି P.W.D.ରେ ଚାକିରି କରୁଥିଲେ ମହମ୍ମଦିଆ ବଜାରସ୍ଥିତ
 ମେସ୍‌ରେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ପିଉସୀ ବୋଧେ ତାଙ୍କ ସହ ପୂର୍ବରୁ କଥାଭାଷା କରିଥିଲେ ।

ମୁଁ ସେଠାରେ ଆନନ୍ଦରେ ରହି ପରୀକ୍ଷା ଦେଲି । କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ନିଜେ । ପରୀକ୍ଷା ଶେଷରେ ମୁଁ ପିଉସାଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲି । ସେଠାରେ ୧୦/୧୫ ଦିନ ରହି ଗାଁକୁ ଗଲି । ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଗାଁରୁ ବରଜପୁର ଗଲି । ମୋର କଟକରେ ରହିବା ଓ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ କିଛି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଭିଣୋଇ ଯେଉଁ ସ୍ୱଳ୍ପ ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ ସେଥିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳିଗଲା ।

ପ୍ରାୟ ମଇମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହ ବେଳକୁ ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ପ୍ରାୟ ଶହେ ଦେଢ଼ଶହ ପିଲା ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ୍ କରୁଥିଲେ । ଫଳ ଖବର କାଗଜରେ ନାମ, ରୋଲ୍ ନମ୍ବର, ପାଇଥିବା ମାର୍କ୍ ସହ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ସେକେଣ୍ଡ ଡିଭିଜନ୍ ଏବଂ ୮୦୦ରୁ ୪୧୦ ନମ୍ବର ମାତ୍ର ପାଇଥିଲି । ମୋର ତ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାର ପରିକଳ୍ପନା ନଥିଲା । ତେଣୁ ସ୍କୁଲକୁ କାହିଁକି ଯିବି । ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି କଅଣ ଦରକାର । ସ୍କୁଲକୁ ଗଲେ ହେଉମାଷ୍ଟ୍ରିଙ୍କ ସହ ଦେଖାହେବ । ସେ ହୁଏତ ମୋତେ ଖରାପ ଫଳ ପାଇଁ ଗାଳିଦେବେ । କହି ପାରନ୍ତି—ତମେ ଅକୃତଜ୍ଞ । ତମ ପାଇଁ ଏତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା—ଫଳକଲ ଏଇଆ । ପରେ ମୋର ଏ ଧାରଣା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଚାକିରି ପାଇଁ ଯାଜପୁରରେ ରହି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି ସେତେବେଳେ ମୋର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଇଜ ଆଣିବା ପାଇଁ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇଥିଲି । ସ୍କୁଲ କ୍ଲର୍କଙ୍କୁ ପ୍ରାଇଜ କଥା କହିଲି । ସେ ପ୍ରାଇଜ ପ୍ୟାକେଟ୍ଟି ଖୋଜି ଆଲମାରିରୁ ବାହାର କଲେ, ହେଉମାଷ୍ଟ୍ରି ଦେବେ ବୋଲି କହି ମତେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲି । ହେଲେ ଖସି ଯିବାର ବାଟ ନଥିଲା । ହେଉମାଷ୍ଟ୍ରି ମତେ ଦେଖୁଦେଖୁ ପଚାରିଲେ “କ’ଣ ପଢ଼ାପଢ଼ି କଲନାହିଁ ।” ମୋ ଠାରୁ ନାସ୍ତି ବାଚକ ଉତ୍ତର ଶୁଣି କହିଲେ ଏଠି କ’ଣ କରୁଛ ? ମୁଁ କହିଲି, “ଚାକିରି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।” ସେ କହିଲେ “କିରାଣୀ ଚାକିରି ଖଣ୍ଡେ କ’ଣ ମିଳିବ ନାହିଁ । ତମେ ପଢ଼ିଆ’ନ୍ତ ନା” । ମୁଁ ପ୍ରାଇଜ୍ ନେଇ ଆସିଲି । ଭାବିଲି କାହିଁ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ବିଷୟରେ ତ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମନକୁ ମନ ବୁଝାଇଲି ବାସ୍ତବିକ ଫଳ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବାର ନଥାଏ । ମଣିଷର କର୍ମ କରିବାରେ ଅଧିକାର, ଫଳ ତ ଭଗବାନଙ୍କ ହାତରେ । ଫଳ ଭଲ ହେଉ ବା ଖରାପ ହେଉ ତାକୁ ସନ୍ତୋଷ ମନରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅଛି । ଖରାପ ହୋଇଥିଲେ ପୁଣି ଉପାହର ସହିତ ନୂତନ କର୍ମରେ ଲାଗିବ । ଏହି ଫଳରେ ଜୀବନ ସରିଯାଉନାହିଁ ।

ଆଗକୁ କର୍ମକରି ଭଲ ଫଳ କରିବାର ବହୁତ ରାସ୍ତା ପଡ଼ିଛି । ବିଜ୍ଞ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏହିପରି ବିଚାର । ମୋର ଖରାପ ଫଳରେ ତାଙ୍କ ପରି ବିଜ୍ଞ ଲୋକ ମତେ କାହିଁକି ନିରୁସାହିତ କରିବେ । ମୁଁ ବହୁତ ଅନୁତାପ କଲି । ମୁଁ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାପରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାକରିଥିଲେ ସେ ମତେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଉସାହିତ କରିଥାନ୍ତେ ଏବଂ ଅସୁବିଧା ଅତିକ୍ରମ କରିବାର ବାଟ ମଧ୍ୟ ବତାଇଥାନ୍ତେ । ସେତେବେଳକୁ ନେଡ଼ିଗ୍ରୁଡ଼ କହୁଣୀକୁ ବୋହିଗଲାଣି । ଏ ଘଟଣା ବୋଧେ ୧୯୪୩ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସର ।

ସେ ବର୍ଷ ଆମ ସ୍କୁଲର ଫଳ ଆସିଲା ଭଲ ହୋଇନଥିଲା । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଆଶା କରୁଥିଲେ ଅନ୍ତତଃ ୭/୮ ଜଣ ପିଲା ଫାଷ୍ଟ ଡିଭିଜନ ପାଇବେ । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପିଲା ଫାଷ୍ଟ ଡିଭିଜନ ପାଇଥିଲା । ଆମ ବ୍ୟାଚ୍‌ରେ ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ଭଲ ଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରଭାବ ବୋଧେ ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧର ବିଭୀଷିକା ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିଥିଲା । କଟକରେ ବମ୍ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ଉଗ୍ରଥିଲା । କଟକ ଛାଡ଼ି ଲୋକେ ପଳାଉଥିଲେ । ଆମେ ପିଲାମାନେ ସବୁବେଳେ ଭାବୁଥିଲୁ ପରୀକ୍ଷା ହେବନାହିଁ କିମ୍ବା ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ଅଧାରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ପଢ଼ାରେ କାହାରି ମନ ଲାଗୁନଥିଲା । ମୁଁ ତ ନିଜେ ପରୀକ୍ଷା ହେବା ବିଷୟରେ ସନ୍ଦାହାନ ଥିଲି । ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଫଳ ଯାହା ହେବାର କଥା ବୋଧେ ସେଇଆ ହେଲା । ମୁଁ ବହୁବର୍ଷ ପରେ ବୋଧେ ୫୮ ମସିହାରେ ମୋର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଓ ଟ୍ରାନ୍ସଫର୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପଠାଇବା ପାଇଁ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖିଲି । ସେ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଡାକରେ ପଠାଇଲେ । ମାତ୍ର T.C ପଠାଇଲେ ନାହିଁ । ଲେଖିଲେ ତମେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ହାଜର ହେଲେ T.C ଦିଆଯିବ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଘରୋଇ ଭାବରେ I.A ପରୀକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଭାବୁଥିଲି । ସେଥିପାଇଁ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ମଗାଇଥିଲି । ପରେ ସେ କର୍ମରୁ ମନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଚାକିରି ପାଇବା ବେଳେ ଏବଂ ସର୍ଭିସ୍ ବୁକ୍ ଲେଖାହେଲାବେଳେ ମୋତେ କେହି ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ମାଗିନଥିଲେ । ଅଫିସ୍‌କୁ ସ୍କୁଲ ସାମନା ସାମନି ସଡ଼କର ଏପାଖ ସେପାଖ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଆଣିହୋଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ କହିବା ଅନୁସାରେ ଜନ୍ମ ତାରିଖ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ଆମ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ନଥିଲା କି ସେକେଣ୍ଡାରୀ ବୋର୍ଡ଼ ନଥିଲା । ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ପାର୍ଟନା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ବିହାରର ଗୋଟିଏ ଡିଭିଜନ ଥିଲା । ସବୁ ବିଷୟ ବିହାରର ରାଜଧାନୀ ପାଟ୍ନାରୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିଲା । ୧୯୩୬ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଏହାକୁ କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, କୋରାପୁଟ ଏପରି ଛଅଟି ଜିଲ୍ଲା କରାଯାଇଥିଲା । ଗଞ୍ଜାମ, କୋରାପୁଟକୁ ମାନ୍ଦ୍ରାସ ପ୍ରଦେଶରୁ ଆଣି ଓଡ଼ିଶାରେ ସାମିଲ କରାଗଲା । ୧୯୧୨ ମସିହାରେ ସମ୍ବଲପୁର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶିଥିଲା । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ହେବାପରେ ଅନୁଗୁଳ କଟକ ସହ ଏବଂ କନ୍ଧମାଳ ଗଞ୍ଜାମ ସହ ୪୮ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଶିକରି ଥିଲା । ପୂର୍ବରୁ ଏ ଦୁଇ ଅଞ୍ଚଳ ମିଶି ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଥିଲା । ୪୮ ମସିହା ପରେ କନ୍ଧମାଳ ବୌଦ୍ଧ ସହ ମିଶି ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ହେଲା । ଅନୁଗୁଳ ଡେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲା ସହ ମିଶିଲା । ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ଗଡ଼ଜାତ ମିଶ୍ରଣ ପରେ ଏହାକୁ ୧୨ଟି ଜିଲ୍ଲା କରାଗଲା । ମୟୂରଭଞ୍ଜ ୪୯ ମସିହାରେ ମିଶି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜିଲ୍ଲା ହୋଇ ତେର ଜିଲ୍ଲା ହେଲା । ଏବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ୩୦ଟି ଜିଲ୍ଲା । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ସମୟରେ କରାଯାଇଛି । ୧୯୧୨ ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶା କେବଳ କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର ଅନୁଗୁଳ, ଫୁଲବାଣୀ ହିଁ ଥିଲା । ଆମ ପରେ ବୋଧେ ୧୯୪୩ ମସିହା ବେଳକୁ ହାଇକୋର୍ଟ, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ମେଡିକାଲ କଲେଜ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା, ବହୁପରେ ସେକେଣ୍ଡାରୀ ବୋର୍ଡ଼ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ବୋଧେ ୧୯୫୫/୫୬ ବେଳକୁ ବୁର୍ଲାରେ ପ୍ରଥମେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶା ପିଲା ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ମେଡିକାଲ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ପାଟ୍ନା ଯାଉଥିଲେ । ସେକ୍ରେଟାରିଏଟ୍ କିରାଣୀ ଚାକିରି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପାଇଁ ମହରଗ ଥିଲା । କାରଣ ତାହା ପାଟ୍ନାରେ ବିହାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କବଳିତ ।

ପୂର୍ବରୁ କହିଛି ଆମ ହସ୍ତେଲର ମାସିକ ଦେୟ ଥିଲା ଛଅଟଙ୍କା ଚଉଦ ଅଣା । ଏ ଅଣା କଥା ଅଧିକାଂଶ ଏବେ ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଟଙ୍କା ଅଣା ହିସାବ ବିଷୟରେ ଟିକେ ସୂଚନା ଦେବା ଦରକାର ।

ଟଙ୍କା ଅଣା ହିସାବ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାର ଥିଲା ।

ଏକ ଟଙ୍କା = ୧୬ ଅଣା

= ୬୪ ପଇସା

= ୧୨୮ ଅଧଳା

= ୧୯୨ ପାହୁଲା

ଅଣାକ = ୪ ପଇସା

= ୧୨ ପାହୁଲା

ପଇସାକ = ୩ ପାହୁଲା

= ୨ ଅଧଳା

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା । ୪୭

ପ୍ରଚଳିତ ମୁଦ୍ରା — ଟଙ୍କା, ଆଠଶା (ଅଧୁଲି) ଚାରଶା (ସୁକି) ଦିଅଶା (ଦୋଶି), ଅଶା, ଦୋ ପଇସି, ପଇସା, ଅଧଳା, ପାହୁଳା ।

ଲିଖନ ପ୍ରଣାଳୀ :-

ଟ୧୮ (ଏକଟଙ୍କା)

ଟ ୦୫ (ଆଠଅଶା)

ଟ ୦ । (ଚାରଶା)

ଟ ୦ ୩୮ (ଦିଅଶା)

ଟ ୦ ୮ (ଅଶାଏ)

ଟ ୦ ୩୮ (ତିନିଅଶା)

ଟ ୦ । ୮ (ପାଞ୍ଚଅଶା)

ଟ ୦ । ୩୮ (ଛଅଅଶା)

ଟ ୦ । ୩୮ (ସାତ ଅଶା)

ଟ ୦ ୫୮ (ନଅ ଅଶା)

ଟ ୦ ୫୮ (ଦଶଅଶା)

ଟ ୦ ୫୮ (ଏଗାର ଅଶା)

ଟ ୦ ୫୮ (ବାରଅଶା)

ଟ ୦ ୫୮ (ତେରଅଶା)

ଟ ୦ ୫୮ (ଚଉଦ ଅଶା)

ଟ ୦ ୫୮ (ପନ୍ଦର ଅଶା)

ଟ ୦ ୮ (ଦି ପଇସା-ଛଅ ପାହୁଳା)

ଟ ୦ ୮ (ଏକ ପଇସା -ତିନି ପାହୁଳା)

ଟ ୦ ୮ (ତିନି ପଇସା-ନଅ ପାହୁଳା)

୮ନାସ୍ତିଚିହ୍ନ-ଧର ଆମେ
ଲେଖିବା ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା
ତେରଅଶା ଦି ପଇସା —
ତାହା ଏହିପରିଟଙ୍କା ୫୮ ୬ ।
ଅଶାନାହିଁ ଖାଲି ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା
ଦୁଇ ପଇସା ତାହା ଏହିପରି
ଟଙ୍କା ୬ । ଟଙ୍କା ନଥିଲେ ‘ଟ’
ପାଖରେ ‘୦’ ଏବଂ ଅଶା
ନଥିଲେ ଶୂନ ପାଖରେ ନାସ୍ତି
ଚିହ୍ନ ଦେବାକୁ ହୁଏ ।

□

ଚାକିରି ଓ ବିବାହ

ମାଟ୍ରିକ ପାସ ପରେ ମୋର ପାଠ ପଢ଼ାରେ ଡୋରି ବନ୍ଧା ହେଲା । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ପାଠ କଥା ମୁଁ ବୁଝୁଥିଲି । ଆଉ କେହି ବୁଝୁନଥିଲେ । କିଏ ବା ବୁଝନ୍ତା ? ମାଜନର ପାସ ପରେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ବରଜପୁରରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ଗାଁକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲି । ମାତ୍ର ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଅଛି ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାରତ୍ନ ବୃତ୍ତିଟିଏ ଦେଇ ଅନୁକୁଳ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କଲା । ମୋ ବିଚାରରେ ମୁଁ ବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ନଥିଲି । କାରଣ ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ଫାଷ୍ଟ ହେଉ ନଥିଲି । ଫାଷ୍ଟ ପିଲାଟି ପରୀକ୍ଷାର ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବରୁ ମରିଗଲା, ସେକେଣ୍ଡ ପିଲା ଟିକେ ଖରାପ କଲା । ମୋ ପାଇଁ ବିଧାତାଙ୍କର ଏ ଗୋଟିଏ କ୍ଷତ୍ରିୟ । କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ଯଦି ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଥା'ନ୍ତା ତେବେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଫାଷ୍ଟ ଡିଭିଜନ୍ ଟିଏ ପାଇଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଫାଷ୍ଟ ଡିଭିଜନ୍‌କୁ ବହୁତ ମୂଲ୍ୟ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ବି ଫାଷ୍ଟ ଡିଭିଜନ୍ ପାଇଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ନଥିଲି । ଯେଉଁ ପ୍ରାରତ୍ନ ମାଜନର ପରେ ଅନୁକୁଳ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ସେହି ଏବେ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରି ମତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଫଳରୁ ବଞ୍ଚିତ କଲା । ମାତ୍ର ପ୍ରାରତ୍ନ ତ କର୍ମ କରାଏ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯଦି ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି, ପ୍ରାରତ୍ନ ବାଧା ଦେଇନଥାନ୍ତା । ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର ମୋର କାହିଁକି ଇଚ୍ଛାହେଲାନାହିଁ । ତାହା ପୁରୁଷକାର ଉପରେ ଭାଗ୍ୟର ବିଜୟ । ଫାଷ୍ଟ ଡିଭିଜନ୍ ନ ହେବାରୁ ମୁଁ ଚୋର ପରି ହେଲି । କାହାକୁ ମୁଁହ ଦେଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲାନାହିଁ । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କ କଥା ପୂର୍ବରୁ କହିଛି । ତେବେ ପାଠ ନ ପଢ଼ି ଯେଉଁ ଭୁଲଟି ମୁଁ କଲି, ତାହା ମୋ ଜୀବନରୁ ସମସ୍ତ ସରସତା ହରଣ କରି ମୋତେ ହୀନମାନ୍ୟତାର ଶିକାର କଲା । କି ଚାକିରି କରିଛି କେତେ ପଇସା ରୋଜଗାର କରୁଛି — ମୁଁ ଏହାକୁ ବିଶେଷ ମୂଲ୍ୟ ଦିଏନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର ଶିକ୍ଷାଗତ ନ୍ୟୁନତା ମୋତେ ସର୍ବଦା ସଚେତନ କଲା ଯେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସମାଜର ନିକୃଷ୍ଟ ମଣିଷ । ମୋ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ବେଳେ ଗୋଟିଏ ମାଟ୍ରିକୁଲେଟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନ୍ୟୁନ ନଥିଲା । କ୍ରମେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଘଟିଲା ଏବଂ ବହୁଳ ସଂଖ୍ୟାରେ ବି.ଏ., ଏମ୍.ଏ. ପାଶ୍ ଯୁବକ

ସର୍ବତ୍ର ହାଉଯାଉ ହେଲେ । ମାଟ୍ରିକୁଲେଟର ଆଉ କୌଣସି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରହିଲାନାହିଁ । ସେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗଣାହେଲା । ଏପରିକି ମୋ ପରିବାରରେ ମଧ୍ୟ ମାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ ବିଷୟରେ ଅତି ହେୟ ବିଚାରରେ ମୋ ଉପସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ କଥା କୁହାଯାଏ । ମୁଁ ଜାଣେ ଆଧୁନିକ ବି.ଏ., ଏମ୍.ଏ. ପିଲାଙ୍କର ଭିତର ମୂଲ୍ୟ କେତେ । (Intrinsic value) ସେମାନେ ଉପର ମୂଲ୍ୟ (face value) ଅନୁସାରେ ଆସନ ଅଭିଆର କରୁଛନ୍ତି ।

ମାଟ୍ରିକ୍ ପାଶ୍ ପରେ ମୁଁ ବରାବର ବରଜପୁରରେ ରହିଲି । ଥରେ ଗାଁକୁ ଯାଇ ଆମ ଘରବାରି ଭାଗବାଣ୍ଟ କରାଇଲି । ଏବେ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ କିପରି ଚାକିରିଟିଏ କରିବି ଏବଂ ଘରକଥା ବୁଝିବି । କି ଚାକିରି ବା ମୋତେ ମିଳିବ । ଇଂରେଜ ଅମଳ, ସରକାରୀ ଅଫିସ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆଦି ବିଶେଷ କିଛି ନଥାଏ । D.H.S., D.P.I ରେଭିନ୍ୟୁ କମିଶନର ଅଫିସ୍ କିରାଣୀ ପାଇଁ । A ପାସ୍ ଏବଂ ସଚିବାଳୟ ପାଇଁ B.A. Pass ଦରକାର । କେବଳ କଲେକ୍ଟର ଅଫିସ୍ S.D.O. ଅଫିସ୍ S.P ଅଫିସ୍ କିରାଣୀ ପାଇଁ ମୋର ଯୋଗ୍ୟତା ଥାଏ । ସେ ସବୁ ଚାକିରିର ମୂଲ୍ୟ ସେତେବେଳେ ବହୁତ । ମୋ ପାଇଁ ତାହା ସ୍ୱପ୍ନ । ମାଜନର ସ୍କୁଲରେ ୧୫/୨୦ ଟଙ୍କାରେ ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାହିଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବାଟ । ମୁଁ ଏହି ପ୍ରକାର ମାନସିକତାରେ ଥିବାବେଳେ ନୃସିଂହ ବେହେରିଆଠାରୁ ଯେ କି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଫାଷ୍ଟ ଡିଭିଜନରେ ପାସ୍ କରିଥିଲା ଚିଠିଟିଏ ପାଇଲି । ସେ ଲେଖିଥିଲା ରାମବାର୍ ମାଜନର ସ୍କୁଲରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଦରକାର । ଦରଖାସ୍ତ ଦେବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତୁ ଏଠାକୁ ଆସିଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଯୁକ୍ତି ପତ୍ର ଦିଆଯିବ । ଚିଠି ପାଇ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ମୁଁ ରାମବାର୍ ଗଲି । ଦେଖିଲି ବେହେରିଆ ସେଠାରେ ନାହାନ୍ତି । ସେ କଲେଜରେ ନାମ ଲେଖାଇବା ପାଇଁ କଟକ ଗଲେଣି । ସେତେବେଳେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଏକମାତ୍ର କଲେଜ । ତା'ର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଆଉ ମତଲବ୍ ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରିଲି । ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ତା ସହିତ ମୋର ସାକ୍ଷାତ ଆଳାପ ହୋଇନାହିଁ । ସେ କିପରି ଜାଣିଲା ମୁଁ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ ବୋଲି । ମୋ ଠାରୁ ତାର ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ଶୋଚନୀୟ । ତା ବାପା ଗୋଟିଏ ମୂଲିଆ । ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ଅର୍ଥ ସମସ୍ୟା ହୋଇନଥାନ୍ତା । ଏ ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଥିଲା । ସେ ସେହି ସ୍କୁଲରୁ ବୃତ୍ତି

ପାଇଥିଲା । ସେକ୍ରେଟେରିଜ୍ ପ୍ରଭାବ ତା ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଥିଲା । ନାମ ଲେଖା ଖର୍ଚ୍ଚ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ସେ ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲା । ସେକ୍ରେଟେରୀ ତାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ ଏଇଠି ଘରୋଇ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ I.A, B.A Pass କରିବ । ଗୋଟିଏ ଭଲ ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କୁ (ମୋତେ) ଯୋଗାଇଦେବ କହି ସେ ଖସିଗଲା । ଏବଂ ମୋ ପାଖକୁ ଚିଠିଟି ଲେଖିଲା । ସାକ୍ଷାତ ହେଲେ କାଳେ ଆଲୋଚନା କରି ମୁଁ ମନ ବଦଳାଇଦେବି । ତା'ର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମତେ କଲେଜ ପଢ଼ାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବା । ପରିଚିତ ଲୋକ ନିମ୍ନସ୍ତରରେ ରହିଲେ ସିନା ନିଜ ବଡ଼ ପଣର ସ୍ବାଦ ମିଳିବ । ସମସ୍ତେ ସମ ସ୍ତରର ହୋଇଗଲେ କିଏ କାହାକୁ କାହିଁକି ପଚାରିବ ? ଏତେ ନୀଚ, ସ୍ଵାର୍ଥପର, ଆତ୍ମକ୍ୱେଦିକ ଲୋକ ମୁଁ ଜୀବନରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦେଖିନାହିଁ । ଏ ଭଦ୍ରଲୋକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ।

ମୁଁ ପରେ ଯାଜପୁର S.D.O ଅଫିସ୍‌ରେ କିରାଣୀ ଚାକିରିରେ ଯୋଗଦେଲି । ସାଡ଼େଡିନି ଫୁଟ ଓସାରର ଖଟଟିଏ ପକାଇ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ପିଲା ମେସ୍‌ରେ ରହୁଥିଲି । ବେହୁରିଆ କଲେଜରେ ପଢୁଥିବା ବେଳେ ଯାଜପୁର ଆସିଲେ ମୋ ପାଖରେ ରହେ । ଯା ଭିତରେ ପଇସା ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ଯାଜପୁର ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା ମଧ୍ୟ କରେ । ମୋ ପାଖରେ ମାସ-ମାସ ଧରି ରହେ । ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଶେଷରେ ମଧ୍ୟ ଆସି ମୋ ପାଖରେ ଥିଲା । ଏବଂ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଆଳାପ କାଳରେ ମତେ କହିଲା— “ତୁ ପଢ଼ା ବନ୍ଦକରି ଭୁଲ କଲୁ ।” ତା ଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଅବାକ୍ ହେଲି । ତାକୁ କିଛି ନ କହି ମନରେ ଭାବିଲି— କେତେ ଧୂର୍ଭ ଆଉ ସ୍ଵାର୍ଥପର ଏ ଲୋକଟି । ତା କାମ ସରିଗଲା ପରେ ଏ ନୀତିବାକ୍ୟ ମତେ ଶୁଣାଇଲା । କାମ ଆରମ୍ଭ ବେଳେ ଏ ନୀତି ବାକ୍ୟ ତାହାର କେଉଁଠି ଥିଲା । ଯାହା ଭଲ, ତାହା ସଦାବେଳେ ଭଲ । କେଉଁଟା ଭଲ କେଉଁଟା ମନ୍ଦ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜାଣିବା ବିଷୟରେ ଭଗବାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିବେକ ଦେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେହି ଭଲ କଥାଟି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ବା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଲୋକ ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ସୁବିଧା -ସୁଯୋଗ ଖୋଜେ, ତାହାଠାରୁ ମୋ ବିଚାରରରେ ଅମଣିଷ ଆଉ କେହିନାହିଁ ।

ତେବେ ଯାହା ହେଉ, ଲୋକଟି ଭାଗ୍ୟବାନ୍ । ବି.ଏ. ପାସ୍ ପରେ ଓ.ଏ.ଏସ୍
ଚାକିରି ପାଇଲା । ପରେ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍ କୁ ଉନ୍ନୀତ ହେଲା, କମିଶନର ପଦ ଅଳଙ୍କୃତ
କଲା । ତାହାର ଦୁଇଟି ପୁଅ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍ ଏବଂ କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିରାଟ
ଅଜାଲିକା ମାନ ନିର୍ମାଣ କରିଛି । ଏବେ ସେ ମୃତ ।

ସେ ଏତେବଡ଼ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ସଂପନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାହା
ସହିତ ବିଶେଷ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିନାହିଁ । ମୋର ବିଚାର ତା ସହିତ ମୋର
ବନ୍ଧୁତା ଅସମ୍ଭବ ବନ୍ଧୁତା । ଏହା ସାନ ପକ୍ଷରେ କ୍ଷତିକାରକ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଏହା
ବର୍ଜନୀୟ । ମୋର “ଶୁଭରା” ବହିରେ “ଅସମ୍ଭବ ବନ୍ଧୁତା” ଶୀର୍ଷକ ଗୋଟିଏ କବିତା
ଅଛି । ସେଥିରୁ କେତୋଟି ପଂକ୍ତି —

ସମସ୍ତରେ ସିନା ବନ୍ଧୁତା ସୁନ୍ଦର
ଉଭୟଙ୍କୁ ସୁଖମୟ
ବିପଦ ମୁଣ୍ଡେଇ ଅସମ୍ଭବ ବନ୍ଧୁତା
ରକ୍ଷଣେ ନ ରହୁ ଲୟ ।

ବୋର୍ଡ଼ ଅଫିସ୍‌ରେ ଚାକିରି କରୁଥିବା ବେଳେ ଜେନା ସାହେବଙ୍କର ଅବସର
ପରେ ସହକର୍ମୀଙ୍କର କୋପ ଦୃଷ୍ଟି ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ସେମାନେ ମୋର ସର୍ବଦା
ଅଫିସ୍ ଆସ୍ଥାନକୁ ବିରୋଧ କଲେ । ମୋତେ ବାହାରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଅର୍ଡ଼ର
ବାହାରିଲା । ସେ ସ୍ଥାନକୁ ନ ଯାଇ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନ ଦେବାପାଇଁ ମୁଁ ଆପତ୍ତି କଲି । ଅଫିସର
ମୋ କଥା ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ବେହୁରିଆକୁ କହି ସେ ଆଦେଶ ନାକଟ କରାଇଥିଲି ।
ଏତିକି ମାତ୍ର ମୁଁ ତାହାର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲି ।

ମୁଁ ରାମବାର୍‌ରେ ସାତଦିନ ରହିଲି, ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟାପନା କଲି ।
ସେକ୍ରେଟାରୀ ମୋ ଅଜାଣତରେ ପଛ ରୁମ୍‌ରେ ବସି ମୋର ଅଧ୍ୟାପନା ଶୈଳୀର
ପରୀକ୍ଷା ନେଲେ । ସେକ୍ରେଟାରୀଙ୍କର ମାତ୍ରାଧିକ ଆଧିପତ୍ୟ ମତେ ଭଲ
ଲାଗିଲାନାହିଁ । ଜିନିଷପତ୍ର ଆଣିବା ବାହାନାରେ ଘରକୁ ଆସିଲି । ଆଉ ଗଲିନାହିଁ ।
କିଛିଦିନ ପରେ ଶୁଣିଲି ପଦ୍ମନାଭ ଜେନା ସେଠାରେ ହେଡ଼ଫାଷ୍ଟର ହୋଇ କଏନ୍
କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବାବେଳେ ସେ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିଲେ
ଏବଂ ହଷ୍ଟେଲରେ ମନିଟର ଥିଲେ । ସେ ବଡ଼ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ମାତ୍ର ଭାଗ୍ୟ
କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୫୭

ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟାଇଲା । ସେ କାହାଣୀ ଏଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛୁକ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖିଲି । ସେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ମୋତେ ଯିବା ପାଇଁ ଜଣାଇଲେ । ମୁଁ ଗଲି ଏବଂ ସେଠାରେ ୪ ମାସ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଲି । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ଘରକୁ ଆସିଲି । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ଦରମା ଦେବେନାହିଁ ବୋଲି ଆସିଲାବେଳେ ଶୁଣି ଆସିଥିଲି । ତେଣୁ ପରେ ସେଠାକୁ ଆଉ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲାନାହିଁ ।

ଏହି ସମୟରେ ଟାଟାରୁ ଭିଶୋଇଙ୍କର ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ପାଇଲି । ମୋ ପାଇଁ ଚାକିରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଛି । ଶୀଘ୍ର ଯିବାପାଇଁ ତାରବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଛନ୍ତି । ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ଦୀର୍ଘ ରେଳଯାତ୍ରାର ଅଭିଜ୍ଞତା ମୋର ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟ । ଟ୍ରେନ୍‌ସବୁ ବ୍ଲାକ୍ ଆଉଟ୍ ହେଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଯିବାକୁ ହେବ । ବହୁ କଷ୍ଟ ସ୍ବାକାର ପୂର୍ବକ ଟାଟାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ତହିଁ ଆରଦିନ ଲେବର ବୁରେରେ ହାଜିରା ଦେଲି । କମ୍ପାନୀର ନିୟମ, କର୍ମଚାରୀର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବର୍ଷ ଚାକିରି ହୋଇଗଲେ ପୁଅ, ଭାଇ ବା ଯୋଗୁଁ ଏ ତିନିଜ ଭିତରୁ ଜଣକୁ ଚାକିରି ଦିଏ । ମୋତେ ଭାଇ ହିସାବରେ ଚାକିରି ଦେବାପାଇଁ ଭିଶୋଇ ଦରଖାସ୍ତ କରିଥିଲେ । ମୋର ସାକ୍ଷାତକାର ନିଆଗଲା । ଭିଶୋଇ ବାଞ୍ଛାନିଧି ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପୁଅ ଏବଂ ମୁଁ କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପୁଅ ହୋଇଥିବାରୁ ଭାଇ ନୁହେଁ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଗଲା । ମୋତେ ତ ଚାକିରି ମିଳିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଭିଶୋଇଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ହେବ । ଭିଶୋଇ ଡରିଗଲେ, ମୋତେ ବି ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଠଦିନ ପରେ ପଳାଇ ଆସିଲି । ଟାଟା ଚାକିରି ଆଶା ବିଲୁପ୍ତ ହେଲା । ପରେ ପୋଷ୍ଟାଲ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟକୁ ଦରଖାସ୍ତ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଯାଜପୁର ଗଲି । ଏହି ସମୟରେ ମୋର ଶିକ୍ଷକ କେ. ଭୀମାରାଓ ପଟ୍ଟନାୟକ ସହ ଦେଖାହେଲା । ସେ ସ୍ବତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ମୋ ପାଇଁ ଚାକିରି ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ ଏବଂ ମୋତେ ଯାଜପୁରରେ ମାସଟିଏ ରିହବା ପାଇଁ କହିଲେ । ମୁଁ ସେଦିନ ବରଜପୁର ଫେରି ଆସି ତହିଁ ଆରଦିନ ଯାଜପୁର ଗଲି । ସାର୍ ମୋର ରହିବା, ଖାଇବା ଏବଂ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ପଇସାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ପୂର୍ବ କଥିତ ସୁକିନ୍ଦା ରଜା ସେତେବେଳକୁ ହଷ୍ଟେଲ ଛାଡ଼ି ଗୋଟିଏ ଘରଭଡ଼ା ନେଇ ରହୁଥିଲେ । ପଟ୍ଟନାୟକ ସାର୍ ତାଙ୍କର ଅଭିଭାବକ ଥିଲେ । ମୋତେ ତାଙ୍କ ଘରେ ରଖାଇଲେ । ପାଖରେ ରହୁଥିବା ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ଟିଉସନ୍ କଲି ଏବଂ ସନ୍ନିକଟ ମେସ୍ବରେ ଖାଇଲି ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୫୩

ଏହି ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ରହିଲି । ଏସ୍.ଡି.ଓ ଅଫିସରେ ଯୋଗାଣ ସେକ୍ସନ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ କିରାଣୀ ଚାକିରି ଖାଲି ଥିବାର ଖବର ପାଇ ସାର୍ ମତେ ଦରଖାସ୍ତ ଦେବାପାଇଁ କହିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରୀକ୍ଷା ହେଲା । ପରୀକ୍ଷାରେ ମୁଁ ପାଞ୍ଚ ହେଲି । ମାତ୍ର ସେକେଣ୍ଡ ପିଲାକୁ ଚାକିରି ଦିଆଗଲା । ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୋଷ୍ଟ ଆସିଲା । ହେଡ଼ କ୍ଲର୍କର କ୍ଷତ୍ରିୟତା ବଳରେ ସେଥିରେ ମୋର ହେଲାନାହିଁ । ହେଡ଼କ୍ଲର୍କ ସହିତ ସେକେଣ୍ଡ ପିଲାର କ'ଣ ବୈରଭାବ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ଜ୍ୟନ୍ କରିବା ପାଇଁ ମନାକରିଦେଲା । ଶେଷରେ ମୋ ଚାକିରି ମତେ ମିଳିଲା ଏବଂ ମୁଁ ୧୯୪୪ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୧୩ ତାରିଖରେ ଜ୍ୟନ୍ କଲି । ମାସିକ ପାସକୁ କିରାଣୀ ଚାକିରି ତ ମିଳିଗଲା । ତେଣୁ ମୋର ଚାକିରି ଖୋଜା ଧନ୍ଦା ଓ ମାନସିକ ଅସ୍ଥିରତାର ଶେଷ ହେଲା ।

ମୁଁ ଗୋଟିଏ ମେସିନରେ ରହି ମୋ ଚାକିରି ତୁଲାଉଲି । ବରଜପୁର ଆଉ ଗଲିନାହିଁ । ଗାଁ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇଗଲି । ମୋର ସାମାନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ବାଦ୍ ଅବଶିଷ୍ଟ ଟଙ୍କା ଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଦିଏ । ଘରେ ଭାଇ, ବୋଉ, ସାନଭାଇ, ଭଉଣୀ ଚାରିଜଣ । ଭାଇ ବି ସେତେବେଳକୁ ଦଫାଦାର କାମରେ ରହିଲେ । ମନ ଟିକେ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲା । ତେବେ ବରଜପୁର ସହିତ ସଂପର୍କ ଛିନ୍ନ କରିବା କି ପ୍ରକାର ମାନସିକତାରୁ ଉଦ୍ଧୃତ, ମୁଁ ଏବେ ଭାବିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ମୋର ଭଉଣୀ ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଚାଟା ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ତା'ର ଶାଶୁ ବୁଢ଼ୀ ଏକାଟିଆ ରହୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବୋଧେ ମୋର ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ମନ ହେଲାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ସ୍ନେହ ଆଦର ଲାଭ କରି ସେଠାରେ ରହି ପାଠପଢ଼ା ଶେଷ କଲି । ଏବେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ବି ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲିନାହିଁ । ଏହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅତି ମାତ୍ରାରେ ଅବିବେକିତାର ପରିଚାୟକ । କିନ୍ତୁ ସେ ଏତେ ଉଦାର ଓ ଭଲ ଲୋକ ଯେ ସେ କେବେ ଦୋଷାରୋପ କରିନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ମୋ ଠାରୁ କେବେ କିଛି ଚାହିଁନାହାନ୍ତି । ଥରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାରିଖଣ୍ଡ ନିତିପିନ୍ଧା ଶାଢ଼ୀ ପଠାଇଥିଲି । ସେ ତାକୁ ରଖିଲେ ଏବଂ ବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଲେଯେ, ମୋର ଏସବୁ କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋ ସମସ୍ୟା ମୁଁ ତୁଲାଉବା ଦରକାର ।

ଏହି ସମୟରେ ଆମ ଗାଁର ଦୁଇଜଣ ପିଲା ମୋ ପାଖରେ ରହି ଯାଜପୁରରେ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାମ ଲେଖାଇ ମୋ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୪୪

ପାଖରେ ମେସ୍‌ରେ ରଖାଇଲି । ତାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବାରେ ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରି, କିନ୍ତୁ ସେ ଦୁଇଟିଯାକ ଏକଦମ୍ ଗଧ । ପାଠ କିଛି ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ବା ମାନସିକତା ତାଙ୍କର ନଥିଲା । ବୋଧେ ନବମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ସେମାନେ ପାଠ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ କିଛି ପଇସା ପାଇଥିଲି, ଟିଉସନ୍ ଫି ହିସାବରେ ନୁହେଁ । ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କ ବାପା ମତେ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଖୁବ୍ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥାର ଲୋକ । ଏହି ପଇସାରେ ମୁଁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଭାଇଙ୍କର ବାହାଘର ୧୯୪୬ ମସିହାରେ କରିଦେଲି । ଏଇଟା ମୋର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ମୋର ସାନଭାଇକୁ ବୈରୀ ସପ୍ଲାଇ ସୁପରଭାଇଙ୍କରଙ୍କ ପାଖରେ ପିଅନ ପୋଷ୍ଟରେ ନିଯୁକ୍ତିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପାରିଥିଲି । ମାତ୍ର ଏହାର ସୁଫଳ ବେଶାଦିନ ଉପଲବ୍ଧ ହେଲାନାହିଁ । ସେହି ବିଭାଗରେ ଷ୍ଟାଫ୍ ରିଟ୍ରେସ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ହେଲା । ସେଥିରେ ସେ ଚାକିରି ହରାଇଲା । ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ବର୍ଷ ଚାକିରିରେ ଥିଲା । ତାହାପରେ ସେ ବୈରୀରେ ଥିବା ରାଇସ୍‌ମିଲ୍‌ରେ କାମ କଲା ।

ଅପର ଡିଭିଜନ୍ କ୍ଲର୍କକୁ ପ୍ରମୋଶନ୍ ଦେଇ ମୋତେ ବାଙ୍କି ବଦଳି କରାଗଲା । ୪୭ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ମୁଁ ସେଠାରେ ଜଏନ୍ କଲି । ମତେ ଗୋଟାଏ ସରକାରୀ କ୍ୱାର୍ଟର (ଅବଶ୍ୟ ଚାଳଖିଆଘର) ମିଳିଗଲା । ମୁଁ ସେ ଘରେ ରହିଲି । ଅଫିସ୍ ପିଅନ୍ ମତେ ରୋଷେଇ କରି ଦେଉଥିଲା । ବାଙ୍କି କଟକରୁ ପ୍ରାୟ ୫୦ କି.ମି. ଦୂର ମହାନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ବର୍ଷାଦିନେ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ବାରଙ୍ଗ ଯାଇ ସେଠାରୁ ବସ୍‌ରେ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ଖରାଦିନେ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀରେ fair weather road ହୁଏ । ବସ୍ ସିଧା କଟକରୁ ବାଙ୍କି ଯାଏ । ଏବେ କାଠଯୋଡ଼ି ପୋଲ ହେବାଦ୍ୱାରା ସିଧା ବସ୍ ବର୍ଷାସାରା ଯା'ଆସ କରେ । ଏ ଯାଗାଟି ଭାରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର । ସେତେବେଳେ ଏହା ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ପରି କାମ ଚାଲୁଥିଲା । ଏଠାରେ ଶାସନ ମୁଖ୍ୟଙ୍କୁ ଏସ୍.ଡି.ଓ ନ କହି ଅଫିସର ଜନ୍‌ଚାର୍ଜ କୁହାଯାଉଥିଲା । ମାଛ ଆଉ ଗୁଡ଼ ପାଇଁ ଏହାର ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଥିଲା । ଏଠାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଚର୍ଚ୍ଚିକା ମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ । ଲୋକମାନେ ଭାରି ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ଓ ଆଇନ୍ ଅନୁଗତ । ଏବେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ହୋଇଛି । ବାଙ୍କିରେ ଥିଲାବେଳେ ଧାର ଉଧାର କରି ଯଥାତଥା ମୋ ସାନ ଭଉଣୀର ବାହାଘର ୪୯ ମସିହାରେ କରିଦେଲି । ଯା ପରେ ମୋ ବାହାଘର

ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଲା । ନିକଟସ୍ଥ ସାଲେପୁର ଗ୍ରାମର ଜଗଦୀଶ ଦାସ ତାଙ୍କ ଝିଅ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିଲେ । ତାଙ୍କ ଭଉଣୀ ଘର ଆମ ସାହିରେ । ସେ ଆମ ଘରକୁ ଜାଣନ୍ତି । ହେଲେ ତାଙ୍କ ଭଉଣୀଘର ଲୋକେ ଦରିଦ୍ରତା ଆଳରେ ବାହାଘର ଏଠାରେ ନ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ସେ କହିଲେ “ଖାନ୍ଦାନ ଘର, କର୍ପୂର ଯାଇଛି, କନା ପଡ଼ିଛି,” ପିଲାଟି ତ ଚାକିରି କରିଛି । ମୁଁ ଜମି ୨/୪ ମାଣ କରିଦେବି । ଏଇଠି ବାହାଘର କରିବି ।” କିନ୍ତୁ ଦରିଦ୍ରତା ଯୋଗୁ ମୁଁ ବିବାହ ପାଇଁ ଆସୁନା ରାଜି ନଥିଲି । ଜଗଦୀଶ ଦାସ ଆମ ସାହିର ତାଙ୍କ ଭଣଜା ନଟ ଭାଇଙ୍କୁ ମୋ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ପାଇଁ ବାଜି ପଠାଇଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇନାହିଁ । ବାଙ୍କିରେ ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କଅଣ କିପରି ମୋତେ ବିବାହ ପାଇଁ ରାଜି କରାଇଦେଲେ । ନଟଭାଇ ମୋର ସମ୍ମତି ନେଇ ଫେରିଲେ । ବାହାଘର ୧୯୫୦ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ୧୧ ତାରିଖରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଝିଅଟି ନାମ ଜାନକୀ, ତାଙ୍କନାମ ଶୁକ । ବୟସ ୧୭ କି ୧୮ । ମୋ ଠାରୁ ୮/୯ ବର୍ଷ ସାନ । ବାହାଘର ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ କିମ୍ବା ଆମ ଘର ଲୋକ କେହି ତାକୁ ଦେଖିନଥିଲେ । ବାହାଘର ବେଳେ ଟିକେ ମୋଟକା ସୋଟକା ଥିଲେ । ରଙ୍ଗ ଗହମ ରଙ୍ଗ । ମୁହଁରେ ବସନ୍ତ ଚିହ୍ନ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ବସନ୍ତ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ଜଣାଯିବ । ଆମ ସାହିର ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ୀ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ କଲେ ପୁଅକୁ ବୋହୂ ହେଲାନାହିଁ । ବାସର ରାତିରେ ମୁଁ ଆଡୁସାଡୁ କ’ଣ ତାଙ୍କୁ କହିଲି । ସେ ମନ କଷ୍ଟକଲେ । ପରେ ଜାଣିଲି ତାଙ୍କ ବୋଉଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠିରେ ଏସବୁ କଥା ଲେଖିଥିଲେ ।

ମୁଁ ବାହାଘରକୁ ୨୫ ଦିନ ଛୁଟି ନେଇ ଆସିଥିଲି । ଛୁଟି ଶେଷରେ ବୋଉ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନେଇ ବାଜି ଗଲି । ଆମର ଦିନ ବେଶ୍ ଆନନ୍ଦ ଭଲ୍ଲାସ ଭିତରେ ଗଢ଼ିଚାଲିଲା ।

ଶୁଶୁର ମହୋଦୟ ତାଙ୍କ କଥାଅନୁସାରେ ଜମି କିଣିବା ପାଇଁ ଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଚକ୍କା ପଠାଇଲେ । ଭାଇ ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର କରି ଅଢ଼େଇ ଏକର ଜମି ଶୁଶୁରଙ୍କ ନାଁରେ କିଣିଲେ । ଏବଂ ଭାଗ ଚାଷର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲ ସେ ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ନେଇ ଚାଲିଲେ । ଆମକୁ ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବାର ନାମ ଗନ୍ଧ ଶୁଣା ଗଲାନାହିଁ । ବହୁ ବର୍ଷପରେ ଭାଇ ତାଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଲେଖିଲେ । ସେଥିରେ ବି ସେ କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କଲେ ନାହିଁ । ଭାଇଙ୍କୁ ଯା ତା ଆଗରେ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୫୭

ଗାଳିଗୁଳକ କଲେ । ବହୁଦିନ ପରେ ଆମ ଅଗୋଚରରେ ସେ ଜମିକୁ ବିକ୍ରୟ କରିଦେଲେ । ଏଇ ହେଲା ଜଗଦୀଶ ଦାସଙ୍କର ବଚନବଦ୍ଧତା ଓ ଝିଅ-କୁର୍ମ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର । ଏସବୁ ଘଟଣା ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ ମନରେ ସାମାନ୍ୟ ଦୁଃଖ ହୋଇନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବି ଏ ଜମି ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥିଲା । ସେ କେବେ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ବି ଚାହେଁନାହିଁ ପର ସମ୍ପର୍କରେ ପାଣି ପାଣିଆ ହେବାକୁ । ମୋ ବିଚାରରେ ଭଗବାନ ନ୍ୟାୟରେ ଯେତିକି ଦେଉଛନ୍ତି ସେତିକିରେ ବଞ୍ଚିବା ହିଁ ଠିକ୍ ବଞ୍ଚିବା । ପୁଣି ଯାହାର ଦାନ ଦେବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ, ତାହାଠାରୁ ଦାନ ନେବା ପାପ । ସେ ବି ଆମପରି ଗରିବ । ଚାକିରି କରି ଚଳୁଥିଲେ । ଅବସର ନେଲେ ପେନ୍‌ସନ୍ ନାହିଁ । ସେ କି ଦାନ ଦେବେ ? ଆମକୁ ତାହା ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହୋଇଛି ଭଲ ହୋଇଛି । ଈଶ୍ବର ଯାହା କରନ୍ତି ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ । ତେବେ ମୋ ଭାଇ ଅକାରଣରେ ଅପମାନିତ ହେଲେ ତାହାହିଁ ମତେ ବାଧୁଲା । ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିହୀନତାର ଦଣ୍ଡ ସ୍ବରୂପ ତାଙ୍କୁ ଏ ଅପମାନ ମିଳିଲା । ଜମି ବୋହୂ ନାମରେ ବା ଭାଇ ନାମରେ ନ କିଛି ଶୁଶୁରଙ୍କ ନାମରେ କାହିଁକି କିଣିଲେ ଏହି ହେଲା ତାଙ୍କ ଦୋଷ । କଳି ଯୁଗରେ ଭଲ ବାଟରେ ଗଲେ ଆଗ ତୁମ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ଥୁଆ । ପରେ କେତେବେଳେ ତୁମେ ଭଲ ବାଟେ ଯିବାର ମୂଲ୍ୟ ପାଇପାର ।

ସଂସାରୀ ଜୀବନ

ଦିନ ଗଡ଼ିଚାଲିଲା । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ କି ନିରାନ୍ନୟ, ତା ମନର ଖଟାଭାବ ମୃତ କି ଜୀବିତ — ତାହାର ଆଭାସ କିଛି ନଥିଲା । ୫୧ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ୩ ତାରିଖ ରାତି ୯ଟାରେ ମୋର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନ ପୁଅ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଲା । ଏହାର କିଛି ଦିନ ପରେ ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ ବାଙ୍କୁଲି ଜନ୍ମ ନ ହୁଏ- ମୁଁ ସଂସାରରେ ନ ରହେ । ଏ କଥାରୁ ମୁଁ ବୁଝିଲି ସେ ମତେ ବହୁତ ଅବିଶ୍ୱାସର ସହ ଦେଖୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସୁଚାରୁ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ ମୁଁ ଆଦୌ ସେ ପ୍ରକାର ଅସ୍ଥିରଚିତ୍ତ, ଭାବ ବିହୀନ, କ୍ଷଣିକ ଉତ୍ତେଜନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ଲୋକନୁହେଁ । ଯାହାକୁ ଦଶଦିଗପାଳ ଓ ଅଗ୍ନିକୁ ସାକ୍ଷୀ କରି ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି—ସେ କାଶୀ, କୁଜି, ଅସୁନ୍ଦରୀ, ଚରିତ୍ରହୀନା ହେଲେମଧ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟା ନୁହେଁ, ଧର୍ମପଦ୍ମାରୂପେ ଆଦରଣୀୟା । ଏହାର ପ୍ରମାଣ ମୋ ଜୀବନରେ ରହିଛି । ପରେ ପରେ ସେ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୋଗୀ ହିସାବରେ ହିଁ ବଞ୍ଚିଲେ । ମୋର ସାରା ଜୀବନ ତାଙ୍କ ସେବାରେ ତାଙ୍କୁ ରୋଗମୁକ୍ତ କରିବା ପ୍ରୟାସରେ ଅତିବାହିତ ।

ପୁଅର ଏକୋଇଶିଆ ପର୍ବ ଖୁବ୍ ଜାକଜମକରେ ପାଳନ କଲୁ । ଗୋଟିଏ ଭଲ ଭୋଜି କରିଥିଲୁ । ସେଠାକାର S.D.O 2nd Officer କି ସମେତ ପ୍ରାୟ ଶହେ ଲୋକଙ୍କୁ ଭୋଜିରେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିଥିଲୁ । ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଖୁବ୍ ଆକର୍ଷକ ଭାବରେ ହେଲା । ଆଗ୍ରହ ବହୁତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥାଭାବରୁ ସେ ଆଶା ଆମେ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଯୋଗକୁ ବ୍ରହ୍ମା ଖଟନ୍ତି ନାହିଁ । ଏକୋଇଶିଆ ଦିନ ପ୍ରାୟ ୧୦ଟା ବେଳକୁ ଭାଇ ଭାଉଜଙ୍କ ସହ ବାଙ୍କିରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ଭୋଜି ଇତ୍ୟାଦି କରିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ଦେଲେ । ଏ ଟଙ୍କା ପ୍ରାୟିର ଉତ୍ସ ଓ ଭୋଜିର ସହସା ବ୍ୟବସ୍ଥା ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ଭାଉଜଙ୍କ ବାପଘର କଟକ ପାଖ ବିରୁଡ଼ି ଗ୍ରାମରେ । ତାଙ୍କର ବାପାବୋଉ ଉଭୟ ମରିଯିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କ ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ରହୁଥିଲେ ଯେ ଡେଙ୍କାନାଳ ଷ୍ଟେସନରେ ଚାକିରି କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନିଜର ଭାଇ ନଥିଲେ । ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ଭାଇ ବୀରବାରୁ ତାଙ୍କ ବାହାଘର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୫୮

ଭାଉଜଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ନାମରେ ଡେକାନାଲ ଷ୍ଟେସ୍‌ରେ ବେଲମାଳିଆ ଗ୍ରାମରେ କିଛି ଜଙ୍ଗଲିଆ ଜମି ଥିଲା । ବାହାଘର ବେଳେ ସେ ଜମିକୁ ବୀରବାବୁ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେହଶହ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଜମି ବିକ୍ରି ବନ୍ଦ କରାଇଲି । ବାହାଘର ହୋଇଗଲା । ବୀରବାବୁ ବଡ଼ଧୂର୍ତ୍ତ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀ ମନ୍ଦୋବୃତ୍ତିର ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ଏ ଜମିକୁ ବିକ୍ରୟ କରି ବାହାଘରରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥିବା ଅବଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ (ଦେହଶହ ବାଦ୍) ଭରଣା କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଯୋଜନା କରି ସେ ଭାଇ ଭାଉଜଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ । ଭଉରାଧିକାରୀ ହିସାବରେ ଭାଉଜ ସେ ଜମି ବିକ୍ରି କଲେ । କେତେଟଙ୍କାରେ ବିକିଲେ ଏମାନେ ତାହାର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଯାଙ୍କୁ ସେ ଦୁଇଶହ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଦେଲେ ବୋଲି ଭାଇ କହିଲେ । ସେ ଟଙ୍କାରୁ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ବାଟ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ମତେ ଦେଲେ । ହାତକୁ ପକସା ଆସିଗଲା । ମନୋବଳ ବଢ଼ିଗଲା । ଈଶ୍ବରଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଭୋଜିହେଉ । ତେଣୁ ଖୁବ୍ ଖୁସୀ ମନରେ ମୁଁ ଭୋଜି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଲାଗିଗଲି । ସେଠାକାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନୀ ଗୌରାଙ୍ଗ ସାହୁଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ଠିକ୍ ହେଲା, ପୁରୀ, ବୁଟଡାଲି, ମାଂସ ତରକାରୀ, ଖଟା, ଖିରି, ରସଗୋଲା ହେବ । ଲୋକସଂଖ୍ୟା ୧୦୦ । ସେ ରାଜି ହେଲା ଏବଂ ଲୋକ ପଠାଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମାଂସର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲା । ସଂଧ୍ୟା ୬ଟା ବେଳକୁ ସେ ଆମ ଘରକୁ ଜିନିଷ ବୋହି ଆଣିଲା । ଆମ ଘରକୁ ସଂଲଗ୍ନ ନାଏବ ତହିଁସିଲଦାର ଅଫିସ୍ ଘରେ ଖିଆପିଆ ହେଲା । ଗୌରାଙ୍ଗ ଏାହୁ ନିଜେ ରହି ପରିବେଷଣ କଲା । ସମସ୍ତେ ଭୋଜିରେ ବହୁତ ଖୁସୀ ହେଲେ ।

ପୁଅର ଏକୋଇଶିଆ ପାଳନ ଆଉ ଏ ଆକର୍ଷକ ଭୋଜି ତାହାର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ଉଜ୍ଜ୍ବଳତା ବିଷୟରେ ମୋ ମନରେ ଆଶା ଓ ବିଶ୍ବାସ ସଞ୍ଚାର କରିଥିଲା । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ସେ ଜୀବନରେ ନିଶ୍ଚୟ ବଡ଼ ଆସନର ଅଧିକାରୀ ହେବ । ଏଇଟା ତାହାର ସୂଚନା—ବାସ୍ତବିକ ତାହା ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ସେ କେବଳ ନିଜେ ବଡ଼ ହୋଇନାହିଁ—ମୋ ପରିବାରର ଏକରକମ ରକ୍ଷକ ଓ ପାଳକ ଭାବରେ ଅନ୍ୟ ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ କରିପାରିଛି ।

ମୋ ବାହାଘର ପରେ ବାଙ୍କିରେ ଥିଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଦୁଃଖଦ ଘଟଣା ଘଟିଗଲା । ମୁଁ ଯେଉଁ ଭଉଣୀକୁ ବିବାହ କରାଇଥିଲି ତା'ର ଆକର୍ଷକ ମୃତ୍ୟୁ । ବାହାଘର

ବର୍ଷକ ପରେ ତାହାର ପୁଅଟିଏ ହୋଇଥିଲା । ପୁଅଟିକୁ ପ୍ରାୟ ୨ ମାସ ହୋଇଥିଲା ଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା । ଭଉଣୀର ସ୍ବାମୀ ସହ ଗୋଳମାଳ ନଥିଲା କି ଶାଶୁଘର ଲୋକଙ୍କ ସହ କିଛି ଅମେଳ ନଥିଲା । ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ସେ ତାହା ସ୍ବାମୀର ଭାଉଜ ସହ ଅବୈଧ ସଂପର୍କର ସୂଚନା ପାଇ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହେଲା । ସ୍ବାମୀ ପାଖରେ ଅଭିଯୋଗ କଲା, ରୁଷିଲା, ଖିଆପିଆ କଲାନାହିଁ । ଅଣ୍ଟିଆ ଗ୍ରାମର ମୋର ଭିଣୋଇ ଲୋକନାଥ ଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଖବର ପଠାଇଲା । ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଖବର ପଠାଇଲେ ଏବଂ ସ୍ଥିର କଲେ ମୁଁ ଗଲେ ସାଙ୍ଗହୋଇ ଯିବୁ । ମୁଁ ଅଣ୍ଟିଆ ଗଲି ଏବଂ ସେଠାରୁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ସେ ଭଉଣୀ ଘରକୁ ଗଲୁ । ମାତ୍ର ଆମେ ପହଞ୍ଚିବାର ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ତା'ର ଶବ ଦାହ କ୍ରିୟା ସରିଯାଇଥିଲା । ଲୋକନାଥ ଭାଇଙ୍କର ସେ ଘର ସହ ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କ । ବସ୍ତୁତଃ ତାଙ୍କରି ପ୍ରରୋଚନାରେ ସେଠାରେ ବାହାଘର ହୋଇଥିଲା । ସେ ଖବର ପାଇବା ମାତ୍ରେ ମତେ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଯଦି ଯାଇଥା'ନ୍ତେ ତାହାହେଲେ ଏ ମର୍ମହ୍ରଦ ଦୁର୍ଘଟଣା ସହଜରେ ଏଡ଼ାଯାଇପାରିଥା'ନ୍ତା । ସେ ପାଞ୍ଚଛଅ ଦିନ ଭୋକ ଉପାସରେ ରହିଲା । ଓପାସ ଯୋଗୁଁ ଅଚେତା ହୋଇଗଲା କି ତା'ର ସ୍ବାମୀ ରାଗାଳ ମାରଧର କରିବାରୁ ଅଚେତ ହୋଇଗଲା ଏକଥା ଠିକ୍ ଭାବରେ ଜଣା ନପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଚେତା ହୋଇଯିବା ସତ । ତାହାର ଜୀବନ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ ମରିଗଲା ବୋଲି ଭାବି ପୋଲିସ୍ ଭୟରେ ନିଜ ବାଡ଼ିରେ ତରବରରେ ପୋଡ଼ିଦେଲେ । ସାଇରେ ଏକଥା କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଗୋପନୀୟ ଭାବରେ ତାହା କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସନ୍ଦେହଜନକ । ଏ ଘଟଣା ଦେଖି ଶୁଣି ଆମେ ହତବାକ୍ ହେଲୁ । ତା ଶାଶୁ ମତେ ଆଶ୍ବାସନା ଦେବା ମାନସରେ ତା ପୁଅକୁ ଆଣି ମତେ ଧରିବାକୁ କହିଲେ । ମୋର ଅବରୁଦ୍ଧ କୋହ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇଉଠିଲା । ମନେ ଅଛି— ମୋତେ କିଏ ଭଣଜା ବୋଲି ଚିହ୍ନାଇବ କହି ଭୋ, ଭୋ ହୋଇ ବହୁତ ସମୟ କାନ୍ଦିଲି । ତାହାପରେ କାହାକୁ କିଛି ନ କହି ଲୋକନାଥ ଭାଇ ଓ ମୁଁ ପଳାଇ ଆସିଲୁ ।

ତାହାର ପୁଅଟି ସା'ନ୍ତମା, ବଡ଼ମାଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ବଢ଼ିଲା । ତା ବଡ଼ବାପା ଟାଟାରେ ଚାକିରି କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ସେଠାରେ ପଢ଼ିଲା । ବି.ଏ. ପାସ୍ କରି ଟାଟା କମ୍ପାନୀରେ ଚାକିରି କରିଛି । ବାହାସାହା ହୋଇ ପୁଅଟିଏ ସହ ଭଲରେ ଅଛି । ଏସବୁ ଆମର ଶୁଣିବା ଖବର— ଆମେ ତାକୁ ଆଖିରେ ଦେଖିନାହିଁ କି ସେ ଆମକୁ ଦେଖିନାହିଁ । ଭଉଣୀର ମୃତ୍ୟୁ ଯେପରି ହେଲା ଓ ତାହାର ସଂସ୍କାର କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୬୦

ଯେପରି କଲେ, ତାଙ୍କୁ ପାଷାଣ ବର୍ବର ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ କହିବ । ଆମେ ତାଙ୍କ ସହ କୌଣସି ସଂପର୍କ ରଖିଲୁନାହିଁ । ଏଇ ହେଲା କଷ୍ଟରେ କରିଥିବା ମୋର ଗୋଟିଏ କର୍ମର ପରିଣତି ।

ଏ ତ ହେଲା ପୁଅର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବ ଘଟଣା । ତା ଜନ୍ମ ପରେ ଆଉ ଏକ ଦୁଃଖଦ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ତାହା ମୋ ସାନ ଭାଇକୁ ନେଇ । ଏଇ ଯେଉଁ ଭଉଣୀ କଥା କହିଲି ତା'ର ଦିଅର ସମ୍ବଳପୁରରେ କୌଣସି ଅଟୋମୋବାଇଲ୍ ଫାର୍ମରେ ଚାକିରି କରୁଥିଲା । ମୋର ସାନ ଭାଇ ଯୋଗାଣ ବିଭାଗରୁ ଛଟେକ ହେଇ ବୈରୀ ରାଇସ୍ ମିଲ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି ଅଟୋ ମୋବାଇଲ୍ ଫାର୍ମରେ କାମ କଲେ ଭବିଷ୍ୟତ ଅଜ୍ଞାନ ସୁଗମ ହେବ । ଭଉଣୀର ଦିଅରକୁ ଏ ବିଷୟରେ ଚିଠି ଲେଖିଲି । ସେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବଳପୁର ପଠାଇଦେବାକୁ ଲେଖିଲେ । ଦଦନୁଯାୟୀ ସାନଭାଇ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା । ସେଠି କାମଦାମ କରୁଥିଲା— କି କାମ କରୁଥିଲା, ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । କିଛିଦିନ ପରେ ମତେ ଚିଠିରେ ଲେଖିଲା, ଯେ ତାହା ଦେହ ଭଲନାହିଁ । ଏ ଚିଠି ପାଇ ମୁଁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମୁଁ ଭାବିଲି କିଛି ସାଂଘାତିକ ଅବସ୍ଥାର ଆଶଙ୍କା ନ କଲେ ସେ ଆଦୌ ଦେହଭଲନାହିଁ ଚିଠି ମୋତେ ଲେଖିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୋ ପାଖକୁ ବାକି ଆସିବାକୁ ଲେଖିଲି । ସେ ଚିଠି ପାଇ ଆସିଲା । ମୁଁ ଦେଖିଲି ତା ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ କିଛି ଖରାପ ହୋଇନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାକୁ ଜର ହେଉଛି । ମୁଁ ତାକୁ ବାକି ଡାକ୍ତର ଖାନାରେ ଦେଖାଇଲି । ସେମାନେ ଔଷଧ ଦେଲେ । ତିନିଚାରି ଦିନ ଗଲା କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲାନାହିଁ । ତାକୁ କଟକ ନେବାପାଇଁ ସେମାନେ କହିଲେ । ମୁଁ ତ କଟକରେ ଆତୟାତ ହୋଇନାହିଁ । ପୁଣି ରୋଗୀ ନେଇ ସେଠାରେ ଚିକିତ୍ସା କରିବି କିପରି ? ମୁଁ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସେତେବେଳକୁ ପୁଅକୁ ଦୁଇ କି ଅଢ଼େଇ ମାସ ହେବ । ବର୍ଷା ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ତଥାପି ମତେ ଯିବାକୁ ହେବ । ବିଲମ୍ବ ନ କରି ମୁଁ ତାକୁ ନେଇ କଟକ ଗଲି । ବାକିର ଜଣେ ଲୋକ (ନାରାଣବାବୁ) କଟକ ସପ୍ଲାଇ ଅଫିସ୍‌ରେ କାମ କରନ୍ତି । ସେ ମୋ ସହିତ ଭାରି ଘନିଷ୍ଠ । ପୂର୍ବରୁ ସେ ବାକିରେ ଥିଲେ ଏବଂ ଏକତ୍ର କାମ କରୁଥିଲୁ । ତାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଡାକ୍ତରଖାନା ଗଲି । ସେଠାରେ ଡାକ୍ତର ଯୋଗେଶ୍ ରାଉତ (ବାକିରେ ଘର)ଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନେଲି । ଆଉଟ୍ ଡୋରରେ ରୋଗୀ ଦେଖାହେଲା ସେଦିନ ଜଣେ ସାଙ୍ଗ

ମେସ୍ରେ ରହିଲି । ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳୁ ତାକୁ ନେଇ ଡାକ୍ତରଖାନା ଗଲି । ନାରଣବାରୁ ବି ଆସିଲେ ପୁଣି ରୋଗୀ ଦେଖାହେଲା । ସାମାନ୍ୟ କିଛି ପରୀକ୍ଷା ହେଲା । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ରକମ ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇପାରୁନଥାଏ । ସେଦିନ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଆସି ବାଙ୍କୀବଜାର ଧର୍ମଶାଳାରେ ରହିଲି । ସେଠାରେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ସେ କେବଳ ରକ୍ତ ପରିସ୍ରା କଲା । ମୁଁ ଭୟରେ ଛାନିଆ ହୋଇଗଲି । ତହିଁ ଆରଦିନ ଡାକ୍ତରଖାନା ଗଲି — ନାରଣବାରୁ ବି ଆସୁଥାନ୍ତି । ଯୋଗେଶବାରୁ ବି ପାଖେ ପାଖେ ଥା'ନ୍ତି । ସେହିଦିନ ଯୋଗେଶ ବାରୁ କହିଲେ ଏ ପ୍ରକାର କିଛି ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ରୋଗ ତ ଚିହ୍ନି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଝାଡ଼ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ ବଢ଼ିବ । ଭଲରେ ଦେଖାଦେଖି କରିବେ । ଏମିତି ଆଉଟୋରରେ ଟିକେ ଦେଖି ବିଦା କରିଦେଉଛନ୍ତି । ରକ୍ତ ପରିସ୍ରା କରିଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ କହିଥିଲି । ଯୋଗେଶ ବାରୁ ସେଇଆ କହି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମେଡିସିନ୍ ଝାଡ଼ରେ ଆଡମିଟ୍ କରାଇଦେଲେ । ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଖଟିଆ ଦେଲେ । ସେ ଟିକେ ଆରାମରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଲା । ଯୋଗେଶ ବାରୁ ଖଲାସ ହେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ବାଙ୍କିରୁ ଆସିବା ମୋର ୫/୬ ଦିନ ହୋଇଗଲାଣି । ପଇସା ବି ସରି ଆସିଲାଣି । ଘରେ ଛୋଟ ପିଲା, ମାଇପେ ଦୁଇଜଣ— କିପରି ଚଳୁଛନ୍ତି । ଏସବୁ କଥା ଏ ୫/୬ ଦିନ ଭୁଲିଯାଇଥିଲି । ଯାଡ଼େ ଟିକେ ଉଶ୍ବାସ ହେବାରୁ ଏ ସବୁ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଖାଲି ମନେ ପଡ଼ିଲା ନୁହେଁ ମନକୁ ଆକୁଳିତ କରିଦେଲା । ନାରଣ ବାରୁକୁ ସବୁକଥା ଜଣାଇଲି ଏବଂ କହିଲି — ମୁଁ ଆଜି ଯାଉଛି, ୨ ଦିନ ପରେ ଆସିବି । ଆପଣ ଟିକେ ଦେଖିବେ । ସେ ରାଜି ହେଲେ । ମୁଁ ସାନଭାଇକୁ ବୁଝାସୁଝା କରି ବାଙ୍କି ଗଲି । ରାତିରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ପରଦିନ ଅଫିସ୍ ଗଲି, ତା ପରିଦିନ ମଧ୍ୟ ଅଫିସ୍ ଗଲି । ଅଫିସ୍ରେ ଥିବାବେଳେ ପ୍ରାୟ ୨ଟା ୩ଟା ବେଳକୁ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ପାଇଲି "Lakshman expired" ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ରପାତ ହେଲା । ମୋର ମନେ ଅଛି — ମୁଁ ମୃତ ପାଇଁ ଯେତେ ଆତୁର ନ ହେଲି, ବୋଉ ଯାଇଁ ତତୋଽଧିକ ବିକଳ ହେଲି । ମୁଁ ଭାବିଲି କିପରି ଏ ଦାରୁଣ ଖବର ତାକୁ ଦେବି । ସେ ଏହାକୁ କି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବ । କହିବ— ‘ତୁ ମୋ ପୁଅକୁ ମାରି ପକାଇଲୁ’ । ମୁଁ ତାକୁ କି ଉତ୍ତର ଦେବି । କି ସାନ୍ତ୍ବନା ତାକୁ ଦେବି । ଘରକୁ ଆସିଲି, ବୋଉକୁ କହିଲି, ସେ ଥକା ହେଲାପରି ମୁଣ୍ଡରେ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୨୨

ହାତ ଦେଇ ବସିପଡ଼ିଲା । କିଛି କହିଲା ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡପୋତି ଅଶ୍ରୁ ବିସର୍ଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ବୋଉକୁ କହିଲି ବୋଉ କାନ୍ଦିଲେ ଆମେ କ'ଣ କରିବା । ସେ କ'ଣ ଆଉ ଫେରିଆସିବ । ଆମ ଭାଗ୍ୟ, ତୁ କାନ୍ଦନା— ମତେ ଅନାଇ ସବୁ ଭୁଲିଯା । ଏହାପରେ ମୋର ଅସଲ ଚିନ୍ତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏବେ ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ମୃତ୍ୟୁର ଦିନ ସମୟତ ଜଣାନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପରେ ସେମାନେ ଶବ ବାହାରକୁ ନେଇ ଆସିଥିବେ । ଖୁବ୍ ହେଲେ ଚାରି ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟା ଅପେକ୍ଷା କରି କେହି ଦାବାଦାର ନାହିଁ ଜାଣି ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଯାହା କରିବାର କଥା କରିସାରିଥିବେ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଶବ ଖୋଜିବା ଗୋଟାଏ ପ୍ରହସନ ପରି ହେବ । ହୁଏତ ମୋତେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କୀୟ ନ ଭାବି ଥିବା ତାମସା କରି କଥା କହିବେ । “ଏତେ ଦରଦୀ ବନ୍ଧୁ କେଉଁଠି ଥିଲ !” ମୋର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହେଲା ସେଠାକୁ ଗଲେ ଶବ ତ ପାଇବି ନାହିଁ ଉପହାସିତ ହେବା ସାର ହେବ । ତଥାପି ମୁଁ କଟକ ବାହାରିଲି ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ମାତ୍ର ମୋ ଗୋଡ଼ ମେଡ଼ିକାଲ ଆଡ଼କୁ ଜମା ଚଳିଲା ନାହିଁ । ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଗାଁକୁ ଗଲି । ଘରେ ଖବର କହି ଫେରି ଆସିଲି ।

ଗୋଟିଏ ବଳିଷ୍ଠ ସୁନ୍ଦରକାୟ ଯୁବକର ଜୀବନାବସାନ ଏହିପରି ହେଲା । ଏହା ପଚାଶ ବର୍ଷତଳର ଘଟଣା । ମାତ୍ର ଏବେବି ଏହା ମୋ ମନରେ ଜୀବନ୍ତ ରହିଛି । ସ୍କୁରଣ ମାତ୍ରକେ ଦେହ ମନ ଅବଶ ହୋଇଯାଏ । ଜନ୍ମିତର ମରଣ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ— ତାହା କେତେବେଳେ ଘଟିବ କିପରି ଘଟିବ ମଣିଷକୁ ଅଗୋଚର । ତାହା ମୃତ୍ୟୁ ପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେ ଦୁଃଖ କରିନାହିଁ— ବେଶୀ ଦୁଃଖ ହେଉଛି ତା’ର ଶବର ପରିଣତି ଏବଂ ସଂସ୍କାର ବିଧିର ଅପାଳନ ପାଇଁ । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ— କେବଳ ମୁଁ ହିଁ ଦାୟୀ । ପରିସ୍ଥିତି ଯାହା ହେଉ ଶବର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ମୋର ନିହାତି ଉଚିତ୍ ଥିଲା । ଅନ୍ତତଃ ସେତିକି କରିଥିଲେ ମୋ ମନରେ ଏତେ ଦୁଃଖ ଆସନ୍ତା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଭାବନା କରି ମୁଁ ସେ କର୍ମରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେଲି ତାହା ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ଶୁଣିଲା ଲୋକ କହିବ— ମୋର ସ୍ନେହ ଭାବ, ଆତ୍ମୀୟତାର ଅଭାବରୁ ଏପରି ହେଲା । “ହେ ଭଗବାନ୍ ମୁଁ ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି । ମୋ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ହବ୍ ତାହା ଦିଆଯାଉ ।” ମୋ ଶବ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ସଢ଼ିଗଲେ ତାକୁ ଯଦି କିଛି ଉପଶମ ମିଳିବ, ତାହା ହେଲେ ତାହାହିଁ ହେଉ ।

ରାମାୟଣର ରାମ ପାଖରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପରି ସେ ମୋ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଅନୁଗତ ଥିଲା । ମୁଁ ତାହାଠାରୁ ମାତ୍ର ଦେଢ଼ବର୍ଷ କି ଦୁଇବର୍ଷ ବଡ଼ । ସେ ତାହା ବାଟରେ ବଞ୍ଚୁଥିଲା । ମୁଁ ମୋ ବାଟରେ ବଞ୍ଚୁଥିଲି । ସଂପର୍କ ବା କ'ଣ ଥିଲା । ତାହାର ଆନୁଗତ୍ୟର କାରଣ ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ସମ୍ବଲପୁର ଯାଆ କହିଲି ଗଲା । ମୋ ପାଖକୁ ଚାଲିଆ କହିଲି ଆସିଲା, ମେଡ଼ିକାଲ୍ ଚାଲେ ଗଲା, ଖଟିଆରେ ଶୋ, ଶୋଇଲା । ମୁଁ ଯାଉଛି ଦିନିକ ପରେ ଆସିବି, ହଁ ଯା । କେଉଁଥିରେ ଆପଣ ନାହିଁ କି ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ । ତାହାର ଆଚରଣଗତ ବ୍ୟବହାର ମନେପଡ଼ି ମୋତେ ଗତ ପଚାଶବର୍ଷ ଧରି ସନ୍ତୁଳିତ କରୁଛି । ଏହାର ଅବସାନ କେବଳ ମୋର ମୃତ୍ୟୁରେ ହିଁ ହେବ ।

ତାହାର ତିରୋଧାନ ମୋ ମନରେ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେହେଁ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଏ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନାରୁ ଆମେ ଓହରିଗଲୁ । ଜୀବନ ଗତାନୁଗତିକ ଗୁଳାରେ ଚାଲିଲା ।

ବାଙ୍କିରେ ଥିଲାବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଅକୁ ନେଇ ଆମ ଗାଁରେ କିଛିଦିନ ରହିଥିଲେ । ହାତରୁ ତୁଡ଼ି ବନ୍ଧାପକାଇ ଭାଇଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେଲେ । ଭାଇ ସେଥିରୁ ପାଞ୍ଚଗୁଣ ଜମି ତାଙ୍କ ନାମରେ କିଣିଲେ । ମୁଁ ବହୁକଷ୍ଟରେ ସୁଧସହ ଟଙ୍କା ଶୁଝି ତାଙ୍କୁ ତୁଡ଼ି ମୁକୁଳାଇଲି । ପରେ ଭାଇ ସେ ଜମିକୁ ବିକି ଟଙ୍କା ଆତ୍ମସାତ କଲେ । ମୁଁ କି ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ କେବେ ତାଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିନାହିଁ ।

କିରାଣୀ ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଏକାଉଷ୍ଟସ ପରୀକ୍ଷା ହୁଏ । ତାହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ — ପ୍ରିଲିମିନାରୀ, ଫାଇନାଲ । ମୁଁ ପ୍ରିଲିମିନାରୀ ପରୀକ୍ଷା ୫୨ ମସିହାରେ ଦେଲି, ପାସ୍ କଲି । ପର ପରିକ୍ଷିତି ଏପରି ହେଲା । ମୁଁ ଫାଇନାଲ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ହେଲା, ଅଞ୍ଚଳ ଅଫିସ୍ (ପରବର୍ତ୍ତୀ ତହସିଲ ଅଫିସ୍) ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ପ୍ରତି ଅଫିସ୍ ପାଇଁ ହେଡ଼କ୍ଲର୍କ ପୋଷ୍ଟ ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ରେଭିନ୍ୟୁ ଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ପରୀକ୍ଷାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ମୁଁ ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ ଅଞ୍ଚଳ ଅଫିସ୍ ହେଡ଼କ୍ଲର୍କ ପୋଷ୍ଟରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଲି । ମୁଁ ସେଠାରେ ବୋଧେ ୫୪ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସରେ ଜଏନ୍ କଲି । ଏହି ଜାଗାଟି କଟକରୁ ପ୍ରାୟ ୬୦ କି.ମି. ଦୂର । ବସ୍ ଦ୍ଵାରା ସଂଯୁକ୍ତ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଥାନା ସଦର ମହକୁମା ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୨୪

ଏଠାରେ ସର୍ ରେଜିଷ୍ଟାର ଅଫିସ୍ ଥାଏ । ଏଠାରେ ଲୋକମାନେ ଭାରି ମାଛପ୍ରିୟ ଓ ବିଳାସୀ । ମୁଁ ଥରେ ଅଧିକିଲୋ ଚିନି ଠୁଙ୍ଗାରେ ଧରି ଆସୁଥିଲି । ବାଟରେ ସେଠାକାର ବାସିନ୍ଦା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲୋକ, ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହ ଦେଖାହେଲା । ମୁଁ ନିଜେ ଚିନି ଠୁଙ୍ଗା ଧରି ଆସିବାକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କଲେନାହିଁ । କହିଲେ ଆପଣଙ୍କର କ'ଣ ଲୋକବାକ ଅଭାବ । ସେଠାରେ ମହିଷି ଘିଅ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଥରେ ଜଣେ ଲୋକ ମତେ କହିଲେ “ନ ଖାଇବ ନାହିଁ, ତାଳତା ଘିଅ ଗୁଡ଼ା କାହିଁକି ଖାଇବ । ସେମାନଙ୍କର ରୁଚି ଏହି ପ୍ରକାର ।

ଏହିଠାରେ ୫୫ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ୍ ମାସରେ ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ ସନ୍ତାନ ଝିଅ ଜନ୍ମ ହେଲା । ଏହାପରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବେମାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗେ ମୋ ହାନିଷ୍ଟାର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଲା ।

ହୋମିଓପ୍ୟାଥିକ୍, କବିରାଜି ଆଦି ନାନାପ୍ରକାର ଔଷଧ ଦିଆଗଲା । କିଛି ଉପକାର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସେ ଦିନକୁ ଦିନ କ୍ଷୀଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭଲ ଚିକିତ୍ସା ଆଶାରେ ବାପ ଘରକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ଛଅମାସ ରହିଲେ । କଟକ ଆସି ବିଭିନ୍ନ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ, ଔଷଧ ଖାଇଲେ ମାତ୍ର ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ଖରାପ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ହତାଶ ହୋଇ ଗ୍ରାମ ଠାକୁର ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରଙ୍କ ପାଖରେ ଅଧା ପଡ଼ିଲେ । ଠାକୁର ବି ତାଙ୍କ ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ସେଠାରେ ଏଲୋପ୍ୟାଥି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ କଲି । ସେ ରୋଗ ଚିହ୍ନିଲେ ଏବଂ ଛାତି ଏକ୍ସରେ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ସେଥିପାଇଁ କଟକ ଯିବାକୁ ହେବ । କଟକ ଗଲେ ଚିକିତ୍ସା ସେଠାରେ କରିବି, ଏକ୍ସ-ରେ କରି ପଳାଇ ଆସିବି କାହିଁକି ? ଏପରି ସ୍ଥିତି କରି ସମଗ୍ର ପରିବାର ସହ କଟକ ଆସିଲି । ମୁଁ ସବୁବେଳେ ନିଜକୁ ଅକର୍ମୀ, ଅପାରଗ, ଅକ୍ଷମ ସହାୟଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ଭାବିଥାଏ । ମାତ୍ର ଦରକାର ବେଳେ ମତେ ସବୁ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ମିଳିଯାଏ । ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସାମନା କରିବା ପାଇଁ ଅନୁକୂଳତାର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହାତ କୁଆଡୁ ଲମ୍ବିଥାଏ । ଏହାହିଁ ପ୍ରାରମ୍ଭ । ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇରେ ସେତେବେଳେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଜନସଂପେକ୍ଷର ଥିଲେ ଅନାଦି ମହାରଣା । ତାଙ୍କ ସହ ମୁଁ ବେଶ୍ ଘନିଷ୍ଠ । ତାଙ୍କ ପିଅନ ଭାଗିରଥୀର ଘର କଟକରେ । ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଲା । ଏବଂ ଆମକୁ ତା ଘରେ ଥଇଥାନ କଲା । ଭାଗିରଥୀ ଘରର ଅନ୍ୟ ଏକ

ଅଂଶରେ ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ରେଭିନ୍ୟୁର ଅତିଷ୍ଠ ରଘୁନାଥ ପାତ୍ର ସପରିବାର ରହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବେଶ୍ ପରିଚିତ । ସେ ପଟ୍ଟାମୁଷ୍ଟାଇ ଅଫିସ୍ ଅଫିର୍ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସାନଭାଇ ଜଗନ୍ନାଥ ପାତ୍ର ମେଡିକାଲ ପଢୁଥିଲେ, ଫାଇନାଲ୍ ଇଅର୍ ଛାତ୍ର । ସେ ବି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହୁଥିଲେ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ବହୁତ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ପାଇଛି ଯାହା ଅବଶ୍ୟନୀୟ ।

ପ୍ରଫେସର ଡାକ୍ତର ଶରତ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଆଉରଡୋରରେ ରୋଗୀ ଦେଖାଇଲି । ଜଗନ୍ନାଥ ବାରୁ ବି ପାଖରେ ଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ଏକ୍ସ-ରେ, ଇ.ଏସ୍.ଆର୍, କଫ, ଝାଡ଼ା ପରିସ୍ରା ଇତ୍ୟାଦି ପରୀକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପତ୍ର ଦେଲେ । ମୁଁ ସେ ସବୁ ପରୀକ୍ଷା କରାଇ ପରୀକ୍ଷା ରିପୋର୍ଟ ଡାକ୍ତର ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲି । ସେ ଏକ ଲମ୍ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପତ୍ର ଦେଲେ । ଔଷଧ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍, ଖାଦ୍ୟପେୟର ସବିଶେଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଲେ । ଚିକିତ୍ସା ଚାଲିଲା । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଅଳ୍ପ ଦିନପରେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା । ପନ୍ଦରଦିନ ପରେ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ବନ୍ଦହେଲା ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ଔଷଧ ଓ ଖାଦ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିଲା ।

ମଫସଲ ଓ କଟକର ଚିକିତ୍ସାରେ ତାରତମ୍ୟ ଅନୁଭବ କରି ମୁଁ ଭାବିଲି କଟକରେ ନ ରହିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା ସଫଳ ଭାବରେ ମୁଁ କରିପାରିବି ନାହିଁ । କଟକ ବଦଳି ପାଇଁ ଆମ ଅଥରିଟିଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲି । ସେ ମୋର ଦୁରବସ୍ଥା ଅନୁଭବ କରି ବଦଳି କରିଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । ନାନା କାରଣରୁ ବଦଳି କଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିରେ ରହିଲା । ଏହି ସମୟରେ ମୁଁ କଟକରେ ନୂଆ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ଟାଉନ୍ ପ୍ଲାନିଂ ଅଫିସରେ ଏକାଉଟାଷ୍ଟ ପୋଷ୍ଟ ଖାଲି ଥିବାର (ସେ ଅଫିସରେ କାମ କରୁଥିବା ମୋର ଜଣେ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ) ଖବର ପାଇ ଦରଖାସ୍ତ କଲି । ସେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ନାମ ନକୁଲ ମଲ୍ଲିକ । ଆମେ ବାଙ୍କିରେ ଏକତ୍ର ଚାକିରି କରୁଥିଲୁ । ମୋର ଏ ନିୟୁକ୍ତି ହେବାପାଇଁ ସେ ମଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ।

ଛୁଟିରେ ରହିବା ପ୍ରାୟ ତିନିମାସ ହୋଇଗଲା । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବି ବହୁତ ଉନ୍ନତ ହୋଇଗଲାଣି । ଡାକ୍ତର ପରାମର୍ଶ ଆଉ ଦରକାର ନାହିଁ । ତେଣୁ ଛୁଆଁପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ ପଟ୍ଟାମୁଷ୍ଟାଇରେ ଜଏନ୍ କଲି । ଆମର ଅସଜଡ଼ା ପରିବାର ସଜାଡ଼ି ହୋଇ ପୁଣି ଭଲରେ ଚାଲିଲା । ବୋଉତ ଥିଲା, ପିଅନ ମାନଙ୍କର ସହାୟତା ମିଳୁଥିଲା । କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୨୭

ସ୍ତ୍ରୀ ନୂତନ ଜୀବନ ଲାଭ କଲାପରି ବେଶ୍ ଖୁସିରେ ରହିଲେ । କଟକ ରହଣି ଭିତରେ ଆର୍ଥିକ ସମସ୍ୟା ତୁଲାଇବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କେତୋଟି ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ବିକ୍ରୟ କରିଦେଇଥିଲି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ମୁଁ ୪୪୦୦ ଋଷଧ କରିଥିଲି । ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ତାହା ପାଇବା ପାଇଁ ଭାଉଚର ଇତ୍ୟାଦି ସହ ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଫିସରେ ଦରଖାସ୍ତ କଲି । ସେ ମହାଶୟ ଚିକିତ୍ସା କରିଥିବା ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ନ ପଚାରି ମୋର ଦାବୀ ନାମାଞ୍ଜୁର କଲେ । କାରଣ ଆଉଟ୍‌ଡୋର୍ ଟିକେଟ୍‌ରେ ଋଷଧ ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ । ମୋ ଜୀବନରେ ଏଇ ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମ ମୋ ପ୍ରତି କରାଯାଇଥିଲା । କି ଦୋଷ ମୁଁ କରିଥିଲି !

ଚାଉନ୍ ପ୍ଲାନିଂ ଅଫିସରୁ ନିଯୁକ୍ତି ପତ୍ର ଆସିଗଲା । ମୁଁ ସେଠାରୁ ରିଲିଭ୍ ହୋଇ ପରିବାର ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇ କଟକ ଆସିଲି ଏବଂ ୫୭ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୨୯ ତାରିଖରେ ସେ ଅଫିସରେ ଜଣନ୍ କଲି । ପଟାମୁଣ୍ଡାଇ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି କଟକ ଏ ଚାକିରିକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଆଦୌ ମତ ନଥିଲା । ଉଭୟଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବିଚାର ଭିନ୍ନ । ପଟାମୁଣ୍ଡାଇର ଘର, ପିଅନ, ପ୍ରଭାବ, ଖାତିରି ଏଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ଦେଖୁଥିଲେ । ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି କେବଳ ତାଙ୍କ ଚିକିତ୍ସାର ସୁବିଧା । ତାଙ୍କ ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ମୋ ମତରେ ଦୃଢ଼ ରହି ଏଠାକୁ ଆସିଲି । ମୋର ଜୀବନକୁ ସାମଗ୍ରିକ ଭାବରେ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କଲେ କଟକ ଚାକିରିକୁ ଆସିବା ମୋ ପାଇଁ ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ ହୋଇଛି ବୋଲି ଜାଣି ହେବ । ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପ୍ରବନ୍ଧ ମୋର "As I feel" ବହିରେ ଲେଖିଛି । ପ୍ରବନ୍ଧଟିର ନାମ "Blessings in disguise"

ଯାଜପୁରରେ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ମେସରେ ଥିଲି । ପରେ ଗୋଟିଏ ଘର (ଚାଳ ଖଞ୍ଜାଘର) ଭଡ଼ାନେଇ ରହିଲି । ବୋଉ ମୋ ପାଖରେ ଥିଲା । ବାଙ୍କିରେ ଓ ପଟାମୁଣ୍ଡାଇରେ ସରକାରୀ ଘର ପାଇଥିଲି । କଟକରେ ମୁଣ୍ଡିମେୟ ବଡ଼ ବଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଛୋଟିଆଙ୍କ ପାଇଁ ସରକାରୀ ଘରର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା । କଟକରେ ମୁଁ ଝାଞ୍ଜିରିମଙ୍ଗଳା, ହଜାରିଗଳି, ଉପର ତେଲେଙ୍ଗାବଜାର, ତଳ ତେଲେଙ୍ଗା ବଜାର (ପାଖାପାଖି ତିନି ଜାଗା) ବିଲେଇ ପରି ଛୁଆଙ୍କୁ ଜାକି ଘୁରିଲି । ଯେଉଁପରି ଘରେ ରହୁଥିଲି ସେ ଘରର ଚିତ୍ର ଏବେ ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠେ । ମୋର ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ଚାକିରି ପାଇଁ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ହେୟ ବିବେଚିତ

ହୋଇ ଆସିଛି । ପୁଣି ମୁଁ ରହୁଥିବା ଘରର ଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ମୋର ହେୟ ପଣକୁ ବଢ଼ାଇବି କାହିଁକି ? ତେବେ ଏହିପରି ଭାବରେ ସରକାରୀ ଘର ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସାତେ ଛଅବର୍ଷ କଟାଇଲି ।

ଏହି ସମୟରେ ପୁଅର ନାମ ଲେଖା ରାଜାବରିତା ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ୪ର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ କରାଇଲି । ତାହାର ବୟସ ହୋଇଥିଲା ୬+ । ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ତାକୁ ଘରେ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା, ସଂଖ୍ୟା ଲିଖନ, ବହିପଢ଼ା ଶିଖାଇଥିଲି । ଶିକ୍ଷକ ତାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ୪ର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି କହିଲେ । ତା'ର ପଢ଼ାପଢ଼ି ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ଚାଲିଲା । ୫୭ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ୧୬ ତାରିଖରେ ମୋର ତୃତୀୟ ସନ୍ତାନ ପୁଅ କଟକ ମେଡ଼ିକାଲରେ ଜନ୍ମ ଲାଭ କଲା । ଆମର ଶାଶୁ ମହୋଦୟା ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ସବା ସାନଝିଅ ସରକୁ ଆମ ପାଖକୁ ପଠାଇଲେ । ଏ ପୁଅର ଜନ୍ମ ପରେ ମୋ ବୋଉ ଝାଡ଼ା ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲା । ମୁଁ ତାକୁ କଟକ ମେଡ଼ିକାଲରେ ଆଡ଼ମିସନ୍ କରାଇଲି । ସେମାନେ ତାକୁ କଲେରା ଡ୍ରାଫ୍ଟରେ ରଖିଲେ । ଡ୍ରାଫ୍ଟରେ ତାକୁ ଜଗି ଆଠଦିନ ରହିଲି । ରାତିରେ ଘରୁ ଖାଇଦେଇ ଯାଏ, ରାତିଯାକ ରହେ । ସକାଳୁ ଆସି ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ପୁଣି ଯାଏ । ଦୁଇଟା ବେଳକୁ ଆସି ଖାଇ ଦେଇ ଯାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆଠଦିନ କଟିଲା । ଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଖବର ପଠାଇଲି— ସେ କଲେରା ଡ୍ରାଫ୍ଟ କଥା ଶୁଣି ଡରିଲେ । ବୋଉ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ଘରକୁ ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ଝାଡ଼ା ବା କଲେରା ରୋଗରୁ ବର୍ତ୍ତିଥିବା ଲୋକର ଚିକିତ୍ସା ଯେପରି ହେବାର କଥା ମୁଁ ତାହା ସେପରି କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ସେ ବିଷୟରେ କିଛି ଜ୍ଞାନ ନଥିଲା । ତାହା ଦେହ କ୍ରମଶଃ ଅବନତି ଆଡ଼କୁ ଗତି କଲା । ବେଶ୍ ଖିଆପିଆ କରୁଥିଲା । ଏପରିକି ପୁଅକୁ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଦିନେ ହଳଦୀ ଲଗେଇ ଗାଧୋଇ ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ବୋଲି ଜାଣି ପାରିଲା କି କଅଣ— ମତେ କହିଲା, “ଭାଇକୁ ଖବର ଦେ, ମତେ ଆସି ନେଇଯାଉ ।” ବୋଧେ ସେ ଭାବିଲା ମରିବି ତ ଏ ଅପନ୍ତରାରେ କାହିଁକି ମରିବି । ଭାଇଙ୍କୁ ଖବର ପଠାଇଲି । ସେ ଆସି ତାକୁ ଗାଁକୁ ନେଇଗଲେ । ଗାଁରେ ଆଠଦିନ ପ୍ରାୟ ରହି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲା । ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ଭାଇ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପହଞ୍ଚି ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ଆମକୁ ଜଣାଇଲେ । ଖବର ଜାଣି ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଆମେ ସ୍ବାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀରେ

ସ୍ନାନ କରି ଆସିଲୁ । ବୋଉର ମୃତ୍ୟୁରେ ଦୁଃଖ କରିବାର ଅବସର ମୋ ପାଇଁ ନଥିଲା । ମୁଁ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । କିପରି ତା'ର ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା କରିବି । ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଦରକାର । ମୋ ପାଖରେ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କାର ବି ଭରସା ନାହିଁ । ଭାବିଲି ଗାଁର ଲୋକମାନେ ସମସ୍ତେ ତ ସ୍ବଚ୍ଛଳ ନୁହନ୍ତି । ଧନୀ, ଗରିବ ଅଛନ୍ତି । ତାହା ଭିତରେ ଶୁଦ୍ଧି, ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ବିବାହ, ବ୍ରତ ସବୁ କର୍ମ ଚାଲିଛି । କିପରି ହେଉଛି ? ପରସ୍ପର ସାହାଯ୍ୟ, ଧାର ଉଧାର ମାଧ୍ୟମରେ ଏସବୁ କାମ ହେଉଛି । ମୁଁ ସେହିପରି ଗାଁର ଜଣେ ଲୋକ । ମୋ କାମ କାହିଁ କି ନ ହେବ ? ଏପରି ଭାବି ଛିର କଲି ଏଇ ରାତି ରାତି ଗାଁକୁ ଚାଲିଯିବି । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମୋର ମନୋଭାବ ଜଣାଇଲି । ସେ ଏଥିରେ ଆଦୌ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ, — “ଯାହା କରିବାର ଏଇଠି କର । ଗାଁରେ କେହି ପଚାରିବେ ନାହିଁ ।” ମୁଁ ମୋ ମତରେ ଦୃଢ଼ ରହିଲି ଏବଂ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଛୁଆ ପିଲାକୁ ଧରି ଆସିଥିବା ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଷ୍ଟେସନକୁ ବାହାରିଲି । ସେତେବେଳକୁ ଶୀତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ ଟ୍ରେନ୍‌କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି କିଛି ସମୟ ବସିଲୁ । ଧାନମଣ୍ଡଳରେ ଓହ୍ଲାଇ ସକାଳ ଯାଏ ଷ୍ଟେସନରେ ପଡ଼ିଲୁ । ସେ ଭାଇ ଗାଁକୁ ଯାଇ ବଳଦଗାଡ଼ି ପଠାଇଲେ । ଆମେ ଗାଁକୁ ଗଲୁ । ଭାଇଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ କେତେ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ବାରସ୍ଥ ହେଲି । ତାହା ଭିତରେ ଆମ ଗାଁର ମାମଲତକାର ଓ ଧନୀ ଲୋକ ହେମ ସାହୁ ମୁଖ୍ୟ । ସେ ନାହିଁ ବାଣୀ ଶୁଣାଇଲେ । ତା ସଙ୍ଗେ କହିଲେ, ‘ତୁମେ ଟଙ୍କା କିପରି ପରିଶୋଧ କରିବ ?’ ମୁଁ ହତାଶ ହେଲି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ସତ ହେଲା । ମୁଁ କଟକ ଫେରି ଆସିଲି । ପିଲାମାନେ ଗାଁରେ ରହିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଥିବା ସର୍ବଶେଷ ଅଳଙ୍କାର ହାରଟି ବିକିଲି । ଏଇ ହାରଟି ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ହାରକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂଆ କରି ଗଢ଼ା ଯାଇଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ସେ ବେମାର ପଡ଼ିଲେ । ଦିନକ ପାଇଁ ବି ସେ ହାରକୁ ସେ ପିନ୍ଧି ନଥିଲେ । ଲୁଗାପଟା ଯାହା ଦରକାର ତାହା ଜଣଙ୍କ ମାର୍ଫତରେ ଗୋଟିଏ ଦୋକାନରୁ ବାକି ଆଣିଲି । ସଉଦାପତ୍ର ଯାହା ଦରକାର ସେ ସବୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦୋକାନରୁ ବାକି ଆଣିଲି । ପ୍ରାୟ ଶ୍ୟ ଟଙ୍କା ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଠାରୁ ଧାର ଆଣିଲି । ଏସବୁ ଧରି ଗାଁକୁ ଗଲି । ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ଯଥାବିଧି ପାଳିତ ହେଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବେମାର ପଡ଼ିବା ଓ ବୋଉର ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ଅବସରରେ ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସମସ୍ତ ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ବିକ୍ରୟ କରିଥିଲି । ମଝିରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ହାର କିଣିଥିଲି । ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ୨ୟ ଝିଅ ବାହାଘର ବେଳେ ବିକିଦେଲି । ସେ ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ଭାଗ ବିନା ଅଳଙ୍କାରରେ କଟାଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେ କେବେ ଗ୍ଲାମି ଅନୁଭବ କରିନାହାନ୍ତି କି କେବେ ଦୋଷାରୋପ କରି ମତେ ଗାଳିମନ୍ଦ କରିନାହାନ୍ତି । ସମୟ କ୍ରମେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ହାର, ହାତକୁ ୨ ପଟ ବାଲା, ଗହଳ ଭଲ ଇଅର ରିଙ୍ଗ୍ ଓ ଦୁଇଟି ମୁଦି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ମୁଦିରେ ନିଜ ନାମ ‘ଜାନକୀ’ ଲେଖାଯାଇଥିଲା । ସେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ଗୁଡ଼ିକ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଦେହରୁ କେବେ ଓହ୍ଲୁନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମ ପୁଅ ଜନ୍ମପରେ ଭାଇ ମରିଥିଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଅର ଜନ୍ମପରେ ବୋଉ ମଲା । ଏବେ ସେ ପୁଅ ନିଜେ ବିପନ୍ନ । ତାକୁ ନିମୋନିଆ— ତା ଅବସ୍ଥା ସାଂଘାତିକ । ଶୁଦ୍ଧିର ବାରଦିନ ସକାଳୁ ମୁଁ ମା ପୁଅକୁ ଧରି କଟକ ଆସିଲି । ବଳଦଗାଡ଼ିରେ ଆସି ଧାନମଣ୍ଡଳ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚି, ଟ୍ରେନ୍ ଛାଡ଼ିଦେଲା । କ’ଣ ବା କରିବି । ପୁଣି ଟ୍ରେନ୍ ଯାଇ ରାତି ୧୦ଟି ଏଗାରରେ । ଦିନଯାକ ସେଠାରେ ପଡ଼ିବୁ । ପୁଣି ପୁଅର ଅବସ୍ଥା, ଚିକିତ୍ସାରେ ବିଳମ୍ବ ସହ୍ୟ କରିବ ତ । ଉପାୟନ୍ତର ନ ଦେଖି ସେଠାରୁ ୨ କି.ମି. ଦୂର ବଡ଼ଚଣା ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଚାଲିଲି । ମୋର ଭାବନା ଜଣେ ଡାକ୍ତର ତାକୁ ଶୀଘ୍ର ଦେଖୁ । ବଡ଼ଚଣାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଡାକ୍ତର ଡାକ୍ତରଖାନା ବନ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ମୁସଲମାନ୍ ଲୋକ । ଆମକୁ ପଚାରିଲେ ପିଲାକୁ ଏଠି ଚିକିତ୍ସା କରିବ । ଆମକୁ ଏପରି ପଚାରିବାର କାରଣ ସେଠାକୁ କେହି ଏପରି ରୋଗୀ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଯାହା ହେଉ ସେ ଆମପାଇଁ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ରୁମ୍ ଦେଲେ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ୧୦/୧୧ ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଝିଆରୀ ଯାଇଥିଲା । ଡାକ୍ତର ପ୍ରଥମେ ତା ଛାତିରେ ଭିକ୍ସ ମାଲିସ୍ କରିବାକୁ ଦେଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ଇନ୍‌ଜେକ୍ସନ୍ ଦେଲେ । ଏହିପରି ଔଷଧ ଇନ୍‌ଜେକ୍ସନ୍ ଦିଆଗଲା । ସେ ଜାଗାଟି ବଡ଼ ଅପନ୍ତର । ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଚା’ ଦୋକାନ ଥିଲା । ସେଠାରୁ କିଛି ବରା ପକ୍କୁଡ଼ି ଆଣିଲି । ସେଇଆକୁ ଖାଇ ଆମେ ସେଦିନ କଟାଇଲୁ । ତହିଁ ଆରଦିନ ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସରିବାରୁ ଭାଇ ଆସିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ

ଦଫାଦାର ଥିଲେ । ଥାନା ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ସଂଲଗ୍ନ । ଭାଇ ସେଠାରେ ରୋଷାଇ କରି ଆଣି ଆମକୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ଆମେ ସେଠାରେ ୭/୮ ଦିନ ରହିଲୁ । ପୁଅ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇଗଲା ଆମେ ଘରକୁ ଆସିଲୁ । ସ୍ତ୍ରୀ ସାନପୁଅ ଓ ଝିଅକୁ ଧରି ଗାଁରେ ରହିଲେ । ମୁଁ ଓ ବଡ଼ପୁଅ କଟକ ଆସିଲୁ । ଗଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଘରେ ଥିଲି ସେ ଘରେ ଆଉ ରହିଲି ନାହିଁ । ନିକଟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘରେ ପୁଅ ଓ ମୁଁ ରହିଲୁ । ହୋଟେଲରେ ଖାଇଲୁ । ସ୍ତ୍ରୀ ସେ ପୁଅକୁ ରଖି ଛଅମାସ ଗାଁରେ ରହିଲେ ।

ଏହାର ବହୁପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶ୍ଟ ଝଡ଼ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ମୋ ଉପରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ କଛି କ୍ଷତି ନ କରି ଅପସରି ଗଲା । ତାହା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ଝଡ଼ଟି ମୋ ଦାନା ପାଣିକୁ ନେଇ । ଟାଉନ୍ ପ୍ଲାନିଂ ଅଫିସ୍‌ରେ ଜଏନ୍ କରିବାର ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ମାସ ପରେ ସରକାରଙ୍କର ଆଦେଶନାମା ଆସିଲା, ଏ ଅଫିସ୍‌କୁ ଉଠାଇ ଦିଆଯିବ । ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ରପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ତ କୌଣସି ପୋଷ୍ଟରେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର Lien ନାହିଁ । ବେକାର ହୋଇଯିବି । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ଦଶା ଭଗବାନ କାହିଁକି ଦେଉଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖରେ ନ ଥିଲେ । ସେ ପିଲା ଦୁହେଁଙ୍କୁ ନେଇ ମୋ ଭଉଣୀ ଘର ଅଣ୍ଟିଆ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ କଥା ନମାନି ପଟାମୁଣ୍ଡାଇ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ଆସିଛି । ସେ ଥିଲେ କଟାଘାରେ ଚୁନ ଦେଲାପରି ନିଶ୍ଚୟ ଦ୍ଵିପଦ ହିତବାଣୀ ଶୁଣାଇଥା'ନ୍ତେ ! ଚିନ୍ତାରେ ରାତିଯାକ ନିଦ ହେଲାନାହିଁ । କାହାକୁ ଏ ଦୁଃଖ କହିବି— କିଏ ଶୁଣିବ । ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ରେଭିନ୍ୟୁର ଅର୍ଥ ପରାମର୍ଶଦାତା କେ. ସି ଜେନାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ମୋତେ ଆଉ କେହି ଜାଣନ୍ତିନାହିଁ । ଠିକ୍ କଲି ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଜଣାଇବି । ତାଙ୍କ ଘର ମୁଁ ରହୁଥିବା ଘରର ପ୍ରାୟ ସଂଲଗ୍ନ । ସକାଳେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲି ଏବଂ ଦୁଃଖ ନିବେଦନ କଲି । ସେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ କଲେ ଏବଂ ଆଶ୍ଵାସନା ଦେଲେ— ତୁମେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା— କଅଣ ହେଉଛି ମତେ କହିବ । ଏ ପ୍ରକାର ଭରସା— ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶ୍ଵାସନା ବାଣୀ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ମନ ଟିକେ ଥୟ ହେଲା । ଏ ଆଦେଶନାମା ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଘଷା ଚକଟା ହୋଇ ସ୍ଥିର ହେଲା— ଅଫିସ୍‌କୁ ଛୋଟକାଟରେ (Neucleus) ରଖିବେ । ଷ୍ଟାଫ୍ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ କାଣ୍ଟିନାୟ କରାଗଲା । ମାତ୍ର ମୁଁ ଅକ୍ଷତ ରହିଲି । ଏକଥା ଜେନା ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣାଇଲି । ସେ କହିଲେ— ହଉ, ରହିଲ ତ — ଥା । ମୁଁ ରହିଲି ଏବଂ ଭଲରେ ୨ ବର୍ଷ କଟିଗଲା । ପୁଣି

ସେହିପରି ଅଫିସ୍ ଉଠାଇଦେବା ଆଦେଶ ଆସିଲା । ଜେନା ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣାଇଲି । ସେ ହସିଲେ ଏବଂ କହିଲେ, —“ହଉ, ତମେ ପଳାଇ ଆସ । କଲେକ୍ଟରଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦରଖାସ୍ତ ଦେଇଦିଅ ।” ତାହାପରେ ଯାହାକରିବାର କଥା ମୁଁ କରିବି ।” “ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ କହିଲି”, ହେଡ଼କ୍ଲର୍କ ପୋଷ୍ଟରେ ମୁଁ ଯିବିନାହିଁ । ମୋତେ ଅଡ଼ିଟର ପୋଷ୍ଟରେ ଆଣନ୍ତୁ ।” ସେ କହିଲେ ମୋର ସେଥିରେ ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ; ମାତ୍ର ସେ ଚାକିରିରେ ଓଡ଼ିଶାସାରା ଚୁରୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତମର ସ୍ତ୍ରୀ ବେମାର । ସେ ଚାକିରିରେ ତମେ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ କହିଲି, “ମୁଁ କଷ୍ଟ କରି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚଳାଚଳ କରିବି, ମୋତେ ସେହି ଚାକିରି ଦିଅନ୍ତୁ ମନ ଘେନୁ ନଥିବା କାମକୁ ମୁଁ ଯିବିନାହିଁ” ସେ ଏତେ ଭଲଲୋକ ପୁଣି ମତେ ଏତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଯେ, ମୋ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ନ ହୋଇ କହିଲେ, “ହଉ, ତୁମେ ଦରଖାସ୍ତ ଦିଅ, ମୁଁ ନିୟୁକ୍ତି ଅର୍ଡର ପଠାଇଦେବି । ଅସୁବିଧା ହେଲେ ମତେ କହିବ ନାହିଁ ।” ତାଙ୍କର ଅର୍ଡର ପାଇ ମୁଁ ଅଡ଼ିଟର ପୋଷ୍ଟରେ ୫୯ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ଜଏନ୍ କଲି । ଅଫିସ୍ ଆସେ ଯାଏ । ପ୍ରାୟ ମାସେ ବିତିଗଲା । ମୁଁ କ’ଣ କରୁଛି ନ କରୁଛି କେହି ପଚାରନ୍ତିନାହିଁ । ମୋର କ’ଣ କାମ ମୁଁ ଜାଣିପାରିଲି ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଦିନେ ଶୁଣିଲି ବାଣପୁର ତହସିଲ୍ ଅଫିସ୍ ଅଡ଼ିଟ୍ ପାଇଁ ମତେ ବାଣପୁର ପଠାଯିବ । ସତକୁ ସତ ଅର୍ଡର ପାଇଗଲି । କ’ଣ କରିବି, ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖରେ ନଥିଲେ । ସେ ଛୁଆ ଦୁଇଟିକୁ ଧରି ବାପଘର ଯାଇଥିଲେ । ବଡ଼ପୁଅ ମୁଁ ଏଠି ଥିଲୁ । ଅଫିସରଙ୍କୁ ତ ମୋର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ନ କହିବାକୁ ସେ ପୂର୍ବରୁ ତାରିଫ୍ କରିଛନ୍ତି । ଅଗତ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଦେଇ ପୁଅକୁ ଏକା ଛାଡ଼ି ମୁଁ ବାଣପୁର ଗଲି । ତା ଖବର ବୁଝିବା ପାଇଁ ଜଣେ ପରିଚିତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କହିଗଲି ।

ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ— ଚାକିରିର ସୁରକ୍ଷା— ଅଫିସରଙ୍କ ତାରିଫ୍ ଆଉ ମୋର ପ୍ରଦତ୍ତ ବଚନ—ମୋତେ ବାଧ୍ୟ କଲା ଏ ନିଷ୍ପତ୍ତି କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ । ମୁଁ ଦାୟିତ୍ବହୀନ ନୁହେଁ — ନିଷ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ କି ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞ ନୁହେଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଭରସା ରଖି କର୍ମବ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲି । ସ୍ତ୍ରୀ ଚିଠି ପାଇ ଆସିଲେ ସାତ ଆଠଦିନପରେ । ପୁଅ ହୋଟେଲରେ ଖାଇ ସବୁଦିନେ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ଚଳିଲା । କିଛି ଅସୁବିଧା ହୋଇନାହିଁ ।

ମୋର ବିଶ୍ୱାସ— ସତ୍ ମନ ନେଇ ସତ୍‌କର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ ଭଗବତ୍‌କୃପା ତମ ପଛେପଛେ ରହିବ ।

ବାଣପୁର ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ପୁଅକୁ କହିଲି ମୋର ସାଙ୍ଗ ନକୁଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ବୋଉ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହ । ସେ ମନାକଲା ଯଦି ଓ ସେ ତାଙ୍କୁ ଭଲକରି ଜାଣେ ଏବଂ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଛି । ନିଜ ଘର ଅସୁବିଧାକୁ ଭରି ପରଘରେ ରହି ସୁବିଧା ଭୋଗିବାକୁ ସେ ବୋଧେ ପସନ୍ଦ କଲାନାହିଁ । ପୁଣି ନିଜ ଅସୁବିଧାକୁ ସାହସସହ ସାମନା ନକରି ହଟିଯିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି ବୋଧେ ସେ ଭାବିଲା । ଏପରି କାମଦ୍ୱାରା ସେ ତା’ର ସ୍ୱାଧୀନ ମନୋବୃତ୍ତି ଓ ଆତ୍ମସଚେତନତାର ପରିଚୟ ଦେଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ ହୋଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ବଡ଼ ହେବାର ସୂଚନା ପିଲାଦିନରୁ ମିଳିଥାଏ । ମୁଁ ଏବେ ଦେଖୁଛି ଏ ପୁଅ (୫୦ବର୍ଷ) ହେଲାଣି । ଅତିମାତ୍ରାରେ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଠବର୍ଷରେ ଘରଛାଡ଼ି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଥିଲେ । ମା କାନ୍ଦିବାରୁ କହିଲେ, “ତୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋନା—ତୁ ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ସ୍ମରଣ କରିବୁ— ମୁଁ ତୋ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବି । ଯାକୁ ତ ଆଠବର୍ଷ । କଟକ ସହରରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଗୋଟିଏ ଘରେ ଏକୁଟିଆ ରହି ତାହାର କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରି, ୭/୮ ଦିନ ଚଳିବା ଅଭୂତ ସାହସିକତା, ମନୋବଳ ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ପରିଚୟ ଦିଏ । ମୁଁ ଭାବେ ଏ କ’ଣ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ କି ?

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାର ଠିକ୍ ସମୟ ମନେ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଘଟଣାର ପରିଣତି ଆମ ପାଇଁ ଦୁଃଖଦ ଥିଲା । ତାହା ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ପୁଅର ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ ପାଇଁ ଶୁଶୁର ପୟରଟଙ୍କା ପ୍ରତିବର୍ଷ ମନିଅର୍ଡ଼ର କରି ପଠାନ୍ତି । ସେ ବର୍ଷ ମନିଅର୍ଡ଼ରଟି ବସା ଠିକଣାରେ ଆସିଥିଲା । ମୁଁ ଅଫିସ୍‌ରେ ଥିଲା ବେଳେ ପୋଷ୍ଟମ୍ୟାନ୍ ବସାକୁ ଆସିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ସେ ମନିଅର୍ଡ଼ର ନେବେନାହିଁ ବୋଲି ମନା କରିଦେଲେ । ମନିଅର୍ଡ଼ର ଫେରିଗଲା । ମୁଁ ଘରକୁ ଆସି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଏ ବ୍ୟବହାର ଶୁଣି ଦୁଃଖୀତ ହେଲି । ତାଙ୍କର ବାପାଙ୍କ ଉପରେ ରାଗ ବା ଅଭିମାନ କାହିଁକି ହେଲା ଯେତେ ପଚାରିଲେ ବି ସେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏଇଟା ପ୍ରକୃତିଗତ ଆଚରଣ । ତେବେ ଯାହା ହେବାର ହୋଇଗଲାଣି । ଆଉ କିଛି କରିବାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା— ଶୁଶୁର ଘର ଏଥିରେ କିଛି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କଲେ ନାହିଁ । ମନିଅର୍ଡ଼ର ଫେରାଇ ଦେବାର କାରଣ

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୭୩

ମଧ୍ୟ ଅନୁ ସନ୍ଧାନ କଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ମୋତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତିନାହିଁ । ଭାବିନେଲେ ଏ କାମ ମୁଁ କରିଛି । ତାଙ୍କର ବୋଧେ ରାଗ ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରହିଲେ । ସେହି ଘଟଣା ପରଠୁ ସେମାନେ ଆମକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ମୁଁ ତ ଜନ୍ମରୁ ନିଃସ୍ୱ ଓ ଅସହାୟ । ବାହାଘର ପରେ ଭାବିଲି ମତେ ଗୋଟାଏ ସହାୟ ମିଳିଲା । କିନ୍ତୁ ସହାୟକଙ୍କ ଆଚରଣ ଏହି ପ୍ରକାର ଥିଲା । ଜମିନେଇ ତାଙ୍କର ଆଚରଣ ପୂର୍ବରୁ କହିଛି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବେମାର ଆରମ୍ଭ ପରେ କାଳେ ତାଙ୍କ ଉପରେ କିଛି ବୋଧ ପଡ଼ିଯିବ, ଏହା ଆଶଙ୍କା କରି ସେ ଆମଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯିବାପାଇଁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଆଳ ଖୋଜୁଥିଲେ । ଆଳ ମିଳିଗଲା । ତାଙ୍କ ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ପୁରୀରେ ବାହାକଲେ । ଝିଅଘରକୁ ଧାଉଡ଼ି ଚାଲିଲା । ବାପ ଆସିଲେ, ମା ଗଲା, ମା ଆସିଲେ, ଭାଇ ଗଲା, ଭାଇ ଆସିଲେ ଭଉଣୀଗଲା । ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀ ବାହା ନ ହୋଇ ବାପଘରେ ରହି ମାଲିକାଣୀ ସାଜିଛି । ତାଙ୍କର ଏହି ପ୍ରକାର କାମ କଟକ ମଧ୍ୟଦେଇ ଚାଲିଥାଏ । ଯେଉଁଠାରେ ବଡ଼ଝିଅ (ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ) ମରଣ ସହ ସଂଗ୍ରାମ କରି ପଡ଼ିଥାଏ । ପରେ ପୁରୀ ଝିଅଟି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରି ମରିଗଲା । ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର ଉଭୟ ଏବେ ମୃତ । ଚାରିଭାଇ ଚାକିରି ବାକିରି କରି ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି । ଆମ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏବେ ପୁନଃ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ତାହା ସାଧାରଣ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ପରି । ମୋର ଶ୍ୱଶୁରଘର ଆଚରଣ ମତେ ଭଲ ନ ଲାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ କେବେ ଦୁଃଖ କରିନାହିଁ । କିମ୍ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ପ୍ରତିକୂଳ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇନାହିଁ । ସେ ଗାଁକୁ ମୁଁ ଯାଏନାହିଁ । କାରଣ କାହାଠାରୁ କିଛି ଗ୍ରହଣ ନ କରିବା ମୋର ନୀତି ।

ମୋର ଜୀବନର ଗତିପଥ ଖାଲ ଖମାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସରଳ ପଥ ଟିକେ ଟିକେ ଥାଏ । ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ରେଭିନ୍ୟୁରେ ଜର୍ଜନ୍ କଲାପରେ କିଛିଦିନ ଭଲରେ କଟିଲା । ଜେନା ସାହେବ ମତେ ଚୁରରେ ପଠାଇଲେ ନାହିଁ । ବାଣପୁରରୁ ଫେରାଇ ଆଣି ହେଡ଼୍ ଅଫିସରେ ରଖିଲେ । ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟା ତାଙ୍କ ଜରିଆରେ ମତେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲା । ସେ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ କଲେ । ମୋର ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାର ଚାରା ନଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପୁଣି ଦେହ ଖରାପ ହେଲା । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇଲା, ବାନ୍ତି ହେଲା, ମୁଁ ଆତ୍ମଲାବ୍ଧି ତକାଇ ତାଙ୍କୁ ମେଡିକାଲ ନେଲି । କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୭୪

ସେଠାରେ ସେ ଅଚେତା ହୋଇଗଲେ । ଏହି ଅଚେତା ଛଅଦିନ ରହିଲା ପରେ ଚେତା
 ଆସିଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚେତା ଆସିବାକୁ ଆହୁରି ୩/୪ ଦିନ ଲାଗିଲା । ଚେତା ଫେରାଇବା
 ପାଇଁ କିଛି ଔଷଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ତାହା ଆପେ ଆସିବ ବା ନ ଆସିବ । ଘଣ୍ଟାକୁ
 ଘଣ୍ଟା ଡାକ୍ତର ନାଡ଼ି ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଖୁର୍ଦ୍ଧା ବାହାରେ ପ୍ରାୟ ଦିନରାତି ବସିଥାଏ କେବଳ
 ମୃତ୍ୟୁ ଘୋଷଣାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି । ବସାରେ ପିଲା ତିନୋଟି ହୋଟେଲରେ ଖାଇ
 ରହଥା'ନ୍ତି । ମୁଁ ବି ହୋଟେଲରେ ଖାଇଦିଏ । ମୋର ନଅବର୍ଷ ବୟସ ବଡ଼ ପୁଅର
 ଦାୟିତ୍ବରେ ଏମାନେ ଥାଆନ୍ତି । ଅଚେତା ହେବା ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ରୋଗ
 ନିରୂପଣ କରି ସାରିଥିଲେ । ଚେତା ଆସିବା ପରେ ଚିକିତ୍ସା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପ୍ରତିଦିନ
 ଇନ୍‌ଜେକ୍‌ସନ୍ ଔଷଧ ଦିଆଗଲା । ପ୍ରାୟ ୮୦ଦିନ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଡିସ୍‌ଚାର୍ଜ୍ କଲେ ।
 ସେ ବେଶ୍ ଭଲ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଘରକୁ ଆସିଲେ । ପୁଣି ଆମ ସଂସାର ମୁରୁକି
 ହସିଲା । ପ୍ରାୟ ତିନିମାସ ଆମେ ହୋଟେଲରେ ଖାଇ ଚଳିଲୁ । ଏହା ୬୦ ମସିହାର
 ଘଟଣା । ୬୧ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ୨୯ ତାରିଖ ଦିନ ମୋର ୪ର୍ଥ ସନ୍ତାନ ଝିଅ କଟକ
 ମେଡିକାଲରେ ଜନ୍ମ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଛୁଆ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଗାଁକୁ
 ଯାଇଥିଲେ । ଆସିଲାବେଳେ ମୋର ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ଭାଇଙ୍କର ୧୧/୧୨ବର୍ଷର
 ଗୋଟିଏ ଝିଅକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିଲେ । ସେ ଆମ ପାଖରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ରହିଲା ଓ
 ଆମକୁ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ସେ ଝିଅ ଏବେ ତା ଶାଶୁ ଘରେ ସ୍ବାମୀ ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କ
 ସହ ଭଲରେ ଅଛି । ମୋର ଦ୍ବିତୀୟ ଝିଅକୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ବର୍ଷ ହୋଇଥିବା ବେଳେ
 ମୋତେ ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ କ୍ବାର୍ଟର ମିଳିଗଲା । ତୁଳସୀପୁର ଗୋରାକବର
 ନିକଟରେ ତିନିତାଲା ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଡ଼ିଏ ଫୁଟ ଘର ସରକାର ତିଆରି କଲେ । ମୋତେ
 ମିଳିଥିବା ଘର ତିନିତାଲାରେ । ଦୁଇବଖରା ଘର, ରୋଷେଇ ଘର, ଦୁଇଟି ବାରଣ୍ଡା,
 ପାଇଖାନା, ଗାଧୁଆଘର ବିଶିଷ୍ଟ କମ୍ପାକ୍ଟ ଘର । ଗୋଟିଏ ଫ୍ୟାନ୍ ଓ ଗୋଟିଏ କାନ୍ଥ
 ଆଲମାରୀ ଥିଲା । ମୁଁ ଏ ଘରେ ୬୩ମସିହା ଜୁଲାଈ ମାସରେ ରହିଲି । ମୋ ଜୀବନର
 ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମୋର ପୂର୍ବ ରହଣି ସହ ତୁଳନାକଲେ ଆକାଶ
 ପାତାଳ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଯିବ । ଜେନା ସାହେବଙ୍କ ଦୟାରୁ ମତେ ଏ ଘରଟି ମୋର
 ବିନା ଆୟାସରେ ମିଳିଗଲା । ମୋର ଶାନ୍ତ, ସରଳ ସ୍ବାଭାବ, କର୍ମନିଷ୍ଠା ଓ କର୍ମଦକ୍ଷତା
 ଜେନା ସାହେବ ମତେ ଭଲ ପାଇବାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ନଥିଲା । ଦ୍ବିତୀୟ କାରଣ
 ହେଉଛି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ବେମାରୀ ଅବସ୍ଥା । ସ୍ତ୍ରୀର ବେମାରୀ ସେ ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି
 କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୭୫

ନାହିଁ । ଆମେ ଦେଖିଛୁ ସେ କୌଣସି କର୍ମଚାରୀକୁ ଛୁଟି ଦେବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ କହିଲେ ସେ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ଛୁଟି ମଞ୍ଜୁର କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଏତେ ଅନୁସନ୍ଧାନୀ ଯେ ତାଙ୍କ ଦୁର୍ବଳତାର କେହି ଅସଦ୍ ଉପଯୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସରକାରୀ କ୍ୱାର୍ଟରରେ ରହିଲା ପରେ ମୋର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁଅର ନାମ ତୁଳସୀପୁର ଉ.ପ୍ରା. ସ୍କୁଲରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଲେଖାଇଲି । ତାହାର ପଢ଼ାପଢ଼ି ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କୁଳାଚାର ଅନୁସାରେ ବୋହୂମାମାନେ ଶୁଶ୍ରୁର ନାମ ତୁଷ୍ଟରେ କହନ୍ତି ନାହିଁ । ନାମଟିକୁ ବଙ୍କେଇ କରି କହନ୍ତି । ବୋଉ, ବଡ଼ମା ହରି କାନଗୋଇ ନକହି ନରି କାନଗୋଇ ବୋଲି ଜେଜେଙ୍କୁ କହନ୍ତି । ଏପରିକି ହରଡ଼ ନ କହି ନରଡ଼ କହନ୍ତି, ମୋର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁଅର ନାମ ନରେଶ ଦିଆଗଲା । ନାମଟି ସାଧାରଣ ଭାବରେ ନରି ହେଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି ଏଇ ପୁଅଟି ନରି କାନଗୋଇ ହୋଇ ବଂଶର ନାମ ରଖିବ । ତେଣୁ ତାର ନାମ ନରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର କାନୁନ୍‌ଗୋ ସ୍କୁଲରେ ଲେଖାଇଲି । ସେହି ନାମ ଗଢ଼ି ଚାଲିଲା । ଅନେକ କହନ୍ତି— ସେ ପୁଅ ହୋଇ ଆସିଛି ବା ପୁଅ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଏଇ ପୁଅ ବହୁତ ଯୋଗ୍ୟ, ବଡ଼ ଚାକିରି କରିଛି । ମାତ୍ର ବଂଶର ନାମ ରଖିବା ଲକ୍ଷଣ କାହିଁ ? ଗାଁ ବା ବଂଶପ୍ରତି ତାହାର ଆକର୍ଷଣ ଥିବାର ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ ।

ବଡ଼ ଝିଅ ରାଜାବଗିଚା ନି.ପ୍ରା. ସ୍କୁଲରେ ୨ୟ, ୩ୟ ଶ୍ରେଣୀ ପଢ଼ିଥିଲା । ଏଠାରେ ତୁଳସୀପୁର ଉ.ପ୍ରା. ସ୍କୁଲରେ ୪ର୍ଥରେ ତାହାର ନାମ ଲେଖା ହେଲା । ବଡ଼ପୁଅ ରାଜାବଗିଚା ସ୍କୁଲରୁ ୭ମ ଶ୍ରେଣୀ ପାସ କରି ରେଭେନ୍‌ସା କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ୮ମ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାମ ଲେଖାଇ ପଢ଼ୁଥିଲା । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ସାଇକେଲ୍‌ରେ ଆସେ ଓ ଯାଏ । ମୋର ଯିବା ଡେରିଥିଲେ ମୋ ପାଖରେ ଅଫିସ୍‌ରେ ବସେ । କ୍ୱାଚରକୁ ଆସିଲାବେଳକୁ ତାହାର ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ହୋଇଥିଲା । ସେ ନିଜେ ଯିବା ଆସିବା କରି (ଚାଲିକରି) ପଢ଼ିଲା । ଆମ କଲୋନିରୁ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ପିଲା ଯାଉଥିଲା । ସେ ଏବେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଡାକ୍ତର ପ୍ରଫେସର । ଏହିଘରେ ମୋର ୫ମ, ୬ଷ୍ଠ, ୭ମ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ୬୪ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ୪ ତାରିଖରେ ପଞ୍ଚମ ସନ୍ତାନ, (ପୁଅ) ୬୮ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ୧୪ ତାରିଖରେ ୬ଷ୍ଠ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୭୭

ସନ୍ତାନ (ପୁଅ) ଓ ୭୧ ମସିହା ଜୁଲାଇ ୭ ତାରିଖରେ ୭ମ ସନ୍ତାନ (ଝିଅ) ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ସବା ସାନ ଝିଅର ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଗତ ୩୦ ବର୍ଷ ଧରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗୁଥିବା ଗୋଟିଏ ରୋଗରୁ ମୁଁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲି । ରୋଗଟି ଥିଲା ପେପ୍ଟିକ୍ ଅଲ୍ସର ଏବଂ ତାହା କଟକ ମେଡିକାଲ ହସ୍ପିଟାଲରେ ଅପରେସନ୍ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଅପରେସନ୍ ବେଳେ ମୋର ଏକମାତ୍ର ସହାୟ ଥିଲା ମୋର ବଡ଼ପୁଅ । ସ୍ତ୍ରୀ ସେତେବେଳେ ପ୍ରସୂତି । ମୋ ଜୀବନରେ ସହାୟର ସ୍ତର କିପରି ଥିଲା ତାହା ଏଥିରୁ ଅନୁମେୟ ।

ଏହି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଭଲ ଥିଲା । ସେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଆଉଟ୍ ଡୋର୍ରେ ଦେହ ପରୀକ୍ଷା କରି ଔଷଧ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ନେଉଥିଲେ । ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଡ୍ଵାର୍ଡରେ ମାସେ, ପନ୍ଦର ଦିନ, ଆଠଦିନ ଆର୍ଡମିଟ୍ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ସେ ଭଲ ଥିଲେ, କାମଦାମ କରୁଥିଲେ, ଛୁଆଙ୍କର ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପାଖେ ପାଖେ ରହି ତାଙ୍କୁ କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲି । କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ଟିକେ ଟିକେ ମାନସିକ ବିକୃତି ଦେଖାଗଲା । ଚିଡ଼ନ୍ତି, ରାଗନ୍ତି ଅଶାନ୍ତି ହୁଅନ୍ତି, ଦେହ କ’ଣ ହେଉଛି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଅଚେତା ହୋଇ ପଡ଼ିଯାନ୍ତି । ଆମେ ଏଗୁଡ଼ାକ ପେଖେନା କହି ବିରକ୍ତ ହେଉ । ଛୁଆମାନେ ବି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ମନ୍ତବ୍ୟ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କରକୁ ବାରମ୍ବାର ଦେଖାଉ । ସେ କିଛି ରୋଗ ନାହିଁ ବୋଲି କହି ତାଙ୍କୁ ବୁଝାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାରେ ଆମେ ପ୍ରାୟସାତ ଆଠ ବର୍ଷ କଟାଇଲୁ । ଶେଷରେ ତାଙ୍କର କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ମାନସିକ ରୋଗ ବିଭାଗରେ ଦେଖାଇବାକୁ । ବିମାଧର ଦାସ ପ୍ରଫେସରଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲୁ । ସେ ଔଷଧ ଦେଲେ । ତାଙ୍କ ଔଷଧ ଖାଇଲା ପରେ ସେ ଶାନ୍ତ ଓ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଲେ । ପ୍ରାୟ ସବା ସାନଝିଅର ଜନ୍ମ ପରେ ୭୨ ମସିହାରୁ କେବଳ ମାନସିକ ରୋଗୀ ହିସାବରେ ତା’ର ଚିକିତ୍ସା ଚାଲିଲା । ଆମର ଅବହେଳାରୁ ହେଉ ବା ତାଙ୍କର ଔଷଧର ଅକର୍ମଣ୍ୟତା ହେତୁ ହେଉ ବେଳେ ବେଳେ ସେ ଟି’କେ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ତାଙ୍କରକୁ ଦେଖାଇ ନୂତନ ଔଷଧ ଖାଇଲେ ପୁଣି ଭଲ ହୋଇଯା’ନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ଆମେ ଘରେ କାମଦାମ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲୋକର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲୁ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ଘରକାମର ଚାପ ନଥିଲା । କ୍ରମେ ସେ ଘରକାମରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓହରିଗଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାମ— ଗାଧୁଆ, ଖାଇବା ପ୍ରସାଧାନ ଇତ୍ୟାଦିରେ ସାମିତ ରହିଲେ ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୭୭

୨୨ ମସିହା ଆରମ୍ଭରେ ମୋର ସିନିଅର ଅତିଚର ପୋଷ୍ଟକୁ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ପ୍ରମୋଶନ ହୋଇଗଲା । ପୂର୍ବରୁ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ପ୍ରାୟ ୧୦ ମାସ ସେ ପୋଷ୍ଟରେ ଅଫିସ୍‌ସିଏଟିଙ୍ଗ୍ କରିଥିଲି । ସିନିଅର ଅତିଚର ଥିଲାବେଳେ ୭୦ ମସିହାରୁ ୭୪ ମସିହା ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ୪ ବର୍ଷ ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାକୁ ଯାଇ ଅତିଚ୍ କାମ କରିଥିଲି । ୭୪ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସରେ ଅତିଚ୍ ସୁପରିଷ୍ଟେଡେଣ୍ଟ ପୋଷ୍ଟକୁ ପ୍ରମୋଶନ୍ ହେଲା । ତାହାପରେ ଅତିଚରଙ୍କ କାମ ତଦାରଖ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାକୁ ଚୁରରେ ଯିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଅତିଚର ହିସାବରେ ଚୁରରେ ଯିବାବେଳକୁ ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ହୋଇନଥିଲା । ଜେନା ସାହେବ ୬୬ ମସିହାରେ ଅବସର ନେଲେ । ସହକର୍ମୀଙ୍କ ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ୩/୪ ବର୍ଷ ଡିଷ୍ଟି ପାରିଲି । ପରେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ହେଲାନାହିଁ । ମୋତେ ଅଫିସ୍ ଆସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ହେଲା । ସେତେବେଳକୁ ମୋର ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ଭଗବାନଙ୍କର ଅଶେଷ ଦୟା । ବାହାଘର ବେଳେ ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ୍ ଶ୍ୱଶୁର ଘରୁ ପାଇଥିଲି । ମୁଁ ତାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲି । ବାହାରକୁ ୪ବର୍ଷ ଗଲାରୁ ସାଇକେଲ୍‌ଟି ଅବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଭାଇ ତାକୁ ନେଇଗଲେ । ପରେ ମୋର ଦରକାର ହେଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଦେଲେନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କିଣିଲି । ପୂର୍ବରୁ ବଡ଼ ପୁଅ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ୍ କିଣିଥିଲି । କ୍ରମେ ତାହାର ଆଉ ଦରକାର ହେଲାନାହିଁ । ସେଇଟି ଅବ୍ୟବହୃତ ରହିବାରୁ ତାକୁ ବିକିଦେଲି । ପରେ ତୃତୀୟ ପୁତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ୍ କିଣିଥିଲି । ବଡ଼ ପୁଅର ୩ ପୁଅଅଧିକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତିନୋଟି ସାଇକେଲ୍ କିଣିଛି । ଏହିପରି ସାଇକେଲ୍ କିଣିବା ମୋର ଗୋଟିଏ ହବି । ଆଉ ତ କିଛି କିଣିପାରିବି ନାହିଁ । ସାଇକେଲ୍ ପରି ଅନ୍ୟ ଜିନିଷର ଆବଶ୍ୟକତା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରେନାହିଁ ।

ସତ୍ୟନବନ୍ତତ୍ତି : ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା

ଆମ କ୍ୱାଚର ପାଖରେ ନୂଆହୋଇ ଗୋରାକବର ନି.ପ୍ରା. ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ପରେ ସେଠାରେ ଉ.ପ୍ରା. ମାଉନର ଓ ହାଇସ୍କୁଲ ହେଲା । ମୋର ୪ର୍ଥ, ୫ମ ଓ ୬ମ ଡିଗ୍ରୀଜଣାକ ପିଲା ସେହି ସ୍କୁଲରୁ ୫ମ ଶ୍ରେଣୀ ପାସ କଲେ । ପୋଲିସ୍ ହାଇସ୍କୁଲରେ ୬ଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରୁ ୧୧ଶ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ କଲେ । ଝିଅ (୨) ସେକେଣ୍ଡ ଡିଗ୍ରୀଜଣରେ ପାସ କଲା । ପୁଅ ଦୁଇଜଣ ପାଞ୍ଚ ସେକେଣ୍ଡ ହୋଇ ସେ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିଲେ । ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ କରି ଜାତୀୟ ବୃତ୍ତି ଲାଭ କଲେ । ଏ ପୁଅ ଦୁଇଜଣ ସେହି ସ୍କୁଲରୁ ମାଉନର ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ପାଇଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁଅ ତୁଳସୀପୁର ଉ.ପ୍ରା. ସ୍କୁଲରୁ ନି.ପ୍ରା. ବୃତ୍ତି, ଉ.ପ୍ରା. ବୃତ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲା । ପୋଲିସ୍ ସ୍କୁଲରେ ୬ଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରୁ ପଢ଼ିଲା । ପ୍ରତି କ୍ଲାସ୍ରେ ପାଞ୍ଚ/ସେକେଣ୍ଡ ହେଉଥିଲା ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ୬ଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଜାତୀୟ ବୃତ୍ତି ଲାଭ କଲା । ବଡ଼ ଝିଅ ତୁଳସୀପୁର ସ୍କୁଲରୁ ଉ.ପ୍ରା. ପାସ କରି ବକ୍ସି ବାଳିକା ହାଇସ୍କୁଲରେ ୬ଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରୁ ପଢ଼ିଲା । ସେଠାରୁ ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ କରି ଶୈଳବାଳା ମହିଳା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିଲା । ବି.ଏ.ପାଉନାଲ୍ ଜଥରରେ ପଢୁଥିଲା ବେଳେ ତାହାର ବିବାହ ହୋଇଗଲା । ସବାସାନ ଝିଅ ତୁଳସୀପୁର ସ୍କୁଲରୁ ୫ମ ଶ୍ରେଣୀ ପାସ କରି ସନର୍ ନଳିନୀ ବାଳିକା ହାଇସ୍କୁଲରୁ ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ କଲା । ଅନୁଗୁଳରେ ବଡ଼ଭାଇ ପାଖରେ ରହି ଅନୁଗୁଳ କଲେଜରୁ ପୁସ୍ ଟୁ ପାସ କଲା । କଟକ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ଓମେନ୍ସ କଲେଜରୁ ବି.ଏ. ପାସ କଲା । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରୁ କାଉଥାଲ୍ ଛାତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଏମ୍.ଏ ପାସ କଲା । ଏହି ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ୫୫% ନମ୍ବର ରଖି ସେ ଅଧ୍ୟାପିକା ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରିଛି । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ ଘରୋଇ କଲେଜରେ ମଧ୍ୟ ଚାରିମାସ ଅଧ୍ୟାପନା କରିଛି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଝିଅ ଶୈଳବାଳା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ବି.ଏ. ଅନର୍ସ ଓଡ଼ିଆରେ ପାସ କରି ରେଭେନ୍ସା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏମ୍.ଏ. ପଢ଼ିଲା । ଶେଷ ବର୍ଷ ତାହାର ବାହାଘର ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ଧସବୁ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲା । ଫଳ ଆଶାନ୍ୱରୁପ ହେଲାନାହିଁ ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୭୯

ସେକେଣ୍ଡ ଡିଗ୍ରୀରେ ପାସ କଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଅ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରୁ
 ଆଇ.ଏସ୍.ସି ପରୀକ୍ଷାରେ ୪ର୍ଥ ପୋଜିସନ୍ ରଖିଥିଲା । ବି.ଏସ୍.ସି ପରୀକ୍ଷାରେ
 ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଫିଜିକ୍ସ ଅନର୍ସରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା ।
 ଦିଲ୍ଲୀ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏମ୍.ଏସ୍.ସି ଫିଜିକ୍ସରେ ଷଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲା ।
 ତୃତୀୟ ପୁତ୍ର ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରୁ ଆଇ.ଏସ୍.ସି ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ବି.ଏ.
 (ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ଅନର୍ସ) ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ ପାଇ ପାସ କରି ବାଣୀ ବିହାରରେ ଏମ୍.ଏ.
 (ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର) ପଢ଼ି ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ ପାଇଥିଲା । ୪ର୍ଥ ପୁତ୍ର ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରୁ
 ପୁସ୍ ଟୁ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାସ କରି ବୁର୍ଲା ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ୍ କଲେଜରୁ
 ଫାଷ୍ଟକ୍ଲାସ୍ ଡିସିଜସନ୍ ସହ ସିଭିଲ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ୍ ଡିଗ୍ରୀ ପାସ କରିଛି । ବଡ଼ପୁଅ
 ରେଭେନ୍ସା କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରୁ ହାୟର ସେକେଣ୍ଡାରୀ ରେକର୍ଡ୍ ମାର୍କ ରଖି ପାସ
 କରି ଜାତୀୟ ବୃତ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲା । ଏହି ବର୍ଷ ସେ N.C.E.R.T ପରିଚାଳିତ
 ମେଧାବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ବୃତ୍ତି ଲାଭ କଲା । ଏ ବୃତ୍ତିଟି ଦେଶର
 ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବୃତ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ଜାତୀୟ ବୃତ୍ତି ଛାଡ଼ି ଏ ବୃତ୍ତି ନେଇ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ
 B.Sc. (Chemistry Hons) M.Sc. Chemistry ପଢ଼ିଲା । B.Sc.
 ପରୀକ୍ଷାରେ 1st class distinction ପାଇଲା । M.Sc. ପରୀକ୍ଷାରେ
 ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଫାଷ୍ଟ ହୋଇ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପଦକ ଲାଭ କଲା । ପରେ ସର୍ବଭାରତୀୟ
 ପରୀକ୍ଷାରେ କୃତୀତ୍ଵ ହାସଲ କରି ଭାରତୀୟ ବନ ସେବାରେ ଯୋଗଦେଲା ।
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିପ୍ କନଜରଭେଟର ପଦରେ ଆସୀନ । ଦ୍ଵିତୀୟପୁତ୍ର ଷ୍ଟେର୍ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଫ୍
 ଇଣ୍ଡିଆ ସର୍ଭିସରେ ଯୋଗଦାନ କରି ଏବେ Scale -III ଅଫିସର ଅଛି । ତୃତୀୟ
 ପୁତ୍ର I.T.O ଅଛି । ୪ର୍ଥ ପୁତ୍ର ଜଳସମ୍ପଦ ବିଭାଗରେ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଅଛି ।
 ଚାରିପୁଅଯାକ ବୃତ୍ତି ପାଉଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ପଢ଼ାପଢ଼ି ପାଇଁ ମୁଁ ଆର୍ଥିକ ସମସ୍ୟାର
 ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇନାହିଁ । ସାନପୁଅ ବୁର୍ଲାରେ ପଢୁଥିବା ବେଳେ ବୃତ୍ତିବାଦ୍ ଅଧିକା
 ପଇସା ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିଲା । ବଡ଼ପୁଅ ତାହା ଯୋଗାଉଥିଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଅ
 ଦିଲ୍ଲୀରେ ପଢୁଥିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ପୁଅ କିଛି ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

୭୬ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ବଡ଼ଝିଅର ବାହାଘର ହୋଇଗଲା । ତା
 ସ୍ଵାମୀ L.I.C କଟକ ଡିଭିଜନ ଅଫିସରେ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଥିଲା । ପ୍ରମୋସନ ପାଇ

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୮୦

ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଆଡମିନିଷ୍ଟ୍ରେଟିଭ୍ ଅଫିସର ଓ ପରେ ଆଡମିନିଷ୍ଟ୍ରେଟିଭ୍ ଅଫିସର ହୋଇ
ଅଛି । ସେ କଟକ କଲ୍ୟାଣ ନଗରରେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଘର କିର ସେଠାରେ ରହୁଛି ।
ତାହାର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ପୁଅଟି M.Sc. Zoology 1st class
ପାସ୍ କରିଛି । ଝିଅଟି M.Sc. Botany 1st class ପାସ୍ କରିଛି । ପୁଅ ଚାକିରି
ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଅଛି । ଝିଅର ବାହାଘର ପ୍ରସ୍ତାବ ଚାଲିଛି ।

ବଡ଼ ପୁଅର ବାହାଘର ୭୭ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା ।
ବଡ଼ ବୋହୂ ଏଲୋପ୍ୟାଥକ୍ ଡାକ୍ତର (M.D) କଟକ ମେଡିକାଲରେ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସର୍ଜନ
ଅଛି । ତାହାର ୨ ପୁଅ ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ଝିଅ M.Sc. Physics 2nd class ପାସ୍
କରି M.C.A ପଢୁଛି । ପୁଅ Computer Engg. ପଢୁଛି । ଅନ୍ୟ ପୁଅ B.Sc.
1st year ପଢୁଛି ବଡ଼ ପୁଅ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଘର କରିଛି ।

୨ୟ ଝିଅର ବାହାଘର ୮୪ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । କ୍ୱାର୍ଡ
O.A.S ଅଫିସର । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ରେଭିନ୍ୟୁରେ ଅଣ୍ଡର ସେକ୍ରେଟାରୀ
ଅଛନ୍ତି । ତା'ର ୨ଟି ପୁଅ । ବଡ଼ ପୁଅ +2Sc. ପଢୁଛି । ସାନ ପୁଅ ୯ମ ଶ୍ରେଣୀରେ
ପଢୁଛି । ସେମାନେ କଟକରେ ସି.ଡି.ଏ ରେ ନିଜଘରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି
ଝିଅର ବାହାଘରରେ ମୋ ବଡ଼ ବୋହୂଙ୍କର ଅବଦାନ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । କାରଣ
ବାହାଘରର ଅସଲ କାମ ବରପାତ୍ର ଯୋଗାଡ଼ ତାଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ହିଁ ସମ୍ପର୍କ
ହୋଇଥିଲା ।

୨ୟ ପୁଅର ବାହାଘର ୮୪ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ହେଲା । ସେ ବୋହୂ
ଏମ୍.ଏ. ପାସ୍ କରିଛି । ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପିକା ଅଛି । ତା'ର ଝିଅଟିଏ ।
ପୁଅଟିଏ । ଉଭୟ ଖୁବ୍ ଭଲ ପଢୁଛନ୍ତି । ଝିଅ (ମୋ ନାତୁଣୀ) ଏହି ବର୍ଷ I.C.S.E.
(୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀ) ରେ ୯୬% ନମ୍ବର ରଖି ପାସ୍ କଲା । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ
+2 Sc. ପଢୁଛି । ସେମାନେ କଟକ ସେଲ୍ଟର ଛକରେ ନିଜ ଘରେ ଅବସ୍ଥାନ
କରୁଛନ୍ତି ।

ଏଇ ନାତୁଣୀର ପରୀକ୍ଷା ଫଳରେ ଖୁସୀ ହୋଇ ମୁଁ ଏକହଜାର ଟଙ୍କା
ପୁରସ୍କାର ଦେଇଥିଲି । ଖୁସୀ ହେବାର କାରଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ନାତିନାତୁଣୀ କେହି
ଏ ପ୍ରକାର କୃତ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିନଥିଲେ ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା ୮୮୧

ମାୟ ପୁର ବାହାଘର ୯୨ ମସିହା ମଇ ମାସରେ ହେଲା । ସେ ବୋହୂ M.A ପାସ କରିଛି । ତାହାର ପୁଅ Standard two ରେ ପଢୁଛି । ତାହାର ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଜମି ଅଛି ।

୪ର୍ଥ ପୁଅର ବାହାଘର ୯୯ ମସିହା ମଇ ମାସରେ ହେଲା । ତାହାର ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ତା'ର ମଧ୍ୟ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଅଛି ।

ସବା ସାନ ଝିଅର ବାହାଘର ୯୬ ମସିହାରେ ହେଲା । ସେ କ୍ୱାଙ୍ଗ ବୁର୍ଲାରେ ସିଡିଲ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ୍ ଡିଗ୍ରୀ ପାସ କରି Telecom Deptt. ରେ ଚାକିରି କରିଛି । ତା'ର ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ତା'ର ମଧ୍ୟ କଟକ C.D.A. ରେ ଗୋଟିଏ ଜାଗା ଅଛି ।

ମୁଁ ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କ ବାହାଘରରେ ହାତରୁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିନାହିଁ । ଝିଅଘରୁ ଯୌତୁକ ନଆଣି କେବଳ ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ କିଛି ପଇସା ଗ୍ରହଣ କରି କାମ ତୁଲାଇଛି । ବଡ଼ ଝିଅ ବାହାଘର ବେଳକୁ ବଡ଼ପୁଅ ଚାକିରି ପାଇ ଟ୍ରେନିଂରେ ଜ୍ୟନ୍ତ କରିଥିଲା । ଅନ୍ୟ ପୁଅମାନେ ପଢୁଥିଲେ । ତା' ବାହାଘର ଯଥାତଥା ମୋ ସମ୍ବଳରେ କଲି । ୨ୟ ଝିଅ ବେଳକୁ ଦୁଇପୁଅ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସାନଝିଅ ବେଳକୁ ଚାରି ପୁଅଯାକ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ବଡ଼ ଝିଅ ବେଳକୁ ବଡ଼ପୁଅ ଟ୍ରେନିଂରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦାମିକା ଘଣ୍ଟା, ଶାଢ଼ୀ, ସୁଟକେଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ଯୋଗାଇଥିଲା । ତୃତୀୟ ପୁଅର ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଥରୁ କିଛି ଅଧିକ ହୋଇଥିଲା । ତାହା ମୁଁ ମୋ ସମ୍ବଳରୁ ତୁଲାଇଥିଲି । ୪ର୍ଥ ପୁଅ ବାହାଘରକୁ ସେହିପରି ପ୍ରାୟ ଅର୍ଥରୁ ବହୁତ ଅଧିକା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା । ତାହା ପୁଅ ନିଜେ ଭରଣା କରିଥିଲା । ବଡ଼ପୁଅ ବାହାଘର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ୧୯୭୬ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ମୁଁ ସରକାରୀ କ୍ୱାଟର ଛାଡ଼ି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଭଡ଼ାଘରେ ରହିଲି । ସେହିଘରେ ବଡ଼ପୁଅର ବାହାଘର ହେଲା । ପରେ ସେ ଘରଛାଡ଼ି ନିକଟରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଘରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେଲି । ସେହି ଘରେ ମୋର ୨ୟ ଝିଅର ବାହାଘର ହୋଇଥିଲା । ପରେ ପରେ ୧୯୮୪ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ସେ ଘର ଛାଡ଼ି ୨ୟ ପୁଅର ପସନ୍ଦ ଅନୁସାରେ ଆଉ ଖୋଟିଏ ଭଡ଼ା ଘରକୁ ଗଲୁ ଏବଂ ସେହି ଘରେ ସେ ପୁଅର ବାହାଘର ହେଲା । ସେ ଘରେ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ରହିଗଲୁ । ଯା ଭିତରେ ସାନଝିଅ ପଢ଼ାର ସୁବିଧା ପାଇଁ ବଡ଼ ପୁଅ ପାଖକୁ ଯାଇ ଅନୁଗୁଳରେ ପଢ଼ିଲା । ସାନପୁଅ ମଧ୍ୟ ବୁର୍ଲାରେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ୍ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୮୨

ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଚାଲିଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ମୁଁ ମୋର ସଦ୍‌ଭାବନା ବହି
 ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଛପାଇବି ବୋଲି ଠିକ୍ କରି ବଡ଼ପୁଅ ପାଖକୁ ଅନୁଗ୍ରହ ଚାଲିଗଲା ।
 ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗାୟ ପୁଅ ୨ୟ ପୁଅ ଘରେ ଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ୨ୟ ପୁତ୍ରର ବଦଳି
 ହେଲା । ସେ ନୂତନ ଜାଗାରେ ଜଏନ୍ କଲା । ତା ଛୁଆପିଲାକୁ ଶୁଶୁର ଘରେ ଛାଡ଼ିଲା ।
 ଯୋଗକୁ ବଡ଼ ପୁଅ ବଦଳି ହୋଇ ଆସି କଟକରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ାଘର ନେଇ
 ରହିଥିଲା । ତା ପାଖରେ ମୁଁ ଓ ସାନଝିଅ ଥିଲୁ । ତେଣୁ ୨ୟ ପୁଅର ବଦଳି ହେଲେ
 ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗାୟ ପୁଅର କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲାନାହିଁ । ସେ ଦୁଇଜଣ ବଡ଼ପୁଅ ଘରକୁ
 ଚାଲି ଆସିଲେ । ପରେ ପରେ ସେହି ସମୟରେ ଗାୟ ପୁଅ ଚାକିରି ପାଇ ଭୁବନେଶ୍ୱର
 ଚାଲିଗଲା । ଛଅମାସ ପରେ ସାନପୁଅ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ୍ ପଢ଼ାସାରି କଟକ ଆସିଲା
 ଏବଂ ବଡ଼ପୁଅ ଘରେ ରହିଲା । ଏହିପରି ବଡ଼ପୁଅଘରେ ମୁଁ, ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ, ସାନପୁଅ
 ଓ ସାନଝିଅ ରହିଲୁ । ଗାୟ ପୁଅର ବାହାଘର ସେହି ବଡ଼ପୁଅ ଘରେ ହେଲା । ସେ
 ନିଜର ଗୋଟିଏ ଘର ଉଡ଼ା ନେଇ କଟକରେ ପୃଥକ୍ ରହିଲା । ସେ ସେତେବଳକୁ
 କଟକ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ପରେ ୯୬ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ସାନଝିଅର
 ବାହାଘର ହେଲା । ସାନପୁଅ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଚାକିରି କରୁଥିବାରୁ ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ
 ଢେଙ୍କାନାଳ ଚାଲିଗଲା । ଆମେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ୨ଜଣ ବଡ଼ପୁଅ ଘରେ ରହିଲୁ । ପ୍ରାୟ
 ୨ବର୍ଷ ହେବ କେବଳ ଆମେ ୨ ଜଣ ବଡ଼ ପୁଅ ଘରେ ଥିଲୁ । ପୁଅଝିଅ ମାନଙ୍କର
 ପାଠପଢ଼ା, ଚାକିରି, ବିବାହ ଓ ପାରିବାରିକ ଛିତି ବିଷୟରେ କହିଲି । ଏଥିରୁ
 ଜଣାଯିବ, ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବେମାରୀ ସବୁ ଆମର ସବୁକିଛି ଚାଲିଛି । କିଛି ବ୍ୟାହତ
 ହୋଇନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ବେଶ୍ ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି । ଏସବୁ ପ୍ରାରବ୍ଧର ଫଳ ।

ଦୁଇହଜାର ଏକ ଲୁନ ମାସ ୯ ତାରିଖରେ ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଚାନକ
 ଚାଲିଗଲେ । ସେ କିଛି କରୁନଥିଲେ କି କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଉ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ
 ଡିରୋଧାନରେ ପରିବାରର କୌଣସି ଅଭାବ କି ବିଶ୍ୱଙ୍ଗଳା ସୃଷ୍ଟି ହେବାର ନାହିଁ ।
 ଭାବ ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସନ୍ତୁଳନ ଘଟିବାର ନାହିଁ । କାରଣ ସେ କାହାଠାରୁ
 ସେବା ନେଉନଥିଲେ, ବା ନିଜପିଲା (ଶୈଶବାବସ୍ଥା) ଛଡ଼ା କାହାକୁ ସେବା
 ଦେଉନଥିଲେ । ସେ ବଡ଼ ଅମାୟିକ ଲୋକ ଥିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ ଦୃଷ୍ଟିରେ
 ଦେଖୁଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭାଜନ ଥିଲେ । ସେ ଶାଢ଼ୀ, ଅଳଙ୍କାର, ପ୍ରସାଧାନ

ସାମଗ୍ରୀର ପ୍ରିୟ ଥିଲେ । ବଡ଼ବୋହୂ ସବୁ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲେ । ମୋତେ କିଛି ମାଗୁନଥିଲେ । ଆମର ଅସମ୍ମାନ ଜନକ ଛିତି ମୋ ଅକ୍ଷମତାରୁ ସୃଷ୍ଟ ଏକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ମଧ୍ୟ ମତେ ନିନ୍ଦା କରୁନଥିଲେ କି ମୋ ଉପରେ ଅସନ୍ନତ୍ୱ ହେଉ ନଥିଲେ । ଏବେ ତାଙ୍କର ଏହି ନିରାହ ସ୍ୱଭାବ ମନେ ପଡ଼ି ମତେ ବ୍ୟଥିତ କରୁଛି ।

ବଡ଼ପୁଅ ବୋହୂ ବଡ଼ ଉଦାର ଆଉ ବିଚାରବନ୍ତ । ସେମାନେ ଆମପ୍ରତି ଏପରିକି ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ପ୍ରତି କେବେ ଅନାଦର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିନାହାନ୍ତି । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇଥାନ୍ତି । ଆମେ ବହୁତ ବହୁତ ଭଲରେ ଆଉ । ହେଲେ ଏ ପ୍ରକାର ଛିତି ମୋର ସ୍ୱାଧୀନ ମନକୁ ଅନୁକୂଳ ବା ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ମୁଁ ସୁବିଧା ଭୋଗର ପ୍ରୟାସୀ ନୁହେଁ । ଏତେ ଉଚ୍ଚ ପରିବେଶରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୋର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାର ଧାରାରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିନାହିଁ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରିତ, ଛିତିହୀନ, ଏ ଭାବନା ମୋ ମନରୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ତର ହୁଏନାହିଁ । ମତେ ସବୁବେଳେ ନ୍ୟୁନ କରି ରଖେ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ ମୁଁ ଯଦି ସେହି ଭଡ଼ାଘରେ ଥା'ନ୍ତି — ଦୁଃଖ ଅଭାବରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ ମନକୁ ନ୍ୟୁନତା ସ୍ପର୍ଶ କରନ୍ତା ନାହିଁ । ତେବେ ମୁଁ ଶପଥ କରି କହିପାରେ ଯେ ମୋର ଏ ପ୍ରକାର ମାନସିକ ଛିତିପାଇଁ ଅନ୍ୟକେହି ଦାୟୀ ନୁହେଁ ବା ଅନ୍ୟ କାହାର ବ୍ୟବହାର ବା ତ୍ରୁଟିରୁ ଏହା ଉତ୍ପତ୍ତ ନୁହେଁ — ଏହା ସେ ଛିତିର ସ୍ୱାଭାବିକ ଫଳ । ମୁଁ ଯଦି ତାହା ନ ଚାହୁଁଛି ବା ସେଥିରେ ଅଶାନ୍ତି ରହୁଛି — ତାହାହେଲେ ମୁଁ ନିଜେ ସେ ଛିତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଦେବା କଥା । ମାତ୍ର ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ଜାକିମାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଭାବେ ଏମିତି ତ ଜୀବନ ସରିଲା । ଆଉ କେତେକାଳ । ଗାଁ ଘରେ ଭାଇଙ୍କ ପୁଅ ତା ଛୁଆପିଲା ଧରି ରହେ । ସେ ଘରର ମରାମତି ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ପୁରୁରାକୁ ମଝିରେ ମଝିରେ କିଛି ପଇସା ମୁଁ ଦେଇଥାଏ । ମୁଁ ଚାକିରିରୁ ଅବସର ନେଲାବେଳେ ଅଫିସ୍‌ରେ ଦୁଇଟି ବିଦାୟ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଆମ ଅଡ଼ିଚରମାନେ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ମତେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୀତା ବହି ଓ ପାନବଟାଟିଏ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ସଭା ବୋର୍ଡ଼ ଅଫିସର ଷ୍ଟାଫ୍‌ମାନେ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ହାତବନ୍ଧା ଘଣ୍ଟା ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ବାହାଘର ବେଳେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ପାଇଥିଲି । ତାକୁ କାହାକୁ ଦେଇଦେଲି । ତା ପରଠୁ ମୁଁ ଆଉ ଘଣ୍ଟା

ବ୍ୟବହାର କରିନଥିଲି । ଏ ଉପହାର ଘଣ୍ଟାଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ସରକାରୀ ଚାକିରିରୁ ଅବସର ନେଲାପରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କରପୋରେସନ୍‌ରେ ପ୍ରାୟ ୪ ବର୍ଷ କାମ କରିଥିଲି । ସେହି ସମୟରେ ଉପହାର ପାଇଥିବା ଗୀତା ବହିଟି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଅନେକ କଥା ଜାଣିଲି । ମୋର ମନରେ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଭାବ ବଦଳିଗଲା । ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବହି “ଗୀତାସୁଧାସାର” ପ୍ରକାଶ କଲି । ପରେ ମୋର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଭାବଧାରାକୁ ଆଧାର କରି କବିତା, ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ ଆଦି ଲେଖିଲି ଏବଂ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବହିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ କଲି ।

୧ - ସଦ୍-ଭାବନା (କବିତା)

୨ - ସାବିତ୍ରୀ ବ୍ରତ (କବିତା)

୩ - ଚିନ୍ତା ଅନୁଚିନ୍ତା (ଗଳ୍ପ)

୪ - ଶୁଭଗ (କବିତା)

୫ - ଆତ୍ମ ଚିନ୍ତନ (କବିତା)

୬ - As I feel

ପ୍ରଚାର ଓ ଚେଷ୍ଟା ଅଭାବରୁ ବହିଗୁଡ଼ିକ ପାଠକଙ୍କ ପାଖରେ ଆଶାନୁରୂପ ଭାବରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିନାହିଁ । ଏ ଦିଗରେ ମୁଁ କାହାଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ ପାଇନାହିଁ । ମୋର ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋର ବହିଛପା କାମକୁ ଭଲ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋର ହାନପଣିଆ ମୋ ବହିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ବୋଧେ ସ୍ୱାଭାବିକ । ତେବେ ଏ ଭାବକୁ ନଜର ଦେଇ ମୁଁ ଲେଖାଲେଖିରୁ ବିରତ ହୋଇନାହିଁ । ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ମୋ ଲେଖା ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି ।

ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ — ଘଟଣା

ପ୍ରକୃତ ଭାବର ପରିପ୍ରକାଶ

(କ) ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ବର୍ଷ କି ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଅ ଯାଜପୁରରୁ ବଦଳି ହୋଇ କଟକ ଆସିଲା । ଗୋଟିଏ ଭଡ଼ାଘର ନେଇ ରହିଲା । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶୁଶୁରଘରୁ ନେଇ ଆସିଲା । ତା ସ୍ତ୍ରୀ ତ ଅଧାପିକା । କଲେଜଟି ଅବଶ୍ୟ ଘରଠାରୁ ବେଶୀ ଦୂର ନୁହେଁ । ସାନପୁଅକୁ ଘର ଚାବି ଦେଇ ବାରଣ୍ଡାରେ ଛାଡ଼ି କଲେଜ ଯାଆନ୍ତି । ଦିନେ ବଡ଼ପୁଅ ଘର ଚାକରପିଲା ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲା । ସେ ଦେଖିଲା ପୁଅ ବାରଣ୍ଡାରେ ଏକାଟିଆ ବସିଛି । ଚାକର ପିଲାକୁ ଦେଖି (ସେ ତାକୁ ଚିହ୍ନେ) ସେ ତାକୁ ନ ଛାଡ଼ିଲା ପରି ବ୍ୟବହାର କଲା । ଚାକର ପିଲା ଏଖବର ଆମକୁ କହିଲା । ଏହା ଶୁଣି ମୋ ମନ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ହେଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି— ପୁଅ ବୋହୂ କହିବେ — ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଦି'ଟା ସେଠି ଆରାମରେ ବସିଛନ୍ତି । ଆମ ପିଲା ନାରଖାର ହେଉଛି । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ସେଠାରେ ଯାଇଁ ରହିବାକୁ ଚାହିଁଲୁ । ବଡ଼ ପୁଅ ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆମକୁ ଗାଡ଼ିରେ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଆସିଲା । ଆମେ ରହିଲୁ । ବେଶ୍ ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ଚାଲିଲା । ଯାହା ସମ୍ଭବ, ଆମକୁ ସେବା, ସୁବିଧା, ଦିଆଗଲା; କିନ୍ତୁ ତାହା ଭିତରେ କଅଣ ହୁଏ ପୁଅବୋହୂଙ୍କ ଭିତରେ ବାରମ୍ବାର ଭୀଷଣ କଳିକଳିଆ ହୁଏ । କେତେବେଳେ ପୁଅ କେତେବେଳେ ବୋହୂ ମତେ ମଧ୍ୟସ୍ଥି କରିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରନ୍ତି । କଳିଆର କାରଣ ବାହାରକୁ ଯାହା କୁହାଯାଏ ତାହା ଏ ପ୍ରକାର କଳିଆ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ କାରଣ ନୁହଁ । ପୁଅ କଥାରୁ ମୁଁ ଆତ୍ମାସ ପାଇଲି କଳିଆର ଅସଲ କାରଣ ଆମର ସେଠାରେ ରହଣି । ଏକଥା ମୁଁ ବୁଝିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ ପାଇଁ ଉପାୟ ନଥିଲା । ହଠାତ୍ ପଳାଇ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ଆମକୁ ଅପମାନ ହେବ ।

ଏହି ସମୟରେ ତୃତୀୟ ପୁଅ ବାହାଘର ପ୍ରସ୍ତାବ ଚାଲିଥାଏ । କନ୍ୟାପିତା ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କଥାଭାଷା କରୁଥା'ନ୍ତି । ପ୍ରସ୍ତାବ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ (ଫାଇନାଲ୍) ହୋଇଗଲା । ବାହାଘର ବଡ଼ପୁଅ ଘରେ କରିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ଲଗ୍ଗ ଦିନର ୨ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ବଡ଼ ପୁଅ ଘରକୁ ପଳାଇ ଆସିଲୁ । ଏହା ଭିତରେ ସାନପୁଅ ଜରିଆରେ ବାହାଘରର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କରିସାରିଥିଲି । ସେଠାରେ ବାହାଘର କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୮୬

କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅସୁବିଧା ହୋଇନଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର ଆମକୁ ବାହାଘର ଆଳରେ ପଳାଇ ଆସିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ବାହାଘର ବଡ଼ପୁଅଘରେ କଲି । ଭଗବାନ ମତେ ସହାୟ ହେଲେ । ମୁଁ ଅପମାନରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିହାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ । ଆସିଲା ପୂର୍ବରୁ ବୋହୂ ଓ ପୁଅକୁ ମୋ ମନର ଭାବ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଜଣାଇ ଦେଇ ଆସିଥିଲି । ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବେ ବାହାଘର ଶ୍ଵିର ହୋଇ ନଥିଲେ ମୁଁ ଏ ଅବସ୍ଥାରୁ ନିଜେ ଅକ୍ଷତ-ଭାବରେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ଷତ ରଖି ମୁକୁଳି ପାରିନଥାନ୍ତି । ସୁନାମର ସହ ଗତି କରୁଥିବା ମୋ ପରିବାରକୁ ଅବଶ୍ୟ ଲୋକନିନ୍ଦା ମିଳିଥାନ୍ତା । ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି ସାଲିସ୍ କରିବା ହେଉଛି ମୋର ନୀତି । ଏ ଘର ମାଳିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାଶରଥ ଦାସ ସେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ରହୁଥିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କ ଘରଟି ଡ଼ା ଦେଇଥିଲେ । ଏବେ ସେ ଅବସରପରେ ସେହି ଘରେ (ନିଜଘରେ) ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି । ସେହି ଘରେ ମୋର ରହଣି ମୋତେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ବିଦ୍‌ବତ୍ତା, ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନା ଦେଶବିଦିତ-ମୋ ତୁଷ୍ଟରେ କହିବା ଶୋଭା ପାଇବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ସାନ୍ଧ୍ୟ ଲାଭ କରି ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେ କରୁଛି । ସେ ବହୁତ ଅମାୟିକ, ଶାନ୍ତ, ସରଳ, ସ୍ଵଚ୍ଛତାଞ୍ଜଳୀ । ମୋ ପରି ଅକ୍ଷିନ୍ନକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଅକାତରେ ସ୍ନେହ, ଆଦର କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ ମିସେସ୍ ଦାସଙ୍କ ସହ ମଧ୍ୟ ଆଳାପର ସୁଯୋଗ ମିଳେ । ସେ ମଧ୍ୟ ମିଷ୍ଟର ଦାସଙ୍କ ଭଳି ମୋତେ ଅତି ଆପଣାର ଲୋକପରି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ, ମୋର ଦୁଇଟି ବନ୍ଧିରେ ‘ଚିନ୍ତା-ଅନୁଚିନ୍ତା’ (ଗଦ୍ୟ) ‘ଶୁଭଗ’ (ପଦ୍ୟ) — ମୁଖବନ୍ଧ ଲେଖି ମୋତେ କୃତାର୍ଥ କରିଛନ୍ତି ।

(ଖ) ମୋର କଟକ ସହରରେ ନିଜର ଘର ନାହିଁ । ଭଡ଼ାଘରେ ରହିବା ଅବସ୍ଥାରୁ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି । ପୁଅମାନଙ୍କ ଘରେ ରହିବା ଛଡ଼ା ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ଅଧିକାର
କଥାରେ
ମିଳେନାହିଁ

ବଡ଼ ପୁଅ ଘରେ କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ପ୍ରାୟ ୧୩ ବର୍ଷ ହେଲା ରହିଛି । ପୂର୍ବରୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଅ ଘରେ ମଧ୍ୟ ତିନି-ଚାରି ବର୍ଷ ଥିଲି । ସେମାନଙ୍କ ଘରକୁ ମୁଁ ପରଘରବୋଲି ଭାବେ । ସେଠାରେ ରହୁଛି ବୋଲି ମୋ ମନର ନ୍ୟୁନଭାବ କମ୍ ନୁହେଁ । କେହି କେହି ମୋର ଏ ପ୍ରକାର ଭାବନାକୁ ଭୁଲ କହିପାରନ୍ତି ବା ନାପସନ୍ଦ କରିପାରନ୍ତି । ନିମ୍ନ ଘଟଣାଟି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ମତର ଉତ୍ତର ସ୍ଵରୂପ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛି ।

ମାୟ ପୁଅର ବାହାଘର ନିର୍ବନ୍ଧ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିରରେ ହେଉଥିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ୨ୟ ପୁଅ ଘରେ ଥିଲି ଏବଂ ନିର୍ବନ୍ଧ ଜିନିଷ ଧରି ସେଠାରୁ ମନ୍ଦିରକୁ ଆସିଥିଲି । ବଡ଼ ପୁଅର ଶ୍ଵଶୁର ନିର୍ବନ୍ଧକୁ ଆସିଥିଲେ । ଫେରିଲାବେଳେ ସେ ବଡ଼ପୁଅ ଘର ଦେଇ ଯିବେ । ମୁଁ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ମନ୍ଦିରରୁ ୨ୟ ପୁଅ ଘରକୁ ଚାଲିଯିବା ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ ଭାବି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବଡ଼ ପୁଅ ଘରକୁ ଆସିଲି । ସେ ସେଠାରୁ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲେ । ମୁଁ ୨ୟ ପୁଅ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲି ଏବଂ ନିର୍ବନ୍ଧ ଆଜି ବଡ଼ପୁଅ ଘରେ ରଖିଦେଲି । ବଡ଼ ପୁଅ ତା ଘରେ ରଖିବାକୁ ବାରଣ କଲା । ମୁଁ ଏଠି ସେଠି ରଖିବାରେ କ'ଣ ତାରତମ୍ୟ କହି ତାକୁ ବୁଝାଇଲି । ସେ କିଛି ଶୁଣିଲାନାହିଁ ଏବଂ ଜିଦ୍ କରି କହିଲା — ତୁମେ ସେ ଜିନିଷ ଏଠି ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । ମୋ ପାଇଁ ଉପାୟ ନଥିଲା । ମୁଁ ସେ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ ଆଜିକୁ ତା ଘର ଆଗ ରାସ୍ତାରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ୨ୟ ପୁଅ ଘରକୁ ଚାଲିଲି । ସେମାନଙ୍କ ଘରକୁ ପରଘର ଭାବିବାକୁ ଏ ଘଟଣା ମୋତେ ଶିଖାଇ ନାହିଁ । କେଉଁଟା ପରଘର କେଉଁଟା ନିଜଘର ଜାଣିବା ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ଭଗବାନ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଏହିପରି କେତେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଘଟଣା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମୁଁ ସେ ସବୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ମୁଁ ବହୁତ ଆଘାତ ପାଇଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଭାବ ବା ବିଚାର ଯଦି ମୋର ଆଆନ୍ତା ତାହାହେଲେ ମୋ ପରିବାର ସୁରୁଖୁରୁରେ ସୁନାମର ସହ ଏ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସି ପାରି ନଥାନ୍ତା । କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି ଭାଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡ ବିଖଣ୍ଡ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା । ଏବେ ସେମାନେ ଅଲଗା ଅଲଗା ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତାର ଫଲ୍‌ଗୁ ଧାରା ପ୍ରବାହିତ ।

(ଗ) ୭୦ ମସିହାରେ ଏ ୧.୩୫ ଜମି ଜାରକାରେ ବଡ଼ପୁଅ ନାମରେ ଏବଂ ୭୮ ମସିହାରେ ଏ୦.୦୯ (ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ ଏ୦.୯୦) ଜମି ଭୁବନେଶ୍ଵର

ଅପକର୍ମରେ
ସୁକର୍ମର
ପ୍ରଲେପ

ବରମୁଣ୍ଡା ଅଞ୍ଚଳରେ ମୋ ନାମରେ କିଣାଯାଇଥିଲା । ଭୁବନେଶ୍ଵର ଜମି ବଡ଼ପୁଅ ଶ୍ଵଶୁରଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ କିଣାଯାଇଥିଲା । ଉଭୟ ଜମି ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ବୋଲି ବଡ଼ପୁଅ ଭାବୁଥିଲା । ସାନଝିଅ ବାହାଘରରେ ଅର୍ଥ

ସହାୟତା ପାଇଁ ବଡ଼ପୁଅର ଅନୁମତି ନେଇ ଜାରକା ଜମିରୁ ଏଠାଠା ୫ ଜମି ବିକ୍ରୟ କଲି । ପ୍ରକୃତରେ ବିବାହ ପାଇଁ ଅଳ୍ପଅର୍ଥ ରଖି ଅବଶିଷ୍ଟ ଟଙ୍କା ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବଣ୍ଟାଗଲା । ବଣ୍ଟାକୃଷ୍ଣ ଆଲୋଚନା ବେଳେ କମ୍ ବେଶି ପାତର, ଅନ୍ତର ହବାର ଅଭିଯୋଗର ସ୍ୱର ଉଠିଲା । ପରେ ସେ ସବୁ ସମାହିତ ହୋଇଗଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଜମିକୁ ସାନଦୁଇପୁଅଙ୍କୁ ଦାନସୂତ୍ରେ ଦିଆଗଲା । ଜାରକା ଜମିରୁ ଏଠା-୧୨ ଜମି ସାନଝିଅକୁ ଦାନ ସୂତ୍ରେ ଦିଆଗଲା । ଏସବୁ କର୍ମ ବଡ଼ପୁଅର ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗରେ ସଂପନ୍ନ ହେଲା । ମୋ ଇଚ୍ଛାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ସେ ଏ କାମରେ ସହଯୋଗ କଲା । ହେଲେ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ସିଏ ତାର ମନର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା ଯାହାର ଅର୍ଥ ତା ଅଧିକାରରୁ ତାକୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଉଛି । ସେ ଏତେ ଉଦାର ଓ ନିର୍ଲୋଭ ଯେ ଅଧିକ ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି ସେ ସ୍ୱଳ୍ପ ଅଶୀତିକୁ ସହ୍ୟ କରିଗଲା । ଜମିବାଡ଼ି ବିଷୟରେ ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ଲୋଭ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପ୍ରବିରଳ ।

ମୋର ଏ କର୍ମ ଓ ଘଟଣାବଳୀର ସ୍ମୃତିଚାରଣ ମୋ ମନରେ କ୍ଷୋଭ ଜାତ କରୁଛି । ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯାହା କଲି ତାହା ସୁକର୍ମ ନୁହେଁ, ଅପକର୍ମ । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ମିଳିଲା ସେମାନଙ୍କର ସେ ଉପଲବ୍ଧି ନାହିଁ । ସେ କର୍ମର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ହେଲା ବଡ଼ପୁଅ ମନରେ ଦୁଃଖ ଦେବା । ସେ ମୋର ପୁଅ ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ସାନଭାଇ ଭଳି ପିଲା ଦିନରୁ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସିଛି । ବରାବର ମୋ ପାଖେ ପାଖେ ସହାୟର ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ବିଦ୍ୟମାନ । ତାହାର ପ୍ରତିଦାନରେ ମୋର ତ ଆଉ କିଛି ଦେବାର ନାହିଁ—ଦେଲି ଜୀବନଭରି ଏକ ଗ୍ଲାମି । ଭଗବାନ ମତେ ଏ ପାପରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ । ଯାହା ସୁକର୍ମ ଭାବି କଲି ତାହା ମୋ ବିଚାରରେ ଏବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପକର୍ମ । ମୋର ସେ ସବୁ କିଛି କରିବାର ଜରୁରୀ ନଥିଲା । ବଡ଼ ପୁଅ ତ ଭାବଧାରାରେ ଦୃଢ଼ତା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ମୁଁ ମୋର ଚିରାଚରିତ ସାଲିସ୍ ପଛା ନିଷ୍ପନ୍ନ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାନ୍ତି । ସବୁ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଯାଇଥା'ନ୍ତା । ମୁଁ ଗ୍ଲାମିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥା'ନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଯାହା ତାହାହିଁ ହେଲା ।

(ଘ) ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଏପରିକି ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ବାହାର ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ମୋର କିଛି ଜ୍ଞାନ ନଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ ଏବେ ଭାବୁଛି । ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ପ୍ରାୟ ସେହି ସ୍ତରରେ ଥିଲେ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ି ମୋର ସେ ଧାରଣାରକୁ ଭୁଲ୍ ବୋଲି ସୂଚନା ଦିଏ । ଘଟଣାଟି କଥା ଓ ବ୍ୟଥା ୮୮୯

**ମୋର
ଜଡ଼ତା**

ଏଇଆ — ୩୮ ମସିହାରେ ସୁଭାଷ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । କେତେକ ପିଲା ଏବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ଏବଂ ଖୁସି ହେଉଥିଲେ । ମୁଁ ସେଥିରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇ ନଥିଲି । ମୋର କିଛି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନ ଥିବାର ମୋର ମନେପଡ଼ୁଛି । ସେମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଓ ତାହାର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିଥିଲେ । ମୁଁ ବୁଝି ନଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଖବର କାଗଜର ଆଜିକାଲି ପରି ପ୍ରସାର ନଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବହି ପ୍ରକାଶନ ମଧ୍ୟ ମାନ୍ୟ ଥିଲା । ସ୍ୱକୀୟ ଯଦ୍ ଓ ଇଚ୍ଛାର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ନଥିଲେ ଲୋକ କିଛି ଜାଣିପାରୁ ନଥିଲା । ମୋର ଏ ଦିଗଟି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅଭାବ ଥିଲା — ହଷ୍ଟେଲରେ ଅମୃତ ବଜାର ପତ୍ରିକା ବେଳେ ବେଳେ କେହି ପିଲା ପଢ଼ିବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । କଂଗ୍ରେସ ଏକମାତ୍ର ରାଜନୈତିକ ଦଳ ହେଲେହେଁ ତାହାର କାମ କ’ଣ, ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା କିଏ, ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ କିପରି ଚାଲିଛି, ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞ ଥିଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ୪୨ ମସିହା ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ଯାଜପୁରରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ଧରଣର ଲୋକ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ଯାଜପୁର ଛାଡ଼ି ସାରିଥିଲି । ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ କଥା ମୁଁ ପରେ ଶୁଣିଲି । ମାତ୍ର ମୋର ଶିହରଣ ଜାତ ହୋଇ ନଥିଲା । ଏବେ ମୁଁ ଜାଣୁଛି ଆମ ରାଜ୍ୟର ଅନେକ ପିଲା ୯ମ, ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିଲାବେଳେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଡାକରାରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଢ଼ାଛାଡ଼ି କଂଗ୍ରେସର ବାନର ସେନାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ପରେ ସେମାନେ ରାଜନୀତିରେ ବହୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ-ମନ୍ତ୍ରୀ, ରାଜ୍ୟପାଳ ଇତ୍ୟାଦି ପଦ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ଗାଁ ଗହଳରେ ପିଲାମାନେ କିଛି ନ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ‘ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଜୟ’ କହି ନାଚୁଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପିଲାଦିନେ ତାହା କରିଛି । ମାତ୍ର ସେହି ସ୍ତରରେ ରହିଗଲି । ଏପରିକି ୪୭ ମସିହାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭର ଉଦ୍‌ଘାଟନା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି କି ନା ମୋର ଖିଆଲ ହେଉନାହିଁ । ଏବେ ମୁଁ ଭାବୁଛି ମୋର ଯଦି ଉପଯୁକ୍ତ ସଚେତନତା ଆଆନ୍ତା ମୁଁ ହୁଏତ ମାଟ୍ରିକ ପାସପରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ବନାମ ରାଜନୀତିରେ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିଥା’ନ୍ତି । କିଛି ବଡ଼ ହୋଇନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଏତେ ନୀଚ ଭାବରେ ମରିବାକୁ ଯାଉନଥାନ୍ତି । ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହେଲାବୋଲି ଖବରଟିଏ ପ୍ରଚାରିତ ହୁଅନ୍ତା । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ

ଦରକାର ତାହା ମୋର ଥିଲା । ନାନା ପ୍ରକାର ସୀମିତତା ଭିତରେ ମୁଁ ମୋର ସଂସାର
 ନୌକା ଭଲରେ ବାହି ଆଣି ପାରିଛି । କୌଣସି ଅଶାନ୍ତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇନାହିଁ ।
 ଏତକ କରିବା ପାଇଁ ଲୋକର ସାଧାରଣ ଶୀଳତା ଥିଲେ ହେଲା । ମାତ୍ର ମୁଁ ଯେଉଁ
 ଜ୍ଞାନ କଥା କହୁଛି — ଯାହା ବଳରେ ଲୋକ ଭଲ, ମନ୍ଦ, ଭୁଲ୍, ଠିକ୍, ସୁଖ, ଦୁଃଖ,
 ହାନୀ, ଲାଭ, ଉଚ୍ଚ, ନୀଚ, ସମାଜ, କେଉଁଟା ଆବଶ୍ୟକ କେଉଁଟା ଅନାବଶ୍ୟକ ,
 ଧର୍ମ, ଦେଶ, ପର, ଆପଣା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ଠିକ୍‌ରୂପେ ଅବଧାରଣ କରିପାରିବ,
 ସେ ଜ୍ଞାନ ମୋର ନଥିଲା । ତାହା ମୁଁ ବହୁତ ଡେରିରେ ଲାଭକଲି । ଫଳରେ ଜୀବନକୁ,
 ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଏବେ ଦେଖୁଛି । ମୋର ‘ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ’ ବହିରେ ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିମ୍ନ
 ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି ।

“ଅଜ୍ଞାନରେ ବୁଡ଼ି କାଟିଲି ଜୀବନ

ନ ଜାଣିଲି ତୁମ ମାୟା

ଅନ୍ଧିମା କାଳକୁ ଚେତନା ଜାଗୁଛି

କେତେକାଳ ଆଉ କାୟା ।”

ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ମୋ ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ
 ହେବା, ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଓ ପରମାଣୁବୋମା ବ୍ୟବହାର, ହାଇକୋର୍ଟ, ମେଡିକାଲ୍
 କଲେଜ, ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହେବା, ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ
 ନୂଆ ରାଜଧାନୀ ସ୍ଥାପିତହେବା, ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା, ସମ୍ବିଧାନ ପ୍ରଚଳନ ହେବା,
 ଭାଷା ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେବା, ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ୍ ପାସ୍ ହେବା, ଦେଶୀୟ
 ରାଜାଙ୍କର ହାତପାଣି ଉଛେଦ, ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟକରଣ ଓ ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରି
 ପ୍ରଭୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଘଟଣାମାନ ଘଟି ଯାଇଛି । ଦୈବଦୂର୍ବିପାକ ବାତ୍ୟା ବନ୍ୟା ମଧ୍ୟ କେତେ
 ଘଟି ଯାଇଛି । ୫୫ ମସିହାର ବନ୍ୟା, ୭୦ ମସିହାର ବାତ୍ୟା, ୮୨ ମସିହାର
 ବନ୍ୟା, ୯୯ ମସିହାର ମହାବାତ୍ୟା ଓ ଚଳିତ ୨୦୦୧ର ବନ୍ୟା ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଛି ।
 ୫୫ ମସିହା ବନ୍ୟା ବେଳକୁ ମୁଁ ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇରେ ଥିଲି । ତହସିଲ୍ ତରଫରୁ ସହସା
 ରିଲିଫ୍ ଦେବାପାଇଁ ପାଞ୍ଚବସ୍ତ୍ରା ଚାଉଳ ଗୋଟିଏ ଜିପ୍‌ରେ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଜାଗାକୁ
 ମତେ ପଠାଯାଇଥିଲା । ଗାଁର ଲୋକମାନେ ବନ୍ଧ ଉପରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ ।
 ଚାଉଳ ଶୁଖିଲାର ସହ ବନ୍ଧା ହେଲା । ଫେରିବା ବେଳକୁ ବହୁତ ରାତି ହୋଇଗଲା ।

ବାଟରେ ଲୋକମାନେ ଗାଈ ଗୋରୁ ଧରି ବନ୍ଧ ଉପରେ ଶୋଇଥିଲେ । ବହୁତ
 ଅନୁନ୍ୟ ବିନୟ ପରେ ସେମାନେ ଉଠି ଜିପ୍ ଯିବାପାଇଁ ବାଟଛାଡ଼ିଲେ । ମାତ୍ର
 ମନ୍ତବ୍ୟ କଲେ ଏଗୁଡ଼ା ନଜରଢ଼ି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଆସି ଆମକୁ ହଜରାଣ କରୁଛନ୍ତି ।
 ୭୦ ମସିହା ବାତ୍ୟା ଦିନ ମୁଁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବରଜପୁର ଭଉଣୀ ଘରକୁ
 ଯାଇଥିଲି । ଦିନ ତମାମ୍ ଆକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଥିଲା । ରାତିରେ ପ୍ରବଳ ପବନ
 ସହ ବର୍ଷା ଢାଳିଲା । ଭଉଣୀର ଘର ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ତହିଁ ଆଉଦିନ ବହୁ କଷ୍ଟରେ
 କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆମେ ଜୀବନ ନେଇ ଭଉଣୀକୁ ନେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କଟକରେ
 ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଏହି ବାତ୍ୟାରେ ଗାଁରେ ଆମ ଘର ଆଂଶିକ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ୮୨
 ମସିହା ବନ୍ୟା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବନ୍ୟା ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ମୁଁ କଟକରେ ଥିଲି । ଟାଉନ୍‌ରେ
 ପାଣି ପଶିବାର ଆଶଙ୍କା ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ଭଗବାନ ରକ୍ଷା କଲେ । ପରେ
 ସରକାର ସଚେତନ ହୋଇ କଟକ ସହରର ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ବନ୍ଧକୁ ସୁଦୃଢ଼
 କଲେ । ତାକୁ ଘେରିବନ୍ଧ କୁହାଯାଉଛି । ତା ସାଙ୍ଗରେ ମହାନଦୀ, କାଠଯୋଡ଼ି ଭିତରେ
 ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ପଡ଼ିଥିବା ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସୁଦୃଢ଼ ବନ୍ଧଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କଲେ । ଏବେ
 ଏ ଅଞ୍ଚଳଟି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସହରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଏହାକୁ ଅଭିନବ କଟକ
 କୁହାଯାଉଛି । ଏହାକୁ ୮୨ ମସିହା ବନ୍ୟାର ଦାନ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।
 ୯୯ ମସିହା ମହାବାତ୍ୟାରେ କଟକ ସହର ଅବସ୍ଥା ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ । ମୁଁ ନିଜେ
 ଭୁକ୍ତଭୋଗୀ । ସହରର ଅବସ୍ଥା ନିକଟରେ ସୁଧୁରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବିପାରୁନଥିଲି ।
 କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ସହର ତା'ର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା ଫେରି ପାଇଲା । ଗାଁରେ ଆମଘର ମଧ୍ୟ
 କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବିଚ୍ଛନ୍ନାଞ୍ଚଳ ମିଶ୍ରଣ ଦାବା ଆନ୍ଦୋଳନ, ମଣ୍ଡଳ
 କମିଶନ୍ ସୁପାରିଶ୍ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବିରୋଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓଡ଼ିଶାରେ ବାରମ୍ବାର
 ଡେଇଁ ଉଠିଛି, କେତେ ଶହାଦ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏ ସବୁ ମୋ ପାଇଁ ଖବରଠାରୁ
 ଅଧିକ କିଛି ନଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ କେବେ ମୁଁ ଉତ୍ତେଜନା ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ମୁଁ
 ରାଜନୀତି କରୁନଥିଲି କି ଦେଶର ବା ଅଞ୍ଚଳର ସର୍ବସାଧାରଣ ବ୍ୟାପାରରେ କେବେ
 ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତି କ'ଣ ଥିଲା ଏବେ କ'ଣ ହୋଇଛି — ଏ
 ବିଷୟରେ ମୋର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ଅଛି । ମୋ ପିଲାବେଳେ ମୂଲିଆ ମଜୁରି ଛଅ
 ପଇସା ଥିଲା । ହୋଟେଲରେ ଭାତଡାଲି ଚରକାରୀ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ମିଲକୁ ଛଅ
 ପଇସା ଦି ଅଣା ପଡୁଥିଲା । ଏକ ପଇସାକୁ ଚାରିଖଣ୍ଡ ଖିଲିପାନ ମିଳୁଥିଲା । ଟଙ୍କାରେ

ଧାନ ଷୋଳ ଗୌଣୀ ଥିଲା । ଗୌଣୀକ ଏବର ତିନି କେଜି । ଆଠଶା ଦଶଶା ପଇସାରେ ଖଣ୍ଡେ ଧୋତି ମିଳୁଥିଲା । ଏବର ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀ ଏସବୁ କଥାକୁ ପାଗଳର ପ୍ରଳାପ ବୋଲି କହିବେ । ତେବେ ଏତେ ଶସ୍ତା ଭିତରେ ବି ଲୋକ ଓପାସ ରହୁଥିଲେ । ମୁଁ ୩୦ ଟଙ୍କାରେ କିରାଣୀ ଚାକିରି କରିଥିଲି । ଏବେ ସେହି କିରାଣୀର ଦରମା ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା । ଏ ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରଗତି କି ଦୁର୍ଗତି, ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ କହିବେ । ଦର କାହିଁକି ବଢୁଛି, ମଜୁରି କାହିଁକି ବଢୁଛି, ସେଥିରେ ଲାଭ କ୍ଷତି ବିଷୟରେ ମୁଁ ଅଜ୍ଞ । ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଏବେ ମୋର ଯେଉଁ ସଚେତନତା ଅଛି ତାହା ମୋର ମଧ୍ୟ ବୟସରେ ନଥିଲା । ଗରିବ ପରିବାରରୁ ଆସିଥିବା ମୋ ପରି ଗୋଟିଏ ଅର୍ଦ୍ଧଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ — ଯେ ସାମାନ୍ୟ କିରାଣୀ ଚାକିରିଟିଏ କରି ନଅ ସଦସ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବାର ଓ ତହିଁରେ ସଦାରୋଗୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ ତୁଲାଇଛି — ଏସବୁ ବ୍ୟାପାରରେ ଅସଂପୃକ୍ତ, ଅସଚେତନ ବା ନିରୁଦ୍ଦେଶିତ ରହିବା ସ୍ବାଭାବିକ । ଏଠି ମୁଁ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ କହୁଛି ଯେ, ମୋର ୩୭ ବର୍ଷ ଚାକିରି କାଳ ଭିତରେ ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଦରମାହିଁ ଥିଲା ମୋର ଏକକ ସମ୍ପଦ ।

(୫) ଯାଜପୁରରେ ଚାକିରି କରୁଥିବାବେଳେ ପଟ୍ଟନାୟକ ସାର୍ ମୋତେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲକୁ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଯିବାକୁ । ଏଇ ପଟ୍ଟନାୟକ ସାର୍ଙ୍କ ଯୋଗାଡ଼ରେ ମୁଁ ଚାକିରି ପାଇଥିଲି । ପରେ ସେ ଯାଜପୁର ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ଯାଜପୁର

ମୋପାଇଁ
ଏକ
ପରୀକ୍ଷା

ରୋଡ଼ଝିତ N. C. ହାଇସ୍କୁଲରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ହୋଇଗଲେ । ସେହି ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ପାଇଁ ମତେ କହିଲେ । ସେ ସ୍କୁଲରେ କେବଳ ୮ ମରୁ ୧୧ ଶ ଶ୍ରେଣୀ ଥାଏ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ମାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ — ସେଠି କି ଶିକ୍ଷକତା ମୁଁ କରିବି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ କହିଲି । ସେ କହିଲେ ତୁ କ’ଣ ସବୁଦିନେ ମାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ ହୋଇ ରହିବୁ । ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଆଇ.ଏ, ବି.ଏ. ପାସ୍ କରିବୁନି । ତା’ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଁ କରିବି । ମୁଁ କହିଲି ସାର୍ ଇଏ ଭବିଷ୍ୟତ ସୁଖସ୍ବପ୍ନ । "Trust no future however pleasant" କଥାଟି କ’ଣ ପାଳନୀୟ ନୁହେଁ ? ସେ କହିଲେ ତୁ ଏତେକଥା ମତେ କହନା । ମୁଁ ପରା ତୋ ନାମରେ ରୁଟିନ୍ କରିଦେଲିଣି । ରୁଟିନ୍ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ କୌତୂହଳୀ ହୋଇ ପଚାରିଲି — ସାର୍ ମୁଁ କ’ଣ ପଢ଼ାଇବି'' । ସେ କହିଲେ ତୁ ଚାରି କ୍ଲାସ୍ରେ ଇଂଲିସ୍ ଗ୍ରାମାର ଓ ଭୂଗୋଳ ପଢ଼ାଇବୁ । ବାସ୍ ଏତିକି । ଏହାପରେ ପଚାରିଲି ସାର୍ ମୁଁ

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା ୮୩

ସେତି କ'ଣ ପାଇବି ? ଏତି ମୁଁ ଟ. ୪୧ ପାଉଛି । ସେ କହିଲେ ସେଠାରେ ତୁ ଦରମା ପାଇବୁ ଟ. ୪୦ । ହଠାତ୍ ସୁପରିଷେଡେଣ୍ଟ ହେବୁ ସେ ବାବଦ ଆଲାଉନ୍ସ ପାଇବୁ, ଫ୍ରି ପୁଡ଼ିଙ୍ଗ, ରହିବା ପାଇଁ ରୁମ୍ ପାଇବୁ । ତା ବାଦ୍ ସ୍କୁଲର ସେକ୍ରେଟାରୀଙ୍କ ଦୁଇଟି ଛୋଟ ପୁଅଙ୍କର ଟିଉଟର ଗାର୍ଡିଆନ୍ ହେବୁ । ସେ ଟ. ୪୦ ଦେବେ । ତୋର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଭଲ ହେବ । ତୁ ହଁ କହିଲେ ମୁଁ ନିଯୁକ୍ତି ପତ୍ର ପଠାଇଦେବି । ଏହି ପ୍ରକାର କଥାଭାଷା ତାଙ୍କ ସହ ଚାଲେ । ସେ ମୋତେ ପରସ୍ପର କରିବା ପାଇଁ ଡିନିଟାରି ଥର ଯାଜପୁର ଆସିଛନ୍ତି । ମୋ ବସା ପାଖରେ ଯାଜପୁର ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ରହୁଥା'ନ୍ତି । ପଟ୍ଟନାୟକ ସାର୍ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ମତେ ତକାଇ କଥାଭାଷା କରନ୍ତି । ମୁଁ ଇତସ୍ତତଃ ହୁଏ । କିଛି ଗୋଟାଏ ପରିଷ୍କାର କୁହେନାହିଁ । ନା ହଁ ନା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଥରେ କହିଲେ, ରାମ ବୋଧେ ବୁଝିପାରୁନାହିଁ, ପଟ୍ଟନାୟକ ସାର୍ କହିଲେ, "No, No it is not that. He can read it like a written page" ଏହି ସମୟରେ ମୁଁ ଯାଜପୁରରୋଡ଼ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ଖବର ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଗଲା । ଯାଜପୁର ସ୍କୁଲର ସେ ସମୟର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ — “ରାମ ପଢ଼ାପଢ଼ି ନକରି ପ୍ରଥମ ଭୁଲ କରିଛି । ଏବେ କିରାଣୀ ଚାକିରିଟି ଛାଡ଼ିଲେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଭୁଲ କରିବ ।” ଏ ପ୍ରକାର ବାତାବରଣ ଭିତରେ ମୁଁ ସାର୍‌ଙ୍କ ପାଖରେ ଥ,ଥ,ମ,ମ ହେଲି । ସେ ଆଉ ଅଗ୍ରସର ନ ହୋଇ ନୀରବ ରହିଲେ । ପ୍ରସ୍ତାବର ଯବନିକା ଆପେ ଆପେ ପଡ଼ିଲା ।

ମୁଁ ଯଦି ସାର୍‌ଙ୍କ କଥାରେ ଭାସିଯାଇ ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ଯାଇଥା'ନ୍ତି ମୋ ହଟହଟାର ସୀମା ରହିନଥାନ୍ତା । ମୋ ଜୀବନ କିମ୍ବଦନ୍ତିମାକାର ହୋଇଥା'ନ୍ତା । ମୁଁ କଳ୍ପନା କରିପାରୁନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କର ଏଇଟି ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଦୟା । ସାର୍‌ଙ୍କ ଜରିଆରେ ମୋ ମନ ବୋଧେ ଭଗବାନ୍ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

(ଚ) ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର କାରବାର ଏବେ ଦେଖିଲେ ମୋର ପିଲାଦିନେ ଦେଖିଥିବା ଶଗଡ଼ଗାଡ଼ି କଥା ମନେପଡ଼େ । ସେତେବେଳେ ଭଲ ରାସ୍ତା ନଥିଲା । ପିରୁ ରାସ୍ତା ତିଆରିର ଜ୍ଞାନ କୌଶଳ ବୋଧେ ତିଆରି ହୋଇନଥିଲା କି ଆମ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସିନଥିଲା । ବ୍ରକ୍ ବସ୍ କାର୍ ବହୁତ ବହୁତ ସୀମିତ । ଡିନିଟିଆ ଟେମ୍ପୋ ବୋଧେ ଏବେର ଆବିଷ୍କାର । ସେ ସମୟରେ ମଣିଷ ହେଉ ବା ମାଲ୍ ହେଉ ପରିବହନ ପାଇଁ ଶଗଡ଼ଗାଡ଼ି ଥିଲା ଏକମାତ୍ର ସହାୟ । ଏହାଦ୍ଵାରା ସବୁ ପ୍ରକାର କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୯୪

ଜିନିଷ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବୁଝାହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଚାଷୀମାନେ ଏଥିରେ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ଓଦର ସାହାଯ୍ୟରେ ଖତ ବିଲକୁ ନେଉଥିଲେ । ଧାନ ଅମଳ

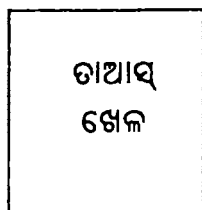
**ଶଗଡ଼ଗାଡ଼ି
ସେ ସମୟର
କାର୍**

ସମୟରେ ଧାନ କଟଡ଼ା ବା ହଳା ବୋହି ଆଣୁଥିଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସହର ଜାଗାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ମାଲ୍ ଶଗଡ଼ ଦ୍ଵାରା ବୁଝାଯାଉଛି । ତାଳପତ୍ର ଆଉ ବାଉଁଶ ବତାରେ ତିଆରି ଗୋଟିଏ ଛପର ଶଗଡ଼ ଉପରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଦିଆଯାଏ । ଭିତରେ ମଣିଷ ବସିଲା ଭଳି ଉଚ୍ଚ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଭିତରେ ପାଞ୍ଚ ଛଅଜଣ ମଣିଷ ବସି ଯାଇପାରୁଥିଲେ । ଖରା ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ମିଳୁଥିଲା । ଚାଳକ ବା ଶଗଡ଼ିଆ ଆଗରେ ବଳଦ କାନ୍ଧ ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପାଞ୍ଚଣ (ବାଡ଼ି) ଧରି ବସେ ଏବଂ ଗାଡ଼ିର ଗତି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ । ବସି ଯାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କର କିଛି ଅସୁବିଧା ହୁଏନାହିଁ । ପାଣି, ଜଳଖିଆ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଜିନିଷ ତା ଭିତରେ ନେଇଥା'ନ୍ତି ଓ ଭଲ ବିଛଣା ପକାଇ ଆସ୍ଥାନକୁ କୋମଳ କରିଥାନ୍ତି । ରାତିରେ ଗୋଟିଏ ଜଳତା ଲଣ୍ଠନ ଶଗଡ଼ରେ ଚଢ଼ାଇ ଥା'ନ୍ତି । ଗାଁରେ ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ ଚାଷୀ, ସ୍ଵଚ୍ଛଳ ଲୋକ, ଯେଉଁମାନେ ହଳିଆ ମୂଲିଆ ରଖି ଥାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଏହି ପ୍ରକାର ଛପର ଗାଡ଼ି ରଖିଥା'ନ୍ତି । ଦେବସ୍ନାନ, ବନ୍ଧୁଘର, ଯାନିଯାତରା ଯିବାକୁ ହେଲେ ସେମାନେ ଆରାମରେ ନିଜ ଛପର ଗାଡ଼ିରେ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି । ଠିକ୍ ଯେପରି ଆଧୁନିକ କାର୍ ବାଲାଏ ଯାଆନ୍ତି । ଏବେକାର କାର ବାଲାଙ୍କର ଯେପରି ଉଚ୍ଚ status ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଛି, ସେମାନଙ୍କର ସେ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରକାର ସମ୍ମାନ ଥିଲା । ଛପର ଗାଡ଼ି ମଗାଯତା କରି ବା ଭଡ଼ାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ଓ ମୋର ପିଲାମାନେ ବହୁବାର ଛପର ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଯିବାଆସିବା କରିଛୁ ।

ଏବେ ଛପର ଗାଡ଼ି ଲୁପ୍ତ ପ୍ରାୟ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଯେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ଶବ୍ଦଠାରୁ ଅଧିକ ବେଗରେ ଗତିକରୁଥିବା ଯାନ, ଆଲୋକଠାରୁ ଅଧିକ ବେଗରେ ଯାଉଥିବା ସୂଚନା ଦ୍ଵାରା ଏକ ପରିବାର ଭଳି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଛି ସେ ସମୟରେ ଏଭଳି ଏକ ସମୟ ଅପଚୟକାରୀ ଯାନର ଆବଶ୍ୟକତା ଲୋପ ପାଇବା ସ୍ଵାଭାବିକ ।

କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ସେହି ସମୟରେ ଶଗଡ଼ଗାଡ଼ିର ସଂପୃକ୍ତି ଏବଂ ତଦ୍ଵାରା ଯାତାୟତ ସୁବିଧା ତଥା ସମ୍ମାନବୋଧ ମୋ ପାଇଁ ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ ।

(ହ) ହାତଫୁଲରେ ପଡ଼ୁଥିଲାବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆମେ କେତେଜଣ ପିଲା ଫୁଲରୁ ପଳାଇ ଆସି ହଷ୍ଟେଲରେ ତାଆସ ଖେଳୁ । ଅରେ ଧରାପଡ଼ି ଯାଇଥିଲୁ ।

ଶିକ୍ଷକ ଦେଖିଲେ କ୍ଲାସ୍ ପାଞ୍ଜା ପାଞ୍ଜା ଦେଖାଯାଉଛି । ଭଲପିଲାଙ୍କର ମୁହଁ ଦିଶୁନାହିଁ । ପଚାରିବାରୁ ପିଲାମାନେ କହିଲେ ହଷ୍ଟେଲ ପିଲା ପଳାଇଯାଉଛନ୍ତି । ହଷ୍ଟେଲ ଓ ଫୁଲ ବିଲଡିଂ ବହୁତ ସଂଲଗ୍ନ ବୋଲି କହିଛି । ଆମେ କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ରୁମ୍ ଭିତରେ ଖେଳୁଥିଲୁ । ଜଣେ ପିଲା ଆସି ରୁମ୍ କବାଟ

ବାଡ଼େଇ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଶୀଘ୍ର ଯିବା ପାଇଁ ସାର୍‌ଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଜଣାଇଲା । ଆମେ ଗଲୁନାହିଁ । ସେ ପିଲା ସାର୍‌ଙ୍କୁ ଜଣାଇଲା ସେମାନେ ଲିଟେରଚର୍‌ ଖେଳୁଛନ୍ତି, ଆସିଲେନାହିଁ । ଲିଟେରଚର୍‌ ଗୋଟିଏ ତାସଖେଳ । ଏକଥା ସାର୍‌ଙ୍କୁ ଜଣାନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲେ ଭଲପିଲାମାନେ କେବେ ଖରାପ କାମ କରିବେ ନାହିଁ । ଲିଟେରଚର୍‌ ସମ୍ପର୍କୀୟ କିଛି ଗୋଟାଏ ଭଲକାମ କରୁଛନ୍ତି । ହେଲେ ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅମାନ୍ୟ କଲେ । ସେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ପାଖରେ ଅଭିଯୋଗ କଲେ । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର କୌଣସି ଅନୁସନ୍ଧାନ ନ କରି ଆମକୁ ଅଣାଏ ଲେଖାଏ ଜୋରିମାନା କରିଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ, ବିଚାର କି ପ୍ରକାର ଥିଲା ଏ ଘଟଣା ତାହାର ଯଥେଷ୍ଟ ସୂଚନା ବହନ କରେ । ଆଜିକାଲି ପିଲାଙ୍କୁ ତକାଇ ପଠାଇବା ଏବଂ ପିଲା ଆସିଲେ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିବା ଏକଥା ସ୍ୱପ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ଅକଳ୍ପନୀୟ । ପୁଣି ଭଲ ପଢୁଥିବା ପିଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ସେ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଏତେ ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତି ରହେ — ଆଜିକାଲି ତାହା ବିରଳ । ଆମ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ସେ ଗୁଣର ଗୋଟିଏ ପ୍ରତୀକ ଥିଲେ । ଭଲ ପିଲା ବିଷୟରେ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ଆସିଲେ — ସେ ତାକୁ ଗାଳିବି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ଆଉ ଏପରି କରିବୁନୁ କହି ବିଦା କରି ଦିଅନ୍ତି । ଏହିପରି କେତେ କେତେ ଘଟଣା ମୁଁ ଜାଣିଛି ।

ଏହି ତାଆସ ଖେଳ ମୁଁ ବରଜପୁର ପ୍ରାଇମେରୀ ଫୁଲରେ ପଢ଼ିଲାବେଳୁ ଶିଖିଛି । ସେତେବେଳେ ହଡ଼ାବେପାରୀ, ମାଗଣା, ନାଟିସ୍, ଟୁଣ୍ଡିନାଜନ୍ ପରି ଖେଳ ଆମେ ଜାଣିଥିଲୁ । ତାହା ଭିତରେ ଟୁଣ୍ଡି ନାଜନ୍ ଥିଲା ପ୍ରଧାନ । ସମୟ ମିଳିଲେ ଏପରିକି ସମୟ ବାହାର କରି ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ମୁଁ ତାଆସ ଖେଳୁଥିଲି । ତାସଖେଳ ପାଇଁ ଚାରିଜଣ ଖେଳାଳୀ ଦରକାର । ଝିଅପିଲା, ପୁଅପିଲା — ଏପରିକି ଆମଠାରୁ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା ୮ ୯୨

ବୟସରେ ବହୁତ ବଡ଼ ଏବଂ ମୋର ମାନ୍ୟ ଲୋକ— ଯେତେବେଳେ ଯିଏ କୁଟିଲା—
ଚାରିଜଣ ହେଲେ ଖେଳ ଚାଲିଲା । ବାହାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କାମ ପ୍ରତି ମୋର
ଆଗ୍ରହ ନଥିଲା । ମୁଁ ବି କେବେ କିଛି କରିନାହିଁ । ଏହି ତାସ ଖେଳ ମୋର ସ୍ୱଭାବକୁ
କବଳିତ କରିଥିଲା । ବରଜପୁର ମାଇନର ପଢ଼ା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖେଳ ଚାଲିଥିଲା ।
ହାଇସ୍କୁଲ ହଷ୍ଟେଲରେ ମଧ୍ୟ ଖେଳିବା କଥା କହିଲି । ସେତେବେଳକୁ ବ୍ରେଲିଟେରଟର
ପ୍ରଭୃତି ନୂଆ ଖେଳ ଶିଖିଯାଇଥିଲା । ଚାକିରି ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ବାକିରେ ଖେଳୁଥିଲି ।
ସେଠାରେ ବ୍ରିକ୍‌ଖେଳ ଶିଖିଲି । କଟକରେ ସରକାରୀ କ୍ୱାର୍ଟରରେ ଥିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ
ବହୁତ ତାସ ଖେଳୁଥିଲି । ଏହି ତାସ ଖେଳର ଆସକ୍ତି ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବଡ଼ ଚିତ୍କିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।
ଚାକିରିରୁ ଅବସର ପରେ ଏ ଖେଳ ପ୍ରାୟ ମୁଁ ଛାଡ଼ିଦେଲି କେବଳ ସୁଯୋଗ ଓ
ଖେଳାଳୀ ଅଭାବରୁ ।

ମୋ ମତରେ ତାସ ଖେଳ ଗୋଟିଏ ଇନୋସେଣ୍ଟ ପାଷ୍ଟିମ୍— ସମୟ
କଟାଇବାର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପଦ୍ଧତି । ଏ ଅଭ୍ୟାସ ମୋର କିଛି କ୍ଷତି କରିନାହିଁ ।
ହେଲେ ଏତେ ଖେଳିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଖେଳରେ ନିପୁଣତା ଅର୍ଜନ କରି ପାରିନାହିଁ ।
ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଖେଳରେ ହାରେ । ଆଜିକାଲି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖେଳର ମ୍ୟାଚ ପରି
ତାସ ଖେଳ ମ୍ୟାଚ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଛି । ମାତ୍ର ସେଥିରେ ପ୍ରତିଯୋଗୀ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା
ମୋର ନାହିଁ । ମୁଁ ଏବେ ଭାବେ ମୁଁ ତାସ ଖେଳରେ ନ ମାତିଥିଲେ ହୁଏତ ମୁଁ ଅନ୍ୟ
କୌଣସି କର୍ମ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯେପରି ବଗିଚା କାମ, ଗାଈ ସେବା;
ମାତ୍ର ଏସବୁ କର୍ମ ପ୍ରତି ମୋର ଆକର୍ଷଣ ଆଦୌ ନାହିଁ ।

(ଜ) ମୁଁ ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ଅସଂସାରୀ ଲୋକ ବୋଲି କହିଛି । ମୋର ଏକଥାକୁ
କେହି ଅପସନ୍ଦ କରିପାରନ୍ତି ବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି କହିପାରନ୍ତି । ସେମାନେ କହିବେ
ଯାହାର ଚାରିପୁଅ, ଚାରିବୋହୂ, ତିନିଝିଅ, ତିନିକ୍ୱାଇଁ ବାରଜଣ
ନାତିନାତୁଣୀ ସେ କିପରି ଅସଂସାରୀ ହେବ ? କିନ୍ତୁ ମୋ
ବିଚାରରେ କେବଳ ସନ୍ତାନ ଜଣକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂସାରୀ
କରିପାରେନାହିଁ । ସନ୍ତାନ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ସଂସାରୀ
ହିସାବରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଆସୀନ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସଂସାରୀ
ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଲୋଡ଼ାହୁଏ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଘରଦ୍ୱାର । ସଂପତ୍ତିବାଡ଼ି କମ୍ ବେଶୀରେ
ମର୍ଯ୍ୟାଦା କମ୍ ବେଶୀ ହୁଏ ସିନା ସଂସାରୀ ପଣ ବ୍ୟାହତ ହୁଏନାହିଁ । ସମାଜରେ
କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୯୭

ଅସଂସାରୀ

ତାହାର ସ୍ଥିତି ସ୍ୱୀକୃତ ଏବଂ ସେ ସାମାଜିକ କ୍ରିୟା କଳାପରେ, ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ, ସାଜ ପଡ଼ିଶାଙ୍କ ସହ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସହ ସଂପୃକ୍ତ । ସନ୍ତାନ ନଥିବା ଏହା କ୍ଷୁର୍ବ କରେ ନାହିଁ । ଥିଲେ ଅଧିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମିଳେ । ମୋର ଜୀବନ କାହାଣୀ ସୁଚେଇ ଦେବ, ମୋର ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତି ନାହିଁ । ମୁଁ ସଂସାରୀ ସୁଲଭ କର୍ମ କରୁନାହିଁ । ସାହିରେ, ପଡ଼ାରେ, ବସ୍ତିରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ନିଜର କିଛି ନଥାଇ କେଉଁଥିରେ ସଂପୃକ୍ତି ନଥାଇ ଅନ୍ୟ ଲୋକର ଘରେ ଗଣ୍ଡେ ଖାଇ ଅତିଥି ପରି ରହିବା ଲୋକକୁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କହିଲେ ଚଳିବ । ମାତ୍ର ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କାହାଘରେ ବେଶୀଦିନ ରହନ୍ତିନାହିଁ । ମୋର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ଏଇଆ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ନ କହି ଅସଂସାରୀ କହେ । ଏହା ମୋର ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥାର ନାମକରଣ ବା ପରିଭାଷା । ମୋ ପରି ଲୋକକୁ ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ନିର୍ଜନ ବାସହିଁ ଯୋଗ୍ୟ । ଏ ବିଚାରରୁ ନିଜକୁ ଅସଂସାରୀ କହିବା ଯଥାର୍ଥ । ମୋର “ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ” ବହିରୁ ନିମ୍ନରେ ଉଦ୍ଧୃତ କେତୋଟି ପଂକ୍ତି ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ।

“ ଏପରି ଜୀବନ ଜନ ସମାଜରେ
 ଧରିବାକୁ ଲାଗେ ଲାଜ
 ଜନ ଅନ୍ତରାଳେ ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ
 ବାସ ମୋହପାଇଁ ସଜ ।
 ସଂସାରରେ ଥାଇଁ ସଂସାରୀ ସୁଲଭ
 କର୍ମ ଯେବେ ନ କରିବି
 କାହିଁକି ସଂସାରେ, ମନ ମରାହୋଇ
 ଦୁଃଖେ ଦିନ କଟାଇବି ।”

(୫) କଟକ ଚାନ୍ଦିନିଚୌକ ସ୍ଥିତ ମନମୋହନ ପୁସ୍ତକାଳୟର ମାଲିକ ଶ୍ରୀ ମୋହନ ଦାସଙ୍କ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୋର ସହକର୍ମୀ ବନ୍ଧୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସୂତାରଙ୍କ ଜରିଆରେ ଏ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟିର ପାତ୍ର ମୁଁ ହୋଇଥିଲି । ସେ ମହାଶୟ ମତେ ଗୋଟିଏ କାମ କରିବା ପାଇଁ ବରାଦ କଲେ । କାମଟି ଥିଲା, ଗୋଟିଏ ଇଂଲିଶରୁ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ସଂକଳନ କରିବା । ଏଥିପାଇଁ ମତେ ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଦେବେ ଏବଂ କାମଟି ମୋତେ ଛଅମାସ ଭିତରେ

ଭାଗ୍ୟ
 ଓ
 ପୁରୁଷକାର

ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କୃଷିବାବୁଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇ ମୁଁ ଏକାମ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ମତ ହେଲି । ମୋହନ ଦାସ ମତେ କହିଲେ “ମୁଁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ତଦାନୀନ୍ତନ ଇଂଲିଶ ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ପତିଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟ କହିଛି । ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାକର । ସେ ତୁମକୁ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କଲି । ସେ ମୋତେ କହିଲେ ତୁମେ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନର ସାହାଯ୍ୟ ନ ନେଇ କେବଳ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ ଡିକ୍ସନାରୀ ଦେଖି ଏ କାମଟି କରିବ । ତୁମ ଶକ୍ତି ମୁତାବକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ବାହାର କରି ଲେଖିବ । ନିହାତି ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଟି ନ ପାରିବ ତାହା ଛାଡ଼ିଦେବ । ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ତୁମେ ୧୦/୧୨ ପୃଷ୍ଠା ଲେଖିକରି ଆଣ । ତାଙ୍କ ସୂଚନା ଅନୁଯାୟୀ ମୁଁ ୧୨ ପୃଷ୍ଠା A ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖି ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲି । ସେ ଅନୁ ମୋଦନ କଲେ, ଏବଂ ମୋତେ ଆଗେଇ ଯିବାକୁ କହିଲେ । ଏହା ୫୯/୬୦ ମସିହାର ଘଟଣା । ବାହାର କାମ କରିବାକୁ ମୋ ହାତରେ ସମୟ ବହୁତ ସୀମିତ । ତଥାପି ମୁଁ କଷ୍ଟ କରି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ସୀମା ଭିତରେ କାମଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ମୋହନ ଦାସଙ୍କୁ ଦେଲି । ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ ପାରିଶ୍ରମିକ ସେ ମତେ ଦେଇଦେଲେ । ହେଲେ ବହିର ମୁଦ୍ରଣ ସେ ତତ୍ତ୍ଵଶାସ୍ତ୍ର ଆରମ୍ଭ କଲେନାହିଁ । ନୂଆ ଟାଇପ୍ (ଅକ୍ଷର) ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଥିଲେ । ତାହା ସରିଲେ ବହିର ଛପାକାମ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ବୋଲି ମୋତେ କହିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଭାଗ୍ୟର ବିଡ଼ମ୍ବନା— ତାଙ୍କର ହଠାତ୍ ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ପରେ ପରେ ତାଙ୍କ ସଂସ୍ଥାରେ ନାନା ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟିହେଲା । କାମଟି ଲୋକ ଲୋଚନକୁ ଆସିପାରିଲାନାହିଁ । ବଣମଲ୍ଲି ବଣରେ ମଉଳିଗଲା ।

ଭାଗ୍ୟର ବିଧାନ ଏହିପରି । ଯାହାର ଯାହା ପ୍ରାପ୍ୟ ତାହା ସେ ତାକୁ ଦିଏ । ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ କିଛି ଅର୍ଥ । ତାହା ମତେ ସୁରୁଖୁରୁରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ମାତ୍ର ବହିଟିଏ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ଲେଖକଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସୁନାମ ବା ଯଶ ସାଧାରଣତଃ ମିଳିଥାଏ ମୋର ତାହା ପ୍ରାପ୍ୟ ନଥିଲା । ହୁଏତ ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ନଥିଲି । ପୁରୁଷକାର ବଳରେ ତାହା ହାସଲ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସୀ ହୋଇଥିଲି । ମୋହନଦାସ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ ତାହା ମତେ ଅଳବର୍ତ୍ତ ମିଳିଥାନ୍ତା । ଯେହେତୁ ତାହା ମୋତେ ମିଳିବାର ନାହିଁ ମୋହନ ଦାସଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସଂଘଟିତ ହେଲା । ପୁରୁଷକାର ଆଉ ଭାଗ୍ୟଭିତରେ ଭାଗ୍ୟହିଁ ବଳଶାଳୀ । ଏହିପରି ଘଟଣାକ୍ରମରେ ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ଅଧିକ ଆସ୍ଥା ରଖିବା ମୋର ସ୍ଵଭାବଗତ ହୋଇଯାଇଛି ।

(ଞ) ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ପ୍ରାୟ ୬୦ ବର୍ଷତଳେ ଆମ ଘରବାରୀ ଜମି ବଡ଼ବାପା ଘର ସହ ବାଣ୍ଟ କରିବା କର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ତାହା ଯେପରି ସମାହିତ

ଘରବାରୀ ଜମି
ବଣ୍ଟରାରେ
ଅନିଶ୍ଚିତତା

ହୋଇଥିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛି । ତାହା ଘରୋଇ ଲେଖାପଢ଼ାରେ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କାମ ଆମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଆମ ଆପୋଷ ବଣ୍ଟରା ଅନୁସାରେ ପଟା କରିଦେବା ପାଇଁ ଆମେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅଥରିଟିକୁ ଅନୁରୋଧ କଲୁ । ସେ ତାହା କରିଦେଲେ । ପଟା ମିଳିଗଲା ଏବଂ ନକ୍ସା

ମଧ୍ୟ ବାହାରିଲା । ଆମେ ଅମିନ ଦ୍ଵାରା ମାପ କରିବାରୁ ଆମର ଜମି ବହୁତ କମ୍ ହେଲା । ଅମିନ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ସମୁଦାୟ ଜମି ମାପ କରି ସମାଧାନ କରିବାକୁ । ମାତ୍ର ଏ ଉପସ୍ଥିତି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଅସଲ କଥା ସେମାନେ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ତାଙ୍କର କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଧାନଚାଷ ତ ଚାଲିଛି ଆଉ ପଡ଼ିଆ ପଡ଼ିଥିବା ଆମ ଖଣ୍ଡକରେ ସୁବିଧାରେ ତାଙ୍କର ପୋଷ୍ୟଗୋରୁ ଚରୁଛନ୍ତି । ସମାଧାନ ହୋଇଗଲେ ଆମେ ବାଡ଼ ଦେଲେ ତାଙ୍କର ଅସୁବିଧା ହେବ ।

ଆମେ ଗୋଟିଏ ଘର, ଗୋଟିଏ ପରିବାର । ବାହାରକୁ ବେଶ୍ ଭଲ । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଏତେ ନୀଚ ସ୍ଵାର୍ଥପରତା ରହିଛି ଭାବିଲେ ଦୁଃଖ ଲାଗୁଛି । ଗତ ୬୦ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଯାଇ କିଛି ଅର୍ଥ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଛି ସିନା, ଆମେ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ପଇସା ପାଇନାହିଁ । ଏକମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା— ପୈତୃକ ଘରବାରୀ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା, ତାହା ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ମୋର ପିଲାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରେ ମୋତେ ସହାୟତା ମିଳୁନାହିଁ । ସେମାନେ ସହରରେ କୋଠାବାଡ଼ି କରି ଗାଁର ନାହିଁ ନାହିଁ ପରିବେଶକୁ ଦୁଷ୍ଟ ମଣୁଛନ୍ତି । ବଂଶ ଆଭିଜାତ୍ୟ କ୍ଷୁଣ୍ଠ ବା ଲୋପ ହେଲେ କିଛି କ୍ଷତି ସେମାନେ ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ତ ନିଜେ ଆଭିଜାତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବେ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି । ବଡ଼ପୁଅ ଗାଁ କଥା ସାମାନ୍ୟ ଭାବେ ମାତ୍ର ସେତକ ବି ମୋର ସାମୟିକ ତୁଷ୍ଟିକରଣ ପାଇଁ । ବଡ଼ବାପା ଘର କାଳକ୍ଷେପ ନୀତି ଧରୁଛନ୍ତି । ହୁଏତ ସମୟ ଆସିବ ସମାଧାନ କରିବା କଥା ଉଠାଇବାକୁ କେହି ନଥିବେ । ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ।

(ଟ) ବଡ଼ ପୁଅ ଆମକୁ (ମୁଁ ଓ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ) ଦୁଇ ଦଫାରେ ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ବୁଲାଇ ନେଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଦଫାରେ ଆମେ ମାଡ୍ରାସ୍ ଓ ପଣ୍ଡିଚେରୀ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୦୦

ଯାଇଥିଲା । ପୁଅର ମାତ୍ରାସରେ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ ବ୍ୟାପି ଟ୍ରେନିଂରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାର ଥିଲା । ସେ ମାତ୍ରାସରେ ରହିଲା ଓ ଆମେ ପଣ୍ଡିତେରୀରେ ଗୋଟିଏ

**ରାଜ୍ୟ
ବାହାରେ
ଭ୍ରମଣ**

ହୋଟେଲରେ ସାତଦିନ ରହିଲୁ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ନାତି ଗୁଲୁ ଯାଇଥିଲା । ପଣ୍ଡିତେରୀ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ସୁସଂହତ ସୁନ୍ଦର ସହର । ଏଠାରେ ଯୋଗୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଅବସ୍ଥିତ । ପଣ୍ଡିତେରୀକୁ ଯିବା ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ଆଶ୍ରମ ଦ୍ଵାରା ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଘରେ ରହନ୍ତି ଓ ଖାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୁଅ ଆମପାଇଁ ହୋଟେଲରେ କାହିଁକି ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲା ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ଏ ସହରଟି ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ମାତ୍ର ପୁରୀ ପରି ଏଠାରେ ସମୁଦ୍ର ବେଳାଭୂମି ନାହିଁ । ସମୁଦ୍ର ଧାରରେ ପ୍ରାଚେରୀ ଦିଆଯାଇଛି । ଆମେ ତିନିଜଣ (ଜେଜେ, ମା, ନାତି) ପ୍ରତିଦିନ ଚାରିଟା ବେଳେ ସମୁଦ୍ରଆଡ଼େ ବୁଲିଯାଉ । ଆଶ୍ରମର ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଉ । ସେଠାରେ ପୂଜାବିଧି ଆଦି ପରିଦର୍ଶନ କରୁ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରମରେ ଭୋଜନର ସୁବିଧା ଆମେ ଉପଭୋଗ କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ନାନାପ୍ରକାର କଟକଣା । ଆମେ ସେ ସବୁ କଟକଣା ଭିତର ଦେଇ ଆମ ପାଇଁ ଭୋଜନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଇଚ୍ଛାକରି ମଧ୍ୟ ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ହୋଟେଲର ଖାଦ୍ୟ ଆମ ରୁଚି ଅନୁରୂପ ନୁହେଁ । ନିରାମିଷ ଖାଦ୍ୟ—ବାହାରୁ ଆମିଷ ମଗାଇ ସେଠାରେ ଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଆଡ଼କ୍ଷ କରି ଚଳୁଥିଲୁ । ନାତିଟି ବଡ଼ ହଇଜାରା ହେଉଥିଲା । ଥରେ ତାକୁ ଖୁସୀ କରିବା ପାଇଁ ଖୋଜି ଖୋଜି ଆମିଷ ହୋଟେଲରେ ମାଂସ ଡରକାରୀ ଖାଇଥିଲୁ । ଏଠାରେ ଲୋକଙ୍କର ଭାଷା ଡାମିଲ । ସେମାନେ ହିନ୍ଦି ବି ବୁଝନ୍ତିନାହିଁ । ଇଂଲିଶ୍ କିଛି କିଛି ବୁଝନ୍ତି । ଦିନେ ଆମର କିଛି ଚୁଡ଼ା ଦରକାର ହେଲା । ହୋଟେଲ ବ୍ୟକ୍ତି ଆମେ ଇଂଲିଶରେ କହି ମଧ୍ୟ ଚୁଡ଼ା ଜିନିଷଟିର ଆକାର ପ୍ରକାର ବୁଝାଇ ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ସେ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ବରାଦି ଜିନିଷ ବଜାରରୁ କିଣି ଆଣି ଦେଲା । ମାତ୍ର ଚୁଡ଼ା ଆଣିପାରିଲା ନାହିଁ । ଆମେ ଭାବିଲୁ ଏଠି ବୋଧେ ଚୁଡ଼ାର ପ୍ରଚଳନ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେହିଦିନ ଚାରିଟା ବେଳେ ବଜାରରେ ବୁଲିଲାବେଳେ ଅଧିକାଂଶ ଦୋକାନରେ ଆମର ଏଠିକା ପରି ଚୁଡ଼ା ବିକ୍ରି ହେବାର ଦେଖିଲୁ । ମୋଟାମୋଟି ଆମର ପଣ୍ଡିତେରୀ ରହଣି ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ ହୋଇଥିଲା । ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଆମେ ମାତ୍ରାସରେ ଗୋଟିଏ ରାତି ରହି କଟକ ଫେରିଲୁ । ଉଭୟ ଯତର ଯାତ୍ରା ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସରେ ହୋଇଥିଲା ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଦଫାରେ ପୁଅ ଆମକୁ ଦିଲ୍ଲୀ, ଡେରାଡୁନ୍, ହରଦ୍ଵାର, ରଷିକେଶ୍, ମଶୋରି ଆଦି ସ୍ଥାନକୁ ବୁଲାଇ ନେଇଥିଲା । ସାଙ୍ଗରେ ସାନନାତି ଲାଲୁ ଯାଇଥିଲା । ଏ ଯାତ୍ରା ଟ୍ରେନ୍‌ରେ A.C. Car ରେ ହୋଇଥିଲା, ବଡ଼ ଆରାମ ଦାୟକ । ମୁଁ ପାନଖାଏ । ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଡବାରେ ପାନପତ୍ର ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ମସଲା ଇତ୍ୟାଦି ନେଇଥିଲି । ଚା' ଜଳଖିଆ, ମିଲ୍ ଟ୍ରେନ୍‌ ଡରଫରୁ ପରିବେଷଣ ହେଉଥାଏ । ଇଚ୍ଛାମୁତାବକ ପାନଭାଙ୍ଗି ମୁଁ ଖାଉଥିଲି । ଭାରି ଖୁସି ଲାଗୁଥିଲା । ଟ୍ରେନ୍ ଭିତରେ ଏତେ ଥଣ୍ଡା ଲାଗୁଥାଏ ଯେ ସେମାନେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କମ୍‌ଲ, ଚଦର, ଡକିଆ ଆଦି ଯୋଗାଉଥିଲେ । ଦିଲ୍ଲୀରେ ଆମେ ଓଡ଼ିଶା ଭବନରେ ରହିଲୁ ଓ ସେଠାରେ ଖାଇଲୁ । ସେଠାରେ ଖାଦ୍ୟପେୟ ପୂରାପୂରି ଓଡ଼ିଆ ଝାଉଲ୍‌ର । ଭାତ, ଡାଲି ଘାଣ୍ଟ ତରକାରୀ, ଶାରଉଜା, ଖଟା, ମାଛ ତରକାରୀ । ଗୋଟିଏ ଅସୁବିଧା ହେଲା ମୋର ପାନପତ୍ର ସରିଯାଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ଭବନ ସାମନାରେ ଅନେକ ପାନଦୋକାନ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ପାନପତ୍ର ବିକନ୍ତି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ପାନ ଦୋକାନୀକୁ ବହୁତ ନେହୁରା ହେଲି । ସେ ନାହିଁ ନାହିଁ ହୋଇ ଅଳ୍ପ କିଛି ଦେଲା । ମୁଁ ଯାଚୁଥିବା ଅଧିକ ପଇସା ନେଲାନାହିଁ, ମୋତେ ଦୋକାନରୁ ମିଳୁଥିବା ଭଙ୍ଗା ପାନ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ ।

ତାହାପରେ ଆମେ ଡେରାଡୁନ୍ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଗଲୁ । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲରେ ରହିଲୁ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଡେରାଡୁନ୍ ରେଳପଥ ଉଭୟ ପାଖରେ ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଓ ଜଙ୍ଗଲ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ । ଏବେ ଡେରାଡୁନ୍‌କୁ ନେଇ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହୋଇଛି । ସେଠାରୁ ଆମେ ହରଦ୍ଵାର, ରଷିକେଶ୍, ମଶୋରୀ ବୁଲି ଯାଇଥିଲୁ । ରଷିକେଶ୍‌ରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଝୁଲାରେ ଚଢ଼ି ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଆରପଟକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମନ୍ଦିର ଅଛି । Divine life society ର ମୁଖ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଏଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ହରଦ୍ଵାରରେ ଗଙ୍ଗା ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କଲୁ ଏବଂ କିଛି ଗଙ୍ଗାଜଳ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଲୁ । ଡେରାଡୁନ୍ ରହଣି ବେଳେ ସ୍ଵୀକର କ'ଣ କାହିଁକି ମନ ବିଚିଡ଼ିଗଲା, ସେ ବଡ଼ ନିରୁସାହିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ହରଦ୍ଵାରରେ ସ୍ନାନ ବି କରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସ ନଥିଲା । ବାଧ୍ୟ ହେଲାପରି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିଲେ ।

ମଶୋରୀରୁ ଫେରିଲାବେଳେ ମୁଁ ପାନ କିଣିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦୋକାନକୁ ଗଲି । ନାତି ବି ଚକୋଲେଟ୍ ପାଇଁ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲା । ପୁଅ ଓ ମା ବସ୍‌ରେ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୦୨

ରହିଲେ । ମୋର ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଡେରି ହୋଇଗଲା । ମୋର ପାନଖିଆ ଅଭ୍ୟାସକୁ ପୁଅ କବୁ ଭାଷାରେ ମନ୍ଦ୍ରବ୍ୟ କଲା । ମୁଁ ଏତେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇଗଲି ଯେ ତାକୁ ବହୁତ ଗାଳି ଗୁଲକ କଲି । ପୁଅର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଭଲ କି ମନ୍ଦ ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦିଏନାହିଁ । ଡେରାଡୁନ୍‌ରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଫେରିଲୁ ଏବଂ ସେଠାରୁ A.C Car ଟ୍ରୋଲ୍‌ରେ କଟକ ଫେରିଲୁ ।

ପୁଅ ପାଇଁ ଆମକୁ ଏ ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । ଏ ଦୁଇଟିଯାକ ଘଟଣା ୯୧/୯୨ ମସିହାର ଘଟଣା । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ ରାଜ୍ୟ ଭିତରର ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ମୋତେ ମିଳିଥିଲା ।

(୦) ପ୍ରାୟ ୫୮/୫୯ ମସିହାରେ ମୋର ୨ଟିଯାକ ଆଖି ଅନବରତ କୁଣ୍ଡେଇ ହେଲା । ମୁଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଦେଖାଇଲି । ସେମାନେ ଟ୍ରାକୋମା ହୋଇଛି ବୋଲି କହିଲେ ଏବଂ ଲୋକୁଲା ଆଖିରେ ଦିନକୁ ୨ଥର ପକାଇବାକୁ ବରାଦ କଲେ । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବର୍ଷ ଏ ଔଷଧ ଆଖିରେ ପକାଇଲି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଡାକ୍ତରଖାନା

ମୋର ଆଖି
ରୋଗ ଓ
ଜିଭରୋଗ

ଯାଇ ଆଖି ପରୀକ୍ଷା କରାଏ । ଦିନେ ମତେ ଅପରେସନ୍ ରୁମ୍‌କୁ ନେଇଗଲେ, ଖଟ ଉପରେ ଶୋଇଲି । ମତେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସୂଚନା ନ ଦେଇ ମୋ ଆଖିକୁଁ କି ପ୍ରକାର ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ କୋରି ପକାଇଲେ । ମୁଁ ଭୀଷଣ ଭାବରେ ଚିତ୍କାର କଲି । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ନିଜର କେହି ନଥିଲେ । କିଏ ବା ଆଆନ୍ତା । ଯା' ହେଉ କିଛିଦିନ ପରେ ଲୋକୁଲା ବ୍ୟବହାର ବନ୍ଦ କଲି । ଆଖି ବୋଧେ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ଏବେ ପ୍ରାୟ ୯୫ ମସିହାରେ ଆଖିରେ କେତେ ରକମର ଦୋଷ ଦେଖାଗଲା । ବୟସ ହେଲେ କାଟାରାକ୍ଟ ହୁଏ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଆଖି ଦେଖାଇଲି, କାଟାରାକ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ରୋଗ ହୋଇଥିବାର ସନ୍ଦେହ କରି ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କଲେ ଏବଂ ସେ ରୋଗ ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ । ଏବେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପୁଣି ଆଖିଦେଖାଇଲି । ସେମାନେ ସବୁ ପ୍ରକାର ପରୀକ୍ଷା କରି ଗ୍ଲୋକମା ହୋଇଛି ବୋଲି କହିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଔଷଧ ଆଖିରେ ଦିନରେ ୨ ଥର ସବୁଦିନେ ପକାଇବାକୁ କହିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମତ — ଔଷଧ ନିୟମିତ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଆଖିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ

ଅବସ୍ଥାରେ ରକ୍ଷା କରାଯାଇପାରେ । ଏବେ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ବହୁତ କମି ଯାଇଛି ।
କିନ୍ତୁ କାମ ଚଳୁଛି ।

ଶେଷ ଜୀବନକୁ ମୋତେ ଏ ଦଣ୍ଡ ବି ମିଳିବାର ଥିଲା । ମୋର ତ ଅସଂଗ୍ରହ,
ଅପ୍ରାପ୍ତିର ଜୀବନ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ହାତରେ ଧରିବାର ଜୁ ନାହିଁ । ଆଖିରେ ଯାହା
ଦେଖେ, ସେତିକିରୁ ବି ଏବେ ବଞ୍ଚିତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଟା ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ
ମୋର ‘ସଦ୍‌ଭାବନା’ ବହିରେ ପ୍ରାରବ୍ଧ ଶୀର୍ଷକ କବିତାଟିଏ ଅଛି । ସେଥିରୁ କେତୋଟି
ଧାଡ଼ି- ଯାହା ଏଠାରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ, ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

ବଜାରଟା ଯାକ ବୁଲି ଥିବା ହେଲି
ଆଖିରେ ସିନା ଯା ଦେଖିଲି,
ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବି ନିଜର ନ କଲି
ମନମରା ହୋଇ ରହିଲି ।

ଏବେ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯିବାର ରୋଗ କଥା ଶୁଣି ମନଦୁଃଖରେ କବିତାଟିଏ
ଲେଖିଲି । ସେ କବିତାଟି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

ଏତେ ଅଜ୍ଞ ଆଉଁ ଆଖିବାଟେ ଦଣ୍ଡ
କିମ୍ବା ଦେଲ ଉଗ୍ରବାନ
ଅଜ୍ଞ ଦୋଷ ପାଇଁ ସେହି ଅଜ୍ଞେ ଦଣ୍ଡ
ଦେବା କି ଅଛି ବିଧାନ (୧)
ଆଖିତ କେବଳ ଦର୍ଶନ କରଇ
ଅନ୍ୟ କାମ ନାହିଁ ତାର
ଦର୍ଶନରେ କ’ଣ ପାପପୁଣ୍ୟ ହୁଏ
ଜଣାନାହିଁ ଏ ବିଚାର (୨)
ମନ୍ଦିରରେ ଦିଅଁ ଦରଶନ କଲେ
ପୁଣ୍ୟ ଅରଜନ୍ତି ଜନେ
ଆଗ୍ରହରେ ତାହା କରିନାହିଁ ବୋଲି
ଦଣ୍ଡ ଦେଲ ସେ କାରଣେ । ୩।

ଦଣ୍ଡ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନିଅ ପ୍ରଭୁ
 କହୁଛି ମିନତି କରି
 ମନ୍ଦିରେ ଦର୍ଶନ ଅନ୍ତରେ ଚିନ୍ତନ
 ସଙ୍ଗେ କେବେ ନୁହେଁ ସରି (୪)
 ଅନ୍ତରେ ଚିନ୍ତିଲି ମନରେ ଧାଇଲି
 ସେ ପୁଣ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଗଲା
 ମନ୍ଦିର ଯାଏନି ବୋଲି ଦଣ୍ଡ ଦେଲ
 ଇଏ କି ବିଚାର ଭଲା (୫)

ମୁଁ ତ ଭାଗ୍ୟବାଦୀ । ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ମୋର ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ । ଅନ୍ଧ ହେବାପୂର୍ବରୁ
 ମରଣ ହୋଇଗଲେ ତ ସବୁ ଜଞ୍ଜାଳ ତୁଟିଯା'ନ୍ତା । ତେଣୁ ଭାଗ୍ୟକୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ
 କବିତାଟିଏ ଲେଖିଛି । ସେଥିରୁ କେତୋଟି ଧାଡ଼ି —

ଏବେ ପୁଣି କଥା କହିଲେ ଡାକ୍ତର
 ଲକ୍ଷଣ ରହିଛି ଅନ୍ଧ ହୋଇବାର
 ସବୁତ ଆସୁଛି ଆସୁନି ସେଇଟି
 ସେ ଆସିଲେ ଆଉ ରହେନି କେହିଟି
 ହେ ନିୟତି ବାବା କରତୁ ବିଚାର
 ଶୀଘ୍ର ପଠାଅ ସେ ସର୍ବ ବ୍ୟଥା ହର ।

ମୋ ଜିଭର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ଧଳାଦାଗ ଦେଖାଗଲା । ତା'ର ସ୍ଥିତି
 ସ୍ଥିର ରହିବାର ଅନୁଭବ କରି ବଡ଼ପୁଅକୁ କହିଲି । ଡାକ୍ତରଖାନାର ମେଡିସିନ୍
 ବିଭାଗରେ ଦେଖାଇଲୁ । ସେମାନେ ସର୍ଜରୀ ବିଭାଗକୁ ପଠାଇଲେ । ସର୍ଜରୀ ବିଭାଗ
 କାନ୍ସର ବିଭାଗକୁ ପଠାଇଲେ, କାନ୍ସର ବିଭାଗ କହିଲେ, ଏହାକୁ ଅପରେସନ୍
 କରିବା ଦରକାର, ନହେଲେ କାନ୍ସର ହୋଇଯିବାର ଦଶ ପରସେଷ୍ ସମ୍ଭାବନା
 ଅଛି । ଜିଭଟାକୁ କ'ଣ ଅପରେସନ୍ କରିବି, ମୁଁ ଆଦୌ ରାଜି ହେଲିନାହିଁ । ମାତ୍ର
 ପୁଅ ନଛୋଡ଼ବନ୍ଧା । ସେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଡାକ୍ତର ପରାମର୍ଶ କରୁଥାଏ । ଡାକ୍ତର
 ବି ଜୋରକରି ଅପରେସନ୍ ସପକ୍ଷରେ କହୁଥାନ୍ତି । ଦୁଇମାସ ବିତିଗଲା । ମୁଁ ଦେଖିଲି

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୦୫

ପୁଅ ମତେ ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦେବନାହିଁ । ନିନେ ରାତିରେ ଏ ବିଷୟ ଭାବି ଭାବି ନିଦ ହେଲାନାହିଁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଲି । ମନ ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସକାଳୁ କବିତାଟି ଭଲକରି ପଢ଼ିଲି ଏବଂ ପୁଅକୁ ଅପରେସନ୍ ପାଇଁ ମୋର ସମ୍ମତି ଜଣାଇଦେଲି । ସେହି ଦିନହିଁ ଗୋଟିଏ ଘରୋଇ ନରସିଂହ ହୋମ୍‌ରେ ଅପରେସନ୍ ହୋଇଗଲା । ଜିଭରେ ଚିହ୍ନଥିବା ଅଂଶରୁ ଖଣ୍ଡେ କାଟି ପକାଇଲେ ଏବଂ ତାହାର ବାଇଓସ୍ଥି ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ତାହା ନେଗେଟିଭ୍ ବାହାରିଲା । କଅଣ ଲାଭ ହେଲା ପୁଅ, ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଜଣା । ଏହି ଅବସରରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିପାରିଲି । କବିତାଟି ମୋର ‘ଶୁଭଗ’ ବହିରେ ବିଳାପ ଶୀର୍ଷକରେ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଛି ।

କି ଦୋଷ ମୁଁ କରିଛି ହରି

ମାରୁଛ ଡହଳ ବିକଳ କରି ।

X   X   X   X

ଇଚ୍ଛା ତୁମ ହେଉ ପୂରଣ

ଦୁଃଖେ ମୋର ହେଉ ମରଣ

ଡାକକୁ ବଧୂର ହେଲ ଯେବେ ତୁମେ

ଦୁଃଖକୁ ମୁଁ ହେବି ପଥର ସରି ।

ଏହା ୯୨-୯୩ ମସିହାର ଘଟଣା ।

(ଡ) ଲୋକେ କହନ୍ତି ବାପା, ମା ଛୁଆଙ୍କୁ ଗଢ଼ନ୍ତି । ଏ କଥାରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ବହୁତ କମ୍ । ବାପା, ମାଆ, ଖାଇବାକୁ ଦେବେ, କାମାପଟା ଦେବେ, ସ୍କୁଲ କଲେଜକୁ ପଠାଇବେ । ମାତ୍ର ପିଲାମାନେ କ’ଣ କରୁଛନ୍ତି ତାକୁ ବାପା ମାଆ କିପରି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ । ସବୁ ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପାଇ ପିଲା ଭଲ ମଣିଷ ହୋଇପାରୁ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନାନାପ୍ରକାର ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ପ୍ରତିକୂଳତା ଭିତରେ ଭଲ ମଣିଷ ବାହାରୁଛନ୍ତି । ମୋର ମତ, ଯିଏ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ସଂସ୍କାର ନେଇ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି ସେହି ସଂସ୍କାର ହିଁ ବଳଶାଳୀ । ବାପା, ମାଆ, ଆଉ ପରିବେଶ ନିର୍ଣ୍ଣୟାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୦୬

ପୁଅମାନଙ୍କ
ବିଷୟରେ ମୋର
ସର୍ବଶେଷ ମତ

ପାରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ପିଲା ଯେଉଁ ବାପା, ମାଆ ପାଖରେ ଭାଇ ଭଉଣୀ ମେଳରେ, ସାଇ ପଡ଼ିଶା ଭିତରେ ବଢ଼ିଛି, ତାକୁ ଛାଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ । ଛାଡ଼ିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ମୋର ପୁଅମାନେ ଭଲ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ, ଭଲ ଚାକିରି କଲେ । ସେମାନେ ଶାନ୍ତ ଧୀର ଚରିତ୍ରବାନ୍ । ବିବାହ ପରେ ବେଶ୍ ଉତ୍ତମ ସଂସାରୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ରଖୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅତି ସହଜରେ ବାପା, ମାଆ, ଭାଇ, ଭଉଣୀଠାରୁ ମନଦ୍ରଢ଼ାଇ ଶୁଣୁରଘରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲେ । ଏହା ମୋର ଓ ମୋର ପରଲୋକଗତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଦୃଢ଼ମତ । ଆମେ ଏ ବିଷୟ ଭାବୁ, ଆଲୋଚନା କରୁ । ଦୁଃଖ କରୁ । ମାତ୍ର ଆମର ନୀତି ହେଲା, ତାଙ୍କ ଆଚରଣ ଓ କର୍ମାକର୍ମ ବିଷୟରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ Interfere) ନ କରିବା । ପୁଣି ଆମେ ତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରୁଛୁ । ଆମଆତ୍ମ ବିରୋଧାଭାସ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ତ ଘଟିବ ନାହିଁ ବରଂ ବାପା ପୁଅ, ଶାଶୁବୋହୂ ଭିତରେ ଭାବଗତ ଅଶାନ୍ତି ଉତ୍ପତ୍ତିବ । ପରିଣାମ ଆମପ୍ରତି କ୍ଷତିକାରକ ହେବ । ଏମିତି ଚାଲୁଛି ଚାଲୁ । ସାଲିସ୍ କରିବାତ ଆମ ଜୀବନ । ମୋର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ସେମାନଙ୍କର ବାପା , ମାଆ, ଭାଇ, ଭଉଣୀ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷକତା, ଆତ୍ମୀୟତା ନାହିଁ । ତାହା ଶୁଣୁରାଳୟକୁ ଅବାଧରେ ସଂଚାଳିତ । ଶୁଣୁର ଘର ଲୋକଙ୍କର ଚାଟୁକାରିତାରେ ସେମାନେ କେବଳ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି କି ଅନ୍ୟ କିଛି ଲାଭ ପାଆନ୍ତି ମୋତେ ଜଣାନାହିଁ । କେବଳ ଲୋକାଚାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ ପାଖରେ ବାଧ୍ୟ ବାଧକତାରେ ଯାହାକିଛି ସଂପୃକ୍ତି ରହୁଛି । ଏହା ନୈସର୍ଗିକତା ଉପରେ ପାର୍ଥବତାର ଚଢ଼ାଉ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ଶୁଣୁରଘର ପରିବାରର ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁଘର । ସେହି ହିସାବରେ ଯେତିକି ସଂପୃକ୍ତି ଆବଶ୍ୟକ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ସଂପୃକ୍ତି ମୋ ମତରେ କେବଳ ଅନାବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ, କ୍ଷତିକାରକ ମଧ୍ୟ । ମୋର ନିଜର ଶୁଣୁର ଘର ପ୍ରତି ଦ୍ଵେଷନାହିଁ, ସଂପୃକ୍ତି ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ଯେତିକି ହେବାର କଥା ତାହା ଠିକ୍ ଅଛି । ମୋର କ୍ଷତି କିଛି ହୋଇନାହିଁ । କି ଅଧିକ ହୋଇଥିଲେ ଲାଭବାନ୍ ହୋଇନଥାନ୍ତି । ଆମର ଧାରଣା ବାପର ସ୍ଵଭାବ ଓ କୁଳାଚାର ଦ୍ଵାରା ପୁଅମାନେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ତଦନୁରୂପ ଆଚରଣ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ମୋ ଆଚରଣର ପ୍ରଭାବ ମୋ ପୁଅମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଦୌ ପଡ଼ିନାହିଁ କିମ୍ବା ଯାହା ପଡ଼ିଛି ତାକୁ ସେମାନେ ମୋ ନ୍ୟୁନ ପଣକୁ ଆଳକରି ଜବରଦସ୍ତ ପରିହାର କରୁଛନ୍ତି । ଏ ଆଚରଣକୁ ମୁଁ ସର୍ବସାଧାରଣରେ ନିନ୍ଦା କରିପାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ଆଜିକାଲି ଅଧିକାଂଶ ଯୁବକ ଶୁଣୁରଘରକୁ ଭଳି ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ବା

ଗୌରବାନ୍ବିତ ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ମୁଁ କେବଳ ମୋ କଥା ମୋ ପୁଅମାନଙ୍କ ପାଇଁ କହୁଛି । ବାପାଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାର ଆଚରଣ ଭଲ ଲାଗୁନଥିବା ଅନ୍ତତଃ ଏତିକି ସେମାନେ ଭାବିଲେ ମୁଁ ବାପ ହିସାବରେ ଟିକେ ଶାନ୍ତି ପାଇବି । ଭାବିବି, ମୋ ସ୍ବଭାବ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ସଚେତନ । କାହିଁକି ଅନୁସରଣ କରିପାରୁନାହାନ୍ତି ତାହା ଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗ ।

(ଜ) କଟକରେ ଖଣ୍ଡେ ଜମି ପାଇଁ ମତେ ତିନୋଟି ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା ।

ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ତାଙ୍କର ଏକଗୁଣ୍ଠ ପରିମିତ ଖୁବ୍ ଭଲ ଜମି ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଚାହଁଲେ । ସେ ନିଜେ ମତେ ମୁଁ ନେବି କି ନାହିଁ ପଚାରିଲେ । ଜମିରେ କିଛି ଗୋଳମାଳ ଥିବା ଆଶଙ୍କା କରି ମୁଁ ନାହିଁ କଲି । ପରେ ପରେ ଅନ୍ୟଜଣେ ସେ ଜମି ନେଲେ । ଆଉ

ବାସ ପାଇଁ
ଅସଫଳ ଚେଷ୍ଟା

ଖଣ୍ଡିଏ ଜମିର ଦାମ୍ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ମାଲିକଙ୍କ ସହ କଥାଭାଷା ସରିଥିଲା । ମୁଁ କିଛି ଟଙ୍କା ଆଡ଼ଭାନ୍ସ ଦେଇ ଚୁକ୍ତି ପତ୍ର ଲେଖାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲି । ଏ ଜମି ବିଷୟରେ ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ସହ ତାଙ୍କର କଥାଭାଷା ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିନେଇ ମାଲିକ ମାଲିକାଶୀଙ୍କ ଭିତରେ ପାଟିତୁଣ୍ଡ ହେବା ଜାଣି ମୁଁ

ପଳାଇ ଆସିଲି । ସେ ଜମି ପ୍ରଥମ ଲୋକ ନେଲା । ଆଉ ଜଣେ ଭଦ୍ର ମହିଳା ତାଙ୍କ ଜମିରୁ ଖଣ୍ଡେ ମତେ ଦେବାପାଇଁ ସ୍ବତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ଏ ଜମିଟି ସେ ତାଙ୍କ ଝିଅକୁ ଦେଇଥିଲେ । ଝିଅ ତା' ବିକ୍ରି କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ମା ମତେ କହିଲେ ତୁମେ ନିଅ, ତୁମେ ଆମ ଜାତି ଲୋକ ଆମ ପାଖରେ ରହିବା ଆମେ ଚାହୁଁ । ଝିଅ ଯାହା ଦାମ୍ କହୁଛି ମୁଁ କହି କିଛି କମାଇ ଦେବି । ଯାହା ଦାମ୍ କହିଲେ ତାହା ମୋ ଯୋଗାଡ଼ର ବାହାରେ ଥିଲା । ବଡ଼ପୁଅ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଲି । ତାହାର ଅବଶିଷ୍ଟ ଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ କରିବାର ସୁବିଧା ଅଛି କି ନାହିଁ ତାହା ଭିନ୍ନକଥା, କିନ୍ତୁ ସେ ଜାଗା ତା' ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ ବୋଲି କହି ସେ ମନାକଲା । ଏ ଜମି ମଧ୍ୟ ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ବିକ୍ରି ହୋଇ ଘର ଠିଆ ହେଲା । ଏ ତିନୋଟିଜାକ ଜମିର ମାଲିକ ମୁଁ ରହୁଥିବା ଘର ପାଖର ଲୋକ ଓ ଜମି ମଧ୍ୟ ଘର ନିକଟରେ । ପ୍ରାୟ ୭୮, ୭୯ ମସିହାର ଘଟଣା । ମୋତେ ଯାହା ପ୍ରାପ୍ୟ ମୁଁ ବିନା ଆୟାସରେ ଲାଭ କରିଛି । ଯାହା ପ୍ରାପ୍ୟ ନୁହେଁ, ଆଖିଦୃଶିଆ ସୁଯୋଗ ଥାଇ ବି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ମୋ ଜୀବନର ଘଟଣାବଳୀ ମତେ ଭାଗ୍ୟବାଦୀ କରାଇଦେଇଛି ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୦୮

(ଶ) ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଭକ୍ତି, ଆନୁଗତ୍ୟ ଲାଭ କରିଛି ବୋଲି ମୋର ହୃଦବୋଧ ହୁଏ । ସେ କେବେ ଅବାଧ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, କି ମୋତେ ଅମାନ୍ୟ, ଅବଜ୍ଞା କରିନାହାନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ବୟସରେ ବି ନୂଆ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିଲେ କି ନୂଆ ଚୁଡ଼ି ମୁଠାଏ ନାଜଲେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ପାଦ ଛୁଇଁ ଦଣ୍ଡବତଟିଏ କରିବାକୁ ଭୁଲନ୍ତି ନାହିଁ । ହେଲେ ତାଙ୍କର ଭଲପାଇବା ଲାଭ କରିଛି ବୋଲି ମୋର ଅନ୍ତର କହେନାହିଁ । ଭଲପାଇବା,

**ଦାମ୍ପତ୍ୟ
ଜୀବନ**

ଆନୁଗତ୍ୟ ଏକା ଜିନିଷ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତଃସ୍ପୃହ ହେଲେ ଅନ୍ୟଟି ବିଚାରମୂଳକ । ମୁଁ ଏହା ବରାବର ଅନୁଭବ କରି ଆସିଛି । ତୁମ୍ଭରହିନାହିଁ । ବାରମ୍ବାର ତାଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟ କହେ । କିନ୍ତୁ ସେ ସର୍ବଦା ନିରୁତ୍ତର ରହନ୍ତି । ଖୁବ୍ ବାଧ୍ୟ କଲେ ନାସ୍ତିବାଚକ ବାକ୍ୟଟିଏ କହନ୍ତି —

ଭଲ କାହିଁକି ନ ପାଇବି । ଏକଥା ପଦକରେ ମଧ୍ୟ ସରସତା ନଥାଏ । ‘ଭଲପାଏ’ ବୋଲି ଆସ୍ତିବାଚକ ବାକ୍ୟଟିଏ ତାଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରୁ କେବେ ବାହାରେ ନାହିଁ । ସେ ବଡ଼ ସତର୍କ । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି, ମୋ ପାଖରେ ବସିବା, ଆଳାପ କରିବା, ହାସ୍ୟରସ କରିବାର ଆଗ୍ରହ ତାଙ୍କର ନଥାଏ । ମୁଁ ବାଧ୍ୟ କରି ପାଖରେ ବସାଏ, ଭଟ୍‌ଭଟ୍ ହୁଏ । ସେ କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଅବିଚଳିତ ରହନ୍ତି । କାରଣ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ବହୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛି । ମୋର ସବୁ ଯୁକ୍ତିହାର ମାନିଯାଇଛି ।

ମୋର ଅଯୋଗ୍ୟ ପଣ, ଅପାରଗତା, ନିର୍ଦ୍ଧନତା ମଧ୍ୟ ଏହାର କାରଣ ନୁହେଁ । କାରଣ ଏବିଷୟରେ ସେ କେବେହେଲେ ପଦେ କହିନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନରେ ଆବିଳତା ଥିଲେ ତାହା ସେ ଲୁଚାଇବାକୁ ଯାଇ ମନ ଆକର୍ଷକ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାନ୍ତେ । ଧନଶାଳୀ, ଗୁଣୀ, ଉଚ୍ଚସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ, ଭୋଗ ବିଳାସ ପ୍ରାରୁର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନକାରୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର କାହାଣୀ ଆମେ ଶୁଣିଛୁ । ନାରୀ ଚରିତ୍ର ରହସ୍ୟମୟ ବୋଲି ଯାହା କହନ୍ତି, ମୋ ମନରେ ସେ ଭାବ ବନ୍ଧମୂଳ ହୁଏ । ଭଗବାନ ମଧ୍ୟ ସେ ରହସ୍ୟ ଭେଦି ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ନାରୀମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଭୋଗ ବିଳାସପ୍ରିୟ । ମାତ୍ର ତାହା ତାହାର ମନକୁ ବାନ୍ଧିରଖିବାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କାରଣ ନୁହେଁ । ସାଧାରଣ ଆଖିରେ ନିର୍ଦ୍ଧନ, ଅଯୋଗ୍ୟ ପୁରୁଷକୁ ମଧ୍ୟ ନାରୀ ଆଦର କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଆଦରଶାୟ ବସ୍ତୁଟି ତାହାପାଇଁ କ’ଣ ଜଣାପଡ଼େନାହିଁ । ମୋତେ ଦେହ ଦାନ କରିବାରେ ସେ ବହୁତ ବହୁତ ଉଦାର । ମାତ୍ର ମନଟି ତାଙ୍କର ମୋ ପାଇଁ

ସଦାବେଳେ ବନ୍ଦ । ହସ୍ତଶୁସ୍ତି ଭରା କଥାପଦେ କେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିନାହିଁ । ଏହିପରି ଦୁଃସ୍ଥ ଭିତରେହିଁ ମୋର ଜୀବନ ଗତି କରିଛି । ତାଙ୍କ ଆଚରଣରେ ହତାଶ ହୋଇ ଦିନେ ତାଙ୍କୁ କହିଲି, ତୁମେ ତୁମ ଆଚରଣ ଓ ଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ କଲେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଉ କଥା କହିବି ନାହିଁ । ସେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଉତ୍ତର କଲେ କଥା ନ କହିଲେ ମୁଁ ଭାସିଯିବି । ଏ କଥା ମୋ ମନକୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଘାତ ଦେଲା । ମୁଁ ନୀରବ ରହିଲି ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହ କଥାଭାଷା ବନ୍ଦ କରିଦେଲି । ମୁଁ ଭାବିଲି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମୋ ଛିତିର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ, ଏ ବାକ୍ୟହିଁ ଏହି ଭାବର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଛଅମାସ ବିତିଗଲା । କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲାନାହିଁ । ମୁଁ କଥା କହୁନାହିଁ ବୋଲି ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ । ଏ ଅବସ୍ଥା ଭାଙ୍ଗିଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟ କଲେନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଅବ୍ୟାହତ ରହିଲା । ଶେଷରେ ଚୋରକୁ ମାନମାରି ଖପରାରେ ଖାଇବା ନୀତି ପରିହାର କରି ମୁଁ ଆପେ ଆପେ ତାଙ୍କ ସହ ସ୍ବାଭାବିକ ହୋଇଗଲି । ମୁଁ ଭାବିଲି, ଜୀବନସାରା ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରୁଷ ବାସ୍ତବତାର ଚିତ୍ର ବଖାଣି ଆସିଛି । ସେ ବିଦ୍ରୋହ କରିନାହାନ୍ତି । ଉଦାସୀନ ଭାବରେ ଶୁଣି ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ଏବେ ମାୟାର ଆବରଣ କାଢ଼ିଦେଇ ପଦେ ବାସ୍ତବ କଥା କହିଦେଲେ ବୋଲି ମୁଁ ବିଦ୍ରୋହ କରିବା ଠିକ୍‌ନୁହେଁ । ଏହାର ଅଳ୍ପଦିନପରେ ତାଙ୍କର ମହାପ୍ରୟାଣ ଘଟିଲା ।

ତାଙ୍କ ସ୍ବଭାବର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଏଠି ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ସେ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୋଗୀ ହିସାବରେ ବଞ୍ଚିଲେ । ମୁଁ ଉତ୍ସର୍ଗାକୃତ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ସେବା କରି ଆସିଛି । ତାଙ୍କର ସଦା ରୋଗୀ ଅବସ୍ଥା ମୋ ଜୀବନର ଯେ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ନ ଘଟାଇଛି, ତାହାନ୍ତୁହେଁ । ମାତ୍ର ସେଥିପାଇଁ ସେ ମୋ ପ୍ରତି କେବେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ କଥା ପଡ଼ିଲେ କହନ୍ତି — ଓଷଦ କିଏ ଖାଉନାହିଁ । ମୋର ଲେଖାଲେଖି ଓ ବହିଛପା କାମକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଭଲ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରେରଣା ମିଳିବା ତ ଦୂରର କଥା । ବେଳେ ବେଳେ କହନ୍ତି ଏଗୁଡ଼ା କାହିଁକି ଲେଖୁଛ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋ ବହିର ପ୍ରକାଶିକା ଆସନ ଅର୍ପଣ କରି ସମ୍ମାନିତ କରିଛି । ଏହା ବୁଝାଇଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମନରେ ଭାବାନ୍ତର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏନାହିଁ । ଏସବୁ ପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରୁନାହିଁ । କାରଣ ଯାହାର ଯେପରି ମୂଲ୍ୟବୋଧ । ତେବେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାର କାରଣ ହେଉଛି — ମୁଁ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ ସେ ମୋଠାରେ କୌଣସି ଭଲଗୁଣ ଦେଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମୋତେ ଭଲ ନ ପାଇବା ଏତେ ପ୍ରଖର ଯେ ସେଠାରେ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୧୦

ମୋର ଭଲଗୁଣ ଅଦୃଶ୍ୟ ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ମୋର ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ କବିତାରେ
ଯାହା ୮୭ ମସିହାରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଲେଖିଛି, ତାହା
ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

ଭାରିଜା ମୋହର ଅତି ଉଦାସୀନ
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ତା'ର ଗୁଣ
ଶୟନ ଭୋଜନ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି
ନ ଦିଶଇ ତାକୁ ପୁଣି ।
ଅଭାବୀ ଜୀବନେ ଦେଇନାହିଁ କେବେ
ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ମାନ
ବାସ ହୀନ ପୁଣି ନିସମ୍ପର୍କି ଶେଷେ
ଅର୍ଜନ ଅକ୍ଷମ ଜନ ।
ଭରଣ ପୋଷଣ ପାଇଁ ପୁତ୍ରପରେ
ହେଲା ସେ ନିର୍ଭରଶୀଳା,
ଏପରି ସ୍ବାମୀକୁ ସ୍ବାମୀର ଆଦର
ଦିଏ ଭବେ କେଉଁ ବାଳା ?
ପାଇନାହିଁ କେବେ ଭାରିଜାଠୁ ମୁହିଁ
ସରାଗ ଆଦରମାନ,
ଛନ୍ଦଗନ୍ଧହୀନ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ
ଏଣୁ ବିଚାରେ ମୋ ମନ ।
ମାତ୍ର ସେଥିପାଇଁ ନ ଦୋଷଇ ତାକୁ
ବିଚାରି ତା ସଦ୍‌ଗୁଣ
ସରଳ ନିଷ୍ଠାପ ଦେବ ଦ୍ବିଜେ ଭକ୍ତି
ଆବିଳତା ହୀନ ମନ ।

ଯା ପରେ ଦୀର୍ଘଦିନ ବିତିଯାଇଛି । ଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିନାହିଁ । ଆମର ଛିତିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଆମର ସଂପର୍କ ବହୁତ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଫଳରେ ତାଙ୍କ ବିୟୋଗରେ ମୋର ନିଃସଙ୍ଗତା ବଢ଼ିଯାଇନାହିଁ । କାରଣ ତାଙ୍କ ସହ ମାନସିକ ବା ଦୈହିକ ସ୍ତରରେ ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥିଲା । ସେ ବଞ୍ଚୁଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ଯେପରି ଏକାକୀ ସମୟ କାଟୁଥିଲି, ଏବେ ସେହିପରି ଏକାକୀ ମୋର ସମୟ କଟୁଛି । ତଥାପି ସ୍ମୃତିଚାରଣରୁ କ୍ଷାନ୍ତି ମିଳୁନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଭଲଗୁଣ ମନରେ ସନ୍ତୋଷ ଦେଇଛି । ଏପରିକି ମୋର ଲେଖାଲେଖିରେ ତାଙ୍କର ଗୁଣ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଲୋକ ଅନ୍ତର ହୋଇଗଲେ ତାହାର ସନ୍ତୋଷ ଦେଇଥିବା ଗୁଣଟି ଯେତିକି ମନେ ନପଡ଼େ, ତାତୋଽଧିକ ମନେପଡ଼େ ମନକୁ ଆଘାତ ଦେଇଥିବା ତାହାର ବିଭାବଟି । ମୁଁ ସେହିପରି ସେ ମୋତେ ଭଲ ପାଉନଥିଲେ କେବଳ ଏହି କଥାଟିହିଁ ଭାବୁଛି । ସେ ବଞ୍ଚୁଥିଲାବେଳେ ଏଇ ଭାବ ମଧ୍ୟ ମନରେ ଥିଲା । ମାତ୍ର ତାହା ଏତେ ବାଧୁନଥିଲା । ଏବେ ଭାବି ଭାବି ମନ ଅତିମାତ୍ରାରେ ବିଷୟ ହୋଇଯାଇଛି । ବିଷାଦର ଶୀର୍ଷରେ ପହଞ୍ଚି ମୁଁ ନାରୀ ମନର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଛି । ଭଲ ପାଇବା ନ ପାଇବାର କାରଣ ଏବେ ମୋତେ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଉଛି । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ବରାବର ଦୋଷୀ ଭାବୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେ ଭାବ ବଦଳିଯାଇ ନୂତନଭାବ ମୋ ମନରେ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ।

ମୋର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଏହି ପ୍ରକାର । ନାରୀ ମାୟାର ପ୍ରତୀକ । ଅସର ଆଉ ମାୟାରେ ବୁଡ଼ି ରହିବାରେ ତା'ର ଆନନ୍ଦ । ତାହାର ଭଲପାଇବା ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ପୁରୁଷକୁ ମାୟାର କୁହେଳି ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହୁଏ । ସେ ଧନ ଚାହେଁ, ଭୋଗ ଚାହେଁ, କାମ ଚାହେଁ ସେବା ଚାହେଁ । ସେ କେତେବେଳେ କ'ଣ ଚାହେଁ, ତାହାର ସ୍ଥିରତା ନାହିଁ । ତାହାର ସମସ୍ତ ଚାହିଦାର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ହେଉଛି — ପୁରୁଷର ରସିକତା । ଏଇ ରସିକ ପଣକୁ ମାୟା ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳି ପରିବେଷଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ତା ମନରୁ ଶିଥିଳତା, ଶୀତଳତା ଦୂର କରି ଉଷ୍ମତା, ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହୁଏ । ବିନା ଧନ, ବିନା ଭୋଗ, ବିନା କାମ, ବିନା ସେବାରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ସମ୍ଭବ । ସାରବସ୍ଥୁ ହେଲା ପୁରୁଷର ରସିକ ପଣ ଓ ମାୟା । କିନ୍ତୁ ହାୟ, ମୋ ଠାରେ ରସିକପଣ ତ ନଥିଲା । ମୁଁ ପୁଣି ଶୁଷ୍କ ନୀତିବାଦୀ ଓ ବାସ୍ତବବାଦୀ । ମିଥ୍ୟା, ଅସତ୍ୟର ମୁଁ ବହୁତ

ଦୂରରେ । ମୋର ଆଚରଣରେ ତାଙ୍କ ମନର ଭଲପାଇବା ଗୁଣ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଯାଏ । ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ରହିଯାଇଛି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ସବୁ ମଣିଷ ମନରେ ଭଲ ପାଇବା ଗୁଣ ଥାଏ । କାହାକୁ ନା କାହାକୁ ସେ ଦିଏ । ଦେବାରେହିଁ ଆନନ୍ଦ ନିହିତ । ସେ ତାଙ୍କ ମନର ଭଲ ପାଇବା ମୋତେ ତ ଦେଇନାହାନ୍ତି । କାହାକୁ ବି ଦେଇନାହାନ୍ତି । ପୁରୁଷଟିଏ ଭଲ ନପାଇ ତାଙ୍କ ନାରୀ ଜୀବନ ବିତିଯାଇଛି । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ମୋ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ । ନୀତି ହେଉଛି — ପାଇଲେ ଦିଏ ବା ଦେଲେ ପାଏ । ମୁଁ ତ ପାଇନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଦେଇଛି ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ମୋଟ ଉପରେ ଆମ ଭିତରେ ଭଲ ପାଇବାର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ନଥିଲା, ଯଦିଓ ପାରସ୍ପରିକ ଆନୁଗତ୍ୟ ଓ ସମ୍ବେଦନ ଥିଲା । ଆମର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ଛନ୍ଦଗନ୍ଧହୀନ ବୋଲି ଯାହା ଲେଖିଛି, ତାହା ଠିକ୍ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି । ଦାୟୀ ମୋର ଆଚରଣ, ମୋର ସ୍ୱଭାବ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଜୀବନକୁ ସରସ କରିବାର ସମସ୍ତ ଉପାଦାନ ଥିଲା । ମୁଁ ତାହାର ଉପଯୋଗ କରିବାରେ ଅକ୍ଷମ ହୋଇଛି । ଏ ଉପଲବ୍ଧି ଆସିଲା ପରେ ମନ ହେଉଛି, ସେ ଫେରି ଆସନ୍ତେ କି — ମୁଁ ମୋର ଆଚରଣ ସଂଶୋଧନ କରନ୍ତି । ଚେଷ୍ଟା କରି ମାୟାର କୁହେଲି ସୃଷ୍ଟି କରି ରହିବ ସାଜନ୍ତି ଏବଂ ଦେଖନ୍ତି ତାଙ୍କ ଭଲ ପାଇବା ମୋତେ ମିଳୁଛି କି ନାହିଁ । ମୋର ଆବିଷ୍କାରର ସତ୍ୟତା ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ହାୟ — ଫୁଲ ଝଡ଼ିଲେ ଆଉ କ’ଣ ବୃକ୍ଷରେ ଲାଗେ ? ହାୟ — ହାୟ କରି ଅବଶୋଷ ନେଇ ମୋତେ ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହେଲେ ମୋର ଏ ସ୍ୱାୟ ଅନୁଭବ ପ୍ରସୂତ ମତବାଦର ପ୍ରଭାବ ଯଦି କାହା ଉପରେ ପଡ଼େ ବା ଏହାର ଉପାଦେୟତା ସ୍ୱୀକୃତ ହୁଏ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଖୁସିହେବି ।

(ତ) ମୋର ଚାରି ବୋହୂ ଭିତରୁ ୮୭ ମସିହା ବେଳକୁ ଦୁଇ ବୋହୂ ଆସିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରଚିତ ମୋର ଆତ୍ମ-ଚିନ୍ତନ କବିତାରେ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । ତାହା ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

ଝିଅବୋହୂ

ବୋହୂ ଦୁଇଟି ମୋ ଅତି ସୁଲକ୍ଷଣୀ
ଭକ୍ତିମତି ଚାରୁଣୀଳା,

ସ୍ବଜନରେ ପ୍ରୀତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନେ,
 କରନ୍ତିନି କେବେ ହେଲା ।
 ପ୍ରାପ୍ୟରୁ ଅଧିକ ସ୍ନେହ ଭକ୍ତି ମୋତେ ଦେଇଥାନ୍ତି ସରାଗରେ,
 ଉପକାଶୀ ବୋଲି ହେଉଥାଏ ତାଙ୍କ
 ଆସିନାହିଁ ମୋ ଗୋଚରେ ।
 ମନୁଷ୍ୟର ମନ ଗହନ ଗହଳ
 କେ ପାଇବ ତା'ର ଅନ୍ତ,
 ମନ ଅନ୍ତରାଳେ ଉଠି କି ନମାରେ
 ମୋ ହାନିତାର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ।
 ନିଜ ପୁଅଝିଅ ନୁହନ୍ତି ବିମୁକ୍ତ
 ମୋ ବିଷୟେ ଏ ଭାବରୁ
 ପରଝିଅ ଅବା କିପରି ଛାଡ଼ିବେ
 ଏ ଭାବ ତାଙ୍କ ମନରୁ ।

x   x   x

ଯା ଭିତରେ ବଡ଼ ବୋହୂଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋର ଭାବ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିଥିଲେହେଁ
 ଦ୍ବିତୀୟ ବୋହୂ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମନର ବିଶ୍ବାସ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଛି । ମୋ ମନରେ ତାଙ୍କ
 ପ୍ରତି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସଦ୍ ଭାବନା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ମୋ ପ୍ରତି ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ
 ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପରୋକ୍ଷରେ ମୋତେ ନିନ୍ଦା, ଗାଳିଗୁଳଜ କରିବାର ଆଭାସ ମୁଁ ପାଇଛି ।
 ଏ ଘଟଣା ମୋ ମନକୁ ବହୁତ ବାଧୁଛି । ବେଶୀ ବାଧେ ଏହାର କାରଣ ମୁଁ ବହୁ
 ପ୍ରୟାସ ସତ୍ତ୍ବେ ଅବଗତ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଦେଖାହେଲେ ବହୁତ ଭଲକଥାଭାଷା
 କରନ୍ତି । ମୁଁ ଏହାକୁ ଛଳନା ବୋଲି ଭାବେ । ବହୁଦିନ ହେଲା ମୋ ମନରେ ଏ
 ବିଷୟରେ ଆଲୋଡ଼ନ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି । ଏ ଘଟଣାକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗଚ୍ଛଟିଏ
 ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ହେଲେ ମନରେ ଶାନ୍ତି ଆସୁନାହିଁ । ଅନ୍ୟ
 ଦୁଇ ବୋହୂଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋର ବିଶେଷ କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ସେମାନେ ବରାବର

ପୃଥକ୍ ରହୁଛନ୍ତି । ନିଜ ନିଜର ସଂସାର ରଚନା କରିବାରେ ସେମାନେ ପାରଙ୍ଗମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛନ୍ତି । ଝିଅ ତିନିଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ବିଶେଷ କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ସେମାନେ ବେଶ୍ ସୁନାମର ସହ ତାଙ୍କ ସଂସାର ତୁଲାଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଝିଅ ଶାଶୁଘରେ ପ୍ରଶଂସିତ ହେଲେ ବାପ ମାଆଙ୍କର ଗୌରବ । ଆମକୁ ତାହା ମିଳିଛି । ତେବେ ବଡ଼ ଝିଅର ଜନ୍ମନା ଜନ୍ମନା ଟିକେ ଭିନ୍ନ ରକମର । ସେ ଅକାରଣରେ ଓ ଅଯୌଜ୍ଞିକ ଭାବରେ ବାପମାଆ ଉପରେ କ୍ଷୁବ୍ଧ । ତାହାର କ୍ଷୋଭ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଇ ଦିନେ ସେ କହିଥିଲା — ମୋର ବାପ ମାଆ ମଲେଣି । ଆମେ ଏଥିପାଇଁ ଦୁଃଖ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ କଥାଟି ମନରୁ ଯାଉନାହିଁ । ତାହାର ଏ ଆଚରଣ ପ୍ରତି ଜୋର୍ଦ୍ଦାନର ସମର୍ଥନ ଥିଲା କି ନାହିଁ, ଆମେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିନାହିଁ ।

ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦିନ ଓ ନିଃସ୍ୱ ହୋଇଥିବାରୁ ଶୁଶୁର ସୁଲଭ ବ୍ୟବହାର କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ଭାବକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମୋର ଆତ୍ମ-ତିକ୍ତନ କବିତାରେ ପଦଟିଏ ଲେଖିଥିଲି । ତାହା ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

x   x   x

ଧନାଘରେ ବିଭା କରିଣ କିଏ ସେ
ଗର୍ବେ ନିଶ ମୋଡ଼ି ଚାଲେ,
ସମଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦିନେ ପଡ଼ିଲେ
ଅନୁତାପା ନଳେ ଜଳେ ।

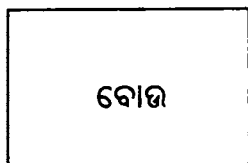
x   x   x

ଝିଅର ବାପଘର ତା ସ୍ୱାମୀ ପାଇଁ ଶୁଶୁରଘର ଆଉ ତା ପୁଅ ଝିଅଙ୍କ ପାଇଁ ମାମୁଁଘର ହୋଇଥାଏ । ଏଇ ଗୋଟିଏ ଘରୁ ସେମାନେ ଯେଝା ଯେଝା ଆନନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧି କରନ୍ତି । ଆମେ ବାପ ମାଆ ଯେଉଁ ପୁଅ ଘରେ ରହୁଥିଲୁ ସେହି ଘରକୁ ସେମାନେ ବାପଘର ଭାବି ଆସୁଥିଲେ । ଏବେ ମାଆ ଚାଲିଗଲା । ବାପର ଯିବାବି ଆସନ । ଏହାପରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବାପଘର ପ୍ରଶ୍ନ ଅବାନ୍ତର ହୋଇଯିବ । ଏହା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଧିନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଏହା ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ନୁହେଁ । ଆଦ୍ୟରୁ ତାହା ଜଣା । ତେଣୁ ସେମାନେ ଦୁଃଖ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଆଶା ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୧୫

(ଥ) ମୋ ବୋଉର ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟକ ଘଟଣା ପୂର୍ବରୁ କହିଛି । ଭୁଲ୍ ହେଉ ବା ଠିକ୍, ଅନଭିଜ୍ଞତା ଆଉ ଅକ୍ଷମତା ଜନିତ ମୋର ଅବହେଳାରୁ ତାହାର ଅଳ୍ପ ବୟସରେ

ବୋଉ

ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ମୋର ଭାବନା ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛି । ଜୀବନର ସକଳ ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଭିତରେ ତା ମୃତ୍ୟୁପରେ ଦୀର୍ଘ ଚାଳିଶରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସ୍ମୃତି ମୋ ଭିତରେ ବରାବର ଜୀବନ୍ତ ରହିଛି । ତିରିଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବିଧବା ହୋଇ ପୁରୀସହାୟ ଶୂନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଦୀର୍ଘଦିନ ବଞ୍ଚୁଥିଲା । ମୁଁ ଚାକିରି କଲା ପରେ ଜାଣି ତା ଦୁଃଖର ଅମା ଅକ୍ଷକାର ଘୁଞ୍ଚୁଥିଲା । ହେଲେ ଯଦିଓ ମୁଁ ତାକୁ ବରାବର ମୋ ପାଖରେ ରଖିଥିଲି, ତାହା ମନ ଜାଣି କେବେ କିଛି କରିନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା ମୋତେ ବରାବର ଦୁଃଖାଭିଭୂତ କରେ । ବାଙ୍କିରେ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ତାକୁ ପୁରୀରେ ଜଗନ୍ନାଥ, ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଲିଙ୍ଗରାଜ, ସତ୍ୟବାଦୀରେ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ, ଓଡ଼ିଶାରେ ରଘୁନାଥ, କଟକରେ ନୀଳମାଧବ ପ୍ରଭୃତି ଦେବତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରାଇ ପାରିଥିଲି । ପୂର୍ବରୁ ଯାଜପୁରରେ ବିରଜା ଓ ବାଙ୍କିରେ ଚର୍ଚ୍ଚିକା ଠାକୁରାଣୀ ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ କରାଇଛି । ଏଇ ଏକମାତ୍ର କାମଦ୍ୱାରା ତା ମନରେ ମୁଁ ଆନନ୍ଦ ଦେଇପାରିଥିଲି ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ । ବଦଳି ହୋଇ କଟକ ଚାକିରିରେ ମୁଁ ଜଏନ୍ କଲି ୫୭ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୨୯ ତାରିଖରେ । ବୋଉର ସେହିବର୍ଷ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ମହାପ୍ରୟାଣ ଘଟିଲା । ଏଇ ୮/୯ମାସ ରହଣି ଭିତରେ ମୁଁ ତାକୁ କଟକ ଚଣ୍ଡୀ ମନ୍ଦିରକୁ ଆଣିପାରିନଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଚଣ୍ଡୀମନ୍ଦିରର ଅବଶ୍ୟ ଏତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଆସିନଥିଲା । ତା ମନରେ ଚଣ୍ଡୀ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ଥିବା କଥା ମଧ୍ୟ ସେ କେବେ ମୋତେ କହିନାହିଁ । ଦିନେ ମୋର ଜଣେ ସଂପର୍କୀୟ ଯେ କି ତାହାର ନାତି ହିସାବ ହେବ ଆମ ବସାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କୁ କହିବାର ମୁଁ ଶୁଣିଲି — ଆରେ, ମତେ ଟିକେ ଚଣ୍ଡୀ ମନ୍ଦିର ନେଇଯାଉନୁ । ସେ ଉତ୍ତରରେ କହିଲେ, “ତୁ ତ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଚଣ୍ଡୀ । ଆଉ ତୁ କ’ଣ ଚଣ୍ଡୀ ଦେଖିବୁ ।” ଏକଥା ଏଇଠି ରହିଲା । ସେ ଚଣ୍ଡୀ ଦେଖିପାରିଲା ନାହିଁ — ମରିଗଲା, ଏକଥା ମୋର ସବୁବେଳେ ମନେ ପଡ଼ି ମନରେ ଦୁଃଖ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ପ୍ରତି ଅତି ହେୟଭାବର ସଞ୍ଚାର କରେ । ମୁଁ ଭାବେ— ମୁଁ ପୁଅ ହୋଇ ଯଦି ମାଆର ମନ ବୁଝିପାରିଲିନାହିଁ, ତାହା ହେଲେ ମୁଁ କି ପୁଅ ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୧୬

ସେ ସ୍ନେହ, ସରଳତା ଓ ଅନାବିଳତାର ପ୍ରତୀକ ଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ — ସଂପର୍କ ନିର୍ବିଶେଷରେ — ଯେ ଆମ ଘରକୁ ଆସେ— ସ୍ବାଭାବିକ ସ୍ନେହ ଆଦର ଅର୍ପଣ କରୁଥିଲା । ଆମ ଗାଁ ଘରେ ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ଝିଅମାନେ ତା ପ୍ରତି ବହୁତ ବହୁତ ଆସକ୍ତ ଥିଲେ । ଆମେ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ଚଳିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଚଳଣିରେ ଖୁଡ଼ି ପାଖରେ ପୃଥକତାର ଚିହ୍ନ ନଥିଲା । ମୋ ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସେମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଆଚରଣକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ପରୋକ୍ଷରେ ଅପ୍ରୀତିକର ମନ୍ତବ୍ୟ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଏହା ଶୁଣିଲେ କହନ୍ତି — ଖୁଡ଼ିଥିବାଯାଏ ଏପରି ଚାଲିବ । ଏହାକୁ କେହି ବନ୍ଦ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ବାଙ୍କିରେ ଥିଲାବେଳେ ମୋର ଦୁଇ ତିନିଜଣ ଘନିଷ୍ଠ ସହକର୍ମୀ ଆମ ଘରକୁ ବରାବର ଆସନ୍ତି ଓ ତାହାଠାରୁ ଯେଉଁ ସ୍ନେହ ଆଦର ପାଇଛନ୍ତି, ତାହା ସେମାନେ ଏବେ ବି ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି । ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ବୋଉର ସ୍ମୃତିଚାରଣ କରି କହନ୍ତି, ମାଉସୀ ଯେତେବେଳେ ତା ଶୁଶୁର କଥା ଗପେ, ତା'ର ତନ୍ମୟତା ଦେଖି ମୁଁ ଭାବେ ମାଉସୀ ଆଉ ଏ ଧରାରେ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ତାହାର ମୋ ଜେଜେଙ୍କ ପ୍ରତି (ଶୁଶୁର ପ୍ରତି) କେତେ ଆଦର, ଭକ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ମହନୀୟତାରେ ସେ କେତେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ, ତାହାର ସୂଚନା ମିଳେ ।

ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେ ବହୁତ ଭଲ ପାଉଥିଲା । କୌଣସି କାମଦାମ ତାଙ୍କୁ କରାଇ ଦିଏନାହିଁ । ଏପରିକି ତାଙ୍କର ଦେହ ପା କିଛି ହେଲେ ସେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଦେହହାତ ଆଉଁସି ଦେବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । ବିବାହ ପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ରୂପକୁ ନେଇ ଟିକେ କ'ଣ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୁପ କରି କହିଲି । ବୋଉ ମତେ କହିଲା — ସେମିତି କାହିଁକି କହୁଛୁ । ତାହାର ପାଦ ଦୁଇଟି କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର । ମୁଁ ବୋଉର ଏ କଥା ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ଭାବିଲି— ରୂପପ୍ରେମୀ ସାଧାରଣତଃ ନାରୀର ମୁହଁ ଛାତି ଉପରେ ଆଖିପକାଏ । କିଏ କ'ଣ ପାଦକଥା କହୁଛି । ତାହାପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଦକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲି ଏବଂ ଦେଖିଲି — ପ୍ରକୃତରେ ପାଦ ଦୁଇଟି ସୁନ୍ଦର । ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଚାରରେ ପାଦର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଅଛି, ଏକଥା ମୁଁ ଏହିଠାରୁ ଜାଣିଲି । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ମୋ ବୋଉ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଗତ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା-ଭକ୍ତି ସଂପନ୍ନା ଥିଲେ । କାହା କାହା ଆଗରେ ସେ କହିବାର ମୁଁ ଶୁଣିଛି — ବାହାଘରରେ ଗୋଟିଏ ଶାଶୁଛଡ଼ା ମୁଁ ଆଉ କିଛି ପାଇନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏ ଭକ୍ତିର ସତ୍ୟତା, ଯାଆର୍ଥ୍ୟ ସୁଦୂର ପ୍ରସାରୀ ଫଳ ମୁଁ ଜୀବନସାରା ଅନୁଭବ କରିଛି ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୧୭

ବୋଉ ମୋ ପାଖରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଭାଇଙ୍କୁ ବେଶୀ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରେ । ଏହା ସ୍ବାଭାବିକ । ସେ ତାହାର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନ ଓ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଅନାଇ ସେ ତାହାର ଦୁଃଖର ଦିନ ବଞ୍ଚିଛି । ତେଣୁ ସେ ତାହାର ଦୁଃଖୀର ସଙ୍ଗୀତି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଭାଇଙ୍କୁ ପ୍ରତି ମାସରେ କିଛି କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଉଥିଲି । ମାସର ପହିଲାବେଳକୁ ବୋଉର ଦୁଃଖ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । କାଳେ ମୁଁ ଟଙ୍କା ନ ପଠାଇବି— ଭାଇ ହଜିରାଣ ହେବେ—ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ମିଥମାଣ ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ଟଙ୍କା ପଠାଇବାରେ କେବେ ହେଲା କରେନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାହାର ବିଶ୍ବାସ ନଥାଏ । ମୁଁ ଘରେ ଏସବୁ କଥା ଆଲୋଚନା କରେନାହିଁ । ଏଇଟା ମୋର ସୁଗୁଣ କି ଦୁର୍ଗୁଣ— ହେଲେ ଏହା ମୋର ସ୍ବଭାବଗତ । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ବି ମୋର ଏ ସ୍ବଭାବରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କ୍ରମେ ସକଳ ବିଷୟରେ ଉଦାସୀନ ହୋଇଗଲେ ।

, ମୋ ବୋଉ ବହୁତ ଦମ୍ଭିଲା ଚେହେରାର ଲୋକ ଥିଲା । ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରିପାରୁଥିଲା । ଭୋକଶୋଷ ଭୁଲି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସେବା କରିବାରେ ସେ ସବୁବେଳେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ ରଖୁଥିଲା । ଆମେ ଭାଇ ଭଉଣୀଯାକ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସ୍ନେହ ଆଦର ପାଉ, ମୁଁ ଭାବେ ଏହା କେବଳ ତା କର୍ମର ଫଳଶ୍ରୁତି ।

ଆଜିକାଲି ପୁଅମାନେ ବାହାହେଲାପରେ ମାଆଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଡ଼କୁ ଅତିମାତ୍ରାରେ ଢଳୁଛନ୍ତି । ଏକଥା ମୁଁ ମୋର ‘ଶୁଭଗ’ରେ ସ୍ଥାନିତ ‘ଏକ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋକଗୀତିକା’ରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ସେଥିରୁ କେତୋଟି ଧାଡ଼ି ଲକ୍ଷଣୀୟ —

ଛାତୁ ନଥିଲ ତ କାନି ମୋହର

ବଡ଼ ହେଲ ଯହୁଁ ହେଲି ଅସାର

x   x   x

ଆମରତ ପୁଣି ଅଛି ସଂସାର

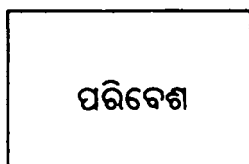
ସେ ଆଡ଼େ ନଜର ନାହିଁ ତାହାର ।

ହେଲେ ମୁଁ ଏ ପ୍ରକାର ଦୋଷରେ ଦୃଷ୍ଟିତ ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ବାସ । ମୁଁ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନରେ ଗଢ଼ା— ଏକଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । କାରଣ ହେଲା ମୋର କାର୍ଯ୍ୟଶୈଳୀ ଓ ସ୍ବଭାବ । ନୀରବରେ ମୋ କାମ ମୁଁ କରେ । କାହା ସହିତ ପରାମର୍ଶ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୧୮

କରେନାହିଁ କି ଆଲୋଚନା କରେନାହିଁ । ମୋ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଅତିମାତ୍ରାରେ ସଚେତନ ଥାଏ । ଅନ୍ୟ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କଲାପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଯହା କରିବା କଥା କରିସାରିଥାଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମତାମତ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ମୁଁ ସୃଷ୍ଟି କରେନାହିଁ । ବୋଉ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଯଦି କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଉଥିବ, ତାହା ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ବ । ଜଣକର ଅସୁବିଧା ଅନ୍ୟ ଜଣକର କାରସାଦିରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ଧାରଣା ଆଣିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥାଏ ।

(ଦ) ମୋର ମନେପଡ଼େ, ଆମ ଗାଁର ଜଣେ ଧନୀଲୋକ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ଗୋଟିଏ ମୋଉଛବ (ମହୋତ୍ସବ) କରନ୍ତି । ଭାତ, ଡାଲି, ଖିରି

ଇତ୍ୟାଦି ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ବଡ଼ ମଣିଷଙ୍କୁ ତକାଯାଏ

କି ନାହିଁ ମୋର ଖିଆଲ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗାଁର ସବୁ ଛୁଆ

ଯାଆନ୍ତି । ମୁଁ ବିଥରେ ଯିବାର ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।

ବଡ଼ ହେଲାପରେ ଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଭାବେ,

ସେ ଏ କର୍ମ ଦ୍ବାରା କୌଣସି ମାନସିକ ପୂରଣ

କରୁଥିଲେ, କି ମନ ଖୁସିରେ କରୁଥିଲେ କି ଗାଁରେ ଧନୀ ପଣିଆର ପରାକାଷ୍ଠା

ରଖୁଥିଲେ । ଠିକ୍ କଥା କ'ଣ ତାହା ଜାଣିବାର ଆଉ ଉପାୟ ନଥାଏ । ବହୁକାଳୁ

ସେ ଭୋଜି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି । ଯା ପରେ ବହୁତ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ଲୋକ

ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଭୋଜିଭାତ କରିବାର ମୁଁ ଦେଖିନଥିଲି କି ଜାଣି ନଥିଲି ।

ଯାଜପୁରରେ ଚାକିରି କରୁଥିବାବେଳେ ଆମ ଅଫିସର ସିରସ୍ତାଦାରଙ୍କ ମାଆ

ମରିଗଲେ । ସେ ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ବହୁତ ଜାକଜମକରେ କଲେ ଏବଂ ଅନେକ ଲୋକ

ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଭୋଜି ଖାଇଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲି । ମୁଁ ଏ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖି

ଆବାକାବା ହୋଇଗଲି । ମୁଁ ଭାବିଲି— ଏ ଲୋକର କେତେ ଧନ । ପୁଣି ସେ ଧନରୁ

ଅକାତରରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଶହ ଶହ ଲୋକଙ୍କୁ ଭୂରି ଭୋଜନ ଦେଉଛି । ଏ ଲୋକର

ଧନ ତା ଚାକିରିରୁ ଉପାର୍ଜିତନା ପୈତୃକ ନା ଆଉ କିଛି । ଧନ ଥିଲେ ବି ଏତେଲୋକଙ୍କ

ପାଇଁ ଭୋଜିଭାତ କରି ଧରିବାନ୍ତି ହେବାର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ? ଏହି

ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ମୋର ଆମ ଜେଜେବାପାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ମନେପଡ଼େ । ପୂରା ଚାନ୍ଦା,

ବେଭାର ଇତ୍ୟାଦିରେ କାମଟି ଚଳାଇ ଦେଇ ଆମ ରାଧୁଭାଇ ବାହାଦୂରୀ

ନେଇଥିଲେ । ନିଜ ଶକ୍ତିର ବାହାରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ନେଉଛନ୍ତି

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୧୯

ନା ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ଆପେ ଆପେ ମିଳିବାରୁ ସ୍ୱଶକ୍ତି ବାହାର କାମ କରି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ଦୁନ୍ଦ୍ର ମୋ ମନକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି ସିରସ୍ତାଦାର ବାବୁ ରାଧୁଭାଇଙ୍କ ପରି କାରସାଦି କରିନାହାନ୍ତି ତ ! ମୁଁ ଆମ ସିରସ୍ତାଦାରଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗ କେତେଜଣ ବିଶ୍ୱାସୀ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ମେଳରେ ଉଦ୍ଧାପନ କଲି । ସେମାନେ ମୋ କଥା ଶୁଣି ହସିଲେ । କହିଲେ, ବହୁତ ବଡ଼ ଭୋଜି — ବହୁତ ଖର୍ଚ୍ଚ । ମାତ୍ର ତାହା ସହିତ ସେ ବାବୁଙ୍କର ଧନର କି ସଂପର୍କ । ଧନ ବାହାରୁ ଆସିଲା-ବାହାର ଲୋକଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଗଲା । ବରଂ ବଳକା ମାଲରେ ସେ ବର୍ଷେ ଦିବର୍ଷ ଚଳିଯିବେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି — ବାହାରୁ କିଏ ଦେଲା । ସେମାନେ କହିଲେ ବାହାରେ ଦେବାଲୋକ ବହୁତ ଅଛନ୍ତି । ତେବେ ସେ ସବୁ ଛାଡ଼ । କେବଳ ସର୍ବତ୍ତ୍ୱିଜନର (ସେତେବେଳେ ଜିଲ୍ଲା ହୋଇନଥିଲା) ୮୦ ଲକ୍ଷନିୟନ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଜଣକା ଦିଭାର, ତିନିଭାର, ପାଞ୍ଚଭାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଲ ପଠାଇଛନ୍ତି । ସେ ଭାରରେ ଥାଏ ଚାଉଳ, ଚୁଡ଼ା, ନଡ଼ିଆ, ଗୁଡ଼, ପରିବା, ଲୁଗାପଟା, ଘିଅ, ଦହି, ଦୁଧ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ମୁଁ ବୁଝିଗଲି । ତଥାପି ଅବୁଝା ରହିଲା, ଯେଉଁମାନେ ଦେଲେ କାହିଁକି ଦେଲେ । ମୁଁ ଅଧିକ ଖୋଳତାଡ଼ କଲିନାହିଁ । ଯା ପରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଭୋଜିରେ ଯୋଗ ଦେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋତେ ମିଳିଛି । ମାତ୍ର ପ୍ରତିଥର ମୋର ସେହି ଏକାପ୍ରକାର ଭାବନା ହୁଏ । ଏତେ ଧନ କେଉଁଠୁ ଆଶୁଛନ୍ତି ଏବଂ କାହିଁକି ଏତେ ଯତ୍ନରେ ଧନସାରି ଦାନିକା ଭୋଜି କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ଲୋକ, ଧନଶାଳୀ, ସେମାନଙ୍କ କଥା ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଲୋକମାନେ ବି ଏପରି କରୁଛନ୍ତି । ଗୋଖିଟିଏ ଚିରିଗଲେ ନୁଆ ଗୋଖିଟିଏ ଅର୍ଥାଭାବରୁ ନ କିଣି ଛିଣ୍ଡା ଗୋଖି ପିନ୍ଧନ୍ତି, ସେମାନେ ବି ଏ କର୍ମ କରନ୍ତି । ଯାହା ରୋଜଗାର ହେଉଛି, ସେଥିରେ କଷେମକ୍ଷେ ମାସ ମୁଣ୍ଡ ପାଉନାହିଁ । ଭୋଜିପାଇଁ କୁଆଡୁ ପଇସା ଆସୁଛି । ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଅଳ୍ପରେ ଚଳି ଦରମାରୁ କିଛି କିଛି ସଞ୍ଚୟ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ସଞ୍ଚୟକୁ ଗୋଟିଏ କାମରେ ବିନିଯୋଗ କରି ଦେଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟ ପାଇଁ ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ମୁଁ ନିଜେ ପଇସାଟିଏ ବି ସଞ୍ଚୟ କରୁ ନଥିଲି । ଚାକିରି କରିବାର ୧୨/୧୩ ବର୍ଷ ପରେ ପ୍ରୋଭିଡେଣ୍ଟ ଫଣ୍ଡ କଲି । ସେତେବେଳେ ଏହା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ହୋଇନଥିଲା ।

ମୋର ଏହି ପ୍ରକାର ଭାବନା ଭିତରେ ମୁଁ ଏ କର୍ମର ଆବଶ୍ୟକତା କ୍ରମଶଃ ବୁଝିଲି । ଏହା ଗୋଟିଏ ସାମାଜିକ ବନ୍ଧନ — ବ୍ୟାଧି କହିଲେ ଭୁଲ୍ ହେବନାହିଁ । ବିବାହ, କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୨୦

ବ୍ରତ, ଶୁଦ୍ଧି, ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ପ୍ରଭୃତି ଏ କର୍ମର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନମୁନା । ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ଆଉ ସାମାଜିକ ଚଳଣିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଧନୀ, ଗରିବ, ନିର୍ବିଶେଷରେ ଏ କର୍ମ କରାଯାଏ । ଧନୀ, ଗରିବ ଭେଦରେ ଆୟୋଜନର ତାରତମ୍ୟ ଘଟେ । ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମରେ ଗୋଟିଏ ସର୍ବସମ୍ମତ ସର୍ବନିମ୍ନ ଧାରା ଥାଏ । ଲୋକର ଅର୍ଥବଳ ଆଉ ନଥାଉ, ସେ ବିକିଭାଙ୍ଗି ହୋଇ ସଂପତ୍ତି ବିକି ବା ବନ୍ଧା ପକାଇ, ଧାର କରଜ କରି ସର୍ବନିମ୍ନ ଧାରାରେ କର୍ମଟି ତୁଲାଏ । ପଡ଼ୋଶୀ, ପରିଚିତ ଲୋକ ବା ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କର ଭୋକି ଇତ୍ୟାଦି ଭୋଗ କରିଥିବା ଲୋକ ସେମାନଙ୍କୁ ତା ଘରେ ସେପରି ଭୋଗର ସୁବିଧା ନ ଦେଲେ ତାହାର ଇଚ୍ଛା ରହିବ । ସେ ଅସାମାଜିକ ହୋଇଯିବ, ଛୋଟ ହୋଇଯିବ । ଏ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରୁ କରୁ ମୋର ନିଜର ପାଲି ମଧ୍ୟ ଆସିଗଲା । ମୋ ବଡ଼ ଝିଅ ବାହାଘରକୁ (ସେତେବେଳକୁ ପୁଅମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିନଥିଲା) ମୁଁ ୪୦୦ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଭୋକି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲି । ପଲୋଉ, ଡାଲି, ତରକାରୀ, ଖଟା, ଶାଗ, ମାଛ, ଛେଅଡ଼ା, ଖିରୀ, ରସଗୋଲା ଥିଲା ଭୋଜିର ପ୍ରକାର । ଏହା ହେଉଛି ସର୍ବନିମ୍ନସ୍ତରର । ଏ ଘଟଣା ପରେ ମୋର ଭାବଧାରା ବଦଳିଗଲା । ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର ବାହାଘର ଭୋକି ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଖିରେ ନଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଛି । ସେମାନଙ୍କ କାରବାରରେ ମୋର ଅନୁଭୂତ ପ୍ରଥମ ଘଟଣାର କାରସାଦି ଥାଏ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଛି । ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟ ମୋର ଆଲୋଚନା ପରିସରଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ମୁଁ କେବଳ ଗରିବ ମାନଙ୍କ କଥା କହୁଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ବାହାରୁ କିଛି ମିଳିବାର ନଥାଏ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଧୁବା କଥା । ହେଲେ ଏ କର୍ମର ଉପାଦେୟତା ଅଛି । ଏହା ସାର୍ବଜନୀନ ଏବଂ ସମାଜରେ ସଂହତି, ସଂପ୍ରୀତି, ସଦ୍ଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସହାୟକ । ମୋର ପ୍ରାଥମିକ ଭାବଧାରା ଆଉ ଏବର ଭାବଧାରା ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ ବହୁତ ତାରତମ୍ୟ । ମୁଁ ଆପେ ଆପେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧି କଲି । ପରିବେଶରୁ ଦେଖି ଦେଖି ଶିଖିଲି । ମୋ ମତରେ ପରିବେଶ ହେଉଛି ଆମର ଅସଲ ଗୁରୁ । ତଥାପି ଏ ଭୋକିଭାତ କ୍ରିୟା ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଛି । ଜଣେ ପାଳନ କରିବ, ଅନ୍ୟ ଜଣେ କରିବ ନାହିଁ, ତାହା ହେଲେ ସିନା ତାହା ଅସାମାଜିକତା କୁହ ବା ଅସଙ୍ଗତି କୁହ ସୃଷ୍ଟି କରିବ । ଏ କର୍ମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ସମାଜର କିଛି କ୍ଷତି ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ବରଂ ଗରିବ ରକ୍ଷା ପାଇଯାଆନ୍ତେ । କେବଳ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ପାଳନ କରି କର୍ମଟି ହୁଅନ୍ତା । ଭୋକିଭାତ ଇତ୍ୟାଦି କ'ଣ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ?

(ଧ) ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବିକାଶୋନ୍ମୁଖ ପ୍ରାଣୀ । ତାହାର ବିକାଶର ଧାରା ଅବୀରଣ ହୋଇଚାଲେ । କିନ୍ତୁ ବିକାଶର ଦିଗଟି ତାକୁ ନିଜେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ମାତ୍ର ଶୈଶବରେ — ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ତାହା କରିବାର ଶକ୍ତି ତାହାର ନଥାଏ । ସେ

ବିକାଶର ଦିଗ

କାମଟି ବାପ-ମାଆଙ୍କର, କିନ୍ତୁ ସବୁ ବାପା-ମା ଏହା ଠିକ୍ ରୂପେ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଫଳରେ ବିକାଶ ବିକୃତ ବା ଅନାକାଂକ୍ଷିତ ହୋଇଯାଏ । ମୋ କଥା ମୁଁ କହୁଛି — ମୁଁ ଏତେ ଅକ୍ଷମ, ଅପାରଗ, ଓ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ହୀନ ଯେ ମୋ ପିଲାଙ୍କର ବିକାଶକୁ ମୁଁ ଉପଯୁକ୍ତ ମୋଡ଼ ଦେଇପାରିଲିନାହିଁ ବୋଲି ଭାବୁଛି । ମୁଁ ସମାଜରେ ଚଳୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମାଜର ଘଟଣାବଳୀକୁ ହାତୁଆକୁ ଯେପରି ଆଖିକାନ ବନ୍ଦକରି ଦେଇଥିଲି । ନିଜ ମନରୁ ଭାବନାରୁ ଯାହା ସ୍ଫୁରିତ ହେଉଥିଲା, ସେହି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲି । ମୁଁ ଟିକେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଓ ପରମ୍ପରାପ୍ରାୟ । ମୋର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଥିଲା ପୁଅପିଲାମାନେ ଭଲ ପାଠପଢ଼ିବେ, ଭଲ ଚାକିରି କରିବେ । ଝିଅପିଲାମାନେ ପାଠ ପଢ଼ିବେ, ବୟସ ହେଲେ ବାହା ହୋଇଯିବେ । ଝିଅପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଚାକିରି ମୋ ଧାରଣାର ବାହାରେ ଥିଲା । ପାଠ ସାଜକୁ ଅନ୍ୟଦିଗରେ ମନଦେଲେ ପାଠପଢ଼ାରେ ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନ ଅସମ୍ଭବ । ଏହି ଭାବଧାରାରେ ମୁଁ ମୋର ପିଲାଙ୍କୁ ଗଢ଼ିଲି । ସେମାନେ ବି ଠିକ୍ ମୋ ମନୋମତ ହୋଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏବେକୋର ହାତୁଆ ଦେଖିଲେ ମନରେ ଟିକେ ଦୁଃଖଆସେ । ଏବେ ନାଟ, ଗୀତ, ଖେଳ, ଅଭିନୟ ଇତ୍ୟାଦି କଳାସାଧନ କରି ପିଲାମାନେ ରାଜ୍ୟ, ଦେଶ ବିଦେଶରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି । ଅର୍ଥ ରୋଜଗାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଚ୍ଚ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ ହେଉଛନ୍ତି । ମୋ ପିଲାଏ କେହି ଏ ପ୍ରକାର ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିପାରିଲେନାହିଁ । ଯାହା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି ତାହା କିପରି ଏ ସମ୍ମାନ ପାଖରେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ବୋଧ ହେଉଛି । କାହିଁକି ଏ ପରି ହେଲା ? ମୋ ପିଲାଙ୍କର କ'ଣ ସେ ଦିଗରେନୈପୁଣ୍ୟ ବା ସ୍ବହା ନଥିଲା ? ଥିଲା, ନଥିଲା କିଏ କହିବ ? ସେ ଦିଗରେ ମୁଁ ମନ ଦେଇଛି କି ? ପିଲାଙ୍କର ଆକର୍ଷଣ କେଉଁ ଦିଗରେ ଅଛି ତାହା ମୁଁ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରିଛି କି ? ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ଗତିକରିବା, ସାଧନ ମାର୍ଗ ବାଛିବାର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ମୁଁ ଦେଇଛି କି ? କଳା ସାଧନ ଦିଗରେ ମୋର ନିଜ ମନ ତ ଗୋଟିଏ ରୁଦ୍ଧ କୋଠରୀ, ସେମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ଉତ୍ସାହ ଦେବି ? ପୁଣି ମୋର ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ବନ୍ଧମୂଳ ଧାରଣା ଥିଲା— ନାଟ, ଗୀତ, ଅଭିନୟ ଆଦି ନାଟ ବର୍ଗର କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୨୨

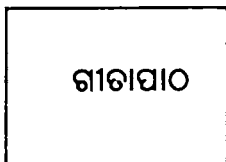
ଲୋକଙ୍କର କାମ । ସେମାନେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବେ । ଉଚ୍ଚବର୍ଗ ଲୋକେ ତାହା
ଉପଭୋଗ କରିବେ । କେବଳ ପାଠପଢ଼ା ଓ ତହିଁରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ସାଧନ ମୋ ବିଚାରରେ
ଏକମାତ୍ର ମହନୀୟ ପଦ୍ଧତି ।

ମୁଁ କେବଳ ଏକମାତ୍ର ଏହି ଭାବଧାରାର ବାହାକ ନ ଥିଲି । ମୋ ପରି ଅନେକ
ଲୋକ ଏହି ମନୋବୃତ୍ତି ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ । ମୋଟ ଉପରେ ସମାଜରେ
ସେତେବେଳେ ଏହା ସାଧାରଣ ରୁଚି ଥିଲା । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ମୋର ବିଶିଷ୍ଟ
ସଂଗୀତଜ୍ଞ ଶ୍ରୀ ଅକ୍ଷୟ ମହାନ୍ତିଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼େ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସାକ୍ଷାତକାର
ବିବରଣୀ ମୁଁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକାରେ ପଢ଼ିଥିଲି । ସେ ପାଠପଢ଼ା ଶେଷରେ
କଟକରେ ରହି ଗୀତ ବୋଲାବୋଲି କରୁଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସଂଗୀତ ସାଧନାରେ
ବୋଧେ ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଗାଁ କୁ ଗଲେ
ମୁରବାଲେକେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି — “ଆରେ ଅକ୍ଷୟ, କଟକରେ କ’ଣ କରୁଛୁ ?” ।
ସେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି — “ଗୀତ ବୋଲାବୋଲି କରୁଛି” । ସେମାନେ କହନ୍ତି — ଆରେ
ଗୀତ ବୋଲୁଛୁତ ବୋଲ ହେଲେ କରୁଛୁ କ’ଣ ? ଏଥିରୁ ସୂଚୀତ ହୁଏ, ସେମାନେ
ଗୀତ, ନାଟ, ଖେଳ, ଅଭିନୟ ଇତ୍ୟାଦି ଯା’ ହେଉ ସେ ସବୁକୁ କର୍ମ ଭିତରେ ଗଣ୍ଠ
ନଥିଲେ । ସେ ସବୁ ସାମାଜିକ ବିନୋଦନ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଏସବୁ ପେଶାରେ
ପରିଣତ ହୋଇଗଲାଣି । ଏହାକୁ ଅନେକ ପୁରାପୁରି ଜିବୀକା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ
କରିନେଲେଣି । ମୋର କହିବା କଥା — ମୋ ଭାବଧାରାକୁ ଦୋଷଯୁକ୍ତ କୁହାଯାଇ
ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ସମୟରେ ସେ ପ୍ରକାର ରୁଚି ଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ତାହା ଭିତରେ
କେହି କେହି ନିଜର ଭାବଧାରାରେ ଦୃଢ଼ରହି ପିଲାଙ୍କୁ ଏ ଦିଗରେ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିଲେ
ଏବଂ ସଫଳ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ ଯେପରି ଅକ୍ଷୟମହାନ୍ତି ।

ଯାହାହେଉ, ଯାହା ହେବାର ହୋଇଯାଇଛି । ଆମେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇନାହିଁ ।
ପୁଅମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଆସନରେ ଅବସ୍ଥାପିତ । ଝିଅମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଗୃହିଣୀ
ହୋଇଛନ୍ତି । ତେବେ ଯୁଗ ବଦଳିଛି, ରୁଚି ବଦଳିଛି । ମୋ ଭାବଧାରାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା
ଏବେ ଆଉ ନାହିଁ । ବାପ ମା ମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ କେବଳ ପାଠ ପଢ଼ ପାଠ ପଢ଼ ନ କହି
ତାହାର ରୁଚି ଓ ଆକର୍ଷଣକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ସେ ଦିଗରେ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା
ଉଚିତ୍ ।

(ନ) ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାର ମହନୀୟତା, ଗୀତାପାଠର ଉପାଦେୟତା
 ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ମୁଁ କହିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । କହିଲେ ଯେ ଠିକ୍ ରୂପେ
 କହିପାରିବି ଏ ଭରସା ମୋର ନାହିଁ । କେବଳ ସେ
 ସଂବନ୍ଧୀୟ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ
 କରି ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ ନିବୃତ୍ତ ରହୁଛି ।

- (୧) ଗୀତା ସୁଗୀତା କର୍ତ୍ତବ୍ୟା କିମନୈଃ ଶାସ୍ତ୍ର ବିସ୍ତରୈଃ
 ଯା ସ୍ବୟଂ ପଦ୍ମ ନାଭସ୍ୟ ମୁଖ ପଦ୍ମାର ବିନିସ୍ତୃତା ।
- (୨) ସର୍ବୋପନିଷଦୋଗାବୋ ଦୋଷ୍ଟା ଗୋପାଳ ନନ୍ଦନଃ
 ପାର୍ଥୋବନ୍ଧୁଃ ସୁଧୀର୍ଘୋକ୍ତା ଦୁଷ୍ଟଂ ଗୀତାମୃତ ମହତ୍ ।

ମୋର ଦୃଢ଼ ଅନୁଭବ ଯେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଗୀତା ପଢ଼ିବା ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।
 ମୁଁ ଚାକିରିରୁ ଅବସର ନେଲାପରେ ଗୀତା ପଢ଼ିଲି । ଯାହା କିଛି ଜାଣିଲି, ସେଥିରେ
 ମୋର ଆଖି ଖୋଲିଗଲାପରି ଲାଗିଲା । ତାହା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଯେପରି ଅନ୍ଧ ବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ
 ଅଜ୍ଞ ଥିଲି । ନିଜର ଉକ୍ତ ଅନୁଭବଟିରେ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଭାଗାଦାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା
 ହେଲା । ଇଚ୍ଛା ହେବା ସ୍ବଭାବିକ । ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଗୀତା ପଢ଼ିବା ପାଇଁ କହିଲି । ଥରେ
 ନୁହେଁ, ବାରମ୍ବାର କହିଲି । କିନ୍ତୁ କେହି ସେ ଆଡ଼କୁ ମନ ଦେଲେନାହିଁ । ଗୋଟିଏ
 ପୁଅ ମତେ କହିଲା, “ତମେ ଅବସର ପରେ ଗୀତା ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲ । ଆମକୁ
 କାହିଁକି ଏବେଠୁ ପଢ଼ିବାକୁ କହୁଛ ?” ମୋ ପାଖରେ ଯାର ଉତ୍ତର ନଥିଲା । ମୁଁ
 ନିରବ ରହିଲି । ବହୁଦିନ ତଳେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବହି ‘ଗୀତା ସୁଧା ସାର’
 ଛପାଇଥିଲି । ସେ ବହିରେ ସେମାନେ ଆଖି ପକାଇଥିବେ— ଏ ବିଶ୍ବାସ ମୋର ନାହିଁ ।
 ମନର ହତାଶ ଭାବକୁ ‘ସଦ୍‌ଭାବନା’ ବହିର ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି ।
 ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

ଗୀତା ପାଠକଥା ଦୂରେ ଥାଉ,
 ଗୀତାସୁଧାସାର ନ ପଢ଼ିଲେ
 ହୀନ ଜନ ଲେଖା ହୀନ ବୋଲି ପରା
 ମନେ ମନେ ଭାବିନେଲେ ।

ପୁଅମାନେ ପୃଥକ ଭାବରେ ରହୁଛନ୍ତି । ଏବେ ଗୀତା ପଢ଼ିଲେଣି କି ପଢୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ସଠିକ୍ ଜାଣିନାହିଁ । ବଡ଼ପୁଅ ପାଖରେ ତ ଥାଏ । ମୁଁ ଦେଖେ, ସେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଇଂଲିଶ୍ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୀତା ବହି କିଣିଆଣେ । ବେଳେ ବେଳେ ବସି ପଢ଼ିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖେ । ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ସେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୀତା ବହି ପଢ଼ି ଶେଷ କରିନାହିଁ । ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି, ସବୁ ପୁଅଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଏକଥା । କିଏ ଦଶପୃଷ୍ଠା ପଢ଼ିଥିଲେ ଅନ୍ୟ ପନ୍ଦର ପୃଷ୍ଠା ପଢ଼ିଥିବ । ସେମାନେ କେତେକେତେ ବହି ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପଢୁଛନ୍ତି । ଗୀତା ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବହି । ସେଥିରୁ କିଏ କେତେ ବା କ’ଣ ଗ୍ରହଣ କଲା, ତାହା ଭିନ୍ନ କଥା । ମାତ୍ର ବହିଟିକୁ ଆମୂଳଚୁଲ ପଢ଼ିବାରେ ଅସୁବିଧା କ’ଣ ? ମୁଁ ଭାବୁଛି, ସେମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ଭିତ୍ତିକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ପୋଷଣ କରୁଥିବାରୁ ବୋଧେ ଗୀତାରୁ ପଠିତ କଥା-ଯାହା ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଶ୍ୱାସମୂଳକ — ତାଙ୍କ ମନରେ ରସ ବା ଆବେଗ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଗୀତା ପାଠରେ ନିଷ୍ଠା ଆସୁନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବି ସବୁଜ୍ଞ ରହିବା ଛଡ଼ା ମୋ ପାଇଁ ଆଉ କି ଉପାୟ ଅଛି । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରନ୍ତି । ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ କଥା ପାଳନକରି ଲୋକ କେତେ କଥା ଶିଖନ୍ତି । ମୁଁ ଏଇ କାମଟି କେବଳ — ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମ ମୁଁ ବରାଦ କରିନାହିଁ, — ମୋ ପୁଅମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ମୋର ଗୁରୁଜନପଣ ବା ବାପ ହିସାବରେ ଗୁରୁପଣର ମୂଲ୍ୟାୟନ ଲୋକେ ଯେପରି କରିବେ ।

(ପ) ମୃତ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ବାର୍ଷିକୀ ଦିବସରେ ପିଣ୍ଡ ବା

ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦେବା ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବିଧି । ଏହା ଆମ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ସମସ୍ତେ ପାଳନ କରନ୍ତି । ପିଣ୍ଡ ବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଅର୍ଥ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଦେବା । ସେମାନେ ଏହି ପିଣ୍ଡ-ରୂପକ ଭୋଜନ ଉପରେ ତିଷ୍ଠି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ଲୋକେ ରସା ଖାଦ୍ୟ ପିଣ୍ଡରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣୋତ୍ତର ଜାତିର ଲୋକେ ଚାଉଳ, ଡାଲି, ପରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା ବିଧି । ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକରେ ଯାହା ଏକ ବର୍ଷ ପିତୃ ଲୋକରେ ତାହା ଏକ ଦିବସ ହୁଏ । ତେଣୁ ଆମେ ବର୍ଷରେ ଥରେ ଦେଲେ ହେଁ ସେମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଭୋଜନ ପାଆନ୍ତି । ବିଗତ ଆତ୍ମା ପୁନର୍ଜନ୍ମ ପାଇଲେଣି କି ମୁକ୍ତି ପାଇଗଲେ ବା ପ୍ରେତ ଲୋକରେ

ଶ୍ରାଦ୍ଧ କର୍ମ

ଅଶରୀରୀ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି, ଆମେ ଜାଣିପାରିବା ନାହିଁ । ତେଣୁ ତିନି ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଅର୍ଥାତ୍ ବାପ, ତାଙ୍କ ବାପ ଓ ତାଙ୍କ ବାପ ଏବଂ ମା, ତାଙ୍କ ଶାଶୁ ଓ ତାଙ୍କ ଶାଶୁକୁ
 ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯିବାର ବିଧି ଅଛି । ଏହା ବାଦ୍ ଗୋଟିଏ ମଉଳା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଏ ।
 ଅଜା, ତାଙ୍କ ବାପା ଓ ତାଙ୍କ ବାପାକୁ ଏ ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ । ସେମାନେ ଏ ପିଣ୍ଡକୁ
 ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ପାଇଲେ ତୃପ୍ତି ଲାଭ କରି ଦାତାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତି ।
 ପିତୃ ପୁରୁଷ ସର୍ବଦା ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି କାମନା କରନ୍ତି । କାରଣ ବଂଶ ଲୋପ ହୋଇଗଲେ
 ପିଣ୍ଡ ଲୋପ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସେମାନେ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଏ କର୍ମଟି ପୁତ୍ର
 ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ପୁତ୍ରଟିଏ ଲାଭ କରିବାକୁ
 କାମନା କରନ୍ତି । ପୁଅ ଶବଦାହ ବେଳେ ମୁଖାଗ୍ନି ଦିଏ ଏବଂ ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ପିଣ୍ଡ ଦିଏ ।
 ଲୋକର ପୁଅଟିଏ ନଥିଲେ ସେ ପିତୃ ଗଣରୁ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଶ୍ରାଦ୍ଧକର୍ମ ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞ ଭିତରେ
 ଗଣାଯାଏ ଏବଂ ଏହାର ପାଳନରେ ପଞ୍ଚସୁନା ପାପ ନାଶ ହୁଏ । ମୋର ସ୍ୱ-
 ଭାବନା ବହିରେ ସ୍ଥାନିତ ‘ଅତ୍ୟେଷ୍ଠ କ୍ରିୟା’ ଶୀର୍ଷକ କବିତା ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ।
 ତାହା ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

“ମୃତ ହେଲେ ଲୋକ ଶରୀର ହୋଇଯାଏ ଅଚଳ
 ଅଶରୀରୀ ହୋଇ ରହେ ‘ମୁଁ’ ସୁକ୍ଷ୍ମ ହୋଇଣ ମେଳ ।
 ଯାବତ ନୂତନ ଶରୀର ନ ହୋଇଛି ପ୍ରାପତ
 ଗତ ପଦାର୍ଥରେ ନଜର ରହେ, ନୁହେଁ ଚକିତ ।
 ଯେଉଁ ଶରୀରଟି ରକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା ଯଦ୍ୱରେ
 ଏବେ ପତି ହେବ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, ପୁଣି ଶ୍ୱାନ ଶୃଗାଳେ ।
 ଭକ୍ଷିବେ ମଶାଣୀ ପଦାରେ, ହୋଇବେ ଆନନ୍ଦିତ
 ଅଶରୀରୀ ଭାବେ ଦେଖି ମୁଁ ନ ହେବି କି ଦୁଃଖିତ ।
 ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏ ଦୁଃଖ ଅଛି ଶାସ୍ତ୍ର ନିୟମ
 ମୃତ୍ୟୁପରେ ପରେ ଶବକୁ କରିଦେବ ଦହନ ।
 ପୁତ୍ରରୁ ଅଧିକ ଘନିଷ୍ଠ ଅବା କିଏ ହୋଇବ
 ପୁତ୍ରସମ ଆତ୍ମରିକତା ପୁଣି କାହାର ଥିବ ।

ଦାହ କ୍ରିୟା ଏଣୁ ହୋଇଛି ନ୍ୟସ୍ତ ପୁତ୍ର ଉପରେ
ଏ ପାଇଁ ପୁତ୍ରେକ ଜୀବନେ ଇଚ୍ଛିଥାନ୍ତି ନରେ ।
ଦହନ କ୍ରିୟାରେ ଜାତିଏ ହୋଇଥାନ୍ତି ସହାୟ
ଭୋଜିଭାତେ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଯିବା ବିଧେୟ ।

ନୂତନ ଶରୀର ଧରିବ ଅବା ହୋଇଛି ମୁକ୍ତ
ବିଗତ ଆତ୍ମାର ଅବସ୍ଥା ନୁହେଁ ଆମକୁ ଜ୍ଞାତ ।
ଅନୁମାନି ତିନିପୁରୁଷ କରୁ ତାହାର ସେବା
ବିଗତ ଆତ୍ମାର ସନ୍ତୋଷ ହୁଏ ଏଥିରେ ଅବା ।

ପିଣ୍ଡଦାନ କରୁ ବର୍ଷକେ ଥରେ ହୋଇ ପବିତ୍ର
ଆମକୁ ଯା ହୁଏ ବରଷେ ତାଙ୍କୁ ଦିନଟି ମାର୍ତ୍ତ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧା ନିଷ୍ଠା ସହ ଯେ ପୁତ୍ର ଏହା କରେ ପାଳନ
ପିତୃ ଆଶୀର୍ବାଦ ଲାଭକୁ ସିଏ ହୁଏ ଭାଜନ ।

ପଞ୍ଚମଞ୍ଜ ମଧ୍ୟେ ଏ କାମ ହୋଇଥାଏ ଗଣନ
ପଞ୍ଚଶୂନା ପାପ ବିନାଶ ହୁଏ କଲେ ପାଳନ ।

ପୁଅ ହିସାବରେ ମୁଁ ଏ କର୍ମଟି କିପରି ପାଳନ କରିଛି, ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା
ଉଚିତ୍ ମନେ କରୁଛି ।

ଆମର ବାପା ୩୧ ମସିହାରେ ପ୍ରଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ଆମେ ସେତେବେଳେ
ପିଲା । ଲୋକ ବିବାହ କଲେ ଏବଂ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିତ ଥିଲେ ସେ ପିଣ୍ଡ କର୍ମରେ
ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ମୋର ଭାଇ ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ୧୫ ବର୍ଷ ପରେ ୪୬
ମସିହାରେ ବିବାହ କଲେ ଏବଂ ମୁଁ ୫୦ ମସିହାରେ ବିବାହ କଲି । ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଇ
୪୬ ମସିହା ପରେ ଏବଂ ମୁଁ ୫୦ ମସିହା ପରେ ପିଣ୍ଡ ଦାନର ଯୋଗ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ
ହେଲୁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଧାରଣା ଆମେ ପିଣ୍ଡ ପକାଉଥିନା ଥିଲୁ । ବୋଉର ଦେହାନ୍ତ
ଘଟିଲା ୫୭ ମସିହାରେ । ପିଣ୍ଡ ଦେବା କାମଟି ବୋଉଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଏବଂ
ତାହା ସଙ୍ଗେ ବାପାଙ୍କର ପିଣ୍ଡ ଓ ମଉଳା ପିଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଲା । ବୈଶାଖ କୃଷ୍ଣଷଷ୍ଠୀରେ

ବାପାଙ୍କର, କାର୍ତ୍ତିକ ଗୋଷ୍ଠାଷ୍ଟମୀ ତିଥିରେ ବୋଉର ଓ ଇନ୍ଦୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ପିତୃପକ୍ଷର ଷଷ୍ଠୀ ତିଥିରେ ମଉଳା ପିଣ୍ଡ ଏହିପରି ତିନୋଟିଯାକ ପିଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା । ପିଣ୍ଡ କର୍ମଟି ଭାଇଙ୍କର (ବଡ଼ପୁଅର) କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଆଲୋଚନା ନ କରି ନିଜେ ୫୯ ମସିହାରୁ ବାପା, ବୋଉ ଓ ମଉଳା ପିଣ୍ଡ ପକାଇଲି । ବାପାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସ କେବଳ ଭାଇଙ୍କଠାରୁ ବୁଝିଲି । ଏପରି କରିବାର କାରଣ, ତାଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡକଥା କହିଥିଲେ ସେ ମୋ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଆର୍ଥିକ ବୋଧ ଲଦି ଥାନ୍ତେ ଯାହା ମୁଁ ତୁଳାଇବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ପିଣ୍ଡଦିନ ସାଇତାଭାଇଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ଏହା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପିଣ୍ଡର ବରାଦ କରୁଥିବାରୁ ସେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ କରଣୀୟ କହି ଅର୍ଥ ଦାବି କରିଥାନ୍ତେ । ସେ ନିଜେ ପିଣ୍ଡ ପକାଉଥିଲେ କି ନାହିଁ — ମୁଁ ବୁଝିନଥିଲି ।

ମୋର ଏ ପିଣ୍ଡଦାନ କର୍ମ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲୁଥିଲା । ୭୮ କି ୭୯ ମସିହାରେ (ଠିକ୍ ମନେ ନାହିଁ) ବୋଉ ଶ୍ରୀକ୍ଷର ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ବଡ଼ପୁଅ ସାଙ୍ଗରେ ତାହାର କର୍ମସ୍ଥଳୀକୁ ଚାଲିଗଲେ । ମୋ ମନରେ ରାଗ ହେଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି— ସେ ତ ନାହିଁ — ଆଉ ପିଣ୍ଡ ପକାଇବି କ’ଣ ? ତାହାର ଅନୁପସ୍ଥିତିକୁ ଆଳ କରି ପିଣ୍ଡକର୍ମରୁ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ମୁଁ ରହୁଥିବା ଘରର ମାଲିକ କହିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ପିଣ୍ଡ ପକାଇ ହେବ ଯେ, ମାତ୍ର ପିଣ୍ଡ କାମ ତ ବଡ଼ ପୁଅର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ତୁମେ କାହିଁକି ପକାଉଛ ? ମତେ ବାଟ ମିଳିଗଲା । ଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ପିଣ୍ଡ ପକାଇବାକୁ ଖବର ପଠାଇ ମୁଁ ପିଣ୍ଡ କର୍ମରୁ ଓହରି ଗଲି । ଭାଇ ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ ଭାବେ ପିଣ୍ଡ ପକାଇଲେ । ଭାଇଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ଘଟିଲା ୮୯ ମସିହାରେ । ମୁଁ ପିଣ୍ଡକର୍ମର ଦାୟିତ୍ବ ନିଜ ଉପରକୁ ଆଣିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲି । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ମୋର ସ୍ଥିତି ଭିନ୍ନ ରକମ ହୋଇସାରିଥିଲା । ମୁଁ ଆଉ ଗୃହସ୍ଥ ନଥିଲି । ପୁଅମାନଙ୍କ ଘରେ ଅତିଥି ହୋଇ ସାରିଥିଲି । ତେଣୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ୨/୩ ବର୍ଷ ଗାଁରେ ପିଣ୍ଡକର୍ମ କଲି । ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସୁବିଧାଜନକ ହେଲାନାହିଁ । ଘରେ ଗାଁକୁ ଯିବା ବନ୍ଦ କରି ପୁଅଘରେ ପିଣ୍ଡ ପକାଇଲି । ହେଲେ ପୁଅ ବୋହୂଙ୍କୁ ଏଥିରେ ସଂପୃକ୍ତ ନ କରି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପିଣ୍ଡ କାମଟି ଚଳାଇନେଉଥିଲି । ପୂର୍ବରୁ ପିଣ୍ଡଦିନ ରନ୍ଧା ଶେଷରେ ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଷେଇ ଘରେ (ଦେଇ ପିଣ୍ଡରେ) ରନ୍ଧା ଅଳ୍ପ ଭୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ସେ କର୍ମଟି ବନ୍ଦ କରିଦେଲି । ଏହିପରି ଚାଲିଥିଲା । ପୁଅ ଭୁବନେଶ୍ବରକୁ ଚାଲିଆସିବ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୨୮

କଲା । ନୂଆ ଜଗାଗାରେ (ମୋର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜଣା) ବ୍ରାହ୍ମଣ କେଉଁଠୁ ପାଇବି, ପିଣ୍ଡକର୍ମ କିପରି କରିବି ବୋଲି ଭାବିତ ହେଲି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କଲି । ସେ ତ କୌଣସି କଥା ମୁଣ୍ଡକୁ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, ଅନେକ ଲୋକ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିରରେ ପିଣ୍ଡ ପକାନ୍ତି । ସେଠାର ପୂଜକମାନେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ସେଇଆ କରିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲି । ମାତ୍ର ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଇହଧାମ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ଆମେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିଲୁ ଜୁଲାଇ ୨୨ ତାରିଖରେ । ସ୍ତ୍ରୀ ତାହା ପୂର୍ବରୁ ଜୁନ୍ ୯ ତାରିଖରେ ଚାଲିଗଲେ । ମତେ କଷ୍ଟକର ଲାଗୁଥିବା କାମଟିରୁ ସବୁଦିନପାଇଁ ଅବ୍ୟାହତି ଦେଇ ଦେଲେ । ପଢ଼ାହୀନ ହୋଇ ମୁଁ ପିଣ୍ଡଦାନ କର୍ମର ଯୋଗ୍ୟତା ହରାଇଲି । ଭଗବାନଙ୍କ ବିଚାର ଏହିପରି । ସେ କାହାକୁ, କେତେବେଳେ, କେଉଁ ପ୍ରକାରେ କେଉଁ କାମରୁ ଓ କାହିଁକି ରିଆତି ଦିଅନ୍ତି ବା କାମର ବୋଝ ଦିଅନ୍ତି ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ କାଳେ କାଳେ ଏକ ବିସ୍ମୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମୁଁ କ'ଣ ପିଣ୍ଡ କାମରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଚାହୁଁଥିଲି ? ମୁଁ ସେ କାମଟି ବହୁତ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହ କରେ । ମୋର ସ୍ଥିତି ଯାହା, ତାହା ଭିତରେ ପିଣ୍ଡ କାମଟି ମୋତେ ବୋଝ ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ବେଳେବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହେ -ନିହାତି ଅସୁବିଧା ହେଲେ ପିଣ୍ଡ ବନ୍ଦ କରିଦେବି । ଏ କଥାରେ ସେ ବୋଧେ ଆଶଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ଏବଂ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ତଦ୍ୱାରା ମୁଁ ନୀତିଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବି ଓ ମୋର ଧର୍ମହାନି ଘଟିବ, ଏ ସମ୍ଭାବନା ମୂଳପୋଛ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀବୋଧେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ବାଟ କାଟି ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ମୋତେ ଅପକର୍ମରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଜଂଜାଳମୁକ୍ତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଅହ୍ୟବ୍ରତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ । ବିଧିର ବିଧାନ, କେ କରିବ ଆନ ।

(ଫ) ପିଲାଦିନେ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା ବେଳେ କେବଳ ଛୋଟ ଧୋତିଟିଏ ପିନ୍ଧି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଥିଲି ବୋଲି କହିଛି । ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ, ମାଇନର, ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ଧୋତି ସାଙ୍ଗରେ ହାପ୍ କାମିଜିଟିଏ ପିନ୍ଧୁଥିଲି । ଯୋତା ଚଟି ବ୍ୟବହାର କରି ନଥିଲି । ଚାକିରି କଲାପରେ ଚଟି ମାଡ଼ିବା କଥା କହିଛି । ଧୋତି

ମୋର
ବେଶ ପୋଷାକ

ସାଙ୍ଗରେ ହାପ୍ ବା ଫୁଲ୍ ସାର୍ଟିଟିଏ ହେଉଛି ମୋର ସର୍ବୋତ୍ତମ ପୋଷାକ । ବହୁତ ଦିନପରେ ଧୋତି ସହ ଅଣ୍ଡର ଓୟାର ବ୍ୟବହାର କଲି । ଶୀତ ପୋଷାକ ବୋଲି ମୋର କେବେ କିଛି ନଥିଲା । ମୁଁ ସୁଇଚ୍ଚର

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୨୯

ଖଣ୍ଡେ ବି ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ କିଣି ନାହିଁ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସିଲାଇ କାମରେ ବହୁତ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ । ସେ ନିଜର ବୁଝାଇ, ସାୟା ହାତରେ ସିଲାଇ କରୁଥିଲେ । ପିଲାମାନେ ଛୋଟ ଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଚଢ଼ି, ଜାମା ମଧ୍ୟ ସେ ହାତରେ ସିଲାଇ କରୁଥିଲେ । ଥରେ ଖଇରା ରଙ୍ଗ ପଶମରେ ମୋ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ହାତ୍ ସୁଇଚର ବୁଣିଥିଲେ । ମୁଁ ସେ ସୁଇଚରକୁ କିଛି ଦିନ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲି । ସେ ସୁଇଚରଟି କୁଆଡ଼େ ଗଲା, ମୋର ଖିଆଲ ନାହିଁ । ଚାକିରୀ କଲାପରେ ମୁଁ ମୋ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କାଢ଼ିଆ ଚଦର କିଣିଥିଲି । ତାହା ବହୁତ ଦିନ ବ୍ୟବହାର ପରେ ଚିରିଗଲା । ତାହା ପରେ ମୁଁ ସୁତା ଚଦର କିଣି ବ୍ୟବହାର କଲି । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସୁତା ଚଦର କିଣୁଥିଲି । ରାତିରେ ଶୋଇଲାବେଳେ ଘୋଡ଼ାଇ ହେବାପାଇଁ ପ୍ରାୟ ତୁଳା ରେଜେଇ ତିଆରି କରୁଥିଲି । ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଅ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପଢୁଥିବାବେଳେ ମୋ ପାଇଁ ସେଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ୍ ସୁଇଚର ଆଣିଥିଲା । ତାହାର ମୋ ପ୍ରତି ଏ ଦରଦ ଓ ଆତ୍ମୀୟତା ମୋତେ ସେତେବେଳେ କଅଣ ଏବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଅଭିଭୂତ କରେ । ଏହା ୭୮ ମସିହାର ଘଟଣା । ପରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସୁଇଚର ଓ ମଜ୍ଜି କ୍ୟାପ୍ଟିଏ କିଣିବି ବୋଲି ଇଚ୍ଛାକରି ସେହି ପୁଅକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଦୋକାନକୁ ଗଲି । ସୁଇଚର ଓ କ୍ୟାପ୍ କିଣିଲି । ସେ ପଇସା ଦେଲା । ମୁଁ ଯେତେ ବାଧ୍ୟ କଲେ ବି ପଇସା ନେଲାନାହିଁ । ଏହା ବୋଧେ ୮୭ ମସିହାର ଘଟଣା । ଏ ଦୁଇଟିଯାକ ସୁଇଚର ମୁଁ ପ୍ରାୟ ବ୍ୟବହାର ନ କରି ସାଇତି ରଖିଛି । ଏବେ ବି ଅଛି । କାରଣ ସୁଇଚର ପିନ୍ଧିବାକୁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ମୋତେ ଏବେ ବାରମ୍ବାର ଥଣ୍ଡା ଧରି ଦେହ ଖରାପ ହେଉଛି । ତେଣୁ ଭଲ ଦିଶୁ କି ନ ଦିଶୁ, ସେ ଦିଲ୍ଲୀ ସୁଇଚର ଓ କ୍ୟାପ୍ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି ଏବଂ ତା ସଙ୍ଗେ ପୁଅର ମୋ ପ୍ରତି ଆତ୍ମୀୟ ଭାବ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ବଡ଼ ପୁଅ ଚାକିରୀ କଲାପରେ ତାକୁ କହି ଗୋଟିଏ କାଢ଼ିଆ ଚଦର ପାଇଥିଲି । ସେଇଟି ଏବେ ବି ଅଛି ।

ଅତିଚର ଓ ଅତିଚ୍ ସୁପରିଷ୍ଠେତେଷ୍ଟ ହିସାବରେ ମୋତେ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାକୁ ଯାଇ ପ୍ରାୟ ୧୦/୧୧ ବର୍ଷ ଅତିଚ୍ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶୀତ ହେଉ, ଖରା ହେଉ, ବର୍ଷା ହେଉ ସେହି ଖଣ୍ଡିଏ ଧୋତି, ଗୋଟିଏ ସାର୍ଟ ଓ ହଳେ ଚଟି ହିଁ ଥିଲା ମୋର ପୋଷାକ । ସେତେବେଳେ ବାଟା କମ୍ପାନୀର ଚାରିଟଙ୍କା ଦାମ୍ବର ଚଟି ମୁଁ ବରାବର କିଣେ । ଏକାଧିକ ହଳ ଚଟି ମଧ୍ୟ କେବେ ନଥାଏ । ହଳେ ଛିଣ୍ଡିଲେ ନୂଆ ହଳେ କିଣେ । ଥରେ ମୁଁ ହଳେ ଚଟି କିଣିବି ବୋଲି ଘରେ କହିଲି । ବଡ଼ ପୁଅ ଏ

କଥା ଶୁଣି କହିଲା; “ଚଟି ମୁଁ ଆଣିବି, ତମେ ଜିଣିବ ନାହିଁ ।” ମୁଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା
 ଚଟି ବୋଧେ ତାହାର ପସନ୍ଦ ନଥିଲା । ସେ ତିରିଶ ଟଙ୍କା ଦାମର ହଲେ ଚଟି (ବାଟା
 କମ୍ପାନୀର) ମୋ ପାଇଁ ଆଣିଲା । ସେହିପରି ମୋ ପାଇଁ ଧୋତି ମଧ୍ୟ ସେ ଜିଣିକରି
 ଆଣିଲା । ମୁଁ ଦାମିକା ଧୋତି କେବେ ମୋ ପାଇଁ କିଣୁ ନଥିଲି । ସେ ଭଲ ମିଲ୍‌ର
 ଧୋତି ପଶିଶ ଟଙ୍କା ଦାମରେ ଆଣିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ଚାକିରି କରିନଥିଲା ।
 ମୁଁ କିଣିଥିଲେ ଦଶଟଙ୍କା ଭିତରେ ଆଣିଥାନ୍ତି । ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଅ ମଧ୍ୟ ଚାକିରି କଲାପରେ
 ବେଳେ ବେଳେ ମୋ ପାଇଁ ଧୋତି ଜାମା କନା ଜିଣି ଆଣେ । ବଡ଼ ପୁଅ N.C.E.R.T.
 ବୃତ୍ତି ଯୋଜନାରେ ମାସକ ପାଇଁ ବାଙ୍ଗାଲୋର ଯାଇଥିଲା । ସେଠାରୁ ସେ ତା ବୋଉ
 ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶାଢ଼ି ଓ ବହୁତ ଧୂପକାଠି ଆଣିଥିଲା । ଏ କଥା କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
 ହେଉଛି — ଏ ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କର ବାପମାଆ ପ୍ରତି କେତେ ଆନ୍ତରିକତା ଥିଲା । ପରେ
 ତା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ହ୍ରାସ ପାଇଲା ବୋଲି ମୋର ଅନୁଭବ । ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କ
 ଠାରେ ଏପ୍ରକାର ବିଚାର ବା ଭାବାବେଶ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇନାହିଁ । ଯା ପରେ
 ବୋଧେ ବଡ଼ଝିଅ ବାହାଘର ପରଠୁ ମୁଁ ଆଉ ମୋ ପାଇଁ ଲୁଗା ଜାମା ଜିଣିବାର
 ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ପୁଅ ଝିଅଙ୍କ ବାହାଘର ଓ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ
 ବାହାଘରରେ ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଧୋତି ଶାଢ଼ି ମିଳିଯାଏ । ପୁଅଙ୍କ ଘର
 ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ମଧ୍ୟ ଆମପାଇଁ ଧୋତି ଶାଢ଼ି ଆସେ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟାକୁ
 ନୂଆ ଶାଢ଼ି ବୋହୂମାନେ ଜିଣି ଆଣନ୍ତି । ବଡ଼ ବୋହୂ ମଧ୍ୟ ମୋ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ
 ଛୋଟ ବଡ଼ ଦୁଇଟି ଉଲ୍ଲେନ୍ ଶାଲ୍ ଜିଣି ଦେଇଛନ୍ତି । ତାହା ମୁଁ ଏବେ ବ୍ୟବହାର
 କରୁଛି । ମୋର ହାନି କର୍ମକୁ ହାନି ପୋଷାକ ମୋତେ ସମାଜରେ ଆହୁରି ହାନି
 କରିଦିଏ । ଧୋତି ପିନ୍ଧା ଲୋକଙ୍କର ହାଟ ବଜାରରେ ବସ୍ ଇତ୍ୟାଦିରେ ସମ୍ମାନ
 ନ୍ୟୁନ ହୁଏ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ଵାସ । ପ୍ୟାଞ୍ଚ ସାର୍ଟ ପିନ୍ଧା ଲୋକଙ୍କୁ ଲୋକେ ବେଶୀ
 ଖାତିର କରନ୍ତି । ମୁଁ ବସ୍ତ୍ରରେ ଗଲାବେଳେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା ମୋ ପିଅନ ମୋଠାରୁ
 ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ପାଏ । କାରଣ ସେ ପ୍ୟାଞ୍ଚ, ସାର୍ଟ, ସୁଇଚର ଇତ୍ୟାଦି ପିନ୍ଧିଥାଏ ।
 ପ୍ୟାଞ୍ଚ ସାର୍ଟ ଇଂରେଜ ଲୋକଙ୍କ ପୋଷାକ । ଭାରତୀୟ ମାନେ ତାକୁ ଯେତେବେଳେ
 ଗ୍ରହଣ କଲେ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଉଚ୍ଚ ବର୍ଗରେ ସୀମିତ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ଏହା
 ବ୍ୟାପକ ହେଲା । କୁଲି, ମୂଲିଆ ପିଅନ, ପାନବୋକାନୀ ସମସ୍ତେ ପିନ୍ଧିଲେ । ମୁଁ
 ଏହି ଯୁଗର ମଣିଷ । ଅନେକ ଲୋକ ଏକତ୍ର କାରବାର କରୁଥିବାବେଳେ କେହି
 କାହାକୁ ଚିହ୍ନି ନଥାନ୍ତି । ପୋଷାକ ଅନୁସାରେ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରନ୍ତି । ଧୋତି ପିନ୍ଧା

ଲୋକ ସାଧାରଣତଃ ମଫସଲି, ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ନିମ୍ନସ୍ତରର ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଅନ୍ତୁ । ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧା ଲୋକ-ମୁହୂରୀ, ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଉଚ୍ଚ ବର୍ଗର ବୋଲି ଧରାଯାଆନ୍ତି । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ମାନ୍ୟତା ପାଆନ୍ତି, ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା ଯାହା ହେଉ ।

ମୁଁ ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ବରାବର ଏହି ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାର ଶୀକାର ହୁଏ । ଆମର କଥା ଅଛି — ଭେକ ନଥିଲେ ଭିକ ମିଳେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହା ବିଶ୍ବାସ କରେ । ମାତ୍ର ଭେକ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ କେବେ କଳ୍ପନା ମୁଁ କରିନାହିଁ । ସରଳ ଜୀବନ — ଉଚ୍ଚ ଚିନ୍ତା ଏ ଭାବରେ ମୁଁ ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ମୋର ଅବସ୍ଥା ମୋତେ ସେହିପରି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିଛି । ଏପରିକି ସଫା ଲୁଗାଟିଏ ସଫା ଜାମାଟିଏ ପିନ୍ଧି ହଠାତ୍ କୁଆଡ଼େ ବାହାରି ପଡ଼ିବାକୁ ମୋତେ କିପରି ସଙ୍କୋଚ ଲାଗେ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଲୁଗା ଓ ଗୋଟିଏ ଜାମା ମାସ ମାସ ଧରି ପିନ୍ଧେ । ଧୋତି ଜାମାର ଅଭାବରୁ ନୁହେଁ । ମୁଁ ସବୁବେଳେ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଧୋତି ଓ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଜାମା ରଖିଥାଏ । ମାତ୍ର ସ୍ବଭାବର ତାଡ଼ନା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ।

ଏ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ସମ୍ମାନ-ଅସମ୍ମାନ କଥା କହୁଛି, ତାହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି । N.C.E. R.T. ବୃତ୍ତି ଯୋଜନାରେ ବଡ଼ପୁଅକୁ ସାକ୍ଷାତକାର ପାଇଁ କଲିକତା ଡକାଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଇଥିଲି । N.C.E.R.T. ଆମ ରହଣି ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିନଥିଲେ । ସାକ୍ଷାତକାର ସ୍ଥାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବିଦ୍ୟାସାଗର କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲରେ ମୁଁ ମୋର ନିଜ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଆମର ରହଣି ପାଇଁ ସୁବିଧା କରିପାରିଥିଲି । ହଷ୍ଟେଲ ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଆମ ରହଣି ଓ ଖାଇବାର ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ଆମେ ତିନିଦିନ ରହିଲୁ । ହଷ୍ଟେଲରୁ ବିଦାୟ ବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜେ ରହି ଆମର ଖାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଆମକୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ ଏବଂ ମୋତେ ତାଙ୍କ ଭିଜିଟର ବହିରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଲେଖିବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଏତେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲି ଯେ, ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇ ବହିରେ ଦୁଇ ପୃଷ୍ଠା ଲେଖିଗଲି । ମୋର ଦରିଦ୍ର ଧୋତି କାମିଜି ବେଶ ପାଇଁ ସେ ମୋତେ ତ ଅସମ୍ମାନ କରି ନଥିଲେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଘଟଣା ହେଉଛି ମୋର ଅଡ଼ିଟ୍ କାମ ସଂପର୍କରେ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ସହରରେ ୭୧ ମସିହା ବେଳେ ୧୦/୧୨ଟି ବିଦେଶୀ ମଦ ଦୋକାନ ଥିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥିତ ଟେରିଟୋରିଆଲ ଆର୍ମି ଗୋଟିଏ । ସେ ସବୁ ଦୋକାନର ଅଡ଼ିଟ୍ କରିବା ପାଇଁ ମୋତେ ପଠାଯାଇଥିଲା । ମଦ ବିକ୍ରି ଉପରେ କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୩୨

ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଇ ଡିଉଟି ଠିକ୍ ଭାବେ ପଢ଼ଠ କରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ଥିଲା ମୋର କାମ । ମୋତେ ଏ କାମ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ମାସ ଲାଗିଥିଲା । ମୁଁ କଳ୍ପନା ଛକରେ ରହି ବିଭିନ୍ନ ଦୋକାନକୁ ଯାଇ କାମ କରୁଥିଲି । ଟେରିଟୋରିଆଲ ଆର୍ମି ଅଫିସ୍ କଳ୍ପନା ଛକକୁ ଟିକେ ଦୂର । ତେଣୁ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି ପଠାଇ ୧୦ଟା ବେଳକୁ ମୋତେ ନେଇଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ କଳ୍ପନା ଛକରେ ଛାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ । ଅଡିଟ୍ କାମବେଳେ ଆମର ମେଜରଙ୍କ ସହ ଟିକେ ଯୋଗସୂତ୍ର ରହୁଥିଲା । ଜଣେ କିରାଣୀ କାଗଜପତ୍ର ଆମକୁ ଦେଉଥିଲେ । ଅଡିଟ୍ ଶେଷରେମୁଁ ମେଜରଙ୍କ ସହ କଥାଭାଷା କରି ବିଦାୟ ମାଗିଲି । ସେ କିନ୍ତୁ ମୋତେ Colonel କୁ ସହ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ କହିଲେ । ତଦନୁଯାୟୀ ସେ colonel କୁ ଜଣାଇ ମୋତେ ତାଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ନେଇ ଗଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ରୁମ୍‌ରେ ପ୍ରବେଶ କଲାକ୍ଷଣି ସେ ଠିଆ ହୋଇ ମୋ ସହିତ ସେକ୍ ହ୍ୟାଣ୍ଡ ସହ ସ୍ବାଗତ ଜଣାଇଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଏକମାତ୍ର ଚେୟାରରେ ମୁଁ ବସିଲି ଏବଂ Major ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ । colonel କୁ ସହ ପ୍ରାୟ ୪୫ ମିନିଟ୍ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ସେ ତାଙ୍କ ଷ୍ଟାଫ୍‌କୁ ଅଡିଟ୍ instruction ପାଳନ କରିବାକୁ କହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମତେ ମଧ୍ୟ କହିଲେ ଯେ ଆମେ concurrent ଅଡିଟ୍ ନ କରି ଗତ ୫/୭ ବର୍ଷର ଏକାଉଣ୍ଟ ଏକାବେଳେକେ ଅଡିଟ୍ କରିବା ଦ୍ବାରା ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ତାଙ୍କ କହିବା କଥା ଥିଲା ସେମାନେ ମିଲିଟେରି ଲୋକ । Short notice ରେ ତାଙ୍କୁ ଗତି କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେତେବେଳେ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରର ଦାୟିତ୍ବ ବଡ଼ ନା କାଗଜପତ୍ରର ଦାୟିତ୍ବ ବଡ଼ । ଆପଣ ଏ କାଗଜ ନାହିଁ, ସେ କାଗଜ ନାହିଁ କହିଲେ ଆମେ କ'ଣ କରିପାରିବା ? ମଝିରେ ତା ପାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ହେଲା । ମୁଁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିଲି । ଅସମ୍ମାନର ସାମାନ୍ୟତମ ଚିହ୍ନ ତ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ ।

ମୋ ବେଶ ପୋଷାକ କଥା କହିଲି । ସ୍ବାକ୍ଷର ମଧ୍ୟ ବେଶପୋଷାକ ତତ୍ତ୍ବପ । ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚଳିଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ ବି ନଥିଲା । ସେ ସେଥିପାଇଁ କେବେ ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରି ନାହାନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବଡ଼ ବୋହୂ ତାଙ୍କୁ ଦି ଚାରିଖଣ୍ଡ ଭଲ ଶାଢ଼ି କିଣିଦେଇଥିଲେ । କ୍ରମେ ସେ ସବୁ ଶାଢ଼ୀର ବ୍ୟବହାର ବି ବର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଏବେ ମୁଁ ପୁଅ ଝିଅ ନାତି ନାତୁଣୀମାନଙ୍କର ବିଳାସ, ପ୍ରାରୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖୁଛି । ମୋ ପରି ଗୋଟିଏ ହୀନ ବେଶୀ ଲୋକର ସନ୍ତାନ ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଦୁଃଖ ଲାଗୁଥିବ ।

ଉପସଂହାର

ମୋ ଜୀବନରେ ଗତି ଅଗତି ବାଧାବିଘ୍ନ ସବୁ କହିଲି । ଏଥିରୁ ସୂଚିତ ହେବ ଯେ ଏହା ପ୍ରାରବ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି ପରିଚ୍ଛିତି ଦ୍ଵାରା ମୁଖ୍ୟତଃ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ମୋର କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃତ୍ଵ ନାହିଁ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ମୋର ଶିକ୍ଷାଗତ ନ୍ୟୁନତା ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ କହିଛି । ଏହି ଭାବରୁ ସୃଷ୍ଟି ମୋର ଅତ୍ୟଧିକ ଆତ୍ମସଚେତନତା କୌଣସି କାମରେ ମୁକ୍ତଭାବରେ ଆଗେଇବାରୁ ମୋତେ ନିବୃତ୍ତ କରେ । ଫଳରେ ମୋତା ରୋଟା ଗଣ୍ଡେ ଖାଇ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ବଞ୍ଚିବାରେ ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହି ଯାଇଛି । ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଗୋଟିଏ ଅକର୍ମା ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କ୍ରମାଗତ ବେମାର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ମନ ଦେବାରୁ ମତେ ନିଷ୍ଠେଷ କରିଛି । ତେବେ କଟକରେ ଜମି ଗୁଣ୍ଡେ ପାଇଁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ଅବସର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଥିଲି । ଅବସର ପରେ ସେ ବାସନା ପରିତ୍ୟାଗ କଲି ।

ମୁଁ ନିଜକୁ ଆମ ପରିବାରର ଯୋଗ୍ୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ଭାବେ । କାରଣ ମୋର ଶିକ୍ଷାସ୍ତର ନ୍ୟୁନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ପରିବାରର ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ ତାହା ଅଧିକ । ଏବେ ପୁଅ, ପୁତୁରା ନାତି, ନାତୁଣୀମାନେ ସିନା ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଗଲେ । ପୁଣି ଯେତେ ଛୋଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପରିବାରର ପ୍ରଥମ ସରକାରୀ ଚାକିରିଆ । ଏବେ ସୁନାମର ସହ ଅବସର ନେଇ ପେନ୍‌ସନ୍ ଉପଭୋଗ କରୁଛି । ମାତ୍ର ମତେ ଏ ପ୍ରକାର ମାନ୍ୟତା କେହି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ମୁଁ କିଛି ଅର୍ଜନ କରିନାହିଁ । ଘରଟିଏ ଗାଁରେ ବା ଅନ୍ୟତ୍ର କେଉଁଠି କରିନାହିଁ କି ଗାଁରେ ଜମିବାଡ଼ି କିଣିନାହିଁ । ସେମାନେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ମୁଁ କେବଳ ବଞ୍ଚୁଛି ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗାଁକୁ ଆସୁଛି । ସଂସାରରେ କିଏ ବଞ୍ଚୁନାହିଁ କି ?

ପୁଅମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ, ଉଚ୍ଚପଦବୀଧାରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଝିଅମାନେ ବି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା ହୋଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାମୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଉଚ୍ଚପଦବୀଧାରୀ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କୋଠାବାଡ଼ି କରିଛନ୍ତି । ହେଲେ ମୋତେ ସେଥିପାଇଁ ସମ୍ମାନ ଦେବାର ଯଥାର୍ଥତା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଛାୟା ସଦୃଶ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ।

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୩୪

ସଂସାରରେ ଲୋକ ଯେତେ ଦୁସ୍ଥ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ
 ହେଁ ଜୀବନର ଶେଷ ବେଳକୁ କିଛି ନା କିଛି କରିଥାଏ । ଏହା ହେଲା ସଂସାରୀର
 ଲକ୍ଷଣ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପୁରୀ ଅସଂସାରୀ ଲୋକ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାଦିନେ ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ
 ଭିତରେ ବଢ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ସଂସାରୀ ଭାବାପନ୍ନ ହେଲେ ହେଁ ମୋ ପ୍ରତି ଅନୁଗତ
 ରହି, ମୋର ଭାବଧାରାରେ ଅନୁପ୍ରାଣୀତ ହୋଇ ସଂଗ୍ରହସାଇତା ଭାବ ବର୍ଜନ
 କରିଥିଲେ । ଆମ ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ଭାଗ ପୁଅମାନଙ୍କ ଘରେ ଓ ସେମାନଙ୍କ
 ପ୍ରଭାବରେ କଟିଛି । ବସ୍ତୁତଃ ଆମର ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ । ପୁଣି ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ
 ସାଇପଡ଼ିଶାଙ୍କ ସହ ମୋର ଯୋଗାଯୋଗ ବହୁତ ସୀମିତ । ମୋର ନ୍ୟୁନ ଭାବ
 ଯୋଗାଯୋଗ କରିବାକୁ ମତେ ନିରୁସାହିତ କରେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ଏବେ ଚାଲିଗଲେ, ମୋର ଯିବା ବି ତେରି ନାହିଁ । ଆମେ ଗଲାପରେ
 ଆମ ନାଁ ବି ଲୁଚିଯିବ । କ’ଣ ଦେଖି ଲୋକେ ଆମକୁ ମନେ ପକାଇବେ ? ମନେ
 ପଡ଼ିଲେ ଆମ ବିଷୟରେ କ’ଣ କହିବେ ? ଅକର୍ମାଟାଏ ଥିଲା, ଚାଲିଗଲା- ଏଇଆ
 ନା ଆଉ କ’ଣ ? ମୋର “ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ” ବହିରୁ କେତୋଟି ପଂକ୍ତି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର
 କରୁଛି ।

x   x   x
 ମାତ୍ର ମୋ ଜୀବନ ନିଶ୍ଚଳ ନିଶ୍ଚୟ
 ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ଜଳାଧାର
 ନାହିଁ ଯଶ ନାହିଁ ଅପଯଶ ପୁଣି
 ଅଖୋଜା ଅଲୋଡ଼ା ନର
 x   x   x

ଏଇ ହେଲା ମୋ ଜୀବନର ସାରାଂଶ । ଗରିବ ଘରେ ଜନ୍ମିଥିଲି, ଗରିବ
 ଭାବରେ ବଞ୍ଚିଲି ଏବଂ ଗରିବ ଭାବରେ ମରିବି । ଗରିବି ହେଲା ମୋର ଜୀବନର
 ନାଡ଼ି । ତେବେ ଅକର୍ମ କରିନାହିଁ । ଭଗବତ୍ ଭରସା ହେଉଛି ମୋ ଜୀବନ ପଥର
 ଏକକ ପାଥେୟ ।

କାହାଠାରୁ କିଛି ନେବା, ଅନ୍ୟର ଶକ୍ତିକୁ ଉପଯୋଗ କରି କିଛି ସାଧନ କରି
 ନିଜର କହି ବାହାବା ନେବା ନୀତିର ମୁଁ ଘୋର ବିରୋଧୀ । ଏହି ନୀତି ଅନୁସରଣ
 କରି ବାହାଘର ପରେ ପରେ ମୁଁ ପୁଅମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ସଂପର୍କ ଛିନ୍ନ

କଥା ଓ ବ୍ୟଥା □ ୧୩୫

କରିଥାଏ । ତାଙ୍କ ସଂସାର ସେମାନେ କରିବେ । ମୁଁ ସେଥିରେ କଥା ପଦେ ବି କେବେ
 କହିନାହିଁ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ବି ଠିକ୍ ସେଇଆ ଥିଲେ । ଝିଅ କ୍ଲାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହ ମୋର ସମ୍ବନ୍ଧ
 ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ । ମୋର ବିଚାର, ପୁଅକୁ କିଛି ଦିଅ ନ ଦିଅ, ଝିଅକୁ କିଛି ନା କିଛି
 ଦେଉଥିବ । ମୋର ଦେବାର ଶକ୍ତି ତ ନାହିଁ । ସେମାନେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲେ
 ସେମାନଙ୍କୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାର ଶକ୍ତି, ସୁବିଧା, ସୁଯୋଗ ମୋର ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଆନ୍ତରିକ
 ଭାବରେ ଚାହେଁ ସେମାନେ ମୋ ପାଖକୁ ନ ଆସନ୍ତୁ । ମୁଁ ବି ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ
 ଯିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଦରକାର ହେଲେ ଯିବା ଆସିବା ହେବ । ବିନା କାରଣରେ
 ଶୁଖିଲା ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନକୁ ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରେନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ ଝିଅଠାରୁ କିଛି ଗ୍ରହଣ କରିବା
 ମତେ ଅସମ୍ଭବ ।

ପରିସ୍ଥିତିର ଚାପରେ ମୁଁ ବଡ଼ପୁଅ ଘରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଗଲି ସିନା ମାତ୍ର
 ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦାସୀନ ଭାବରେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ସମ୍ମାନିତ ଅତିଥିପରି ଥାଏ । ମୋର ଏ
 ପ୍ରକାର ଆଚରଣକୁ କେହି ଉପରେ ଭାସିବା ଲୋକ ଯଦି ଦୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି କହେ,
 କହୁ — ମୁଁ ଖାତିରି କରେନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ପିଲାମାନେ ଖୁବ୍ ଜାକଜମକରେ
 ପାଳନ କଲେ । ଏହା ମୋ ନୀତିର ପରିପକ୍ଷ । କାରଣ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂତ୍ରରେ
 ସେମାନେ କିଛି ପାଇବାର ନାହିଁ । ନା ଜମି — ନା ଟଙ୍କା ପଇସା ନା ଯଶ କୀର୍ତ୍ତି । ଏ
 ପ୍ରକାର ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ବାରଣ କରି ମୁଁ ମୋର ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ ବହିରେ ଲେଖିଛି । ଆଶା ମୋ
 ବେଳକୁ ତାହା ପାଳନ କରିବେ ।

ଏ ସମ୍ପର୍କୀୟ କେତୋଟି ପଂକ୍ତି —

X   X   X
 ନିସମ୍ପର୍କ ମୁହଁ ଦାୟାଦେ ମୋହର
    ନ ଲଭିବେ କିଛି ଧନ ।
 ସ୍ଵାର୍ଜିତ ଧନରୁ ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ଖର୍ଚ୍ଚ
    କରିବାକି ସମୀଚୀନ ?
 ଏଣୁ ଏ କ୍ରିୟାଟି ବର୍ଜନୀୟ ବୋଲି
    କହିଲି ମୁଁ ଭାବିଚିନ୍ତି
 ଦାୟାଦେ ମୋର ଖଳ ନ ବୁଝିବେ
 ମୋହର ଏ ଖୋଲା ଉକ୍ତି ।

— ସମାପ୍ତ —

ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ୧୯୮୧ ମସିହାରେ ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍
ରେଭିନ୍ୟୁ ଅଫିସରୁ ଅତିର୍ ସୁପରିନ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଭାବରେ ଅବସର
ନେବାପରେ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାରେ ବ୍ରତୀ ହୁଅନ୍ତି । ସାଧାରଣ
ଛୋଟ ଛୋଟ କଥାର ମାଧ୍ୟମରେ ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର
ପରିସ୍ଫୁଟନ ତାଙ୍କ ଲେଖାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ
ଛୋଟବଡ଼ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ସେ ଜଣେ ନିୟମିତ ଲେଖକ ।
ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ନିମ୍ନଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶିତ ।

୧. ଗୀତା ସୁଧାସାର	୪. ଶୁଭର
୨. ସଦ୍ଭାବନା	୬. As I Feel
୩. ସାବିତ୍ରୀ ବ୍ରତ	୭. ଆମ୍ଭ ଚିନ୍ତନ
୪. ଚିନ୍ତା ଅନୁଚିନ୍ତା	